

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2971

491.99-5

9-15 ✓

2010

FB 2002

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Յ Կ Ա Ջ Ն Ե Ա Ն

Վ Ե Ջ ՈՒ Բ

ԱԳՈՇԱՍԻՐԵՑ

Հ. ՎՐԹԱՆԻՍ Վ. ՉԱԼԻԽԱՆՆ

Ի ՍԽԻԹ. ՈՒԹՏԷՆ

ՈՒԹԵՐՈՐԳ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՎԻԷՆԱ

Ի ՎԱՆՍ ՊԱՏԳՈՐ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

1870

491.99-5

659

31

ՀԵՐԱՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Յ Կ Ա Զ Ն Ե Ա Ն

425
98-ՁԱ Լ Ե Զ Ո Ի Ի

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

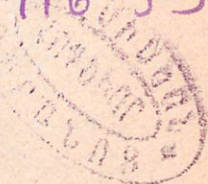
Հ. ԿՐԹԱՆԵՍ Կ. ԶԱԼԵՆԵԱՆ

Ի ՄԻՐԹ՝ ՈՒՌՏԵՆ

1004
6591
16499

Հ.Կ.Զ. ԶԱՆԴԱՅԻՆ ԳՐԱԳԱՐԱՆ
С.С.Р.А Публичная Библиотека
7/31 1922
Имени А. Мясникова
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

19716-59

69

Ի ՎԻԷՆԱ

Ի ՎԱՆ ՊԱՅՏՊԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԹՎԱԾԻՒՆ

1870

Յ Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն

Գիտունք կ'ըսեն թէ իրենց չգիտցածն իրենցմէ ետքինները պիտի խնայեն: Աս խօսքիս ճշմարտութիւնը փորձով իմացան. ինչու որ տեսան թէ ամէն ուսում պզտիկէն սկսած ու ատենով մեծցած է, եւ միշտ ետեւի եկողն առջինին վրայ բան մը աւելցուցած է: Այսպէս կը տեսնենք նաեւ արուեստները՝ որոնք որ յառաջ շատ կոպիտ էին, ետքը որչափ որ արուեստաւորները շատցան, այնչափ արուեստները կարգաւորեցին, բարակցուցին ու գիւրինցուցին: Այնպէս Հայերէն քերականութիւնն՝ որ ազատական արուեստ մըն է, վերջին ատեններս շատ ծաղկեցաւ, ու Հիմնական ատեն Հայու լեզուն ունի ընդարձակ ու Համառօտ թէ գրարատ եւ թէ աշխարհարատ ընտիր քերականութիւններ:

Ի վերայ այսք ամենայնի մեզի աւելորդ չերեցաւ ալ աւելի աշխատիլ ու մեր լեզուն աւելի գիւրինցընել: Ինչու որ Եւրոպացոց զանազան ազգաց տեսակ տեսակ քերականութիւնները ձեռք առնելով՝ իմացանք որ առաջին ատենուան դժուարութիւնները դուրս Հանելով՝ իրենց աշխարհները շատ գիւրին ճամբէ կը բալեցընեն: Անոր Համար մենք ալ ջանացինք աս նոր քերականութիւնս այնպէս գիւրինցընել ու այնպէս ընել որ ամէն դաստասան տղաք կարող ըլլան քիչ ատենուան մէջ գրարատ Հասկընալ:

ԱՍ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա. Առաջին մասին մէջ ամէն բառերուն ու օրինակներուն թէ աշխարհարատն ու թէ տաճիկերէնը գիմացը դրինք, որ նոր սորվողները գիւրաւ Հասկընան, ու սորվածնին չէ թէ թուրքականի պէս, Հապա Հասկընալով սորվին: Այնպէս երկրորդ մասին մէջ ալ ամէն կանոնին մէջ մէկ օրինակը մեկնեցինք, որ միտք առնելը գիւրին ըլլայ:

Բ. Այնպիսի գիտելիքներն՝ որոնք որ նոր սորվողն մը Հարկաւոր չէին, զատ ծանօթութեանց մէջ դրինք, որ ծանրութիւն չըլլայ, թէպէտ վարպետն իր խոհեմութեամբն, ու աշխարհին միտքը չափելով՝ կրնայ անոնցմէ ալ դաս տալ կամ Հարկաւոր չեպածը թողուլ:

Գ. Արչափ կարելի էր՝ ջանացնք որ օրինակները բացայայտ ըլլան, ընտիր ու օգտակար խօսքեր: Ինչու որ բացայայտ օրինակներն ու ամբողջ խօսքերը գիւրաւ կը Հասկըցունին,

չուտ կը սորվուին ու երկայն միտքը կը մնան: Անոր հակառակ թէ որ օրինակները մութ ըլլան կամ ամբողջ խօսքեր չըլլան, տղաք աղէկ չեն հասկընար. ուչ կը սորվին ու շուտ կը մոռնան:

Օրինակներուն տեղերը չգրինք, որ պարսպ տեղ թուա-համարները ծանրութիւն չըլլան: Գլխաւոր հեղինակներն՝ ուս-կից օրինակները քաղեցինք, ստոյք են. Աստուածաշունչ գիր-քը, Ագա⁷անդեղոս, Եզնիկ, Ոսկերբան, Մամբրէ, Խորենացի, Եղիշէ, Մանգակունի, Ն. Շնորհալի, Ն. Լամբրոնացի, Սար-գիս վարդապետ, Ճառքնտիրք, եւ այլն:

Դ. Ինչպէս որ ամեն կարգացող կը տեսնէ, մէկ կողմ-մանէ առաջուց տպած քերականութիւններուն կարգը պահեցինք. բայց ինչ բան ալ փոխեցինք, փորձով տեսնաք որ կարգն ու դիւրութիւնն այնպէս կը պահանջէր:

Առաջ անակամին ու գոյականին մեկտեղ հորովիլը կար-գի գրինք: Պատճառն ալ յայտնի է, վասն զի երբ որ աշխե-տը քերականութեան առջի մասը կը լընցընէ, պիտի կարող ըլլայ ամեն մասն բանի ուղիղ որոշել: Արդ՝ երբ որ չէ սորված թէ անականը գոյականին հետ ինչպէս պիտի հղովի, չի կրնար անուններուն հորովներն աղէկ որոշել. ինչպէս ըսեմ՝ զժայռէն ծառ, կը կարծէ որ զժայռէն հայցական ըլլայ, ու ծառ՝ ուղղա-կան: Այսպէս իմացիր մեկալ հորովներն ալ: Անոր համար հասարակօրէն ամեն լեզու գոյականներուն հորովին աւանդե-լեն ետքը անականին ու գոյականին մեկտեղ հորովելը կ'աւանդէ: Թէպէտ անականները մեր լեզուին մէջ գատ հորով չունին, ինչպէս քանի մը լեզուներ ունին. բայց գատ հորովելու եղանակ մը ունին, այս ինքն՝ նախգիրը յառաջ դրուողը կ'առ-նու, անականը յառաջ դրուելու ըլլայ՝ նախգրիւ կը հղովի, ետքը դրուելու ըլլայ՝ մեկտեղ կը հղովի, եւ այլն:

Ասից գատ զանազան դիւրաբար թիւն ունի մեր լեզուին մէջ թուական անուններուն, մասնական անուններուն, ստացական դերանուններուն, ու մասնական ցուցական դերանուններուն իրենց գոյականին հետ մեկտեղ հղովիլը, որոնք կանոնով սորվին առանց անսնաւոր վարժութեան նոր սովորող մը դիւրաբարն է, չըսեմ մակարեղի:

Աս բաներուս վրայ սովորութիւն էր երկրորդ մասին մէջ շատ դիւրաբարն ու ճշդիված կանոններ աւանդել, որոնք աշխե-տներուն մեծ ծանրութիւն կու տան, եւ օգուտ չունին:

Ե. Ինչպէս որ առջի մասին մէջ ամեն բառերուն, հորովե-րուն, լծորդութիւններուն նշանակութիւնը գրինք որ կարող ըլլան տղաք դիւրաւ հասկընալ. նոյնպէս երկրորդ մասին մէջն ալ տղոց դիւրինցընելու համար դիւրաւոր կանոնները հարցման եղա-

նակաւ աւանդեցինք: Ինչպէս ըսեմ թէ անուն բայի ինչ ըսել է, կամ թէ խօսքի մէջ անուն բային որն է, չի կրնար նոր սովորող տղայ մը խելք հասցընել: Բայց հարցման շատ դիւրաւ կրնայ հասկընալ թէ ինչ ըսել է անուն բայի, կամ թէ խօսքի մէջ ա-նուն բայի բուռածն որն է, որն է խնդիրը, ինչ հորով է, նախգրի-տարակն թէ ներդոյական, եւ այլն: Թէպէտ ստոյգ է որ չեն կը-րնար մէկէն ի մէկ այնպէս հասկընալ, ինչպէս որ կը հասկընայ եր-կայն ստեն սորվող մը, բայց հարցումը տղոց դիւրաւ հասկըցընե-լու ծամբայ կը բանայ:

Ս Ո Ր Վ Ե Յ Ը Ն Ե Լ Ո Ւ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Լեզու սորվելու աղէկ պատկերն ու բնութեան սքանչելի կարգը պզտիկ տղոց վրայ կ'երեւայ: Անոր համար թէ վարպետին եւ թէ աշխերտին աչքին առջեւ ըլլայ տղոց օրինակը: Առաջ միտքն անգիր ու ճերմակ թուրթի կը նմանի, ու երբ որ կը սկսին զգայութիւնները հաստատուիլ, ձայնն ականջէն անցնելով միտքը կը տպաւորի, եւ վրան շատ առեն անցնելով եւ նոյնը շատ ան-դամ լսելով՝ թէ ձայնը կը սովորի եւ թէ ձայնին ինչ նշանակելը կ'իմանայ. եւ մեկալ կողմանէ ինքն ալ թոթովելով մը կը սկսի խօսիլ մինչեւ լեզուն բացուի: Անանկ է նե՛ ինչպէս որ աշխարհ-հարաւ լեզուն լսելով կը սովորի, նոյնպէս ալ դարաւոր կար-գալով պէտք է սովորել. ինչու որ սկանջին լսելով ըրածն՝ աչքը կարողալով կ'ընէ: Ուստի լեզու սովորելու համար շատ կարգալու- է չէ թէ մինակ քերականութիւն, հապա ուրիշ գիրք ալ:

Հաստերը կը խաբուին կարծելով թէ մինակ քերականու-թիւնը բերնուց սորվելով կրնան լեզուն ալ սովորիլ: Քերականու-թիւնն իրբեւ թէ տղուն ձեռքէն բանողն է որ դիւրաւ քալէ ու չէկնայ. բայց ինչպէս որ տղուն ձեռքէն բանելը միայն քալել չի սովորեցընէր, հապա պէտք է որ ինքն ալ քալէ, անանկ ալ մինակ քերականութիւնը բերնուց սովորեցընել՝ առանց դրբերու վրայ վարժեցընելու, աշխետը աշխատցընելէն գատ օգուտ չունի:

Անոր համար աշխետը քերականութիւն սկսած առաջին օրը պիտի սկսի միանգամայն գիրք մը կարգալ (որն որ մենք Աւե-տարանը պատշաճ կը սպեկնել), ու որչափ կարելի է վարպետին մեկնելովը հասկընալ: Խօսք մը շատ կերպ կրնայ աշխետը հաս-կընալ: Մէյ մը մինակ բառեր հասկընալով. ինչպէս որ մարդ մը կրնայ իր չգիտցած լեզուաւը խօսք մը սորվիլ, ու բառերուն նշա-նակութիւնը հասկընալ. երկրորդ խրաքանչիւր բառ ինչ մասն բանի է, ինչ հորով է կամ ժամանակ, եւ այլն. դարձեալ ար-դեօք անուն բայի է թէ խնդիր, եւ այլն: Արդ երբ որ աշխետը

վարպետին մեկնելովը բառերուն ինչ նշանակելը կը հասկընայ, ու երբ որ օրէ որ ալ քերականութեան մէջ յառաջ կ'երթայ, վարպետը կրնայ աշխրահն պահանջել որ որոշէ անուան հոլովը, բայն փամանակը, սեռը, եւ այլն: Եւ որչափ որ աշխրարը քերականութեան մէջ յառաջ երթայ, այնչափ աւելի պիտի պտուղը ցուցնեն, ամեն բան քերականութեան կանոնին համաձայն հասկընալով: Աս ճամբով մէկ տարւան մէջ կրնան աշխրարները (Թէ որ փութալան ըլլան) դիւրին խօսքերը կամաց կամաց հասկընալ:

Բայց ինչպէս որ տղար միայն շէն լսէր, հապա կըցածնունչ չափ ալ կը խօսին, յառաջ մէկ երկու բառ, ան ալ ճուռ ու սխալ արտաբերութեամբ, դարձեալ մայրերնէն կամ բոզի եղողներէն շտապը կը լսեն, ու այնպէս կը սորվին. նոյնպէս աշխրարը կարգալէն դատ պիտի գրէ ալ, նախ դիւրին բաներ, ինչպէս ըսեմ, անուն մը հոլովել դիմացը աշխարհարատով, զոյական ու անպահան անուանները մեկտեղ հոլովել եւ այլն: Թէ որ սխալ ըլլայ՝ վարպետը կը շտտէ, կարգալով ալ իր սխալը կ'իմանայ, ու շտտակը կը սորվի: Երբ որ ասոնց մէջ բառական կրթութին ու երկրորդ մասը սխալն սորվել, կրնան ան ասոն կարճ ու դիւրին խօսքերն ամեն կանոններուն զոյ աշխարհաբառէն դրարառութեամբ մտնել: Ասիկայ ալ ճամբայ կը բանայ աւելի երկնիկի խօսքեր ու պատմութիւններ թարգմանելու:

Եւ որպէս զի Թէ վարպետներուն եւ Թէ աշխրարներուն դիւրին ըլլայ աս կերպ թարգմանութիւնը, մասնաւոր ասոր համար համառօտ գիրք մը աշխարհաբառ, տաճկերէն ու անոնց դրարառան կը դատ տպեցինը:

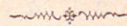
Սը որ աս կերպով կը սխալն սորվել՝ կը յուսանք որ տղաց ճանձրութիւնը (որ իրենց հասակին բնական է) կը քիչնայ, չսեմ Թէ կը վերնայ: Վասն զի բառական օգտակար զբաղում կ'ունենան. մէյ մը համար սորվելով, (ուր որչափ կարելի էր անօգուտ աշխատանքները վերցուցինը,) երկրորդ կարգալով, երրորդ գրելով: Գիտագամայն կը տեսնեն իրենց աշխատանքին պտուղը, որ մարդուս շատ սիրտ կու տայ. անոր հակառակ էր որ աշխատութեան պտուղը շերեւար, ճանձրութիւն կը պատճառէ:

Ասով մենք ալ կ'ուրախանանք, տեսնելով օրէ որ մեր լեզուին ճաղկիւն եւ ուսումնասեր տղաց բազմանալը, եւ որ ամեն բանէ աւելի մեր սիրալ կ'ուրախացընէ ան է, որ աստուածալուստութեան ու դիտութեան ըջը, որ հիմայ գրբերուն մէջ իրբէ Թէ պահօտած է, հասկըցող քիչ ըլլալուն համար, ամենուն սիրալը կը ծագի, եւ սքանչելի պտուղներ կը հասցընէ իր տոնին ի փառս Աստուծոյ, որուն մեր ամեն աշխատութիւնը կը նուիրենը:

Ք Ե Բ Ը Կ Ը Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հ Ա Յ Կ Ա Զ Ն Ե Ա Ն

Լ Ե Զ Ո Ի Ի

Պ Ա Տ Բ Ա Ս Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ք Ե Բ Ը Կ Ը Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն արուեստ մըն է՝ որ աղէկ հասկընալ, եւ անխալ խօսիլ ու գրել կը սորվեցընէ:

Ամէն լեզուի մէջ խօսքը բառէ կը շէտուի, բառը վանկէ ու վանկը գրէ:

Հայերէն լեզուն բուն երեսունուվեց գիր ունի, որոնց վրայ ետքէն օ ու Ֆ * գրերը աւելցընելով՝ եզան երեսուն'ուեթը, որ են՝

- Ա, Բ, Գ, Դ, Ե, Ղ, Կ, Զ, Է, Ը, Թ, Ժ, Ի, Լ, Խ, Ս, Տ, Վ, Կ, Հ, Ճ, Ղ, Ղ, Ճ, Մ, Ե, Ե, Ն, Ե, Ն, Զ, Ո, Բ, Ս, Ա, Վ, Տ, Զ, Ղ, Է, Ք, Ք, Փ, Ք, Ք, Օ, Փ:

Ասոնցմէ ոմանք՝ որ իրենք իրենցմէ ձայն կը հանեն, Չայնաուր կ'ըսուին. եւ են՝ ա, է, է, ը, է, ո, օ: Իսկ որոնք որ ասանց ձայնաւորի իրենք իրենցմէ ձայն չեն կրնար հանել, Բաղայայն կ'ըսուին, ինչպէս մնացածները:

Ամէն լեզուի մէջ խօսքը (բանը) ութը մասն ունի, որ Մասնաւոր բանի կը կոչուին, եւ են՝ Անու, Գրեանու, Բայ, Ընդհանրութիւն, Նախադրութիւն, Մակերայ, Շարկայ ու Մեջբարկութիւն: Որոնց վրայ կարգաւ պիտի խօսինք:

* Աս Օ ու Ֆ գրերը օտար լեզուէ աւտուած են: Հիմախուսն օ գրուածք առաջ == կը գրուէր: Իսկ Ֆ որն որ հիմայ օտար բառերու մէջ կը գործածուի, առաջ † կը թարգմանուէր:

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԽՕՍԷԻ ՄԱՍՆՆԵՑ ՎՐԱՅ ԸՆԳՀԱՆՐԱՊԷՍ

Գ Լ Ա Ի Խ Ա.

Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Վ Ր Ա Յ

ԱՆՈՒՆԸ խօզրի կամ գործածութեան մէջ տեսակ տեսակ կ'ըլլայ կամ կը փոխուի. ինչպէս Բան, կ'ըլլայ Բանի, զԲան, է Բանի, Բանի: Բանի, Բանից, է Բանից, Բանիք, եւ այլն:

Անուան ասանկ տեսակ տեսակ փոխուիլը Հրով կ'ըսուի, որ կ'ըլլայ՝ անուան մը սկիզբն ու վերջը գիր աւելնալով:

Մեր լեզուին մէջ հոլովները տասն են*, Ուղղական, Սեռական, Տրական, Հայցական, Բացատրական, Պարտական, Գործիական, Պարտական, Ներգոյական, Կոչական:

Երբ որ անուն մը՝ մէկ հատ բան կը ցուցնէ, Եզակի կ'ըսուի. երբ որ երկու երեք կամ շատ բան մէկէն կը ցուցնէ, Յոգնակի կ'ըսուի: Աս Եզակի ու Յոգնակի ըսածնիս Թիւ անուանց (անուններուն թիւը) կ'անուանուի:

Ամեն անուանց առ տարբեր հոլովները մէկ կերպով չեն, հապա զանազան կերպով: Անուանց ասանկ զատ տեսակ հոլովիլը Հրովմանի անուանց կ'ըսուի, ու կը նշանակէ անուններուն զատ զատ վերջաւորութեամբ փոխուիլը սեռականին ու գործիականին մէջ:

Հոլովմունքն ինն են. որոնց օրինակները հիմայ կը սկսինք կարգաւ դնել:

* Ոմանք Պարտական, Պարտական, Ներգոյական ու Կոչական հոլովները զատ հոլով չեն համարիր:

Յ Օ Գ Ա Ի Ա Ծ Ա.

Հ Ա Լ Ա Վ Մ Ա Ն Յ Օ Ր Ի Ն Ա Կ Ն Ե Ի Ը

Առաջին հոլովման օրինակը:

Եզակի:

Գրաբան.	Աշխարհաբան.	Տաճկերէն.	
Ուղ.	Բան,	խօստ,	սէօզ.
Սեռ.	Բանի,	խօստին,	սէօզիւն.
Տր.	Բանի,	խօստին,	սէօզէ.
	ի բան*,		
Հայց.	զԲան,	խօստը,	սէօզիւ.
Բաց.	ի Բանէ,	խօստէն,	սէօզաւէն.
Պար.	զԲանէ,	խօստին վրայ,	սէօզաւէն էօթրիւ.
Գոր.	Բանիւ,	խօստով,	սէօզիւն իւզէրինէ.
Պար.	զԲանիւ,	խօստին Բաւրբաթէք,	սէօզ իլէ.
			սէօզիւն էթրաւֆրնաս.
Ներ.	ի Բանի,	խօստին մէջ,	սէօզաւէ.
Կոչ.	ս՛վ Բան,	ս՛վ խօստ,	ե՛ս սէօզ.

Յոգնակի:

Ուղ.	Բանք,	խօստեր,	սէօզէր.
Սեռ.	Բանից,	խօստերուն,	սէօզէրին.
Տր.	Բանից,	խօստերուն,	սէօզէրէ.
	ի բանս,		

* Տրականը երկու է. մէկը կ'ըսուի վերջահալով տրական, ինչպէս Բանի. իսկ մեկաւ կ'ըսուի Նախորդ տրական, ինչպէս է Բան: Նոյնպէս ալ ներգոյականը որ եզակիի մէջ հասարակօրէն վերջահալով է, է Բանի, իսկ յոգնակիի մէջ միշտ նախորդիւ, է Բանս:

Տրականին վրայ է գրեն զատ նախորդ կը գրուին նաեւ ց, աւ, ընք, թէ բազմայն եւ թէ ձայնաւոր գրով սխաճ բառերուն վրայ: Երբ որ անուն մը ձայնաւոր գրով կը սկսի է չի գրուիլ, հաւա յ կամ քիւ տեղ է յ. գործիական յարուեստ կամ է յարուեստ: — Աս յին վրայ ըսածնիս՝ բացառական ու ներգոյական հոլովներուն վրայ ալ ինչպէս. ինչպէս, յերկրէ, է յերկրի, եւ այլն:

Հոյց.	զբանս,	խօսեբրք,	սէօղէրի.
Բայց.	ի բանից,	խօսեբրէն,	սէօղէրտէն.
Պար.	զբանից,	խօսեբրոն լրաց,	սէօղէրտէն էօթ- րիւ.
Գոր.	Բանիւք,	խօսեբրով,	սէօղէր իլէ.
Պար.	զբանիւք,	խօսեբրոն բոլոր- րիւք,	սէօղէրին էթրա- ֆրնտա.
Ներ.	ի բանս,	խօսեբրոն մէջ,	սէօղէրտէ.
Կով.	ով բանք,	ով խօսեբր,	եւս սէօղէր.

Աս Տրյովման տակ կ'երթան շատ բառեր ալ : Ասանցմէ ամանց վերջնն ձայնաւոր գիրք ա, ե, ո, օ ըլլալուն համար ոչ գիր կը կորսնցընեն ու ոչ կը փոխեն *, ինչպէս,

Աբբայ,	բայի,	բաբաար,	փատիշաչ.
Բանա,	բանաի,	բանար,	զընտան.
Գան,	գանի,	ծեծ,	քէօթէք.
Արուեսա,	ուեսաի,	արուեսար,	սէնաւթ.
Նեա,	նեաի,	նեար,	օգ.
Տօն,	տօնի,	րօն,	եօթու.

Իստեւի եկած բառերը վերջնն եա, ի, ու ձայնաւոր գրերնին կը կորսնցընեն. ինչպէս,
 Ատեան, աե-նի, ապեան, արիւան.
 Աւայրկեան, կե-նի, ակնիւորնի, տադիղէ.
 Սէրա, ս-րաի, սիրար, եիւրէք.
 Օգուտ, օգ-աի, օգուար, ֆայտա.

Իստեւի եկած բառերը վերջնն ե եւ ոչ ձայնաւոր գրերնին աւրջ ձայնաւորի կը փոխեն. ինչպէս,
 կեա, կեաի, կեար, նօգաա.
 Հանդեա, դեաի, հանդեա, ալպ, զիննէթ.
 Ողջայն, ջո-նի, բարեւ, սէլամ.

Անէղականի:

Անէղական կ'ըսուին ան անուններն որոնք եզակի չունին ու մինակ յոգնակի են. (թէպէտ մինակ մէկ բան նշանակեն.) ինչպէս,

* Աս բաներուս վայց ետք առ մասն յաւելուածին մէջ աւելի ընդարձակ կը խօսինք ու հարկաւոր կանոններ կը դնենք:

Աղօթք,	աղօթից,	աղօթի,	տուա.
Կրօնք,	կրօնից,	կրօն,	մէզճէպ.

Յարոնի անոսանի:

Յարոնի կ'ըսուին ան անունները որոնք մինակ մէկ անձի մը կամ տեղւոյ մը որոշուած են. անոր համար ալ հասարակօրէն յոգնակի չունին ինչպէս,
 Եզդիպտոս, տոսի, Եգիպտոս, Մըսըբ.
 Մովսէս, սեսի կամ սիսի, Մովսէս Տարգարէ.
 Սարգիս, գ-սի, Սորբ Սարգիս Տարգարէ:

Երկրորդ նորոյման օրինակը:

Եզակի:

Ո.	Քաղաք,	քաղաք,	չէճիր.
Ս.	Քաղաքի,	քաղաքն,	չէճիրին.
Տ.	Քաղաքի,	քաղաքն,	չէճիրէ.
	ի քաղաք,		
Հ.	Ղ.Քաղաք,	քաղաք,	չէճիրի.
Բ.	ի Քաղաքէ,	քաղաքէ,	չէճիրտէն.
Պ.	Ղ.Քաղաքէ,	քաղաքն լրաց,	չէճիրտէն էօթրիւ.
Պ.	Քաղաքաւ,	քաղաքով,	չէճիր իլէ.
Պ.	Ղ.Քաղաքաւ,	քաղաքն բոլորրիւք,	չէճիրին էթրաֆրն.
Ն.	ի Քաղաքի,	քաղաքն մէջ,	չէճիրտէ.
Կ.	ով Քաղաք,	ով քաղաք,	եւս չէճիր.

Յոգնակի:

Ո.	Քաղաքք,	քաղաքներ,	չէճիրէք.
Ս.	Քաղաքաց,	քաղաքներն,	չէճիրէրին.
Տ.	Քաղաքաց,	քաղաքներն,	չէճիրէրէ.
	ի քաղաքս,		
Հ.	Ղ.Քաղաքս,	քաղաքներք,	չէճիրէրի.
Բ.	ի Քաղաքաց,	քաղաքներն,	չէճիրէրտէն.
Պ.	Ղ.Քաղաքաց,	քաղաքներն լրաց,	չէճիրէրտէն էօթ.
Պ.	Քաղաքօք	քաղաքներով,	չէճիրէր իլէ.
	կամ քաւք,		

Պ. զՔաղաքօք +սղոթներուն քո- շէ՛հրէրէն էթրա-
կամ քաւք, ւարդիւր Ֆընտա.

Ն. ի Քաղաքս, +սղոթներուն մէջ, շէ՛հրէրէրտէ.

Կ. սլ Քաղաքք, սլ +սղոթներ, եւ շէ՛հրէրէր:

Աս հոլովման տակ կ'էրթան շատ բառեր ալ: Ոմանց վերջին ձայնաւոր գիրը, ա, ե, ո, օ ըլլալուն համար ոչ գիր կը կորսընցընեն եւ ոչ գիր կը փոխեն. ինչպէս,

Աւազան,	զանի,	աւազան,	հալուզ.
Բարեկամ,	կամի,	բարեկամ,	տօսթ.
Աշակերտ,	տի,	աշկերտ,	շայիւրտ.
Ընկեր,	րի,	ընկեր,	այազտաշ.
Ջինուոր,	րի,	ճինուոր,	ճէնքճի.
Եղու,	զուի,	լէղու,	տիլլ լիսան.
Մեղու,	ղուի,	մեղու,	արը.

Ատեւի եկած բառերն իրենց եւ, ի, ու ձայնաւոր գրերը կը կորսընցընեն. ինչպէս,

Ահեակ,	ահե-կի,	յախ,	սօլ.
Որդեակ,	որդե-կի,	զառակ,	օղուլ.
Սենեակ,	սենե-կի,	խոց,	օտա.
Գրէշ,	զր-շի,	գրէշ,	զալէմ.
Մըրէկ,	մըր-կի,	մըրէկ,	զայ.
Բազում,	բազ-մի,	շատ,	չօզ.

Ատեւի եկած բառերն իրենց ետքի ե, ոյ, իւ ձայնաւորները կը փոխեն. ինչպէս,

Մեդ,	մ'իդի,	մշուշ,	տիւման.
Պարտեղ,	տիդի,	պարտեղ,	պաղչէ.
Հողեղէն,	ղէնի,	հողէ,	թօփրազտան.
Ոսկեղէն,	ղէնի,	ոսկիէ,	ալթընտան.
Խարոյկ,	րուկի,	խարոյկ,	աթէշ.
Հովիւ,	հովուի,	հովիւ,	չօպան.

Անեղակամք:

Կամք,	կամաց,	կամե,	կէօնիւլ.
Կերպարանք,	րանաց,	երես,	սիւրէթ.
Միտք,	մտաց,	միտք,	Ֆիքը.

Յարոնի անունք:

Հնդիկ,	Հնդ-կի,	Հինարջի,	Հինտիսթանլը.
Պարսիկ,	Պարս-կի,	Պարսիկ,	Աճէմ.

Երրորդ հոլովման օրինակը:

Եզակի:

Ո. Գետ,	գեդ,	չայ.
Ս. Գետոյ,	գետին,	չայըն.
Տ. Գետոյ,	գետին,	չայա.
	ի գետ,	
Հ. զԳետ,	գեդը,	չայը.
Բ. ի Գետոյ,	գետին,	չայտան.
Պ. զԳետոյ,	գետին լըայ,	չայտան էթրիւ.
Գ. Գետով,	գետով,	չայըւ.
Պ. զԳետով,	գետին բուրդիք,	չայըն էթրաֆընտ.
Ն. ի Գետ,	գետին մէջ,	չայտա.
Կ. սլ Գետ,	սլ գեդ,	եւ չայ.

Յողնակի:

Ո. Գետք,	գեդքը,	չայլար.
Ս. Գետոց,	գետերուն,	չայլարըն.
Տ. Գետոց,	գետերուն,	չայլարա.
	ի գետս,	
Հ. զԳետս,	գեդքը,	չայլարը.
Բ. ի Գետոց,	գետերէն,	չայլարտան.
Պ. զԳետոց,	գետերուն լըայ,	չայլարտան էթթ.
Գ. Գետովք,	գետերով,	չայլարըւ.
Պ. զԳետովք,	գետերուն բուրդ.	չայլարըն էթրա.
Ն. ի Գետս,	գետերուն մէջ,	չայլարտա.
Կ. սլ Գետք,	սլ գեդքը,	եւ չայլար.

Աս հոլովման տակ կ'էրթան շատ բառեր ալ որոնց վերջին ձայնաւոր գիրը միանկ ա, ե, ո, օ ըլլալուն համար ոչ գիր կը կորսընցընեն եւ ոչ գիր կը փոխեն. ինչպէս,

Բերան,	նոյ,	բերան,	աղըզ.
Երկաթ,	թոյ,	երկաթ,	տէմիր.
Տղայ,	այոյ,	տղայ,	չօճուզ.
Գեղ,	ղոյ,	ղեղ,	իլաճ.
Ծեր,	րոյ,	ծեր,	իխթիլար.
Տերեւ,	եւոյ,	տերեւ,	եափրազ.
Գործ,	ծոյ,	գործ,	իշ.

Ամբթ,	թոյ,	ամբ,	այբպ.
Յօղ,	ղոյ,	յօղ,	չի՛Տ, սերգինթի.
Դարբի եկած բառերն իրենց եւ, ի, ու ձայնաւոր			
գրերը կը կորսնցընեն. ինչպէս,			
Առաքեալ,	առաքե-լոյ,	առաքեալ,	ըտիւլ.
Սեւա,	սեւոյ,	սեւ,	սկյահ.
Մարմին,	մարմնոյ,	մարմին,	թէն.
Ծծոմբ,	ծծմբոյ,	ծծոմբ,	քիւքիւրթ.
Խոանկ,	խոանկոյ,	խոանկ,	քիւննիւք.
Ծոմիս,	ծոմոյ,	ծոմիս,	թիւթիւն.

Դասերի եկած բառերն իրենց է, ոյ, էւ, ձայնաւոր
գրերն ուրիշ ձայնաւորի մը հետ կը փոխեն. ինչպէս,

էշ,	էշոյ,	էշ,	էշէք.
Սեր,	սերոյ,	սեր,	մուհապպեթ.
Յոյս,	յոսոյ,	յոյս,	ուամու.
Թիւ,	թիւոյ,	թիւ,	սայր.
Պատիւ,	պատիւոյ,	պատիւ,	իզզեթ.

Անեղանիտնք :

Գծսիւք,	խոյ,	գծսիւք,	ճէհէնտէմ.
Գինք,	գնոյ,	գինք,	փահա.
Կոռք,	կոռոյ,	կոռք,	փութ.

Յարսանի տնտեսանք :

Աստուածատուր, Աստուածաւորոյ, մարտիրոս մըն է.
Հայք, Հայոց, Հայոց ազգը կամ երկրը.
Աս հարվման տակ դարձող անուններուն ոմանց
եղակի արականն եւ աւելի ներգոյականը՝ շատ անգամ
ու՛մ կ'ըլլայ, մանաւանդ ին, էալ վերջաւորողներուն. ինչ-
պէս, վերին, վերնում. յետն, յետնում. գրեցեալ, գրե-
ցելում. ի սրբում:

Կրբեմն տար պէս հարված անուններուն սեռա-
կանն ու բացառականն եւ աւելի ներգոյականը՝ առաջին
կամ երկրորդ հարվման պէս ալ կ'ըլլայ. զոր օրինակ, պա-
րիթ, պարթոյ կամ պարթի. թոռիկ, ի թիլի, թեւ, թեոյ
կամ թեւի, ի թեւի, ի մորթի, ի բերանի:

Չորրորդ եռյոթման օրինակը :

Եղակի :

Ո. Եկեղեցի,	ժամ, եկեղեցի,	քիլիտէ.
Ս. Եկեղեցւոյ*,	ժամն,	քիլիտէնին.
Տ. Եկեղեցւոյ,	ժամն,	քիլիտէյէ.
յեկեղեցի,		
Հ. Ղեկեղեցի,	ժամը,	քիլիտէյի.
Բ. յեկեղեցւոյ,	ժամն,	քիլիտէան.
Պ. ղեկեղեցւոյ,	ժամն վրայ,	քիլիտէան էօթ.
Գ. Եկեղեցեալ,	ժամով,	քիլիտէ իլէ.
Պ. ղեկեղեցեալ,	ժամն թուրքիքը,	քիլիտէնին էթր.
Ն. յեկեղեցւոյ,	ժամն մըլ,	քիլիտէտէ.
Վ. սլ Եկեղեցի,	սլ ժամ,	եւ քիլիտէ.

Յոգնակի :

Ո. Եկեղեցիք,	ժամեր,	քիլիտէլեր.
Ս. Եկեղեցեաց,	ժամերուն,	քիլիտէլերին.
Տ. Եկեղեցեաց,	ժամերուն,	քիլիտէլերէ.
յեկեղեցիս,		
Հ. ղեկեղեցիս,	ժամերը,	քիլիտէլերի.
Բ. յեկեղեցեաց,	ժամերնն,	քիլիտէլերան.
Պ. ղեկեղեցեաց,	ժամերուն վրայ,	քիլիտէլերան էօ.
Գ. Եկեղեցեօք	ժամերով,	քիլիտէլեր իլէ.
կամ եաւք,		
Պ. ղեկեղեցեօք	ժամերուն թուրքիք.	քիլիտէլերին էթր.
կամ եաւք,		
Ն. յեկեղեցիս,	ժամերուն մըլ,	քիլիտէլերտէ.
Վ. սլ Եկեղեցիք,	սլ ժամեր,	եւ քիլիտէլեր:

Աս հարվման տակ կ'երթան անէ հասարակ բազ-
մավանի անունները, որոնք ի կը վերջաւորին. ինչպէս,
Բարի, բարոյ, սղեկ, էյի.
Գինի, գինոյ, գինի, չարապ.
Գօտի, գոտոյ, գօտի, գուշագ.

* Ասոնց եղակի սեռականն ու բացառականն առանց - գրի
ալ գրուած կայ. այսպէս, եկեղեցոյ, առանոյ, թեանոյ.
Տրականք քիչ տեղ ու՛մ կ'ըլլայ եւ անիւ բացառականն
ալ կրնայ ու՛իւ ըլլալ. ինչպէս, ի տեղովէ, ի դարովէ:

կղզի, կղզւոյ, կղզի, ատա.
 Սան բառեր որ երկրորդ հորովման նման կը հորովին, այսինքն - ոոյ, ու՛լ, -ոոյ, -ու՛ի: Այսպէս են նաեւ ողի, եջի վերջաւորածները.
 Հողի, գւոյ, գւով, գւոց, գւովք, հողի, ճան.
 Որդի, գւոյ, գւով, գւոց, գւովք, որդի, եվատ.
 Հումայեցի, ցւոյ, ցւով, ցւոց, հումայեցի, բոմայը.
 Փարիսեցի, ցւոյ, ցւով, ցւոց, փարիսեցի, Փարիսի.
 Աթենացի, ցւոյ, ցւով, ցւոց, աթենացի, աթինայը.

Անեղանիսի:

Ընթրիք, ընթրեաց, իրէկոտան հաց, ազշամ եէմէյի.
 կարծիք, կարծեաց, կարծիք, թահամին.

Հիւնգերորդ հոշովման օրինակը:

Եղակի:

Ո. Չգետ, հագոտոս, էսպապ.
 Ս. Չգետու, հագոտոսին, էսպապըն.
 Տ. Չգետու, հագոտոսին, էսպապա.
 ի զգետ,
 Հ. զՉգետ, հագոտոսը, էսպապը.
 Բ. ի Չգետե, հագոտոսին, էսպապտան.
 Պ. զՉգետե, հագոտոսին լըաց, էսպապտան էօ.
 Գ. Չգետու, հագոտոսով, էսպապ ըլա.
 Պ. զՉգետու, հագոտոսին թու, էսպապըն էթր.
 Ն. ի Չգետու, հագոտոսին ձեւ, էսպապտա.
 Կ. ո՛վ Չգետ, ո՛վ հագոտոս, ես էսպապ.

Յոգնակի:

Ո. Չգետք, հագոտոսներ, էսպապլար.
 Ս. Չգետուց, հագոտոսներուն, էսպապլարըն.
 Տ. Չգետուց, հագոտոսներուն, էսպապլարա.
 ի զգետս,
 Հ. զՉգետս, հագոտոսները, էսպապլարը.
 Բ. իՉգետուց, հագոտոսներէն, էսպապլարտան.
 Պ. զՉգետուց, հագոտոսներուն լը, էսպապլարտան էօ.

19716 59

Գ. Չգետուք, հագոտոսները, էսպապլարը.
 Պ. զՉգետուք, հագոտոսներէն թու, էսպապլարըն էթր.
 Ն. ի Չգետս, հագոտոսներուն ձեւ, էսպապլարա.
 Կ. ո՛վ Չգետք, ո՛վ հագոտոսները, էսպապլարա.
 Աս հոշովման տակ կ'երթան ետեւի փոխերն ալ, որոնցմէ ոմանք ոչ գիր կը կորսնցնեն ու ոչ կը փոխեն. ոմանք կը փոխեն ու ոմանք ալ կը կորսնցնեն. ինչպէս, Առաւօտ, տու, ասորոս, սագա՛հ.
 Ժամ, ժամու, շամ, սաաթ.
 Ծով, ծովու, շով, տէնիդ.
 Սով, սովու, սով, գըթըղ.
 Աղուէս, ուխտու կամ ուխտու, արտու, թիւքի.
 Ինձ, ընձու, ինձ, գափլան.
 Չէն, զէնու, շէն, սիլահ.
 Յու, ցըլու, ցու, սյուղա.

Ոմանց բացառականն ուէ կ'ըլայ. ինչպէս,
 Չարգ, դու, ի զարդուէ, զարդ, տիւղէն.
 Խրատ, տու, ի խրատուէ, խրատ, էօյիւտ.
 Սպաս, տու, ի սպասուէ, շատար-իւն, խրղմէթ.
 Նախանձ, ձու, ի նախանձուէ, նախանձ, զըսղանձըղ.
 Չօր, բու, ի զօրուէ, բաց, բաւք կամ բօք, զբր, աքքեր.

Անեղանիսի:

Բարք, բարուց, բարք, թապիէթ, ախլազ.
 Պարք, պարուց, պարք, պօրձ.

Յարուի անուանի:

Արրահամ, համու, համու, Աբրահամ.
 Յովհաննէս, հանու, հանու, Յովհաննէս.
 Ղուկաս, կասու կամ կայ, Ղուկաս.

Աս հոշովման եղակիին նման կը հոշովին նաեւ քանի մը անուաններ, որոնց օրինակն այսպէս է.

Եղակի:

Ո. Փօքք, պոքի, քիչիք. Փօքունք*.
 * Որոնց որ վերջի ձայնաւոր դիրն ը է (որ ներգործութեամբ չի գըուիք), մինակ + դնելով յոգնակի չեն ըլլար, հասա ամբողջ վանկով, ինչպէս աս օրինակէն ու ետեւի եկածներէն կ'երեւայ:

Ս. Փորու, Փորունց.
 Տ. Փորու, ի փորը, Փորունց, ի փորունս.
 Հ. զՓորը, զՓորունս.
 Բ. ի Փորուէ, ի Փորունց.
 Պ. զՓորուէ, զՓորունց.
 Գ. Փորու, Փորումբը.
 զՓորումբը.
 Ն. ի Փորու, ի փորը, ի Փորունս.
 Կ. սլ փորը, սլ Փորունբը:
 Մանր, մանու, նունը, ունց, ումբը, մանր, ուժագ:
 Ծանր, ծանու, ծանունը, ունց, ուք, ծանր, աղբը:
 Բարձր, բարձու, ձունը, ձանց, ձամբը, քարձը, էիւքսէք:
 Քաղցր, քաղցու, քաղցունը, անոյշ, թաթը:

Վեցերորդ հոշովման օրինակը:

Եզակի:

Ո. Հիմն,	հիմ,	թէմէլ.
Ս. Հիման,	հիմին,	թէմէլին.
Տ. Հիման, ի Հիմն,	հիմին,	թէմէլէ.
Հ. զՀիմն,	հիմն,	թէմէլին.
Բ. ի Հիմանէ,	հիմնէ,	թէմէլտէն.
Պ. զՀիմանէ,	հիմն վրայ,	թէմէլտէն էօթ.
Գ. Հիմամբ,	հիմով,	թէմէլ իլէ.
Պ. զՀիմամբ,	հիմին բուրդիտէլ,	թէմէլին էթը.
Ն. ի Հիման,	հիմին մէջ,	թէմէլտէ.
Կ. սլ Հիմն,	սլ հիմ,	եա թէմէլ.

Յոգնակի:

Ո. Հիմունը,	հիմեր,	թէմէլեր.
Ս. Հիմանց,	հիմերուն,	թէմէլերին.
Տ. Հիմանց,	հիմերուն,	թէմէլերէ.
ի Հիմունս,		
Հ. զՀիմունս,	հիմերը,	թէմէլերի.
Բ. ի Հիմանց,	հիմերէն,	թէմէլերտէն.
Պ. զՀիմանց,	հիմերուն վրայ,	թէմէլերտէն էօ.
Գ. Հիմամբը,	հիմերով,	թէմէլեր իլէ.

Պ. զՀիմամբը, հիմերուն բուրդի. թէմէլերին էթ.
 Ն. ի Հիմունս, հիմերուն մէջ, թէմէլերտէ.
 Կ. սլ Հիմունց, սլ հիմեր, եա թէմէլեր.

Ասոր տակ զացողները հասարակօրէն ն կը վեր-
 ջաւորին. ինչպէս,
 Արեգակն, գահան, գահունը, արեւ, կիւնէշ.
 Տուն, տան, տունը, րոն, էվ.
 Շուն, շան, շունը, շուն, քէօփէք.
 Գուն, գրան, գրունը, դոն, գափու.
 Շորթն, շըթան, շըթունը, պրիտնի, տուտագ.
 Խոստումն, խոստման, խոստմունց, խոստում, իղբար.
 Քիթոն, քրտան, քրտունը, քրիտնի, թէր.
 Սերմն, սերման, սերմանը, սերմ, թօհուն.
 Կողմն, կողման, կողմանը, դէ, կողմ, թարափ.
 Անուն, անուան, անուանը, անուն, աս, իամ.

Ասոր նման կը հոլովին ամէն ուրիշ վերջաւորած
 գոյականներն եւ ուրիշ մէկ քանի անուններ. ինչպէս,

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Նեղութիւն,	նէլի.	Նեղութիւնը.
Ս. Նեղութեան,	նէլան,	Նեղութեանց.
Տ. Նեղութեան,	նէլան,	Նեղութեանց, ի նեղու-
ի նեղութիւն,		
Հ. զՆեղութիւն,	նէլով,	զՆեղութիւնս.
Բ. ի Նեղութեան,	նէլան,	ի Նեղութեանց.
Պ. զՆեղութեան,	նէլան,	զՆեղութեանց.
Գ. Նեղութեամբ,	նէլով,	Նեղութեամբը.
Պ. զՆեղութեամբ,	նէլան,	զՆեղութեամբը.
Ն. ի Նեղութեան,	նէլան,	ի Նեղութիւնս.
Կ. սլ Նեղութիւն,	սլ նէլ,	սլ Նեղութիւնը.
Իմաստութիւն, թեան, թեան,	թեան,	թեան, իմաստութեան, իլիմ.
Արիւն, արեան, րենէ,	արիւն,	զան.
Չիւն, ձեան, ձեանէ, յիւն,	չիւն,	զար.
Սիւն, սեան, սիւնէ կամ սեանէ, սիւն,	սիւն,	տիրէք.
Ժողովուրդ, վրդեան, վրդեանէ, վուրդք,	վրդոյ,	վրդոց,
վրդովք, ժողովուրդք,	վրդովք,	ճեմաթ.
Ծնունդ, ծննդեան, ի ծննդեանէ, ծնունդք,	ծննդոյ,	ծննդոց,
ծննդովք, ծննդիլք,	ծննդովք,	տողուշ:

Եթ ճերարդ հոյովման օրինակը:

Եզակի:

Ո. Գառն,	գառ,	գուզու.
Ս. Գառին,	գառին,	գուզունուն.
Տ. Գառին,	գառին,	գուզույա.
ի գառն,		
Հ. զԳառն,	գառը,	գուզույու.
Բ. ի Գառանէ,	գառէն,	գուզուտան.
Պ. զԳառանէ,	գառին լրայ,	գուզուտան էօ.
Գ. Գառամբ,	գառով,	գուզույլա.
Պ. զԳառամբ,	գառին բարդ.	գուզունուն էթ.
Ն. ի Գառին,	գառին մէջ,	գուզուտա.
Կ. սլ Գառն,	սլ գառ,	եա գուզու.

Յոգնակի:

Ո. Գառինք,	գառեր,	գուզուլար.
Ս. Գառանց,	գառերուն,	գուզուլարն.
Տ. Գառանց,	գառերուն,	գուզուլարա.
ի գառինս,		
Հ. զԳառինս,	գառերը,	գուզուլարը.
Բ. ի Գառանց,	գառերէն,	գուզուլարտան.
Պ. զԳառանց,	գառերուն լրայ,	գուզուլարտան էօ.
Գ. Գառամբք,	գառերով,	գուզուլար ըլա.
Պ. զԳառամբք,	գառերուն բարդ.	գուզուլարն էթ.
Ն. ի Գառինս,	գառերուն մէջ,	գուզուլարտա.
Կ. սլ Գառինք,	սլ գառեր,	եա գուզուլար:

Աս Տղովման տակ կ'երթան ետեւի բառերն ալ.
 Եզն, եզին, յեզանէ, եզինք, զանց, եչ, էօքիւզ:
 Լեառն, լերին, ի լեռնէ, լերինք, լերանց, լեռ, տաղ:
 Անձն, ձին, յանձնէ, անձինք, ձանց, անչ, նէՓս, քիշէ:
 Հարսն, հարսին, ի հարսնէ, հարսունք, հարսանց, հար-
 սամբք, հարս, կէլին:
 Մասն, մասին, ի մասնէ, մասունք, մասանց, մասամբք,
 մաս, կորս, հիստ, փայ:
 Մասն, մասին, ի մասանէ, մասունք, մասանց, մա-
 տամբք, մաս, պարմազ:

Յոգնակի մէջ կը զարտուղեն՝
 Չեռն, ձեռին, ի ձեռանէ, - ձեռք, ձեռաց, ձեռօք կամ
 ձեռաւք, յեռ, էլ:
 Ոտն, ոտին, յոտանէ, - ոտք, ոտից, ոտիւք, ոտ, այագ:

Որ ճերարդ հոյովման օրինակը:

Եզակի:

Ո. Ոսկր,	ոսկր,	քէմիք.
Ս. Ոսկեր,	ոսկրէն,	քէմիյին.
Տ. Ոսկեր, յոսկր,	ոսկրն,	քէմիյէ.
Հ. զՈսկր,	ոսկրը,	քէմիյի.
Բ. յՈսկերէ,	ոսկրէն,	քէմիքատէն.
Պ. զՈսկերէ,	ոսկրէն լրայ,	քէմիքատէն էօթ.
Գ. Ոսկերք,	ոսկրով,	քէմիյ իլէ.
Պ. զՈսկերք,	ոսկրն բարդ.	քէմիյին էթր.
Ն. յՈսկեր,	ոսկրն մէջ,	քէմիքատէ.
Կ. սլ Ոսկր,	սլ ոսկր,	եա քէմիք.

Յոգնակի:

Ո. Ոսկերք,	ոսկրէր,	քէմիքլէր.
Ս. Ոսկերց կամ ոսկերաց,	ոսկրներուն,	քէմիքլէրին.
Տ. Ոսկերց կամ ոս- կերաց, յոսկերս,	ոսկրներուն,	քէմիքլէրէ.
Հ. զՈսկերս,	ոսկրները,	քէմիքլէրի.
Բ. յՈսկերց կամ ոսկերաց,	ոսկրներն,	քէմիքլէրատէն.
Պ. զՈսկերց կամ զոսկերաց,	ոսկրներուն լրայ,	քէմիքլէրատէն էօ.
Գ. Ոսկերք կամ րօք, աւք,	ոսկրներով,	քէմիքլէր իլէ.
Պ. զՈսկերք կամ կերօք, ըաւք,	ոսկրներուն բռ.	քէմիքլէրին էթ.
Ն. յՈսկերս,	ոսկրներուն մէջ,	քէմիքլէրատէ.
Կ. սլ Ոսկերք,	սլ ոսկրէր,	եա քէմիքլէր:

Ա Տոլովման տակ կերթան ետևի բառերն ալ :
 Կայսր, կայսեր, ի կայսերէ, կայսերք, կայսերաց, կայսե-
 րօք կամ կայսերաւք, կայսր, չէզար :
 Տարր, տարեր, ի տարերէ, տարերք, տարերաց, տարե-
 րօք կամ բաւք, որսրբ, էօնսիւր :
 Աղբէւր կամ աղբիւր, աղբեր, յաղբերէ, աղբիւրք կամ
 աղբերք, երաց, րօք կամ բաւք, աղբիւր, պունար :
 Ատող, աստեղ, յատեղէ, աստեղք, աստեղաց, աստե-
 ղօք կամ զաւք, սսորդ, երտրդ :
 Ալիւր, ալբր, յալբրէ, ալբրբ, ալիւր, ուն :

իններորդ հոշովման օրինակը :

Իններորդ հոշովմանը Յատուկ անուանք են, (տես
 երես 5.) որոնք (բաց ի իւրաքանչիւր հոշովմանց տակը
 գացողներէն), երկու կերպով կը հոշովնն, սեռականը այ
 կամ եայ, ու գործիականն աւ կամ ետ վերջաւորելով*.
 Ինչպէս,

Ո. Տրդատ. Տրդատ :	Պ. զՏրդատայ .
Ս. Տրդատայ .	Գ. Տրդատաւ .
Տ. Տրդատայ, առ Տրդատ .	Պ. զՏրդատաւ .
Հ. զՏրդատ .	Ն. ի Տրդատ .
Բ. ի Տրդատայ .	Կ. ո՛վ Տրդատ .
Հայկ, Հայկայ. Հայի :	Յ. ասակ, կայ, Սահակ :
Հռոմ, Հռոմայ. Հռոմ :	Յովսէփ, փայ կամ փու .
Մեարոպ, պայ. Մեարոպ :	Յակովբ, բայ կամ բու .
Ո. Հռիփսիմէ. Հռիփսիմէ :	Պ. զՀռիփսիմէայ .
Ս. Հռիփսիմէայ .	Գ. Հռիփսիմէաւ .
Տ. Հռիփսիմէայ .	Պ. զՀռիփսիմէաւ .
առ Հռիփսիմէ .	
Հ. զՀռիփսիմէ .	Ն. ի Հռիփսիմէ .
Բ. ի Հռիփսիմէայ .	Կ. ո՛վ Հռիփսիմէ .

* Գոյական յատուկ անուանց յոգնականը չի գործածուիր.
 բայց թէ որ պետք ըլլայ, մէյ մը կը բանի հասարակ ա-
 նուանց պէս, Յաւրոպ, Սեմանից, եւ այլն : Մէյ մ'ալ ետնի
 կամ ան մասնիկ աւելցնելով՝ Ներսիսեանի, Ներսիսեանց :

Եսայի, այեայ, եաւ. Եսայի :
 Հեղինէ, նեայ, նեաւ. Հեղինէ :
 Փիլիպպոս, պեայ, կամ պոսի. Փիլիպպոս :
 Գալիլէա, լիլէայ. Գալիլէա :

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Հ Ո Լ Ո Վ Մ Ո Ւ Ն Բ

Ա. Այր, երի, մարդ, էր, քիչն .

Եզակի : Յոգնակի :

Ո. Այր,	Աքք .
Ս. Առն,	Արանց .
Տ. Առն, առ այր,	Արանց, առ արս .
Հ. զԱյր,	զԱրս .
Բ. յԱռնէ,	յԱրանց .
Պ. զԱռնէ,	զԱրանց .
Գ. Արամբ,	Արամբք .
Պ. զԱրամբ,	զԱրամբք .
Ն. յԱռն,	յԱրս .
Կ. ո՛վ Այր,	ո՛վ Աքք .

Այսպէս կը հոշովնն նաեւ
 Տէր, տեսաւ, ի տեսանէ, տերամբ, տեսաք, տեսարց կամ
 տերանց, տերամբք, տէր, սահապ, աղա :
 Պարտատեր, տեսաւ, որնելիք ունեցող, պօրձ սահապը :
 Տանուտեր, տեսաւ, որանտէր, էվ սահապը :

Բ. Հայր, հայր, փէտեր .

Եզակի : Յոգնակի :

Ո. Հայր,	Հարք .
Ս. Հօր կամ հաւր,	Հարց կամ հարանց .
Տ. Հօր կամ հաւր,	Հարց կամ հարանց,
առ հայր,	առ հարս .
Հ. զՀայր,	զՀարս .
Բ. ի Հօրէ կամ ի հաւրէ,	ի Հարց կամ ի հարանց .

Գ. զՀօրէ կամ զՀաւրէ, զՀարց կամ զՀարանց.
 Գ. Հարբ, Հարբբ.
 Գ. զՀարբ, զՀարբբ.
 Ն. Ի Հօր կամ Ի Հաւր, Ի Հարս.
 Կ. սլ Հայր, սլ Հարբ.

Այսպէս կը հորովին նաեւ

Մայր, Ժօր, Ժայր, անս.
 Եղբայր, Եղբօր, Եղբայր, գարտաշ.

Գ. Բայր, Բայր, գըզգարտաշ.

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Բայր, Բորբ.
 Ս. Բեռ, Բերբ.
 Տ. Բեռ, առ քայր, Բերբ, առ քորս.
 Հ. զԲայր, զԲորս.
 Բ. Ի Բեռէ, Ի Բերբ.
 Գ. զԲեռէ, զԲերբ.
 Գ. Բերբ, Բերբբ.
 Գ. զԲերբ, զԲերբբ.
 Ն. Ի Բեռ, Ի քայր, Ի Բորս.
 Կ. սլ Բայր, սլ Բորբ.

Այսպէս կը հորովին նաեւ

Հօրաքայր, քեռ, հօրԲայր, Հալա.
 Մօրաքայր, քեռ, մօրԲայր, Թէյղէ.

Գ. Կին. կն, գարբ.

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Կին, Կանայք.
 Ս. Կնոջ, Կանանց կամ Կանայ.
 Տ. Կնոջ, առ կին, Կանանց, առ Կանայս.
 Հ. զԿին, զԿանայս.
 Բ. Ի Կնոջէ, Ի Կանանց կամ Ի Կանայ.
 Գ. զԿնոջէ, զԿանանց կամ զԿանայ.
 Գ. Կանամբ կամ Կնաւ, Կանամբբ.
 Գ. զԿանամբ կամ զԿնաւ, զԿանամբբ.

Ն. Ի Կնոջ, Ի Կանայս.
 Կ. սլ Կին, սլ Կանայք.

Այսպէս կը հորովին նաեւ

Տիկին, տիկնոջ, Ի տիկնոջէ, տիկնամբ կամ տիկնաւ, տիկնայք, տիկնաց, տիկնամբբ. Խախտան, Հանրմ:
 Առնակին, առնակնոջ, կարգաւոր կն, էրլի:

Ե. Գիւղ, Գեղ, քէյ.

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Գեղ կամ գիւղ կամ գեւղ, Գեղք կամ գիւղք.
 Ս. Գեղջ, Գիւղեց.
 Տ. Գեղջ, Ի գիւղ, Գիւղեց, Ի գիւղս.
 Հ. զԳիւղ, զԳիւղս.
 Բ. Ի Գեղջէ, Ի Գիւղեց.
 Գ. զԳեղջէ, զԳիւղեց.
 Գ. Գիւղե, Գիւղեք.
 Գ. զԳիւղե, զԳիւղեք.
 Ն. Ի Գեղջ, Ի Գիւղս.
 Կ. սլ Գիւղ, սլ Գիւղք.

Չ. Օր կամ Աւր, օր, կիւն.

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Օր կամ աւր, Աւուրբ.
 Ս. Աւուր, Աւուրց.
 Տ. Աւուր, յօր կամ յաւր, Աւուրց, յաւուրս.
 Հ. զՕր կամ զաւր, զԱւուրս.
 Բ. յՕրէ կամ յաւրէ, յԱւուրց.
 Գ. զՕրէ կամ զաւրէ, զԱւուրց.
 Գ. Աւուրբ, Աւուրբբ.
 Գ. զԱւուրբ, զԱւուրբբ.
 Ն. յԱւուր, յԱւուրս.
 Կ. սլ Օր կամ աւր, սլ Աւուրբ.

Այսպէս կը հորովին նաեւ

Կէսօր, աւուր, օրհարսակ, կէսօր.
 Հասարակօր, աւուր, էօյլէն:

ՅՕԿՈՒԱԾ Բ.

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈՒՈՎՄՈՒՆԻՔԸ

Խոսեցանք ընդհանրապէս անուանց հորովեւրեն վրայ, երբ որ խօսքին մէջ մինակ բանելու ըլլան: Բայց շատ տեղ ալ երկու անուն քովէ քով կու գան ու այնպէս կը հորովին. ինչպէս. ծանր բեռ, աղբը եխտ. անուշ ջուր, խախլը սոս. աղէկ մարդ, էյի սորոճ, եւ այլն:

Արբ որ այսպէս երկու անուն քովէ քով գալու ըլլան, մէկը Ածական կ'ըսուի ու մէկը Գոյական:

Գոյական կ'ըսուի ան անունը, որ ինչ էրեւն քոյող կամ եղած բան մը կը նշանակէ, ու մինակ կրնայ կենալ. ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ Բեռ, Տարբ, Գոսր:

Ածականն ինչ էրեւն քոյող բան մը չի նշանակեր ու մինակ չի կրնար կենալ, ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ Ծանր, անուշ, աղէկ, հապա ուրիշ ինք իրեն գոյողի այս ինքն գոյականի մը կարօտութիւն ունի:

Թէ որն է ածականն ու որն է գոյականն՝ որոշելու դիւրին ճամբան աս է: Ան բառն՝ որուն քով որ Բան, շէյ գոյականը կրնայ դրուիլ՝ ածական է. իսկ որուն քով որ չի կրնար դրուիլ՝ գոյական է: Ջուր Բան, սոս շէյ չ'ըսուիր. ուրեմն Ջուր գոյական է. Ծանր Բան, խախլեա Բան, աղբը շէյ, հաֆէֆ շէյ կ'ըսուի. անանկ է նէ Ծանր ու խախլեա ածական են: Այսպէս իմացիր ամէն անուն ալ*:

Աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի մէջ ածականը գոյականէն միշտ յառաջ կը գրուի ու ամենեւին չի հորովեր. ինչպէս.

- Կարմիր խնձոր, Գրքմըզը էլմա.
- Կարմիր խնձորին, Գրքմըզը էլմաննն.
- Կարմիր խնձորին, Գրքմըզը էլմայա.
- Կարմիր խնձորը, Գրքմըզը էլմայը.

* Արպէս զի տղար աղէկ հասկընան ածականին ու գոյականին սահմանը, թող վարպետն աշկերաններուն տեսակ տեսակ անուններ հարցընէ, որ լեզուա ուր տղար աղէկ գիտնն ու կը հասկընան, որ իրենք իրենցմէ գտնեն թէ որն է գոյականն ու որն է ածականը: Եթէ որ տղար առջի բերան սխալելու ըլլան, վարպետին շակին աւելի աղէկ կը հասկըցընէ, քան թէ մեր երկայն երկայն սահմանը մեկնելու:

Կարմիր խնձորէն, Գրքմըզը էլմատան.
Կարմիր խնձորով, Գրքմըզը էլմայըա:
Չ'ըսուիր խնչոր կարմիր, էլմա քըրմըզը. եւ ոչ ալ ածականը կրնայ հորովիլ՝ կարմիրէն խնչորէն. քըրմըզըդոյան էլմատան:

Բայց գրաբառ՝ ածականը գոյականէն թէ յառաջ ու թէ ետքը կրնայ դրուիլ (թէպէտ աւելի գոյականէն յառաջ կը դրուի):

Թէ որ յառաջ դրուելու ըլլայ, հասարակօրէն նախդրիւ կը հորովի. այսպէս.

Եզակի:

- Ո. Վայրենի ծառ, Էսոպանի օղանճ.
- Ս. Վայրենի ծառոյ, Էսոպանի օղանճըն.
- Տ. Վայրենի ծառոյ, Էսոպանի օղանճա.
- ի վայրենի ծառ,
- Հ. զՎայրենի ծառ, Էսոպանի օղանճը.
- Բ. ի վայրենի ծառոյ, Էսոպանի օղանճորան.
- Պ. զՎայրենի ծառոյ, Էսոպանի օղանճորան էօֆն.
- Գ. Վայրենի ծառով, Էսոպանի օղանճըլա.
- Պ. զՎայրենի ծառով, Էսոպանի օղանճըն էֆրա.
- Ն. ի վայրենի ծառ, Էսոպանի օղանճորա.
- Կ. սլ վայրենի ծառ, Էս Էսոպանի օղանճ.

Յոգնակի:

- Ո. Վայրենի ծառք, Էսոպանի օղանճըսք.
- Ս. Վայրենի ծառոց, Էսոպանի օղանճըսքըն.
- Տ. Վայրենի ծառոց, Էսոպանի օղանճըսքա.
- ի վայրենի ծառս,
- Հ. զՎայրենի ծառս, Էսոպանի օղանճըսքը.
- Բ. ի վայրենի ծառոց, Էսոպանի օղանճըսքորան.
- Պ. զՎայրենի ծառոց, Էսոպանի օղանճըսքորան էօֆրէ.
- Գ. Վայրենի ծառովք, Էսոպանի օղանճըսքըլա.
- Պ. զՎայրենի ծառովք, Էսոպանի օղանճըսքըն էֆրան.
- Ն. ի վայրենի ծառս, Էսոպանի օղանճըսքորա.
- Կ. սլ վայրենի ծառք, Էս Էսոպանի օղանճըսք:

Այսպէս նախդրիւ կը հորովին ամէն նախադաս ածականները, ինչպէս.

Խաւարին բանտ, մասն բանտ, զարանլըզ զընտան.
 Մտերիմ բարեկամ, արարանց բարեկամ, սաարզ տօնթ.
 Գործասէր մեղու, ժիր մեղս, համարաթ արբ.
 Լայն տերեւ, լայն որերեւ, էնլի եահրազ.
 Մնտի յոյս, պարսոյ յոյս, պօշ ումուտ.
 Անոյշ գինի, անուշ գինի, թաթիլ շարապ.
 Անսուտ խոստումն, իբրս խոստում, ինլաֆսրզ իզրար.
 Շքեղ զարդ, փառասոր զարդ, քերլամլի տիւզէն:
 Բայց թէ որ ածականն իր գոյականէն ետքը դրուե-
 լու ըլլայ, պետք է որ անոր հետ մեկտեղ հօլովի. այսպէս.

Եզակի:

- Ո. Եղբայր սիրելի, Սէվին-լի- ֆարրաշ.
- Ս. Եղբօր սիրելւոյ, Սէվին-լի- ֆարրաշըն.
- Տ. Եղբօր սիրելւոյ, Սէվին-լի- ֆարրաշ.
- առ եղբայր սիրելի,
- Հ. զԵղբայր սիրելի, Սէվին-լի- ֆարրաշը.
- Բ. յԵղբօրէ սիրելւոյ, Սէվին-լի- ֆարրաշարան.
- Պ. զԵղբօրէ սիրելւոյ, Սէվին-լի- ֆարրաշարան էօ.
- Գ. Եղբարբ սիրելեաւ, Սէվին-լի- ֆարրաշ ըլա.
- Պ. զԵղբարբ սիրելեաւ, Սէվին-լի- ֆարրաշըն էլ.
- Ն. յԵղբայր սիրելի, Սէվին-լի- ֆարրաշար.
- Կ. ս՛կ Եղբայր սիրելի, եւ Սէվին-լի- ֆարրաշ.

Յողմակի:

- Ո. Եղբարբ սիրելիք, Սէվին-լի- ֆարրաշարբ.
- Ս. Եղբարց սիրելեաց, Սէվին-լի- ֆարրաշարբըն.
- Տ. Եղբարց սիրելեաց, Սէվին-լի- ֆարրաշարբ.
- առ եղբարս սիրելիս,
- Հ. զԵղբարս սիրելիս, Սէվին-լի- ֆարրաշարբ.
- Բ. յԵղբարց սիրելեաց, Սէվին-լի- ֆարրաշարբան.
- Պ. զԵղբարց սիրելեաց, Սէվին-լի- ֆարրաշարբան էօ.
- Գ. Եղբարբ սիրելեօք, Սէվին-լի- ֆարրաշարբ ըլա.
- Պ. զԵղբարբ սիրելեօք, Սէվին-լի- ֆարրաշարբըն էլ.
- Ն. յԵղբարս սիրելիս, Սէվին-լի- ֆարրաշարբ.
- Կ. ս՛կ Եղբարբ սիրելիք, եւ Սէվին-լի- ֆարրաշարբ:

Այսպէս կը հօլովին ամէն յետագաս ածականները.
 Այր իմաստուն, առն իմաստ-նոյ, ինլայց մարդ, ազըւը
 ատամ:

Այր բարի, առն բարւոյ, աղէկ մարդ, էյի ատամ:
 Հողի սորբ, հողւոյ ս-բոյ, սորբ հողի, աղեղ ըուհ:
 Փող մեծ, փողոյ մեծի, մեծ փող, պէջիւք զուրնա:

Հոս տեղս պիտի սկսին տղար՝ ածականները գոյական-
 ներու հետ հօլովեալ գրել, եւ անոնց դիմաց հօլովե-
 րուն նշանակութիւնները դնել:

ՅՕԴՈՒՆԸԹԳ.

ԹՈՒՆԿԱՆ ԱՆՈՒՄՆՅ ՎՐԱՅ

Թուական անուանք բանի մը որոշ համբանք կը
 ցուցնեն, ու չորս տեսակ են. Բացարձակ, Գաստիան, Անյ-
 ներահան ու Կրկնահան:

Ա. Բացարձակ:

Բացարձակ թուականներն ածական են, ու պա-
 տասխան կու տան աս հարցման՝ քանի՞ հար, գա՞ն թանէ.
 Դի, երկու, երեք, եւ այլն:

Բացարձակ թուականներուն կարգն ու հօլովն
 այսպէս է.

Մի, միոյ, միում, ի մի, զմի, ի միոյն կամ ի միոյ, միով,
 միչ, պիբ.

Երկու, երկուց, երկուքմբ*, երկու, իքի.
 Երեք, երեց, երիւք, երեք, իւշ.

Չորք, չորից, չորիւք, չորս, տեօրթ.
 Հինգ, հնգբ**, հնգիւ, հնգից, հնգօք, հինգ, պէշ.

Վեց, վեցի, վեցիւ, վեցից, վեցիւք, վեց, ալթը.
 Եւթն, եւթան, եւթամբ, եւթանք, եւթանց, եւթամբք,
 եօխ, եէտի.

* Գիշ տեղ կը բանի բուն իր գործիականը, որ է երկու:
 ** Ասոնց եզակի վերջահօլովները գործիականէն զատ հասա-
 րակօրէն շատ շին գործածուիր:

Ութ, ութի, ութիւ, ութից, ութիւք, ութիւք, սէքիզ.
Ինն, ըննի, ըննիւ, ըննից, ըննիւք, կամ ինուներ, ինուներց,
ինուներք կամ իննուք, ինն, տօգուզ.

Տասն, տասին, տասամբ, տասուներ, տասանց, տասամբք,
ասու, օն.

Մետասան, } ասանոմելի, օն պիր.
Երկուասան, } ասանուերիո, օն իքի.
Երեքտասան, } ի. իւ. ասանուերեւ, օն իւչ.
Չորեքտասան, } ից. իւք. ասանուչորս, օն տէօրթ.
Հնգետասան, } ասանուհինգ, օն պէշ.
Վեչտասան, } ասանուվեց, օն պլթր.

Եւթներտասն, տասին, տասամբ, տասանք, տասանց,
տասամբք, ասանուտօլը, օն եէտի.

Ութեւտասն, տասին, տասամբ, տասանք, տասանց,
տասամբք, ասանուտօլը, օն սէքիզ.

Իննեւտասն, տասին, տասամբ, տասանք, տասանց,
տասամբք, ասանուինը, օն տօգուզ.

Քսան, քսանի, նիւ, նից, նիւք, ասան, եիրմի.
Երեսուն, երեսուհի, նիւ, նից, նիւք, երեսուն, օթուզ.

Քսուասուն, քսուասուհի, նիւ, նից, նիւք, ասուասուն,
գրքգ.

Յիսուն, յիսուհի, նիւ, նից, նիւք, յիսուն, էլլի.
Վաթսուն, վաթսուհի, նիւ, նից, նիւք, վաթսուն, պլթմիշ.

Եւթանասուն, եւթանասուհի, նիւ, նից, նիւք, եօթանասուն,
եէթմիշ.

Ութսուն, ութսուհի, նիւ, նից, նիւք, ութսուն, սէքսէն.
Իննսուն, իննսուհի, նիւ, նից, նիւք, իննսուն, տօգսան.

Հարեւր, հարիւրոյ, ով, ոց, ովք կամ ի, իւ, ից, օք, հարեւր,
եիւզ.

Երկերիւր, } երկու հարեւր, իքի եիւզ.
Երեքհարեւր, } երեւ հարեւր, իւչ եիւզ.
Չորեքհարեւր, } ամէնն ալ չորս հարեւր, տէօրթ եիւզ.
Հինգհարեւր, } հինգ հարեւր, պէշ եիւզ.
Վեցհարեւր, } պէս կը վեց հարեւր, էլթր եիւզ.
Եւթհարեւր, } հարիւր. եօլը հարեւր, եէտի եիւզ.
Ութհարեւր, } ութը հարեւր, սէքիզ եիւզ.
Իննհարեւր, } ինը հարեւր, տօգուզ եիւզ.

Հազար, ի, աւ, այ կամ ի, իւ, ից, օք, հազար, պին.
Բեւր, բիւրու, ու, ուց, ուք, ասար հազար, օն պին.

Բ. Դասական:

Պատասխաններն անական են, ու բանի մը կարգը
կը յուցընեն, ու պատասխան կու տան հարցմանս՝ ասին՝
Երորդ, գաշընծը: Ասոնք բացարձակներեն կ'ըլեն երորդ
կամ որդ մասնիկը վըանին աւելընելով. այսպէս.

Առաջին, ջնոյ, ջնով, պիբինճի, էի, եվէէէ.
Երկրորդ, իւնճի.
Երրորդ, իւննճի.
Չորրորդ, ասօրպիւննճի.
Հինգերորդ, պէշնճի.
Վեցերորդ, ալլըննճի.
Եւթերորդ, եէպինճի.
Ութերորդ, սէպիլնճի.
Իններորդ, ասօրպաննճու.
Տասներորդ, օնուաննճու.
Մետասներորդ, օն պիբինճի.
Քսաներորդ, եէրպիւննճի.
Քսաներորդ առաջնորդ, եէրպի պիբինճի.
Երեսներորդ, եէրպի իւննճի.
Երեսներորդ, օթուաննճու.
Քսուաներորդ, զրքգննճի.
Հարիւրորդ, եէպիւննճի.
Հազարերորդ, պիբինճի.

Առաջին բառն այսպէս կը հօրովի.
Առաջին առաջնոյ, առաջնուժ, յառաջնմէ կամ յառա-
ջնոյ, առաջնով:

Գ. Անյներական:

Անձներական կ'ըսուին ան թուական անունները,
որոնք իրենց նշանակած թիւը մեկտեղ համընելով կը
ցուցընեն. ինչպէս,
Երկրեան կամ երկոքին, երկուսն ալ, իքիսի տէ.
Երեքեան կամ երեքին, երեւսն ալ, իւչիւ տէ.
Չորեքեան կամ չորեքին, չորսն ալ, տէօրսիւ տէ.

Եւթանքեան կամ անքին, Եօնն ալ, Եէտիսի տէ.
 Տասնքեան կամ նեքին, Կասն ալ, Օնու տա.
 Երկուսասնքեան կամ նեքին, Կասն-Եր- Օն իքիսի տէ.
 Կո-նն ալ,

Ասոնք այսպէս կը հոլովին.

Ո. Երկոքեան կամ քին, Ետնի տէ.
 Ս. Երկոցունց կամ ցուն, Ետնինն տէ.
 Տ. Երկոցունց, առ Երկուսեան կամ սին, Ետնինն տէ.
 Զ. ՂԵրկուսեան կամ սին, Ետնինն տէ.
 Բ. յԵրկոցունց, Ետնինն տէ.
 Պ. ՂԵրկոցունց, Ետնինն տէ Եօնքին.
 Գ. Երկքումք, Ետնինն տէ.
 Պ. ՂԵրկքումք, Ետնինն տէ Եօնքումք.
 Ն. յԵրկուսեան կամ սին, Ետնինն տէ.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ

Ամենքեան կամ ամենքին, } ամենն ալ, հէտիսի տէ:
 Բոլորքեան կամ բոլորքին, }

Գ. Կրնաւան:

Արկնական կըսուին ան թուականները, որոնք բաւ
 նի մը քանիպատիկ ըլլալը կը ցուցընեն. Ինչպէս.

Կրկին, Իրնապատիկ, Իքի դաթ.
 Երեքկին, Երեքպատիկ, Իւչ դաթ.
 Չորեքկին, Կորապատիկ, Ետքոթ դաթ.
 Եւթանասնկին, Եօնասնապատիկ, Եէթմիչ դաթ.
 Եւթնպատիկ, Եօնապատիկ, Եէտի դաթ.
 Տասնպատիկ, Կասնապատիկ, Օն դաթ.

Յ Օ Դ Ո Ի Ա Թ Գ.

Մ Ա Ս Ն Ա Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Բ Ո Ւ Ն Վ Ր Ա Յ

Եզակի:

Ո. Ոմն, Ոք, Ռեչ, Կիրիս.
 Ս. Ուրումն, Ուրուք, Կիրիսինն.
 Տ. Ումնն, առ ոմն, Ումք, առ քք, Կիրիսինն.
 Զ. ՂՈմն, ՂՈք, Կիրիսինն.

Բ. յՈւմնմնէ, յՈւմնքէ, Կիրիսինն.
 Պ. ՂՈւմնմնէ, ՂՈւմնքէ, Կիրիսինն Եօն.
 Գ. Ոմամք, Կումք, Կիրիսինն.
 Պ. ՂՈմամք, Կումք, Կիրիսինն Եօն.
 Ն. յՈւմնմն, յՈւմնք, Կիրիսինն.

Յօգնակի:

Ո. Ոմանք, Կասնք.
 Ս. Ոմանց, Կասնքումն.
 Տ. Ոմանց, առ ոմանս, Կասնքում.
 Զ. ՂՈմանս, Կասնքում.
 Բ. յՈմանց, Կասնքում.
 Պ. ՂՈմանց, Կասնքում Եօնքին.
 Գ. Ոմամքք, Կասնքք.
 Պ. ՂՈմամքք, Կասնքքումն Եօնքումք.
 Ն. յՈմանս, Կասնքում.

Իսն կամ Ինչ այսպէս հոլովի.

Եզակի:

Ո. Իմն կամ Ինչ, Բան մը, Կիր շէյ.
 Ս. Իրէք, Բանի մը, Կիր շէյին.
 Տ. Իմք, առ Իմն, Բանի մը, Կիր շէյէ.
 Զ. ՂԻմն, Բան մը, Կիր շէյի.
 Բ. յԻմքէ, յԻմնմնէ, Բանի մը, Կիր շէյտէն.
 Պ. ՂԻմքէ, ՂԻմնմնէ, Բանի մը Կրոյ, Կիր շէյտէն Եօ.
 Գ. Իւէք, Բանով մը, Կիր շէյ Իւէ.
 Պ. ՂԻւէք, Բանի մը Բուր, Կիր շէյին Էթ.
 Ն. յԻմք, Բանի մը Ռեչ, Կիր շէյտէ:

Այլ, այլոյ, այլում, յայլմէ, այլով, Կում, Կանչա.
 Մեւս, միւսոյ, միւսում, Ի միւսմէ, միւսով, Ռեչու, օպիրի.
 Իւրաքանչիւր*, ըոյ, ըում, ըմէ, ըով, ամեն մէկ, հէր Կիր.
 Երկաքանչիւր, ըոյ, ըում, ըմէ, ըով, Երկուսն ալ, իքիսի տէ.
 Միմանց, Ռեչ Բեչու, Կիրի Կիրիսին, ու Իրեքաց, Իրու-
 րո, Կիրի Կիրիսին, անեզական են, ուղղական ալ չու-
 նին: Առջինը կը հոլովի Եօնքներորդ հոլովման պէս,
 Իրեքաց, Իրեքոք, ու վերջինը Երկրորդ հոլովման պէս.
 Իրեքոք, Իրեքոք:

* Իւրաքանչիւր բառին միակ ուղղականը ընտիր մատենա-
 գիրք սեռականի ու տրականի տեղ կը բանեցընեն. Իսկ
 Երկուսնուէր Երբք շէն գործածեր՝ այլ երկուսնու:

Յ Օ Գ Ա Ի Ա Թ Ն .

Հ Ա Ր Յ Ա Վ Ա Ն Ա Ն Ո Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ի Ն Վ Ր Ա Յ

Եզակի:

Յողնակի:

Ո. Ո՞Վ, ո՞,	†ե՞՞,	Ո՞Վ, †ե՞՞Ր,
Ս. Ո՞Ր,	†ե՞՞Ր,	Ո՞Ր.
Տ. Ո՞Մ,	†ե՞՞Ր,	Ո՞Ր, յՈ՞Ր, յՈ՞Ր.
Հ. զՈ՞Վ, զո՞,	†ե՞՞Ր,	զՈ՞Ր.
Բ. յՈ՞Վ,	†ե՞՞Ր,	յՈ՞Ր.
Պ. զՈ՞Վ,	†ե՞՞Ր Ե՞Ր.	զՈ՞Ր.
Գ. Ո՞ՐՎ,	†ե՞՞Ր Ե՞Ր.	Ո՞ՐՎ.
Պ. զՈ՞ՐՎ,	†ե՞՞Ր Ե՞Ր.	զՈ՞ՐՎ.
Ն. յՈ՞ՐՎ, յՈ՞Վ, յՈ՞Ր,	†ե՞՞Ր,	յՈ՞Ր.

Ի՞Ր Հարցական անունն եզակի միայն ունի, ու այսպէս կը հօլովի.

Ո. Չա՞նէ,	
Ս. Է՞ր,	նէ՞՞ն, նէ՞՞ շէ՞ն.
Տ. Ի՞Ր, Հի՞Ր, ընդ Է՞ր,	նէ՞՞ն, նէ՞՞ շէ՞ն.
Հ. զի՞ն,	նէ՞՞ն, նէ՞՞ շէ՞ն.
Բ. առ Ի Մէ՞,	նէ՞՞ն շէ՞ն.
Պ. զՄէ՞,	նէ՞՞ն.
Գ. Ի՞ն,	նէ՞՞ն շէ՞ն.
Պ. զԻ՞ն,	նէ՞՞ն շէ՞ն Ե՞ր.
Ն. յԻ՞ն,	նէ՞՞ն Ե՞ր.

Վա՞նէ, քա՞ն Հարցականն ալ այսպէս կը հօլովի. քանի՞, քանե՞նչ կամ քանո՞յ, Ի քանու՞յ կամ Ի քանո՞յ. քանի՞ք, քանե՞սց, Ի քանիս, քանե՞օք եւ այլն:

Գ Լ Ո Ի Ն Բ .

Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ի Ա Ն Վ Ր Ա Յ

Որո՞քս զի անուն մը շատ անգամ խօսքի մէջ չկրկնուի, անոր տեղը կը դրուի բառ մը, որ Գեբրանուան կըսուի:

Ղերանուններն անուանց պէս Թիւ, Հոլով ու Հոլովմանն ունենալէն զատ, ունին նաեւ Գե՞՞ք ալ, որ երեք է. առաջին՝ Ես. երկրորդ դիմացինս՝ Դու. երրորդ մէկ ուրիշ մը՝ Նա:

Ղերանուններուն արմատն առ երեք դիմորոշ յօդերն են, «, դ, ն: Ս՝ առջի դէմը, դ՝ երկրորդ դէմը, ն՝ երրորդ դէմը կը ցուցնէ: Ինչպէս աշխարհաբառ լեզուի մէջ ալ կ'ըսենք. գլուխս, գլուխդ, գլուխը. պաշտ՞, պաշտն, պաշտու. տունս, տունդ, տունը. եվէ՞՞ս, եվէ՞՞ն, եվէ՞՞ք:

Ղերանունները չորս տեսակ են, Իական, Յուսական, Սորոցական ու Յարաբերական:

Ա. Իական ղերանուններն ասոնք են, Ես, Դու, Ինչ, Ի-ք, ու այսպէս կը հօլովին:

Ա. Գ Ե Ր Բ

Եզակի:

Ո. Ես,	Ես,	պէն.
Ս. Իմ,	Իմն,	պէնիմ.
Տ. Ինձ, առ Իս, ցիս, Ինչէ,		պանս.
Հ. զիս,	Իս,	պէնի.
Բ. Եսն,	Ինչօք,	պէնտէն.
Պ. զԻնէն,	Ի՞մ զբաս,	պէնտէն Եօթ.
Գ. Ինեւ,	Ինչօք,	պէնիմ իլէ.
Պ. զԻնեւ,	Ի՞մ բուրբայ,	պէնիմ Եթրայ.
Ն. յիս,	Ի՞մ զբաս,	պէնտէ.

Յողնակի:

Ո. Մեք,	Մեք,	պիդ.
Ս. Մեր,	Մեր,	պիդեր.
Տ. Մեզ, առ մեզ,	Մեզ,	պիդէ.
Հ. զՄեզ,	Մեզ,	պիդի.
Բ. Ի Մէն,	Մեզ,	պիդտէն.
Պ. զՄէն,	Մեր զբայ,	պիդտէն Եօթ.
Գ. Մեք, մեօք,	Մեզ,	պիդեր իլէ.

Պ. զՄեւք, զմեօք, Վեր բուրրոյթեալ, պիղիմ էթրաֆ.
 Ն. ի Մեղ, Վեր Վեջը, պիղաէ.

Բ. Դ Է Մ Բ

Եզակի:

Ո. Դու, դոռն, սէն.
 Ս. Քո, անհն, սէնին.
 Տ. Քեղ առ քեղ, Կեղ, սանա.
 Հ. զՔեղ, զԿեղ, սէնի.
 Բ. ի Քէն, Կեղ, սէնտէն.
 Պ. զՔէն, Կեղ, սէնտէն էօթրիւ.
 Գ. Քեւ, Կեղ, սէնին հլէ.
 Պ. զՔեւ, Կեղ, սէնին էթրաֆըն.
 Ն. ի Քեղ, Կեղ, սէնտէ.
 Կ. սլ Դու, Վ դոռն, Կ սէն.

Յոգնակի:

Ո. Դուք, դոռ, սիգ.
 Ս. Չեր, յեր, սիղին.
 Տ. Չեղ, առ ձեղ, յեղ, սիղէ.
 Հ. զՉեղ, շեղ, սիղի.
 Բ. ի Չենջ, յեղ, սիղաէն.
 Պ. զՉենջ, յեր զբայ, սիղաէն էօթ.
 Գ. Չեւք, ձեօք, յեղ, սիղին հլէ.
 Պ. զՉեւք, զձեօք, յեր բուրրոյթեալ, սիղին էթրաֆ.
 Ն. ի Չեղ, յեր Վեջը, սիղաէ.
 Կ. սլ Դուք, Վ դոռ, Կ սիգ.

Գ. Դ Է Մ Բ

Եզակի:

Ո. Կռնի, Կռն, քէնտինին.
 Ս. Իւր*, Կռն, քէնտինէ.
 Տ. Իւր, առ Իւր, Կռն, քէնտինէ.

* Սեռական, եւ տրական էրին տեղ էրեան ալ կայ, բայց ընտիր չէ:

Հ. Կռնի, Կռն, քէնտինտէն.
 Բ. յԻւրմէ, Կռն, քէնտինտէն էօ.
 Պ. զԻւրմէ, Կռն զբայ, քէնտինտէն էօ.
 Գ. Իւրեւ կամ Իւրեաւ Կռն, քէնտինտէն.
 Պ. զԻւրեւ կամ զԻւրեաւ Կռն բուրրոյթեալ, քէնտինին էթր.
 Ն. յԻւր, Կռն, քէնտինտէ.

Յոգնակի:

Ո. Կռնի, Կռն, քէնտինտէն.
 Ս. Իւրեանց, Կռն, քէնտինտէն.
 Տ. Իւրեանց, Կռն, քէնտինտէն.
 Հ. զԻւրեանս, Կռն, քէնտինտէն.
 Բ. յԻւրեանց, Կռն, քէնտինտէն.
 Պ. զԻւրեանց, Կռն զբայ, քէնտինտէն էօ.
 Գ. Իւրեամբ, Կռն, քէնտինտէն.
 Պ. զԻւրեամբ, Կռն, քէնտինտէն էթ.
 Ն. յԻւրեանս, Կռն, քէնտինտէն.

Եզակի:

Ո. Ինքն, Ին, քէնտին.
 Ս. Ինքեան, Ին, քէնտինին.
 Տ. Ինքեան, առ Ինքն, քէնտին.
 Հ. զԻնքն, Ին, քէնտին.
 Բ. յԻնքենէ, Ին, քէնտինտէն.
 Պ. զԻնքենէ, Ին զբայ, քէնտինտէն էօ.
 Գ. Ինքեամբ, Ին, քէնտինտէն.
 Պ. զԻնքեամբ, Ին բուրրոյթեալ, քէնտինին էթր.
 Ն. յԻնքեան, Ին, քէնտինտէ.

Յոգնակի:

Ո. Ինքեանք, Ին, քէնտինտէն.
 Ս. Ինքեանց, Ին, քէնտինտէն.
 Տ. Ինքեանց, Ին, քէնտինտէն.
 առ Ինքեանս,

Հ. զինքեանս, շերեհ+, քէնտիլէրինի.
 Բ. յինքեանց, երեւցօե, քէնտիլէրինտէն.
 Պ. զինքեանց, երեւց վրայ, քէնտիլէրինտէն
 էօթրիւ.
 Գ. Ինքեամբք, երեւցօ՞՞՛՛, քէնտիլէրի իլէ.
 Պ. զինքեամբք, երեւց ք՞՞՛՛, քէնտիլէրին
 էթրաֆընտա.
 Ն. յինքեանս, երեւց Վեջ, քէնտիլէրինտէ.

Բ. Յուցական գերանուններն երեք տեսակ են.
 Ա, ար, նա. Այս, այր, այն. Սոյն, սոյն, նոյն:
 Ա, ասիկա, պու. Դա, արիկա, շու. Նա, անիկա, օ.
 գոյական են ու այսպէս կը հորովին.

Եզակի:

Ա. Նա, անիկա, օ.
 Ս. Նորա, անոր, օնուն.
 Տ. Նմա, առ նա, անոր, օնա.
 Հ. զՆա, անիկա, օնու.
 Բ. Ի նմանէ, անիկ, օնտան.
 Պ. զնմանէ, անոր վրայ, օնտան էօթրիւ.
 Գ. Նովաւ, անով, օնուն իլէ.
 Պ. զնովաւ, անոր քուրորիք, օնուն էթրաֆըն.
 Ն. Ի նմա, անոր Վեջ, օնտա.

Յոգնակի:

Ա. Նոքա, անոն+, օնլար.
 Ս. Նոցա, անոնց, օնլարըն.
 Տ. Նոցա, անոնց, օնլարա.
 առ նոսա,
 Հ. զնոսա, զանոն+, օնլարը.
 Բ. Ի նոցանէ, անոնցօե, օնլարտան.
 Պ. զնոցանէ, անոնց վրայ, օնլարտան էօթ.
 Գ. Նոքօք, անոնցօ՞՞՛՛, օնլար իլէ.
 Պ. զնոքօք, անոնց քուրորիք, օնլարըն էթրաֆ.
 Ն. Ի նոսա, անոնց Վեջ, օնլարտա.

Ասոր պէս կը հորովին նաեւ
 Ա, սորա, սմա, Ի սմանէ, սովաւ. սորա, սոցա, զսոսա,
 Ի սոցանէ, սորօք, ասիկա, պու:
 Դա, գորա, դմա, Ի դմանէ, դովաւ. դորա, դոցա, զդոսա,
 Ի դոցանէ, դորօք, արիկա, շու:
 Այս, ար, պու. Այդ, ար, շու. Այն, ան, օ. ցուցա-
 կան գերանուններն ածական են, ու այսպէս կը հորովին.

Եզակի:

Ա. Այն, ան, օ.
 Ս. Այնր կամ այնորիկ, անոր, օնուն.
 Տ. Այնմ կամ այնմիկ, անոր, օնա.

առ այն,
 Հ. զԱյն, ան, օնու.
 Բ. յԱյնմանէ, անիկ, օնտան.
 Պ. զԱյնմանէ, անոր վրայ, օնտան էօթրիւ.
 Գ. Այնու կամ այնուիկ, անով, օնուն իլէ.
 Պ. զԱյնու կամ զայնուիկ, անոր քուր, օնուն էթրաֆընտ.
 Ն. յԱյնմ կամ յայնմիկ անոր Վեջ. օնտա.
 կամ յայն,

Յոգնակի:

Ա. Այնքիկ, անոն+, օնլար.
 Ս. Այնցիկ, անոնց, օնլարըն.
 Տ. Այնցիկ, անոնց, օնլարա.
 առ այնսիկ,
 Հ. զԱյնսիկ, զանոն+, օնլարը.
 Բ. յԱյնցանէ, անոնցօե, օնլարտան.
 Պ. զԱյնցանէ, անոնց վրայ, օնլարտան էօթ.
 Գ. Այնքիւք, անոնցօ՞՞՛՛, օնլար իլէ.
 Պ. զԱյնքիւք, անոնց քուրորիք, օնլարըն էթրա.
 Ն. յԱյնսիկ, անոնց Վեջ, օնլարտա.

Ասոր պէս կը հորովին նաեւ
 Այս, այր կամ այսորիկ, այսմ կամ այսմիկ, յայսմանէ,
 այսու կամ այսուիկ. այսքիկ, այսոցիկ, զայսսիկ, յայս-
 ցանէ, այսքիւք:
 Այդ, այդր կամ այդորիկ, այդմ կամ այդմիկ, յայդմանէ,

այդու համ այդուիկ. այդոքիկ, այդոցիկ, զայդոսիկ,
յայդցանէ, այդոքիւք:

Ասոնց յոգնակին կրնայ նաեւ ըլլալ, Այն+, այնց,
դայնս, յայնս. Այր+, այրց. Այս: Բայց, չ'ըլլար զայրս,
սա այրս. դայսս, սա այսս:

Սոյն, դոյն, նոյն, ցուցական դերանուններն ածա-
կան են ու այսպէս կը հոլովին.

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Նոյն, նոյն, օլ.	Նոքին.
Ս. Նորին համ նորուն.	Նոցին համ նոցունց.
Ս. Նմին, առ նոյն.	Նոցին, առ նոսին.
Հ. Ղնոյն.	Ղնոսին.
Բ. Կանի.	ի Նոցունց.
Պ. Կանի.	Ղնոցունց.
Գ. Նովին համ նովիմք.	Նոքիմք համ նոքումք.
Պ. Ղնովին համ զնովիմք.	Ղնոքիմք համ զնոքումք.
Ն. ի Նմին, ի նոյն.	ի Նոսին.

Ասոր պէս կը հոլովին նաեւ

- Սոյն, սորին, սմին, զսոյն, սովին. սոքին, սոցին, զսոսին,
ի սոցունց, սոքիմք:
- Գոյն, գորին, գմին, զգոյն, գովին. գորին, գոցին, զգո-
սին, ի գոցունց, գորիմք:

Ասոնց յոգնակին կրնայ նաեւ ըլլալ, Նոյն+, սա
նոյնս, գնոյնս. Սոյն+, սա, սոյնս, զսոյնս. Գոյն+, սա
գոյնս, զքոյնս:

Գ. Իմ, +ո, յեր, յեր, իւր ստացական դերանուններն
ածական են ու այսպէս կը հոլովին.

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Իմ, իմ, պէնիմ.	Իմք.
Ս. Իմոյ,	Իմոց.
Տ. Իմում, առ իմ.	Իմոց, առ իմն.
Հ. զիմ.	զիմս.
Բ. յիմնէ.	յիմոց.

Պ. զիմնէ.	զիմոց.
Գ. Իմով.	Իմովք.
Պ. զիմով.	զիմովք.
Ն. յիմում.	յիմս.

Ասոր պէս կը հոլովին նաեւ

- Մեր, մերոյ, մերում, ի մերմէ, մերով.
մերոց, ի մերոց, մերովք, յեր, պիղիմ:
- Չեր, ձերոց, ձերում, ի ձերմէ, ձերով.
ձերոց, ի ձերոց, ձերովք, յեր, սիզին:
- Իւր, իւրոյ, իւրում, յիւրմէ, իւրով.
իւրոց, յիւրոց, իւրովք, իբէն, քէնտինին:
- Խոս քո երկու կերպով կը հոլովի, այսպէս,

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Քո համ քոյ*, +ո-կէն, սէնին.	Քոյք.
Ս. Քոյ համ քոյոյ.	Քոց համ քոյոց.
Տ. Քում համ քոյում,	Քոց համ քոյոց,
առ քո.	առ քոյս.
Հ. զքո.	զքոյս.
Բ. ի Քումէ համ ի քոյոյ.	ի Քոց համ ի քոյոց.
Պ. զքումէ համ զքոյոյ.	զքոց համ զքոյոց.
Գ. Քով համ քոյով.	Քովք համ քոյովք.
Պ. զքով համ զքոյով.	զքովք համ զքոյովք.
Ն. ի Քում.	ի Քոյս.

Աս ստացական դերանուններէն ուրիշ տեսակ
ստացական դերանուն մ'ալ կ'ելէ անոնց սեռականին
վրայ ին մասնիկ դնելով. այսպէս, Իմոյն, Քոյն, Մերոյն,
Չերոյն, Իւրոյն, ու մինակ նախդրիւ կը հոլովին:

Գ. Յարաբերական դերանունը Որ, կամ Ո, որն որ,
քի, զօրութիւն ունի վերի բառը կամ ամբողջ խօսքը յա-

* Ասոր երկու կերպ հոլովելուն պատճառն ան է որ ուղղա-
կանը կրնայ երկու կերպով ալ գրուիլ, այս ինքն +ո կամ
+ոյ: Ինչպէս յարաբերական դերանունին ալ ուղղականն եր-
կու կերպով որ կամ + ըլլալուն համար արականը որո՞ւմ
կամ ում կ'ըլլայ:

ուսջ բերելու, ինչպէս աս խօսքին մէջ, Ան որան, որն որ
ազէի հարբաւ չն գիտեր, ծաղբ կ'ըլլայ եր ընկերներուն առջին:
Ուրի, արծաթե, սնդիկը, պղնձը, երկաթը, հապարը, որոնք
ժողովը կ'ըստան, լեբանց ձեռն կը գորեն կը հանեն: Հոս որն
որը յարաբերեց ան որան. իսկ որոնք յարաբերեց ոսկին,
արծաթը, եւ այլն:

Որ կամ Ո յարաբերական դերանունն այսպէս կը
հօրակի:

Եզակի:	Յոգնակի:
Ո. Որ կամ ո, որն որ, քի,	Որք կամ ոք.
Ս. Որոյ կամ ոյր.	Որոց կամ ոյց.
Տ. Որում կամ ում.	Որոց կամ ոյց, առ որս.
Հ. Չոր կամ զո.	Չորս.
Բ. յՈրմէ.	յՈրոց.
Պ. ՉՈրմէ.	ՉՈրոց.
Գ. Որով.	Որովք.
Պ. ՉՈրով.	ՉՈրովք.
Ն. յՈրում, յոր.	յՈրս.

Աս յարաբերական դերանունն վրայ թէ որ
պարոյկ գնելու ըլլաս, հարցական կ'ըլլայ. այսպէս,
Ո՞ր, որո՞յ, որո՞ւմ, հո՞նք. եւ այլն:

Գ Լ Ո Ւ Ք Գ.

Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ւ Ն Վ Բ Ա Յ

ԲԱՅ կ'ըսուի երրորդ մասն բանի, որ կը նշանակէ
գործողութեան մը, (այս ինքն ընել կամ ըստել.) արեւով,
Խոսով ու րեւոյով. ինչպէս, Աստուած արեւոյնց երկնին ու
երկերը, կամ երկնին ու երկերը Աստուծոյ արեւոյնց:

ՅՕԳՈՐԱԾ Ա.

Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ւ Ն Վ Բ Ա Յ Ա Ն Ե Ր Ո Ւ Ն Վ Բ Ա Յ

Բայերուն պարագաները վեց են. Սեւ, Ժամա-
նակ, Եղանակ, Թիւ, Գեծ ու Խոնարհանի:

1. Բայերուն սեւը չորս է. Ներգործական, Կրա-
որական, Հասարակ ու Չեղոյ.

Որովհետեւ բայը գործողութիւն մը, ընել մը
կը նշանակէ, երբ որ գործողութիւնն ընողէն կ'ելլէ,
ուրիշէն վրայ կ'անցնի, ան բայը Ներգործական կ'ըսուի.
Ինչպէս կը ձեռնէ: Ասոնք հասարակօրէն է՞, երբեմն
ալ ա՞՞ եւ ու՞մ կը վերջաւորին:

Կրա-որական կ'ըսուի ան բայը, որ կը նշանակէ
ըլլուիլ, կամ գործողութիւն մը՝ որ ուրիշէն կը կրուի.
Ինչպէս կը Բացուի: Ասոնք է՞ կը վերջաւորին:

Հասարակ կ'ըսուի ան բայը, որ մէկ ձայնով,
այս ինքն է՞ վերջաւորելով թէ ներգործական՝ այս
ինքն ընելը, թէ կրաւորական՝ այս ինքն ըլլալը կը
նշանակէ. ինչպէս համարէ՞ մէկ ձայնով երբեմն ներ-
գործական է, այս ինքն սեպել, եւ երբեմն կրաւորա-
կան, այս ինքն սեպուիլ:

Չեղոյ կ'ըսուի ան բայը, որն որ այնպիսի գոր-
ծողութիւն մը կը նշանակէ, որ ընողէն վրայ կը մնայ,
եւ ուրիշէն չ'անցնիր. ինչպէս կը Քանի: — Ասոնցմէ
ոմանք է՞ կը վերջաւորին, ու միեակ ներգործական
բայի պէս կը խոնարհին, անոր համար Ներգործակէրդ
չեղոյ կ'ըսուին. ոմանք ալ է՞ կը վերջաւորին, ու միեակ
կրաւորական բայի պէս կը խոնարհին, անոր համար
Կրա-որակէրդ չեղոյ կամ Չայնակական կ'ըսուին:

Չեղքը բայերուն կարգը կրնան գրուիլ ետեան
բայերն ալ, որոնք միայն ըլլալ կը ցուցնեն, եւ աս
չորսն են. Ե՞, Լի՞նի, Եղանի, Գո՞մ:

2. Բայերը միշտ գործողութիւն մը կը նշանակեն,
ու պետք է որ գործողութիւնն ասեմի մէջ ըլլայ: Արդ՝
ատենը կամ ժամանակը երեք է. Ներկայ՝ հիմակուանը,
Անցեալ՝ անցածը, Ապագայ՝ գալիքը. ինչպէս, Ես միշտ
այսօր համար ուզէի սորվեցայ (անցեալ), հիմակ ալ ուզէի
սորվիմ (ներկայ), ետք աւելի ուզէի պիտ'որ սորվիմ (ա-
պագայ):

Անցեալը կրնայ չորս կերպ մտածուիլ, մէյ մը ան-
կատար անցած, այս ինքն՝ այնպէս անցած, որ գեւ կա-
տարեալ լմնցած չէ. ինչպէս, գրէի, կը գրէի, Եղար

ըտըմ, եազայօր ուտում: Մէյ մ'ալ կը ցուցընէ կատա-
րեալ անցած. ինչպէս, գրեցի, գրեցի, եազարմ: Մէյ
մ'ալ կը ցուցընէ անցած, ու վրան քիչ մ'ալ առեն ան-
ցած. ինչպէս, գրեալ եմ, գրած եմ, եազմը ըմ: Մէյ
մ'ալ կը ցուցընէ անցած, ու վրան ուրիշ գործողութիւն
մ'ալ եկած. ինչպէս, գրեալ էի, գրած էի, եազմը ըմ:

3. Բայերուն Եղանակը չորս է. Սանճանական, Հրա-
մայական, Սորորադասական, Աներեւոյնէ: Աներեւութիւն Տղը-
վածին՝ գործելոյ, գործելով, է գործել, Դերբայ կը զըուցեն:

4. Բայերուն Թիւն՝ անուան ու գերանուան պէս
երկուք է. եղակի ու յոգնակի. ինչպէս, ես կը գործեմ,
մենք կը գործենք:

5. Բայերուն Դեմք՝ գերանուան գէմբերուն պէս՝
երեք է, Ասալին, Երբորք, Երբորք. ինչպէս, ես կը
գործեմ, դուն կը գործես, ան կը գործէ:

6. Խոնարհմանն կը ըսուի բային պէսպէս փոխուելը՝
իր ետքի ծայրը զանազան մասնիկներ աւելնալով, ինչ-
պէս նաեւ անուան պէսպէս փոխուելը՝ Հորով կը ըսուի:

Խոնարհմունքէն Լծորդութիւն յառաջ կու գայ, որ
չորս է. վասն զի բայերուն վերջաւորութիւնը չորս կերպ
ըլլալուն համար՝ եմ, իմ, ամ, ում, ինչպէս, պիբեմ, աշխա-
տիմ, հիւանդանամ, լիողում, չորս կերպ ալ կը լծորդին:

ՅՕԳՈՒՆԺ Բ.

ԵՆՎԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

Ա. ԵՄ

Սանճանական Եղանակի ներխայ:

Եզակի:

Ես եմ,	Ես եմ,	պէն իմ.
Դու ես,	դուան ես,	սէն սին.
Նա է,	ան է,	օ տուր.

Յողնակի:

Մէք եմք,	Ֆն+ Էն+	պիզ իզ.
----------	---------	---------

Դուք էք,
Նորա են,

դու+ Է+,
անոն+ Էն,

սիզ սինիզ.
Օնլար տըրլար.

Անխոսար:

Եզակի:

Ես էի,
Դու էիր,
Նա էր,

Ես էի,
դուան էիր,
ան էր,

պէն իսիմ.
սէն իսին.
օյուտու.

Յողնակի:

Մէք էաք,
Դուք էիք,
Նորա էին,

Ֆն+ Էն+,
դու+ Էն+,
անոն+ Էն,

պիզ իսիք.
սիզ իսինիզ.
Օնլար ըարլար.

Կարարեալ:

Եզակի:

Ես եղէ,
Դու եղեր,
Նա եղել,

Ես եղայ,
դուան եղար.
ան եղաւ,

պէն օլտում.
սէն օլտուն.
օ օլտու.

Յողնակի:

Մէք եղաք կամ եղեաք,
Դուք եղէք,
Նորա եղեն,

Ֆն+ Էղան+,
դու+ Էղատ+
անոն+ Էղան,

պիզ օլտուգ.
սիզ օլտունուզ.
Օնլար օլտուլար.

Յարախոսար:

Եզակի:

Ես եղեալ եմ,
Դու եղեալ ես,
Նա եղեալ է,

Ես եղած եմ,
դուան եղած ես,
ան եղած է,

պէն օլմուշ ում.
սէն օլմուշ տուն.
օ օլմուշ տուր.

Յողնակի:

Մէք եղեալ եմք,
Դուք եղեալ էք,
Նորա եղեալ են,

Ֆն+ Էղած Էն+,
դու+ Էղած Է+,
անոն+ Էղած Էն,

պիզ օլմուշ ուզ.
սիզ օլմուշ տունուզ.
Օնլար օլմուշ տուրլամ

Գերախոսար :

Եզակի :

Ես եղեալ էի,	Ես եղած էի,	պէն օլմուշ ուտում.
Գու եղեալ էիր,	դուան եղած էիր,	սէն օլմուշ ուտուն.
Նա եղեալ էր,	ան եղած էր,	օ օլմուշ ուտու.

Յոգնակի :

Մէք եղեալ էաք,	մեն+ եղած էին+	պիզ օլմուշ ուտուզ.
Գուք եղեալ էիք,	դու+ եղած էի+	սիզ օլմուշ ուտունուզ.
Նոքա եղեալ էին,	անոն+ եղած էին,	օնլար օլմուշ ուտուլար.

Ապաստի :

Եզակի :

Ես եղէց,	Ես (պիտի) բլլամ,	պէն օլայլամ,	օլաճա-
Գու եղիցես կամ	դուան բլլաս,	սէն օլասրն.	[ղմ].
Նա եղիցի, [ցիս,	ան բլլայ,	օ օլասն.	

Յոգնակի,

Մէք եղիցուք,	մեն+ բլլան+	պիզ օլայլամ.
Գուք եղիջիք,	դու+ բլլատ,	սիզ օլասրնրզ.
Նոքա եղիցին,	անոն+ բլլան,	օնլար օլասնլար.

Հրամայական Եղանակ :

Եզակի :

Լէր* կամ եղիջիր դու,	դուան եղիք,	սէն օլ.
Գու մի լինիր,	դուան մ'բլլար.	սէն օլմա.

Յոգնակի :

Եղերուք դուք,	դու+ եղէ+	սիզ օլունուզ.
Գուք մի լինիք,	դու+ մ'բլլատ,	սիզ օլմայլնրզ.

* Թեպէս ե՞մ բային բուն հրամայականը կ'ըլայ էր, ե+, կամ երու+, բայց որովհետեւ ասոնք առանձին չեն գործածուիր, հասպա պատգամ, Ողջ էր, ողջ էր, կամ երու+. անոր համար Լինի՞մ բային հրամայականը գրիկը, որ առհասարակ կը գործածուի:

Սորադասական Եղանակ :

Եզակի :

Ես իցեմ,	Ես բլլամ (նէ),	պէն օլամ.
Գու իցես,	դուան բլլաս,	սէն օլասն.
Նա իցէ,	ան բլլայ,	օ օլաս.

Յոգնակի :

Մէք իցեմք,	մեն+ բլլան+	պիզ օլամազ.
Գուք իցէք,	դու+ բլլատ,	սիզ օլանրզ.
Նոքա իցեն,	անոն+ բլլան,	օնլար օլամլար.

Անցեալ :

Եզակի :

Ես եղեալ իցեմ,	Ես եղած բլլամ նէ,	պէն օլմուշ օլամ.
Գու եղեալ իցես,	դուան եղած բլլաս նէ,	սէն օլմուշ օլան.
Նա եղեալ իցէ,	ան եղած բլլայ նէ,	օ օլմուշ օլաս.

Յոգնակի :

Մէք եղեալ իցեմք,	մեն+ եղած բլլան+ նէ,	պիզ օլմուշ օլամազ.
Գուք եղեալ իցէք,	դու+ եղած բլլատ նէ,	սիզ օլմուշ օլանրզ.
Նոքա եղեալ իցեն,	անոն+ եղած բլլան նէ,	օնլար օլմուշ օլաս- լար :

Աներեւոյն Եղանակ :

Ել, ելոյ, ելով *,	բլլալ,	օլմագ :
-------------------	--------	---------

Անդուաներան անցեալ :

Եղեալ,	եղած,	օլմուշ :
--------	-------	----------

Բ. Լ Ի Ն Ի Մ

Սանճանական Եղանակն ներքայ :

Լինիմ,	լ'բլլամ,	օլուրում.
--------	----------	-----------

* Ե՞մ բային բուն աներեւոյնն էլ, ելոյ, ելով, ընտիր հեղե- նակները չեն գործածեր, հասպա կ'ըսեն լինել, այլ ուլ :

Լինիս,	՚բլլաւ,	օլուրսուն.
Լինի,	՚բլլայ,	օլուր.
Լինիմք,	՚բլլան+,	օլուրուզ.
Լինիք,	՚բլլաւ+,	օլուրսունուզ.
Լինին,	՚բլլան,	օլուրլար.

Անկարար:

Լինէի,	՚բլլայի,	օլուրուտում.
Լինէիր,	՚բլլայիւր,	օլուրուտուն.
Լինէր,	՚բլլաւ,	օլուրուտու.
Լինէար,	՚բլլային+,	օլուրուտուք.
Լինէիք,	՚բլլայիւր+,	օլուրուտունուզ.
Լինէին,	՚բլլային,	օլուրուտուլար.

Ատարբեալ զանի:

Յարահարար:

Լեալ եմ*,	լեալ ես,	լեալ է.
Լեալ եմք,	լեալ էք,	լեալ են.

Գերահարար:

Լեալ էի,	լեալ էիր,	լեալ էր,
Լեալ էար,	լեալ էիք,	լեալ էին.

Աղաանի:

Լիցիմ,	(պիտի) բլլաւ,	օլայլմ, օլաճաղլմ.
Լիցիս,	բլլաւ,	օլարն.
Լիցի,	բլլայ,	օլուն.
Լիցուք,	բլլան+,	օլարմ.
Լիջիք,	բլլաւ+,	օլարնրզ.
Լիցին,	բլլան,	օլունլար.

Հրամայական եղանակ:

Լեր, լեջեր համ լինիջեր,	եղեր,	օլ.
Մի լինիր,	օբ բլլար,	օլմա.

* Լինիմ բային յարակատարին, գերահատարին ու անցեալին նշանակուածներ եմ բային հետ մեկ է:

Լերուք, լեջեր համ լինիջեր,	եղէ+,	օլուն.
Մի լինիք,	օբլլաւ+,	օլմայլմ.

Սորորարարական եղանակ:

Լինիցիմ,	բլլամ (նի),	օլամ.
Լինիցիս,	բլլաւ,	օլան.
Լինիցի,	բլլայ,	օլա.
Լինիցիմք,	բլլան+,	օլարք.
Լինիցիք,	բլլաւ+,	օլանրզ.
Լինիցին,	բլլան,	օլարլար.

Անցեալ:

Լեալ իցեմ,	լեալ իցես,	լեալ իցէ.
Լեալ իցեմք,	լեալ իցէք,	լեալ իցեն.

Աներեւոյն եղանակ:

Լինել, լինելոյ լինելով,	բլլալ,	օլմազ.
-------------------------	--------	--------

Ընդհանելութեան:

Անցեալ. Լեալ համ լեալ, որ լին հոլովեր. եղած, օլմուլ.
Աղաանի. Լինելի, լինելոց, բլլալու, օլմազ.

Գ. ԵՂԱՆԻՄ*

Սահմանական եղանակի ներկայ:

եղանիմ,	՚բլլամ,	օլուրում.
եղանիս,	՚բլլաւ,	օլուրսուն.
եղանի,	՚բլլայ,	օլուր.
եղանիմք,	՚բլլան+,	օլուրուզ.
եղանիք,	՚բլլաւ+,	օլուրսունուզ.
եղանին,	՚բլլան,	օլուրլար.

Անկարար:

եղանէի,	՚բլլայի,	օլուրուտում.
---------	----------	--------------

* Ընտիր հեղինակներն աս բային ամեն ժանանակները լին գործածեր:

Եղանէիր,	է՛լուայնէր,	օլուրուտուն.
Եղանէր,	է՛լուար,	օլուրուտու.
Եղանէաք,	է՛լուայնէք,	օլուրուտուգ.
Եղանէիր,	է՛լուայնէք,	օլուրուտունուգ.
Եղանէին,	է՛լուայնէն,	օլուրուտուլար.

Այստեղեալ:

Եղէ,	Եղայ,	օլտում.
Եղեր,	Եղար,	օլտուն.
Եղէւ,	Եղաւ,	օլտու.
Եղաք կամ Եղեաք,	Եղանք,	օլտուգ.
Եղէք,	Եղաք,	օլտունուգ.
Եղեն,	Եղան,	օլտուլար.

Յարակապար:

Եղեալ եմ,	Եղեալ ես,	Եղեալ է.
Եղեալ եմք,	Եղեալ էք,	Եղեալ են.

Գերակապար:

Եղեալ էի,	Եղեալ էիր,	Եղեալ էր.
Եղեալ էաք,	Եղեալ էիրք,	Եղեալ էին.

Ապառանի:

Եղէց,	Եղեցես,	Եղեցի.
Եղեցուք,	Եղեցէք,	Եղեցին.

Հրամայողական Եղանակ:

Եղեջիր,	մի Եղանիր.
Եղերուք կամ Եղեջիրք,	մի Եղանիրք.

Այստեղեալն Եղանակ:

Եղանիցիմ,	ուլամ (նէ),	օլամ.
Եղանիցիս,	ուլաս,	օլան.
Եղանիցիք,	ուլասք,	օլա.
Եղանիցիմք,	ուլանք,	օլագ.
Եղանիցիք,	ուլանք,	օլանըգ.
Եղանիցին,	ուլանն,	օլալար.

Այստեղեալն անցեալ:

Եղեալ իցեմ,	Եղեալ իցես,	Եղեալ իցէ.
Եղեալ իցեմք,	Եղեալ իցէք,	Եղեալ իցեն.

Անբերայն Եղանակ:

Եղանել,	Եղանելոյ,	Եղանելով.
---------	-----------	-----------

Ընդունելութեան ներկայ զումի:

Անցեալ. Եղեալ, Եղելոյ.
 Ապառանի: Եղանելոյ կամ Եղանելի:

Գ. Գ. Ո Մ*:

Անձանակն Եղանակի ներկայ:

Գում,	կամ,	վար ըմ.
Գոս,	կաս,	վար սըն.
Գոյ,	կայ,	վար տըր.
Գոմք,	կանք,	վար ըգ.
Գոյք,	կաք,	վար սընըգ.
Գոն,	կան,	վար տըրլար.

Անկապար:

Գոյր,	կար,	վար ըար.
Գոյին,	կային,	վար ըարլար.

Այստեղեալն Եղանակ:

Գուցէ,	կայ նէ,	վար ըսա.
Գուցեն,	կան նէ,	վար ըսալար.

Անբերայն:

Գոլ գոլոյ, գոլով, Ելամ, վար օլամգ.
 Գրոց մէջ Ոչ գոյ, զկայ, եօգ տուր, ըսելու տեղ՝
 շատ անգամ կ'ըսուի Չէք, որ նոյնը կը նշանակէ:

* Աս ըսյը միայն բանի մը ժամանակ ունի, եւ ընտիր հեղե- նակները ատոր միայն եզակի ու յոգնակի երբորդ գէմբերը կը գործածեն:

Յ Օ Գ Ո Ւ Ը Թ Գ .

ԲԱՏԵՐՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ ԼԾՈՐԳՊՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Նայերուն առաջին լծորդութիւնը երեք օրինակ ունի. ինչու որ ոմանք պարզ է՛մ կը վերջաւորին, ոմանք անէ՛մ, ոմանք ալ ուսանէ՛մ:

Ա . Օ Ր Ի Ն Ա Կ

ՆԵՐԳՊՐԾԱԿԱՆ

Սահմանական եղանակն ներկայ:

Գործեմ,	չը գործեմ,	իշէր իմ.
Գործես,	չը գործես,	իշէր սին.
Գործէ,	չը գործէ,	իշէր .
Գործեմք,	չը գործենք,	իշէր իղ .
Գործէք,	չը գործէք,	իշէր սինիղ .
Գործեն,	չը գործեն,	իշէրէր .

Անկարար:

Գործէի,	չը գործէի,	իշէր իտիմ .
Գործէիր,	չը գործէիր,	իշէր իտին .
Գործէր,	չը գործէր,	իշէր իտի .
Գործեաք,	չը գործենք,	իշէր իտիք .
Գործէիք,	չը գործէիք,	իշէր իտինիղ .
Գործէին,	չը գործէին,	իշէր իտիէր .

Աարարեալ:

Գործեցի,	գործեցի,	իշէտիմ .
Գործեցիր,	գործեցիր,	իշէտին .
Գործեաց,	գործեց,	իշէտի .
Գործեացք,	գործեցինք,	իշէտիք .
Գործեցէք իմօցիք,	գործեցէք,	իշէտինիղ .
Գործեցին,	գործեցին,	իշէտիէր .

Յարակարար:

Գործեալ եմ,	գործած եմ,	իշէմիշ իմ .
Գործեալ ես,	գործած ես,	իշէմիշ սին .

Գործեալ է,	գործած է,	իշէմիշ տիր .
Գործեալ եմք,	գործած ենք,	իշէմիշ իղ .
Գործեալ էք,	գործած էք,	իշէմիշ սինիղ .
Գործեալ են,	գործած են,	իշէմիշ տիրէր .

Գ.Երակարար:

Գործեալ էի,	գործած էի,	իշէմիշ իտիմ .
Գործեալ էիր,	գործած էիր,	իշէմիշ իտին .
Գործեալ էր,	գործած էր,	իշէմիշ իտի .
Գործեալ էաք,	գործած էինք,	իշէմիշ իտիք .
Գործեալ էիք,	գործած էիք,	իշէմիշ իտինիղ .
Գործեալ էին,	գործած էին,	իշէմիշ իտիէր .

Ապասանի:

Գործեցից,	(պէտք) գործեմ,	իշէյիմ, իշէյեճէյիմ .
Գործեացես,	գործես,	իշէյեսին .
Գործեսցէ,	գործէ,	իշէսին .
Գործեսցուք,	գործենք,	իշէյէլիմ .
Գործեսցիք,	գործէք,	իշէյեսինիղ .
Գործեսցեն,	գործեն,	իշէսինէր .

Հրամայական եղանակ:

Գործեսա իմ գործեսցիք,	գործէ,	իշէ .
Մի գործեր,	օ՛ր գործեր,	իշէմէ .
Գործեցէք,	գործեցէք,	իշէյին .
Մի գործէք,	օ՛ր գործէք,	իշէմէյին .

Աարարաւանական եղանակ:

Գործիցեմ,	գործեմ (նէ),	իշէսեմ իմ իշէրսեմ .
Գործիցես,	գործես,	իշէսեն .
Գործիցէ,	գործէ,	իշէսէ .
Գործիցեմք,	գործենք,	իշէսէք .
Գործիցէք,	գործէք,	իշէսենիղ .
Գործիցեն,	գործեն,	իշէսէր .

Անցեալ:

Գործեալ իցեմ,	գործած ըլլամ նէ,	իշէմիշ օլսամ .
---------------	------------------	----------------

Գործեալ իցեա, Գործած ըլլաա նէ, իշէմիշ օլսան.
 Գործեալ իցէ, Գործած ըլլայ նէ, իշէմիշ օլսա.
 Գործեալ իցեմք, Գործած ըլլանն+ նէ, իշէմիշ օլսադ.
 Գործեալ իցեք, Գործած ըլլաա նէ, իշէմիշ օլսանըդ.
 Գործեալ իցեն, Գործած ըլլան նէ, իշէմիշ օլսալար.

Աներեւոյն :

Գործել, գործելոյ, գործելով, Գործել, իշէմէք.
 ի գործելն, Գործելա-տարեն, իշէտիտի վազըթ.
 առ ի գործել, Գործելա-համար, իշէմէ իշին.

Ընդունելութեան :

Ներկայ. Գործող, Գործող, իշէյէն.
 Անցեալ. Գործեալ, Գործեր կամ Գործած, իշէմիշ.
 Ապառնի. Գործելոց, Գործելոց, իշէյէճէք.
 Ընդունելութեան ապառնին, ինչպէս նաեւ ան-
 ցեալը եական բայի հետ մէկտեղ կը բանին. այսպէս.
 Գործելոց եմ, պէտք Գործեմ, իշէյէճէյիմ.
 Գործելոց ես, պէտք Գործես, իշէյէճէք սին.
 Գործելոց է, պէտք Գործէ, իշէյէճէք տիր.
 Գործելոց եմք, պէտք Գործենք, իշէյէճէյիդ.
 Գործելոց էք, պէտք Գործէք, իշէյէճէք սինիդ.
 Գործելոց են, պէտք Գործեն, իշէյէճէք տիրէք.
 Գործելոց էի, գործելոց էիր, եւ այլն.

Կ Բ Ա Ի Ռ Բ Ա Կ Ա Ն

Սահմանադրանքներու ներկայ :

Գործիմ, ինչ Գործուեմ, իշէնիւր իմ.
 Գործիս, ինչ Գործուես, իշէնիւր սին.
 Գործի, ինչ Գործուի, իշէնիւր.
 Գործիմք, ինչ Գործուեմք, իշէնիւր իդ.
 Գործիք, ինչ Գործուեք, իշէնիւր սինիդ.
 Գործին, ինչ Գործուին, իշէնիւրէք.

Անխորհրդ :

Գործէի, ինչ Գործուէի, իշէնիւր իտիմ.
 Գործէիր, ինչ Գործուէիր, իշէնիւր իտին.

Գործէր*, ինչ Գործուէր, իշէնիւր իտի.
 Գործէաք, ինչ Գործուէք, իշէնիւր իտիք.
 Գործէիք, ինչ Գործուէիք, իշէնիւր իտինիդ.
 Գործէին, ինչ Գործուին, իշէնիւր իտիէք.

Կարարեալ :

Գործեցայ, Գործուեցայ, իշէնտիմ.
 Գործեցար, Գործուեցար, իշէնտին.
 Գործեցաւ, Գործուեցաւ, իշէնտի.
 Գործեցաք, Գործուեցաք, իշէնտիք.
 Գործեցայք, Գործուեցայք, իշէնտինիդ.
 Գործեցան, Գործուեցան, իշէնտիէք.

Յարակատար :

Գործեալ եմ, Գործուեմ եմ, իշէնմիշ իմ.
 Գործեալ ես, Գործուեմ ես, իշէնմիշ սին.
 Գործեալ է, Գործուեմ է, իշէնմիշ տիր.
 Գործեալ եմք, Գործուեմք ենք, իշէնմիշ իդ.
 Գործեալ էք, Գործուեմք էք, իշէնմիշ սինիդ.
 Գործեալ են, Գործուեմք են, իշէնմիշ տիրէք.

Գերաբարակար :

Գործեալ էի, Գործուած էի, իշէնմիշ իտիմ.
 Գործեալ էիր, Գործուած էիր, իշէնմիշ իտին.
 Գործեալ էր, Գործուած էր, իշէնմիշ իտի.
 Գործեալ էաք, Գործուած էինք, իշէնմիշ իտիք.
 Գործեալ էիք, Գործուած էիք, իշէնմիշ իտինիդ.
 Գործեալ էին, Գործուած էին, իշէնմիշ իտիէք.

Ապառնի :

Գործեցայց, (պէտք) Գործուեմ, իշէնէյիմ.
 Գործեցիս, Գործուես, իշէնէսին.
 Գործեցի, Գործուի, իշէնսին.
 Գործեցայք, Գործուեմք, իշէնէյիմ.
 Գործեցիք, Գործուէք, իշէնէսինիդ.
 Գործեցին, Գործուին, իշէնսինէք.

* Կը գտնուի Գործելու ալ. բայց ընտիր չէ :

Հրամայական եղանակ:

Գործեայ կամ գործեսու-	գործուե,	իշէն.
Ղեր կամ գործիջեր,		
Մի գործիր,	օ՛ր գործուիբ,	իշէնմէ.
Գործեցարուք կամ	գործուեցե՛+	իշէնիսիք.
գործիջեք,		
Մի գործեք,	օ՛ր գործուե՛+	իշէնմէիսիք.

Սորորացական եղանակ:

Գործիցիմ,	գործուիմ (նէ),	իշէնիլուեմ.
Գործիցիս,	գործուիս,	իշէնիլուես.
Գործիցի,	գործուի,	իշէնիլուէ.
Գործիցիք,	գործուիե՛+	իշէնիլուէք.
Գործիցիք,	գործուիե՛+	իշէնիլուէիք.
Գործիցին,	գործուին,	իշէնիլուէիք.

Անցեալ:

Գործեալ իցեմ,	գործուած ըլլամ,	իշէնմիշ օլամ.
Գործեալ իցես,	գործուած ըլլաս,	իշէնմիշ օլասն.
Գործեալ իցէ,	գործուած ըլլայ,	իշէնմիշ օլաս.
Գործեալ իցեմք,	գործուած ըլլանք,	իշէնմիշ օլասգ.
Գործեալ իցեք,	գործուած ըլլաք,	իշէնմիշ օլասնրգ.
Գործեալ իցեն,	գործուած ըլլան,	իշէնմիշ օլասար.

Աներեւոյն:

Գործել կամ գործիլ,	գործելոյ,	գործելով,
	գործուել,	իշէնմէք.

Անորուհեւումն:

Անցեալ. Գործեալ, գործուեր կամ գործուած, իշէնմիշ.
 Ապուհի. Գործելի, գործուելու, իշէննէճէք:
 Ասոր պէս կը խոնարհին աս ներգործական բայերը:
 Ագտեմ, եցի, եա, սպարել, գուրթարմագ.
 Արձակեմ, ,, սըլիել, խողու, շէօգմէք, գոյ
 վէրմէք.

Բժշկեմ, եցի, եա, ըմարցնել, (հաստայք) տիւ-
 զելթմէք.

Ջարդարեմ,	,, զարբարել,	տնաթմագ.
Ջնարեմ,	,, զարբել, սէշմէք,	այլըմագ.
Խնդրեմ,	,, ուղել, փնարել, իսթէմէք,	արամագ.
Կոչեմ,	,, կանգել, չաղըմագ.	
Համբուրեմ,	,, պահել, էօիմէք.	
Մատնեմ,	,, մարնել, յետոսալ, զամմաղըզ էթ- մէք, էլէ վէրմէք.	
Սատակեմ,	,, սարկեցնել, կէպէրթմէք.	
Փրկեմ,	,, փրկել, գուրթարմագ.	
Քնեմ,	,, քնել, թէֆթիշ էթմէք.	
Քարմանեմ,	,, պեթնել, զայլըմագ.	
Խափանեմ,	,, խափանել, պաթթալ էթմէք.	
Սերմանեմ,	,, սերմ ցանել, թօխում էքմէք.	

Ասոնք ամենն ալ կրաւորական ունին Գործեմին պէս, ինչու որ երբ որ մէկը կ'ընէ, պէտք է որ մէկն ալ կրէ կամ ըլլաի:

Ներգործակերպ զեղո՛:

Աշաղակեմ, եցի, եա,	պուսալ, պաղըմագ.
Ամաչեմ,	,, ամպալ, ութանմագ.
Ապաշխարեմ,	,, սպաշխարել, իփա էթմէք.
Թագաւորեմ,	,, թագաւոր ըլլալ, փատիշահ օլմագ, տէվէթ սիւրմէք.
Վազեմ,	,, ցարբել, սըլըմագ.
Նաւեմ,	,, նաւով երթալ, կէմի իլէ կիթմէք.
Վաստակեմ,	,, աշխարիլ, չալըմագ, իշ կէօրմէք.
Սպասեմ,	,, սպասել, պէրլէմէք.
Բնակեմ,	,, բնակել, սպրին օլմագ.

Թէպէտ ասոնց նշանակութիւնը ոչ ներգործական է եւ ոչ կրաւորական, բայց ըստ ձայնին ներգործական ըլլալուն համար՝ միայն Գործեմին եւ ոչ Գործիմին պէս կը խոնարհին:

Արտարակերպ զեղո՛:

Աշխատիմ, եցայ, եայ,	աշխարիլ, չալըմագ.
Ողորմիմ,	,, իղմալ, աճըմագ.

Վաստակիմ, յոգնել, եօրոււմագ.
 Հրաժարիմ, եր կենալ, վագ կելմէք.
 Յիմարիմ, իննիենալ, չբարբումագ.

Ասոնք ալ ըստ ձայնին կրաւորական ըլլանուն՝ միայն Գործի՛ն եւ ոչ Գործե՛ին պէս կը խոնարհին. բայց երբեմն ներգործականին պէս ալ կը խոնարհին, այսպէս, հրաժարեմ, հրաժարեցի, եւ այլն:

Հասարակ բայ:

Բարբառիմ, եցայ, եաց, խօսել, լազբարը կթմէք.
 Գատիմ, եցայ, եաց, դատել եւ դատողել, շերիաթ քէամէք.

Խորհիմ, եցայ, եաց, մտածել, տիշխումէք.
 Համարիմ, եցայ, եաց, սեպել եւ սեպողել, զանն կթմէք, եւ օլումնագ.

Ասոնք միայն Գործի՛ն պէս կը խոնարհին, եւ իրենց նշանակութիւնը մէկ ձայնով թէ ներգործական է թէ կրաւորական. թէպէտ կրաւորական նշանակութեամբ քիչ կը բանին:

Ե՛մ վերջաւորեալ բայերուն մէջէն երեք բայ կը խոտորին, ու կ'ըլլան կատարեալացի, հրամայական ա՛յսպէս:

Ներգործական: Կրաւորական:

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Ասեմ, առես, ասէ. | Ասիմ, ասիս, ասի.
 Ասեմք, ասէք, ասեն. | Ասիմք, ասիք, ասին.

Անկատար:

Ասեի, ասեիր, ասեր. | Կրատարականը նոյն է:
 Ասեաք, ասեիք, ասեին.

Կատարելալ:

Ասացի, ասացեր, ասաց. | Ասացայ, ասացար, ասացաւ.
 Ասացաք, ասացէք, ասացին. | Ասացար, ասացայք, ասացան.

Յարակատար:

Ասացեալ եմ, ես, է, եմք, էք, են.

Գերակատար:

Ասացեալ էի, էիր, էր, էաք, էիք, էին.

Ապտանի:

Ասացից, ասացես, ասա- ցի.	Ասացայց, ասացիս, աս- ացի.
Ասացուք, ջեք, ցեն.	Ասացուք, ջեք, ցին.

Հրամայական եղանակ:

Ասա համ ասաջեր.	Ասաջեր համ ասիջեր.
Մի ասեր.	Մի ասի.
Ասացէք.	Ասացարուք համ ասիջեր.
Մի ասէք.	Մի ասիք.

Սորորատասական եղանակ:

Ասիցեմ, ցես, ցէ.	Ասիցիմ, ցիս, ցի.
Ասիցեմք, ցէք, ցեն.	Ասիցիմք, ցիք, ցին.

Անցեալ:

Ասացեալ իցեմ, իցես, իցէ.	Կրատարականը նոյն է:
Ասացեալ իցեմք, իցէք, իցեն.	

Աներեւոյն:

Ասել, ասելոյ, ասելով, յասելն, առ ասել.

Ընդհանրութեան:

Ներկայ. Ասող համ ասացող.
 Անցեալ. Ասացեալ.
 Ապտանի. Ասելի, ասելոյ.
 Ասող պէս կը խոնարհին
 Գիտեմ, զիտացի, զիտես, զիտացեալ, գիտալ, պիմէք:
 Կարեմ, կարացի, կարացի համ կարող լեր, կարացեալ,
 կրնալ, դատրը օլմագ:

Գեղեճին կրատորականը էական բայով կ'ըլլայ ասանկ. Գեղեցեալ լինի՞մ, եւ այլն:

Բ. Օ Ր Ի Ն Ա Կ.

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Հատանեմ,	իւ կորեմ,	քէսեր իմ.
Հատանեսս,	իւ կորեսս,	քէսեր սին.
Հատանէ,	իւ կորէ,	քէսեր.
Հատանեմք,	իւ կորենտ,	քէսեր իղ.
Հատանէք,	իւ կորէտ,	քէսեր սինիղ.
Հատանեն,	իւ կորեն,	քէսերլէր.

Անկարար:

Հատանէի,	իւ կորէի,	քէսեր իտիմ.
Հատանէիր,	իւ կորէիր,	քէսեր իտին.
Հատանէր,	իւ կորեր,	քէսեր իտի.
Հատանէար,	իւ կորէնտ,	քէսեր իտիք.
Հատանէիք,	իւ կորէիտ,	քէսեր իտինիղ.
Հատանէին,	իւ կորէն,	քէսեր իտիլէր.

Արարեալ:

Հատի,	կորեցի,	քէստիմ.
Հատեր,	կորեցեր,	քէստին.
Հատ կամ եհատ,	կորեց,	քէստի.
Հատար,	կորեցնտ,	քէստիք.
Հատիք կամ հատէք,	կորեցիտ,	քէստինիղ.
Հատին,	կորեցն,	քէստիլէր.

Յարակարար:

Հատեալ եմ,	ես,	է,	եմք,	էք,	են.
կորած եմ,	ես,	է,	ենտ,	էտ,	են.
քէսմիշ իմ,	սին,	տիլ,	իղ,	սինիղ,	տիրլէր.

Գերակարար:

Հատեալ էի,	էիր,	էր,	էարք,	էիք,	էին.
կորած էի,	էեր,	էր,	էնտ,	էտ,	էն.
քէսմիշ իտիմ,	իտին,	իտի,	իտիք,	իտինիղ,	իտիլէր.

Ապասնի:

Հատից,	(պիտի) կորեմ,	քէսէյիմ.
Հատցես,	կորեսս,	քէսէսին.
Հատցէ,	կորէ,	քէսսին.
Հատցուք,	կորենտ,	քէսէլիմ.
Հատջիք կամ հատանիջէք,	կորէտ,	քէսէսինիղ.
Հատցեն,	կորեն,	քէսսինլէր.

Հրամայական եղանակ:

Հատ կամ հատջիք,	կորէ,	քէսս,
Մի հատաներ,	մի կորեր,	քէսմէ.
Հատէք,	կորեցետ,	քէսին.
Մի հատանէք,	մի կորէտ,	քէսմէյին.

Սարարասական եղանակ:

Հատանիցեմ,	կորեմ (նէ),	քէսէրսէմ կամ քէսսէմ.
Հատանիցեսս,	կորեսս,	քէսէրսեն.
Հատանիցէ,	կորէ,	քէսէրսէ.
Հատանիցեմք,	կորենտ,	քէսէրսէք.
Հատանիցէք,	կորէտ,	քէսէրսէնիղ.
Հատանիցեն,	կորեն,	քէսէրլէրսէ.

Անցեալ:

Հատեալ իցեմ,	իցես,	իցէ,	իցեմք,	իցէք,	իցեն,
կորած ըլլամ,	ըլլաս,	ըլլայ,	ըլլանտ,	ըլլատ,	ըլլան.
քէսմիշ օլլամ,	օլլան,	օլլատ,	օլլարք,	օլլանիղ,	օլլալար.

Աներեւոյթ:

Հատանել լոյ,	լոյ,	լոյլ,	կորել,	քէսմէք.
Ի հատանելն,	կորելտ,	արեն,	քէստիյի վարլթ.	
Առ ի հատանել,	կորելտ,	համար,	քէսմէ իչեն.	

Ընդհանուր-Միան:

Ներկայ. Հատանող, հորող, ղէսէն.
 Անցեալ. Հատեալ, հորեր կամ հորած, ղէսմիշ.
 Ապարանի. Հատանելոց, հորելու, ղէսսէճէք.

Կ Բ Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահմանական Եղանակի ներկայ:

Հատանիմ,	էլ հորու-իմ,	քէսիլըր իմ.
Հատանիս,	էլ հորու-իս,	քէսիլըր սին.
Հատանի,	էլ հորու-ի,	քէսիլըր.
Հատանիմք,	էլ հորու-ին+	քէսիլըր իղ.
Հատանիք,	էլ հորու-ի+	քէսիլըր սինիղ.
Հատանին,	էլ հորու-ին,	քէսիլըրլէր.

Անկատար:

Հատանելի,	էլ հորու-ելի,	քէսիլըր իտիմ.
Հատանելիր,	էլ հորու-ելիր,	քէսիլըր իտին.
Հատանելր,	էլ հորու-ելր,	քէսիլըր իտի.
Հատանեաք,	էլ հորու-ելն+	քէսիլըր իտիք.
Հատանելք,	էլ հորու-ելի+	քէսիլըր իտինիղ.
Հատանելին,	էլ հորու-ելն,	քէսիլըր իտիլէր.

Աատարեալ:

Հատայ,	հորու-եցայ,	քէսիլըրիմ.
Հատար,	հորու-եցար,	քէսիլըրին.
Հատաւ,	հորու-եցաւ,	քէսիլըրի.
Հատաք,	հորու-եցան+	քէսիլըրիք.
Հատայք,	հորու-եցաւ+	քէսիլըրսինիղ.
Հատան,	հորու-եցան,	քէսիլըրլէր.

Յարանկատար:

Հատեալ եմ,	ես, է,	եմք, էք,	են.
Աորուած եմ,	ես, է,	են+, է+,	են.
Քէսիլմիշ իմ,	սին, տիր,	իղ, սինիղ,	տիրլէր.

Գերակատար:

Հատեալ էի,	էիր, էր,	էաք, էիք,	էին.
Աորուած էի,	էիր, էր,	էն+, էն+,	էն.
Քէսիլմիշ իտիմ,	իտին, իտի,	իտիք, իտինիղ,	իտիլէր.

Ապարանի.

Հատայց,	(պիտի) հորու-իմ,	քէսիլէլիմ.	
Հատցիս,	հորու-իս,	քէսիլէսին.	
Հատցի,	հորու-ի,	քէսիլըրին.	
Հատցուք,	հորու-ին+	քէսիլէլիմ.	
Հատջիք համ	Հատանիջիք,	հորու-ի+,	քէսիլէսինիղ.
Հատցին,	հորու-ին,		քէսիլըրլէր.

Հրամայական Եղանակ:

Հատիր համ	Հատջիր,	հորու-ի,	քէսիլ.
Մի Հատանիր,	մի հորու-իք,		քէսիլմէ.
Հատարուք,	հորու-եցեք,		քէսիլըրնիղ.
Մի Հատանիք,	մի հորու-իք,		քէսիլմէլինիղ.

Աորորադասական Եղանակ:

Հատանիցիմ,	հորու-իմ (նի),	քէսիլըրսէմ համ	քէսիլսէմ.
Հատանիցիս,	հորու-իս,		քէսիլըրսէն.
Հատանիցի,	հորու-ի,		քէսիլըրսէ.
Հատանիցիմք,	հորու-ին+		քէսիլըրսէք.
Հատանիցիք,	հորու-ի+		քէսիլըրսէնիղ.
Հատանիցին,	հորու-ին,		քէսիլըրլէրսէ.

Անցեալ:

Հատեալ իցեմ,	իցես, իցէ,	իցեմք, իցեք,	իցեն.
Աորուած լլամ,	լլամ, լլամ,	լլամ, լլամ,	լլամ.
Քէսիլմիշ	օլամ, օլամ,	օլամ, օլամ,	օլամըղ, օլամար.

Անլրե-այլ:

Հատանիլ, Հատանելոյ, լով, հորու-իլ, քէսիլմէք:

Ընդհանուր-Միան:

Անցեալ. Հատեալ, հորու-ած, քէսիլմիշ.

Ապուռնի, Հատանելը կամ լին, կորուելու, քէսիլէճէք.

Ասոր պէս կը խոնարհին առ ներգործական բայերն ալ, ու ամէն անէժ վերջաւորեալ բայերը:

Անիծանեմ, անիծի, ծեր, անէծ, անէծ, անիժել, նալլէթլէմէք.

Արկանեմ, արկի, կեր, էարկ*, արկ, յի՛ել: Էեդել, պրագմաք.

Բեկանեմ, բեկի, կեր, եբեկ, բեկ, կորբել, գըրմագ.

Տեսանեմ, տեսի, սեր, տեսս, տես, տեսնել, կէօրմէք.

Հարկանեմ, հարի, բեր, եհար, հար, զարնել, վուրմագ.

Սպանանեմ, սպանի, ներ, սպան, սպան, սպաննել, էօրխուրմէք.

Գտանեմ, գտի, գտեր, եզիտ, դիտ, Գոնել, պուլմագ.

Կլանեմ, կլի, լեր, եկուլ, կուլ, կլլել, եուլթմագ.

Թըրանեմ, թըրի, թըրեր, էթուք, թուք, թանել, թիւլքիւրմէք.

Լուծանեմ, լուծի, ծեր, ելլցծ, լլցծ, Կուլել, սեզմէք.

Ցուցանեմ, ցուցի, ցեր, էցոյց, ցոյց, ցուցնել, կէօսլթէրմէք.

Ածեմ, ածի, ծեր, էած, ած. բերեմ, բերի, բերեր, եբեր, բեր. Հանեմ, հանի, ներ, էհան, հան. Կանել, չըզարմագ.

Ներքործակերպ զհոռ:

Անցանեմ, անցի, ցեր, էանց, անց, անցնել, կէչմէք.
Ելանեմ, ելի, ելեր, ել, ել, ելլել, չըզմագ.
Իջանեմ, իջի, իջեր, էջ, էջ, էջուլ, էնմէք.
Մտանեմ, մտի, մտեր, էմուտ, մուտ, մտնել, կիւրմէք.

Արաւորակերպ զհոռ:

Անկանիմ, անկայ, անկիր, էյնուլ, տիւշմէք.
Բուսանիմ, բուսայ, բուսիր, Բուսնել, պիթմէք.
Ձեջանիմ, զեջայ, զեջեր, խոնարհել, ցածնուլ, էնմէք.
Շիջանիմ, շիջայ, շիջեր, մարել, սեօսմէք.

* Նարնիք առ բայերէն ոմանց կատարեալն երբորդ դէմը շատ անգամ առանց էի կամ էի կը բանեցընեն հրամայականին պէս, ինչպէս ա՛, սի՛, անց, եւ այլն:

Մեռանիմ, մեռայ, մեռիր, մեռնել, էօլմէք.
Նստիմ, նստայ, նիստ, նստնել, օթուրմագ.

Հասարակ:

Տնանիմ, ծնայ, ծնիր, ծնաննել, ուղմագ.
Ուսանիմ, ուսայ, ուսիր, սորվել, էյրեմէք.
Սկսանիմ, սկսայ, սկսիր, սկսնել, պաշտմագ.
Տանիմ, տարայ, տար, տաննել, կէօթիւրմէք.

Գ. ՕՐԻՆԱԿ

Աս կարգին բայերն ուցանեժ կը վերջաւորին, եւ Անցողական կ'ըսուին, այսինքն՝ այնպէս գործողութիւն մը կը նշանակեն, որ բնողէն կ'ելլէ ուրիշին վրայ կ'անցնի, եւ անոր ալ բնել կու տայ. ինչպէս, Արբուցանեմ, խրձցնել, իշիրմէք, կը նշանակէ չէ թէ ջուրը կամ գինին խմել (որ պարզապէս ներգործական է) այլ բնել որ ուրիշը խմէ այսինքն խմել տալ:

Ասոնց կատարեալը կ'ըլլայ ուցնի, հրամայականը «. այսպէս.

Սահմանական Եղանակէ ներկայ:

Ջորացուցանեմ, կ'ուժովընեմ, գուվէթլէնտիրիւր իմ.

Անկատար:

Ջորացուցանելի, կ'ուժովընեմ, գուվէթլէնտիրիւր իտիմ.

Կատարեալ:

Ջորացուցի, ուժովցողի, գուվէթլէնտիրտիմ.
Ջորացուցեր, ուժովցողեր, գուվէթլէնտիրտին.
Ջորացոյց, ուժովցուց, գուվէթլէնտիրտի.
Ջորացուցաք, ուժովցողնք, գուվէթլէնտիրտիք.
Ջորացուցիք, ուժովցուցիք, գուվէթլէնտիրտինիք.
Ջորացուցին, ուժովցողին, գուվէթլէնտիրտիւր.

Յարակատար:

Ջորացուցեալ եմ, ուժովցուցած եմ, գուվէթլէնտիրմիշ իմ.

Գեորգիարար:

Չորացուցեալ էի, ուժովցոցած էի, գուվէթլէնտիր- միշ իտիմ.

Ապահանի:

- Չորացուցից, ուժովցընեմ, գուվէթլէնտիրէլիմ.
- Չորացուցեա, ուժովցընես, գուվէթլէնտիրէսին.
- Չորացուսցէ, ուժովցընէ, գուվէթլէնտիրսին.
- Չորացուսցուք, ուժովցընէս, գուվէթլէնտիրէլիմ.
- Չորացուսջիք կամ Չորացուցանիջիք, ուժովցընէս, գուվէթլէնտիրէսինիզ.
- Չորացուցեն, ուժովցընեն, գուվէթլէնտիրսինլէր.

Համայնական եղանակ:

- Չորացո կամ զորա- ուժովցո-ր, գուվէթլէնտիր.
- ցուսջիք կամ զո- րացուցանիջիք,
- Մի զորացուցաներ, մի ուժովցընէր, գուվէթլէնտիրմէ.
- Չորացուցէք, ուժովցո-ցէս, գուվէթլէնտիրինիզ.
- Մի զորացուցանէք, մի ուժովցընէս, գուվէթլէնտիրմէլինիզ.

Սորորադասական եղանակ:

Չորացուցանիցեմ, ուժովցընեմ (նէ), գուվէթլէնտիրի- րսեմ կամ գուվէթլէնտիրսեմ.

Անցեալ:

Չորացուցեալ իցեմ, ուժովցոցած ըլլամ, գուվէթլէն- տիրմիշ օլլամ.

Անեբեայի:

Չորացուցանել, ելոյ, ելով, ուժովցընել, գուվէթլէն- տիրմէք.

Ընդհանուր-նիւն:

Ներ. Չորացուցանող, ուժովցընող, գուվէթլէնտիրեն.
Անց. Չորացուցեալ, ուժովցոցած, գուվէթլէնտիրմիշ.

Ապահանի. Չորացուցանելոյ, ուժովցընելու, գուվէթլէն- տիրէճէք:

Ասոր պէս կը խնարհին ամէն աշուշտանեմ, եշու- ցանեմ եւ ուցանեմ վերջաւորեալ Անցողական բայերը: Արոնք որ մինակ ուցանեմ կը վերջաւորին՝ կրաւորական ալ ունին, իսկ որոնք որ աշուշտանեմ կամ եշու- ցանեմ կը վերջաւորին, կրաւորական չունին, անոնց տեղ կը բանի իրենց չէզբքը, ուսկից որ աս անցողական բայերն ելած են. այսպէս.

- Արբուցանեմ, բուցի, բո, իմցընել, իշիրմէք.
- Չգեցուցանեմ, ցուցի՛ր ցո, նախ-եցընել, կիտիրմէք.
- Թագուցանեմ, գուցի, գո, պահ- արցընել, սագլաթմագ.
- Կեցուցանեմ, ցուցի, կեցո, սպրեցընել, եաշաթմագ.
- Կորուսանեմ, կորուսի, կորո, կոր- ւնցընել, զայպ էթմէք.
- Մատուցանեմ, մատուցի, մատո, մատ- ցընել, սունագլ, եանաշարմագ, սունագլ.
- Ուսուցանեմ, ուսուցի, ուսո, սոր- վեցընել, էօյրէթմէք.

Ասանի ասոնց շէղար:

- Չորանամ, զորացայ, որմէ՛ Չորացուցանեմ.
- Արդարանամ, արդարացայ, ,, Արդարացուցանեմ.
- Խոնարհիմ, խոնարհեցայ, ,, Խոնարհեցուցանեմ:

Յ Օ Գ Ո Ի Ա Թ Գ.

ԵՐԿՐՐՐԳ ԼԾՈՐԳՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սանմանական եղանակի ներկայ:

Բանամ,	լը Բանամ,	աշար ըմ.
Բանաս,	լը Բանաս,	աշար սըն.
Բանայ,	լը Բանայ,	աշար.
Բանամք,	լը Բանանք,	աշար բղ.
Բանայք,	լը Բանաք,	աշար սընրղ.
Բանան,	լը Բանան,	աշարլար.

Անկարար :

Բանայի,	էլ Բանայն,	աչար ըտրմ.
Բանայիր,	էլ Բանայեր,	աչար ըտրն.
Բանայր,	էլ Բանար,	աչար ըտր.
Բանայաք,	էլ Բանային+,	աչար ըտրգ.
Բանայիք,	էլ Բանայիք+,	աչար ըտրնըգ.
Բանային,	էլ Բանային,	աչար ըտրլար.

Արարելալ :

Բացի,	Բացի,	աչտրմ.
Բացեր,	Բացեր,	աչտրն.
Եբաց համ բաց,	Բացոս-	աչտր.
Բացաք,	Բացին+,	աչտրգ.
Բացեք համ բացիք,	Բացիք+,	աչտրնըգ.
Բացին,	Բացին,	աչտրլար.

Յարակարար :

Բացեալ եմ,	ես,	է,	եմք	էք,	են.
Բացած եմ,	ես,	է,	ենք+	էք+	են.
Աչմըշ ըմ.	սըն,	տըր,	ըգ,	սընըգ,	տըրլար.

Գերակարար :

Բացեալ էի,	էիր,	էր,	էաք,	էիք,	էին.
Բացած էի,	էիր,	էր,	էինք+	էիք+	էին.
Աչմըշ ըտրմ,	ըտրն,	ըտը,	ըտրգ,	ըտրնըգ,	ըտրլար.

Ապասանի :

Բացից,	(պիտի) Բանամ,	աչայրմ.
Բացցես,	Բանաս,	աչասըն.
Բացցե,	Բանաց,	աչսըն.
Բացցուք,	Բանանք+,	աչալրմ.
Բացջեք,	Բանաք+,	աչասընըգ.
Բացցեն,	Բանան,	աչսընլար.

Հրամայական Եղանակ :

Բաց համ բացջեր,	Բաց,	աչ.
-----------------	------	-----

Մի բանար,	մի Բանար,	աչմա.
Բացեք,	Բացեք+	աչընըգ.
Մի բանայք,	մի Բանաք,	աչմայընըգ.

Արարադասական Եղանակ :

Բանայցեմ,	Բանամ (նէ),	աչարամ համ աչսամ
Բանայցես,	Բանաս,	աչարան.
Բանայցե,	Բանաց,	աչարաս.
Բանայցեմք,	Բանանք+,	աչարսագ.
Բանայցեք,	Բանաք+,	աչարանըգ.
Բանայցեն,	Բանան,	աչարսալար.

Անցեալ :

Բացեալ իցեմ,	իցես,	իցե,	իցեմք,	իցեք,	իցեն.
Բացած ըլլամ,	ըլլաս,	ըլլայ,	ըլլանք+	ըլլաք+	ըլլեն.
Աչմըշ օլսամ,	օլսան,	օլսա,	օլսագ,	օլսանըգ,	օլսալար.

Անելեայն :

Բանալ,	բանալը,	բանալով,	Բանալ,	աչմագ.
Ի բանալն,	Բանալոս	արեն,	աչտրըգ վագրլո.	
Աս ի բանալ,	Բանալոս	համար,	աչմագ իչին.	

Ընդհանրեցական :

Ներ.	Բացող,	Բացող,	աչան.
Անց.	Բացեալ,	Բացեր կամ Բացած,	աչմըշ,
Ադս.	Բանալը.	Բանալոս,	աչածագ :

Կ Ր Ա Ռ Ո Ր Ա Ա Ն

Առհանձնական Եղանակի ներխայ :

Բանամ,	էլ Բացուեմ,	աչլըր ըմ.			
Բանաս,	էլ Բացուես,	աչլըր սըն.			
Բանայ,	էլ Բացուի,	աչլըր.			
Բանամք,	էլ Բացուինք+,	աչլըր ըգ.			
Բանայք,	էլ Բացուիք+,	աչլըր սընըգ.			
Բանան,	էլ Բացուին,	աչլըրլար.			
Կամ Բանիմ,	բանիս,	բանի,	բանիմք,	բանիք,	բանին.

Անկարար :

Բանայի,	լը Բացո-ել,	աչըլը ըտըմ.
Բանայիբ,	լը Բացո-ելբ,	աչըլը ըտըն.
Բանայը,	լը Բացո-ելբ,	աչըլը ըտը.
Բանայաբ,	լը Բացո-ելն+,	աչըլը ըտըգ.
Բանայիբ,	լը Բացո-ելն+,	աչըլը ըտընրգ.
Բանային,	լը Բացո-ելն,	աչըլը ըտըլար.

Արարելալ :

Բացայ,	Բացո-եցայ,	աչըլտըմ.
Բացար,	Բացո-եցար,	աչըլտըն.
Բացաւ,	Բացո-եցաւ,	աչըլտը.
Բացաբ,	Բացո-եցան+,	աչըլտըգ.
Բացայբ,	Բացո-եցան+,	աչըլտընրգ.
Բացան,	Բացո-եցան,	աչըլտըլար.

Յարահարար :

Բացեալ եմ,	ես,	է,	եմք,	էք,	են.
Բացո-ած եմ,	ես,	է,	են+,	է+,	են.
Աչըլմըշ ըմ,	սըն,	տըբ,	ըգ,	սընրգ,	տըբլար.

Գերահարար :

Բացեալ էի,	էիր,	էր,	էաբ,	էիբ,	էին.
Բացո-ած էի,	էիր,	էր,	էին+,	էի+,	էին.
Աչըլմըշ ըտըմ,	ըտըն,	ըտը,	ըտըգ,	ըտընրգ,	ըտըլար.

Ապանի :

Բացայց,	(պիտի) Բացո-իմ,	աչըլայըմ.
Բացցիս,	Բացո-իս,	աչըլայըն.
Բացցի,	Բացո-ի,	աչըլայըն.
Բացցուբ,	Բացո-ին+,	աչըլայըմ.
Բացջիբ,	Բացո-ին+,	աչըլայընրգ.
Բացցին,	Բացո-ին,	աչըլայընլար.

Հրամայական Եղանակ :

Բացիր,	Բացուե,	աչըլ.
--------	---------	-------

Մի բանար,	ժի Բացո-ելբ,	աչըլմն.
Բացարուբ,	Բացո-եցե+,	աչըլընրգ.
Մի բանայբ,	ժի Բացո-ել+,	աչըլմայընրգ.

Սորորո-ասական Եղանակ :

Բանայցիմ, ցեմ,	Բացո-իմ, (նէ),	աչըլսամ,
Բանայցիս, ցես,	Բացո-իս,	աչըլսան.
Բանայցի, ցէ,	Բացո-ի,	աչըլսա.
Բանայցիմբ, ցեմբ,	Բացո-ին+,	աչըլսագ.
Բանայցիբ, ցէբ,	Բացո-ին+,	աչըլսանրգ.
Բանայցին, ցեն,	Բացո-ին,	աչըլսալար.

Անցեալ :

Բացեալ իցեմ, իցես, իցէ, իցեմբ, իցէբ, իցեն.
 Բացո-ած ըլամ, ըլաս, ըլաց, ըլան+ , ըլատ, ըլան.
 Աչըլմըշ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսագ, օլսանրգ, օլսալար.

Անբեր-այն :

Բանալ, բանալց, բանալով, Բացո-ել, աչըլմագ :

Անդրո-անելու-ինն :

Անց. Բացեալ, Բացո-ելր կամ Բացո-ած, աչըլմըշ :
 Ապ. Բանալի, Բացո-ելր, աչըլմագ :
 Ատըր պէս կը խոնարհին աս ներդրողական բայերն ու Հասարակօրէն ամէն միւսակ աճ վերջաւորեաները :
 Ազամ, աղացի, աղա, աղացեալ, աղալ, իշիւթմէբ :
 Բառնամ, բարձի, բարձ, բարձեալ, } իբրջընէլ,
 կրա-. Բառնամ, բարձայ, բարձիր. } դալտըբմագ :
 Չգամ, զգացի, զգա, զգացեալ, զգալ, տույմագ :
 Թանամ, թացի, թաց, թացեալ, թրջիլէլ, ըլալթմագ :
 Լամ, լացի, լաց, լացեալ, լալ, աղլամագ :
 Կարգամ, կարգացի, կարդա, կարդացեալ, կարդալ,
 Կանչիլէլ, օրումագ, չաղըբմագ :
 Ողբամ, ողբացի, ողբա, ողբացեալ, ողբալ, ինլէմէբ :
 Լուանամ, լուացի, լուա, լուացեալ, լուալ, եայդմագ :
 Ասոնց կրաւորականին ներկան, անկատարն ու ստորագասականը՝ ներդրողականին Հետ նոյն կ'ըլլայ,

Բանայ դոռանն, դուռը կը բացուի. Բանայցեն այդ յեր-
աչուրնիդ պիտ'որ բացուի: Բիչ տեղ կայ Բանին
դրոռնի, եւ այլն: Ոմանցն ալ էական բայով կը ձեւա-
նայ. այսպէս. Աղացեալ լինի՛, լինի՛, լինիցի՛: Ինչպէս
նաեւ կատարեալը, ապամահն ու հրամայականն ալ
երբեմն կրնան էական բայով ձեւանալ. Բացեալ եղի,
Բացեալ եղց, Բացեալ լիբ. եւ այլն:

Ներգործակերպ լեզու:

Անսամ, սացի, սա, սացեալ, մոխի ընել, սեօզ տիյնեմէք:
Գնամ, գնացի, գնա, գնացեալ, երևալ, կիթմէք:
Խաղամ, զացի, զա, զացեալ, խաղալ, զյնամագ. յառաջ
երևալ, իլէրի կիթմէք:
Խնդամ, դացի, դա, դացեալ, ուրախանալ, սէվինմէք:
Կամ, կացի, կաց, կացեալ, կենալ, տուրմագ:
Մնամ, մնացի, մնա, մնացեալ, մնալ, գալմագ:
Տոկամ, կացի, կա, կացեալ, ործանալ, տայանմագ:
Կեամ, կեաս, կեայ, կեամք, կեայք, կեան: Կէի,
կէիր, կեայր, կեաք, կէիք, կէին: Կեցի, կեցեր,
եկեաց, կեցաք, կեցէք, կեցին: Կեցից, կեցցես:
Կեաց, կեցչիր, մի կեար, կեցէք, մի կեայք: Կեց-
ցեմ (փոխանակ կեայցեմ): Կեալ, կելոյ: Կեցեալ:
Կելոց, ապրել, եաշամագ:

Վրաւորականի ձեւով կը խոնարհին յաջորդ ներ-
գործական բայերը, եւ ամէն անս՝ վերջաւորածները:
Խոտանամ, տացայ, տացայց, տացըր, տանայցեմ, տա-
ցեալ, խօստ րալ, սեօզ վերմէք:
Անդիտանամ, անդիտացայ, զիր, անդիտալ, պիլմէք:
Գողանամ, գողացայ, զիր, գողնալ, շալմագ:
Մերկանամ, մերկացայ, զիր, հանոնել, օյունմագ:
Ստանամ, ստացայ, զիր, սրանալ, էախմէք:
Իմանամ, իմացայ, իմա, իմանալ, տույմագ:
Մոռանամ, մոռացայ, մոռա, մոռնալ, ունութմագ:
Որսամ, որսացայ, որսա, (նազուն) քանել, ալլամագ:
Ասոց կրաւորականը մտանի՛, իմանի՛՝ անոյշ չի
գար. անոր համար հատարակորէն էական բայով կը
ձեւանայ. այսպէս.

Սահ. եղ. ներ. Մոռացեալ լինի՛մ, լինիս, լինի, եւայլն:
Անխորար. Մոռացեալ լինի՛ի, լինէիր, լինէր, եւայլն:
Կարարեալ*, Մոռացեալ եղէ, եղեր, եղես, եւայլն:
Ապանի. Մոռացեալ եղէց, եղեցիս, եղիցի:
Հրամայ. եղ. Մոռացեալ լիբ, լերուք:
Սորորար. եղ. Մոռացեալ լինիցի՛մ, լինիցիս, լինիցի:

Չէլու:

Արբենամ, արբեցայ, եցիր, քինովնալ, սերխօշ օլմագ:
Արդարանամ, բացայ, ցիր, արդարանալ, սալիճ օլմագ:
Բազմանամ, բազմացայ, ցիր, շափնալ, չօղայմագ:
Կարօտանամ, տացայ, ցիր, կարօր քլլալ, իհտաճ օլմագ:
Յամենամ, յամեցայ, ցիր, ուշնալ, կէճիքմէք:
Յուլանամ, յուլացայ, ցիր, շոնալ, թէմպէլլէնմէք:
Սքանչանամ, սքանչացայ, ցիր, }
Չարմանամ, Չարմացայ, ցիր, } Չարմանալ, թէաճճիւպ
Հիանամ, հիացայ, ցիր, } չէքմէք:
Չանամ, Չանացայ, Չանա, Չանալ, գայրէթ էթմէք:
Յնձամ, ցնձացայ, ցնձա, ուրախանալ, սէվինմէք:
Անձկամ, անձկացայ, անձկա, քաղնալ, արդիւլէմէք:
Ընթանամ, ընթացայ, ընթա, վալել, գօշմագ:

Յ Օ Գ Ո Ւ Ա Թ Ե

Ե Ր Ր Ո Ր Գ Լ Ծ Ո Ր Գ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Վ Ր Ա Յ

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահմանական Եղանակի ներխայ:

չէղում,	չէ լնալի՛մ,	տէօքէր իմ.
չէղուս,	չէ լնալի՛ս,	տէօքէր սին.
չէղու,	չէ լնալի՛,	տէօքէր.
չէղումք,	չէ լնալի՛նք,	տէօքէր իդ.

* Վրասի նաեւ Մոռացաւ յիշատակ նոցա. յեւրոպայի նա-
ցորեցաւ:

Հեղուք,	էլ լափեւ,	տէօքէր սինիզ .
Հեղուն,	էլ լափեն,	տէօքէրլէր .

Անխարար :

Հեղուի,	էլ լափեի,	տէօքէր իտիմ .
Հեղուիր,	էլ լափեիր,	տէօքէր իտին .
Հեղոյր,	էլ լափեր,	տէօքէր իտի .
Հեղուայք,	էլ լափենայք,	տէօքէր իտիք .
Հեղուիք,	էլ լափեիք,	տէօքէր իտինիզ .
Հեղուին,	էլ լափենին,	տէօքէր իտիլէր .

Ապարեւալ :

Հեղե* ,	լափեցի,	տէօքտիւմ .
Հեղեր ,	լափեցիր ,	տէօքտին .
ԵՏեղ համ Տեղ ,	լափեց ,	տէօքտիւ .
Հեղաք ,	լափեցենայք ,	տէօքտիւք .
Հեղիք , համ զէք ,	լափեցիք ,	տէօքտինիզ .
Հեղին ,	լափեցին ,	տէօքտիլէր .

Յարանխարար :

Հեղեալ եմ , ես , է , եմք , էք , են .
 Թափաթ էմ , էս , է , էն , էք , էն .
 Տէօքմիւլ իւմ , սիւն , տիւր , իւզ , սինիւզ , տիւրլէր .

Գերանխարար :

Հեղեալ էի , էիր , էր , էայք , էիք , էին .
 Թափաթ էի , էիր , էր , էն , էիք , էին ,
 Տէօքմիւլ իւտիւմ , իւտին , իւտիւ , իւտիւք , իւտիւնիւզ , իւտիւլէր .

Ապասնի :

Հեղից , լափեմ , տէօքէլիմ .

* Աս լծորդութեան կատարեալը , սպասնին , հրամայականն ու անցեալը հարանխարարին հետ ամենեւին նոյն է . մանաւանդ ա- սոնցմէ ոմանք կրնան երկու կերպ ալ խոնարհիլ , երբեմն անիմ եւ երբեմն ում վերջաւորեցնուն համար . ինչպէս .
 ինում համ իցանեմ , իցի . Հեծնում համ Հեծանեմ , Հեծայ ;
 Վիզում համ Վիզանեմ , կիզ . Թռնում համ Թռանիմ , Թռայ ;
 Հերծում համ Հերծանեմ , Հերծի . Ջեռնում համ Ջեռանիմ , Ջեռայ ;

Հեղցես ,	լափես ,	տէօքէսին .
Հեղցե ,	լափե ,	տէօքսին .
Հեղցուք ,	լափենայք ,	տէօքէլիմ .
Հեղջիք ,	լափեիք ,	տէօքէսինիզ .
Հեղցեն ,	լափեն ,	տէօքսինլէր .

Հրամայականն Էղանայ :

Հեղ համ Հեղջիր ,	լափե ,	տէօք .
Մի հեղուր ,	օ լափեր ,	տէօքմ .
Հեղէք ,	լափեցեիք ,	տէօքիւնիւզ .
Մի հեղուք ,	օ լափեիք ,	տէօքմէլինիզ .

Արորադասականն Էղանայ :

Հեղուցում ,	լափեմ (նէ) ,	տէօքսեմ համ տէօքէրսեմ .
Հեղուցուս ,	լափես ,	տէօքսեն .
Հեղուցու ,	լափե ,	տէօքսե .
Հեղուցումք ,	լափենայք ,	տէօքսէք .
Հեղուցուք ,	լափեիք ,	տէօքսէնիզ .
Հեղուցուն ,	լափեն ,	տէօքսէլէր .

Անցեալ :

Հեղեալ իցեմ , իցես , իցե , իցեմք , իցէք , իցեն .
 Թափաթ լլլամ , լլլաս , լլլայ , լլլան , լլլաք , լլլան .
 Տէօքմիւլ օլսամ , օլսան , օլսա , օլսագ , օլսանիզ , օլսալար .

Անբերայլ :

Հեղուլ , հեղլլայ , հեղլլով , լափել , տէօքմէք :
 Ի հեղուն , լափելուս արեն , տէօքտիւլիւ վազլթ :
 Աս ի հեղուլ , լափելուս համար , տէօքմէ իչին :

Ընդունանելու լինան :

Ներ . Հեղուլ , լափուլ , տէօքեն :
 Անց . Հեղեալ , լափեր կամ լափաթ , տէօքմիւլ :
 Ապս . Հեղուց , լափելուս , տէօքէճէք :

ԿՐԱՆՈՐԱԿԱՆ

Սահմանականն Էղանայլն ներխայ :

Հեղում ,	էլ լափում ,	տէօքիւլիւրիւմ .
Հեղուս ,	էլ լափուս ,	տէօքիւլիւրսին .

Հեղու, Էլ լնափոռե, տեօքիւլիւր.
 Հեղումք, Էլ լնափոռեմ, տեօքիւլիւրիւղ.
 Հեղուք, Էլ լնափոռեմ, տեօքիւլիւրսիւնիւղ.
 Հեղուն, Էլ լնափոռն, տեօքիւլիւրէր.
 Կամ Հեղանիմ, զանիս, զանի, զանիմք, զանիք, զանին:

Անկարար:

Հեղուի, Էլ լնափոռեի, տեօքիւլիւրիւտիւմ.
 Հեղուիր, Էլ լնափոռեիր, տեօքիւլիւրիւտիւն.
 Հեղոյր, Էլ լնափոռեր, տեօքիւլիւրիւտիւ.
 Հեղուաք, Էլ լնափոռեմք, տեօքիւլիւրիւտիւք,
 Հեղուիք, Էլ լնափոռեիք, տեօքիւլիւրիւտիւնիւղ.
 Հեղուին, Էլ լնափոռեին, տեօքիւլիւրիւտիւէր.
 Կամ Հեղանէի, նէիր, նէր, նէաք, նէիք, նէին.

Կարարեալ:

Հեղայ, լնափոռեցայ, տեօքիւլտիւմ.
 Հեղար, լնափոռեցար, տեօքիւլտիւն.
 Հեղաւ, լնափոռեցաւ, տեօքիւլտիւ.
 Հեղաք, լնափոռեցանք, տեօքիւլտիւք.
 Հեղայք, լնափոռեցաք, տեօքիւլտիւնիւղ.
 Հեղան, լնափոռեցան, տեօքիւլտիւլէր.

Յարակարար:

Հեղեալ եմ, էս, է, եմք, էք, են.
 Թափոսած եմ, էս, է, ենք, էք, են.
 Տեօքիւլմիւշ իւմ, սիւն, տիւր, իւղ, սիւնիւղ, տիւրլէր.

Գերակարար:

Հեղեալ էի, էիր, էր, էաք, էիք, էին.
 Թափոսած էի, էիր, էր, էինք, էիք, էին.
 Տեօքիւլմիւշ իւտիւմ, իւտիւն, իւտիւ, իւտիւք,
 իւտիւնիւղ, իւտիւլէր.

Աղասնի:

Հեղայց (պիտի) լնափոռեմ, տեօքիւլէրիմ.
 Հեղիս, լնափոռեա, տեօքիւլէսին.
 Հեղի, լնափոռե, տեօքիւլիւն.
 Հեղուք, լնափոռեմք, տեօքիւլէրիմ.

Հեղիք, լնափոռեիք, տեօքիւլէսինիղ.
 Հեղին, լնափոռն, տեօքիւլիւնիւլէր.

Հրամայական եղանակ:

Հեղեր, լնափոռե, տեօքիւլ.
 Մի հեղուր (հեղանիր), մի լնափոռիր, տեօքիւլմի.
 Հեղարուք, լնափոռեցեք, տեօքիւլիւնիւղ.
 Մի հեղուք (հեղանիք), մի լնափոռեք, տեօքիւլմէրիւնիւղ.

Արորարասական եղանակ:

Հեղուցում, լնափոռիմ (նէ), տեօքիւլիւրսեմ Կամ
 տեօքիւլսեմ.

Հեղուցուս, լնափոռիս, տեօքիւլիւրսեն.
 Հեղուցու, լնափոռի, տեօքիւլիւրսե.
 Հեղուցումք, լնափոռեմք, տեօքիւլիւրսէք.
 Հեղուցուք, լնափոռեիք, տեօքիւլիւրսէնիղ.
 Հեղուցուն, լնափոռն, տեօքիւլիւրսէլէր.
 Կամ Հեղանիցիմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին.

Անցեալ:

Հեղեալ իցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.
 Թափոսած ըլլամ, ըլլաս, ըլլայ, ըլլանք, ըլլաք, ըլլան.
 Տեօքիւլմիւշ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսաք, օլսանրը, օլսալար.

Աներեւոյն:

Հեղուլ, հեղոյ, (Կամ հեղանիլ, նելոյ), լուլ, լնափոռիլ,
 տեօքիւլմէք:

Ընդունելութեան:

Անց. Հեղեալ, լնափոսած, տեօքիւլմիւշ:
 Աղս. Հեղլե, լնափոռելու, տեօքիւլէճէք:
 Ատոր պէս կը խոնարհին աս ներգործական բայ-
 երն ալ:
 Անում, առի, առեր, էառ, առ, առնուլ, ալմազ:
 Արգելում, արգելե, գելեր, արգել, արգել, արգելէլ,
 եասազ էթմէք:
 Չեղում, զեղի, զեր, զեղ, լեցնել, թալըմազ:

Չեւում, զեւի, ներ, եղեն, զեն, մարիւել, պողպղամագ:
 Թողում, թողի, զեր, եթող, թող, խորու, գօյ վերմէք:
 Լնում, լցի, լցեր, ելից, լից, լիցընել, տօլտօրմագ:
 Ինում, խցի, խցեր, եխից, խից, խիւել, թըդմագ:
 Յաւելում, լի, լեր, յաւել, յաւել, տելցընել, ար-
 թըրմագ:

Ընկենում, ընկեցի, ցեր, ընկեց, ընկեա՛, ընկեցեալ.
 Կրաւ. ընկեցայ, ցայց, ցիր, նեպել, աթմագ:

Ըսոնց կրաւորականին ներկան, անկատարը, ստու-
 րադատականն ու հրամայականը հասարակօրէն եական
 բայով կը ձեւանան. ինչպէս, Աւետալ լինի՞մ, աւետալ լինի՞ք,
 աւետալ լինիցի՞մ, աւետալ լիք. եւ այլն: Իսկ կատարեալն ու
 ապստնին, թեպէտ յատուկ ունին, բայց կրնան աննը
 ալ եական բայով ձեւանալ. այսպէս, Հեղեալ եղի. Խողեալ
 եղից. եւ այլն:

Կրասորակերպ լիցոյ:

Ջբօնում, զբօսայ, զբօսայց, զբօսցիս, զբօսիր, զբօսանք
 ընել, զեվզ եթմէք:
 Ջեղում, զեղայ, զայց, զցիս, զեր, զեղանել, թաշմագ:
 Հեղծում, հեղձայ, ձայց, ձիր, խղբուել, պօղւմագ:

Քանի մը կրաւորակերպ չեղբ բայեր կան, նոսմ,
 չի՞մ ու նի՞մ վերջաւորած, որոնց ապստնին եայց, իցես
 կ'ըլլայ, այսպէս. Մարեայց, մարեցես. երկեայց, երկեցես ու
 ընդ. անցեալը հասարակօրէն ուցեալ. ինչպէս Մարտու-
 ցեալ, երխուցեալ:

Չարթնում, զարթեայ, զարթիր, զարթուցեալ, ար-
 թըննալ, օյանմագ:

Յանում, ցասեայ, ցասիր, ցասուցեալ, սրբողել, էօր-
 քելէմէք:

Քաղցնում, քաղցեայ, քաղցիր, քաղցեալ, անօթնալ,
 ամրդմագ:

Ոսնում կա՞մ ոտաչիմ, ոտեայ, ոտիր, ոտուցեալ, վեր
 ցասիւել, արչըրմագ:

Այանում, այտեայ, այտիր, այտուցեալ, ուտել, շիշմէք:
 Երգնում, երգուայ երգուիր, երգուեալ, երբոսմ ընել,
 եեմին եթմէք:

Երկնչիմ, երկեայ, կիր, կուցեալ, վաննալ, գօրգմագ:
 Թագչիմ, թագեայ, գիր, գուցեալ, պանսուրել, սաղ-
 անմագ:

Թռչիմ, (կա՞մ թռանիմ), թռեայ, թռիր, թռուցեալ,
 խալել, ուշմագ:

Կորնչիմ, կորեայ, կորիր, կորուսեալ, կորսոնել, գայց
 օյմագ:

Մատչիմ, մատեայ, մատիր, մատուցեալ, մօպնալ,
 եաղլաշմագ:

Մարտնչիմ, տեայ, տիր, տուցեալ, կտոնել, ձենքլէշմէք:
 Փախչիմ, խեայ, խիր, խուցեալ, փախել, գաշմագ:

Հասարակ քայ:

Ընթեռնում, թերցայ, թերցայց, թերցցիս, թերցիր,
 թեռնուցում, թերցոյ*, թերցեալ, կարբալ, կամ
 կարբացոնել, օգումագ կա՞մ օգունմագ:

Չգեւում, զգեցայ, ցայց, ցիր, ցեալ, նագնել, կիլմէք:

Ըսոնց կրաւորականն եական բայով ալ կը ձեւա-
 նայ, այսպէս, Ընթերցեալ լինի՞ք, կը կարբացոնի՞ք, օգունուր.
 ինչպէս կրաւ. հեղու, կը խախտի, տէօբիւլիւր:

Քնտիր հեղինակները հրամայականին յոգնակի եր-
 կրորդ գէմը կատարեալին յոգնակի երկրորդ գէմին տեղ
 կը բանեցընեն. այսպէս. Ամճառեցիք խաբեցիք, արարեք
 կամ լուսացարոսք, սրբեցարոսք, փոխանակ ըսելու, վճճա-
 տեցիք, խաբեցիք, արարեք, կամ լուսացայք, սրբեցայք:

Յ Օ Գ Ա Ի Ա Ծ Զ.

ԱՆԿԱՆՈՆ ՈՒ ՊԵՆԱՄԱՐ ԲԱՏԵՐՈՒ ՎԵՍ

Ընկանոն կամ Չարբոսըն կ'ըսուի ան բայը, որ
 չորս լծորդութեանց հասարակ կարգէն գուրս կ'ելլէ:
 Իսկ Պահասարո կ'ըսուի ան բայն, որուն քանի մը ժա-
 մանակը կը պակսի կամ ուրիշ բայէ կը լրանայ:

* Ոչ ընդունելութիւնը միայն ներգործականի նշանակութիւն
 ունի ինչպէս ամէն հասարակ բայերունը:

Չարտուղի բայերուն ներկան, անկատարն ու ստորադասականն ըստ կանոնի կը խոնարհին: Իսկ կատարեալը, ապառնին ու հրամայականը կը զարտուղեն: Նոյնպէս Պակասաւորներուն ալ մինակ աւ ժամանակները կը պակսին:

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

Ա. Առնեմ, ընեմ, էթմէք:

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահմ. ներ. Առնեմ, առնես. Անկատ. Առնէի, առնէիր.

Կադարեալ:

Արարի, արարեր, արար, արարաք, արարէք, արարին.

Ապաստի:

Արարից, արասցես, արասցէ, արասցուք, արասջիք համ առնիջիք, արասցեն.

Հրամայական եղանակ:

Արա համ արասջիր համ առնիջիր, մի առներ, արարէք, մի առնէք.

Սոր. Առնիցեմ, նիցես. Աներ. Առնեմ, նեմը, նեմով. Ընր. ներ. Արարող համ առնող. Անց. Արարեալ. Ապաստ. Առնելոց:

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահմ. ներ. Առնիմ, նիս, նի. Անկ. Առնէի, էիր, էր.

Կադար. Արարայ, բար, բաւ, արարաք, բայք, բան.

Ապաստ. Արարայց, արասցիս, արասցի, արասցուք, առնիջիք, արասցին.

Հրամ. Առնիջիր, մի առնիր, առնիջիք, մի առնիք.

Սոր. Առնիցիմ, ցիս, ցի, ցիմք. Աներ. Առնիմ, առնեմը, նեմով.

Ընր. անց. Արարեալ, արարելոյ. Ապաստ. Առնելի համ Առնելոց:

Բ. Գնեմ, դնեմ, գամագ:

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Գնեմ, դնես, դնէ. Անկ. Գնէի, դնէիր.

Կադարեալ:

Եդի, էդիր համ էդեր, էդ, էդաք, էդիք, էդին.

Ապաստի:

Եդից, դիցես, դիցէ, դիցուք, դիջիք, դիցեն.

Հրամայական եղանակ:

Գիր համ դիջիր, մի դներ, դիք, մի դնէք.

Սոր. Գնիցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն.

Աներեայի. Գնեմ, լոյ, լով.

Ընր. ներ. Գնալ. Անց. Եդեալ. Ապաստ. Գնելոց:

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Գնիմ, դնիս, դնի. Անկատ. Գնէի, դնէիր.

Կադար. Եդայ, էդար, էդաւ, էդաք, էդայք, էդան.

Ապաստ. Եդայց, դիցիս, դիցի, դիցուք, դիջիք, դիցին.

Հրամ. Գիջիր համ դնիջիր, մի դնիր, էդարուք, մի դնիք.

Սոր. Գնիցիմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին.

Աներեայի. Գնեմ, լոյ, լով. Ընր. անց. Եդեալ, դելոյ.

Ապաստ. Գնելի:

Գ. Լսեմ, լեմ, էլիթմէք:

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Լսեմ, լես, լէ. Անկատ. Լսէի, լսէիր, լսեր.

Կադարեալ:

Լուայ, լուար, լուաւ, լուաք, լուայք, լուան.

Ապաստի:

Լուայց, լուիցես, լուիցէ, լուիցուք, լուիջիք, լուիցեն.

Հրամայական եղանակ:

Լուր կամ լուիջիր, մի լսեր, լուարուք, մի լսեք.
Սորս. Լսիցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն.
Աներեւ. Լսել, լոյ, լով. Ընդ. ներ. Լսող. Անց. Լուեալ.
Ապաս. Լսելոց:

Կ Ր Ա Ւ Ո Ր Ա Վ Ա Ն

Սահ. ներ. Լսիմ, լսիս, լսի. Անկար. Լսեի, լսեիր, լսեր.
Կարար. Լուեալ եղէ, եղեր, եղեւ, եղաք, եղէք, եղեն.
Ապաս. Լուեալ եղէց, ղեցես, իցի, ղեցուք, իջէք, իցին.
Հրամայ. Լուեալ լեր, լուեալ լերուք.
Սորս. Լսիցիմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին.
Աներեւ. Լսել, լոյ, լով. Ընդ. անց. Լուեալ. Ապասնի.
Լսելի:

Արաւորականը կը ձեւանայ նաեւ աս բառերով.
Լու եղէ կամ լուր եղէ. լուր լիցի. լսել լեր, եւ այլն:

Գ. Ճանաչեմ, ճանչնալ, թանըմագ:

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Վ Ա Ն

Սահ. ներ. Ճանաչեմ, չես, չէ.
Անկար. Ճանաչի, չեիր, չեր.

Կարարեալ:

Ծանեայ, ծանեար, ծանեաւ, ծանեաք, ծանեայք,
ծանեան.

Ապասնի:

Ծանեայց, ծանիցես, ծանիցէ, ծանիցուք, նիջիք, նիցեն.

Հրամայական եղանակ:

Ծանիր կամ ծանիջիր, մի ծանաչեր, ծաներուք, մի ծա-
նաչէք.

Սորս. Ճանաչիցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.
Աներ. Ճանաչել, չելոյ, չելով. Ընդ. ներ. Ճանաչող.
Անց. Ծանուցեալ. Ապաս. Ճանաչելոց:

Կ Ր Ա Ւ Ո Ր Ա Վ Ա Ն

Սահ. ներ. Ճանաչիմ, չիս, չի, չիմք, չիք, չին.
Անկար. Ճանաչի, չեիր, չեր, չեաք, չեիք, չեին.
Կարար. Ծանուցայ, ցար, ցաւ, ցաք, ցայք, ցան.
Ապասնի. Ծանուցայց, սցիս, սցի, սցուք, սջէք, սցին.
Հրամայ. Ծանիջիր, ծանիջիք.
Սորս. Ճանաչիցիմ, իցիս, իցի, իցիմք, իցիք, իցին.
Աներեւոյն. Ճանաչել, ճանաչելոյ, ճանաչելով.
Ընդ. անց. Ծանուցեալ, ցելոյ. Ապ. Ճանաչելի:

Ե. Մեղանչեմ, մեղի լնել, կիւնահ իշլեմէք:

Սահ. ներ. Մեղանչեմ, չես. Անկար. Մեղանչի, չեիր.

Կարարեալ:

Մեղայ, մեղար, մեղաւ, մեղաք, մեղայք, մեղան.

Ապասնի:

Մեղայց, մեղիցես, մեղիցէ, մեղիցուք, ղիջէք, ղիցեն.

Հրամայական եղանակ:

Մեղիր կամ մեղիջիր, մի մեղանչեր, մեղարուք, մի մե-
ղանչէք.

Սորս. Մեղանչիցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.
Աներ. Մեղանչել, լոյ, լով. Ընդ. ներ. Մեղանչող.
Անց. Մեղուցեալ, ցելոյ. Ապաս. Մեղանչելոց:

Զ. Յառնեմ, ողջննալ, ելլել, տիրիմէք, զալգմագ:

Սահ. ներ. Յառնեմ, նես, նէ. Անկար. Յառնի, նեիր.

Կարարեալ:

Յարեայ, յարեար, յարեաւ, յարեաք, յարեայք կամ
յարերուք, յարեան.

Ապասնի:

Յարեայց, յարիցես, յարիցէ, յարիցուք, յարիջէք,
յարիցեն.

Հրամայական եղանակ:

Արի կամ յառնիջիր կամ յարիջիր, մի յառներ, արիք, մի յառնէք.

Սորոք. Յառնիցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.

Անէրէ-ոյն. Յառնե՛լ, լոյ, լով. Ընդ. ներ. Յառնող.

Անց. Յարուցեալ, ցերջ. Ապառնի. Յառնելոց:

Է. Տամ, րաւ, վերմէք:

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Տամ, տաս, տայ, տամք, տայք, տան.

Անկար. Տայի, տայիր, տայր, տայաք, տայիք, տային.

Ապարբեալ:

Եառ, էաուր, էա, տաւք, էաուք, էաուն.

Ապառնի:

Տաց, տացես, տացէ, տացուք, տաջիք, տացեն.

Հրամայական եղանակ:

Տուր կամ տաջիր, մի տար, տուք, մի տայք.

Սորոքաք. Տայցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն.

Անէր. Տալ, տալոյ, լով. Ընդ. ներ. Տուող, Անց. Տուեալ.

Ապ. Տալոց:

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Տուեալ լինիմ, նիս, նի, նիմք, նիք, նին.

Անկար. Տուեալ լինեի, էիր, էր, էաք, էիք, էին.

Ապար. Տուայ, տուար, տուաւ, տուաք, տուայք, տուան.

Ապառ. Տուայց, տայիս, տայի, տացուք, տաջիք, տային.

Հրամայական. Տաջիր, տաջիք.

Սորոքաք. Տայցիմ, տայիրս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին.

Անէրէ-ոյն. Տուեալ լինե՛լ, Ընդ. անց. Տուեալ, տուե-

լոյ. Ապառ. Տայի:

Պ Ա Կ Ա Ս Ա Ի Ո Ր Բ Ա Յ Ե Ր

Ա. Գամ, քաւ, կելմէք:

Աս պահասաւար բայը՝ ելն բայէն կը լրանայ:

Սահ. ներ. Գամ, գաս, գայ. Անկար. Գայի, գայիր, գայր.

Ապարբեալ:

Եկի, եկիր, եկն, եկաք, եկիք, եկին.

Ապառնի:

Եկից, եկեսցես, եկեսցէ, եկեսցուք, եկեսջիք, եկեսցեն.

Հրամայական եղանակ:

Եկ կամ եկեսջիր, մի գար, եկայք, մի գայք.

Սորոքաք. Գայցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն.

Անէր. Գալ, լոյ, լով. Ընդ. անց. Եկեալ. Ապառ. Գալոց:

Բ. Ուտեմ, ուտել, եեմէք:

Աս պահասաւար բայը՝ կերայ բայէն կը լրանայ:

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Ուտեմ, ուտես, ուտէ, ուտեմք, տէք, տեն.

Անկ. Ուտեի, ուտէիր, ուտեր, ուտեսք, տէիք, տէին.

Ապար. Կերայ, կերար, կերաւ, կերաք, կերայք, կերան.

Ապ. Կերայց, կերիցես, կերիցէ, կերիցուք, կերիջիք, կե-

րիցեն.

Հրամայ. Կեր, կերիջիր կամ ուտիջիր, մի ուտեր, կերայք.

կամ կերէք, մի ուտէք.

Սորոքաք. Ուտիցեմ, ուտիցես, ուտիցէ, ցեմք, ցէք, ցեն.

Անէր. Ուտել, լոյ, լով.

Ընդ. ներ. Կերող. Անց. Կերեալ. Ապառ. Ուտելոց:

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Ուտիմ, ուտիս, ուտի, ուտիմք, ուտիք, ուտին.

Անկարաք. Ուտեի, ուտէիր, ուտեր, տէաք, տէիք, տէին.

Ապար. Կերայ, կերար, կերաւ, կերաք, կերայք, կերան.

Այ. Կերայց, կերեցիս, կերեցի, եցուք, էջեք, էցին.
 Հրատայ. Կերիջիր, մի ուտիր, կերիջեք, մի ուտիք.
 Սորորար. Ուտիցիմ, ուտիցիս, ցի, ցիմք, ցեք, ցին.
 Աներ. Ուտեալ, լոյ, լով.
 Ընդ. անց. Կերեալ. Այստ. Ուտելի:

Գ. Ըմպեմ, խօեալ, իշմէք:

Աս պահասաւոր բայք՝ Արքի բայէն կը լրանայ:

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Վ Ա Ն

Սահ. ներ. Ըմպեմ, Ըմպես, Ըմպէ, Ըմպեմք, պէք, պէն.
 Անկար. Ըմպէի, Ըմպէիր, Ըմպէր, պէաք, պէիք, պէին.
 Կար. Արքի, արքեր, էարք, կամ արք, արքաք, արքէք,
 կամ արքիք, արքին.
 Այստ. Արքից, արքցես, արքցէ, արքցուք, արքջեք արքցեն.
 Հրատայ. Արք կամ արքջիր, մի Ըմպեր, արքէք կամ Ըմպի-
 ջեք, մի Ըմպէք.
 Սորորար. Ըմպիցեմ, Ըմպիցես, Ըմպիցէ, Ըմպիցեմք, Ըմ-
 պիցէք, Ըմպիցեն.
 Աներեւ. Ըմպեալ, լոյ, լով.
 Ընդ. անց. Արքեալ. Այստ. Ըմպելոց:

Վ Ր Ա Ւ Ո Ր Ա Վ Ա Ն

Սահ. ներ. Ըմպիմ, կամ Արքեալ լինիմ.
 Անկար. Ըմպէի, կամ Արքեալ լինէի.
 Կար. Արքայ, կամ Արքեալ եղէ.
 Այստ. Արքայց կամ Արքեալ եղէց.
 Հրատ. Արքեալ լեր, արքեալ լերուք.
 Սորորար. Ըմպիցիմ, Ըմպիցիս, Ըմպիցի, ցիմք, ցիք, ցին.
 Աներեւ. Ըմպեալ, կամ Արքեալ լինեալ, լոյ, լով.
 Ընդ. անց. Արքեալ. Այստ. Ըմպելի:

Գ. Ունիմ, ունիմ, կը քանեմ. պէնիմ վար, թուծարբմ:

Աս պահասաւոր բայք՝ Կալայ բայէն կը լրանայ:

Սահ. ներ. Ունիմ, ունիս, ունի, ունիմք, ունիք, ունին.
 Անկ. Ունէի, ունէիր, ունէր, ունէաք, ունէիք, ունէին.

Կար. Կալայ, կալար, կալաւ, կալաք, կալայք, կալան.
 Այ. Կալայց, կալցիս կամ կալցես, կալցի կամ կալցէ, կալ-
 ցուք, կալջեք, կալցին կամ կալցեն.
 Հրատ. Կալ կամ կա կամ կալջիր, մի ունիր, կալարուք, մի
 ունիք.

Սորորար. Ունիցիմ, ունիցիս, ունիցի, ցիմք, ցիք, ցին.

Աներ. Ունեալ, լոյ, լով.

Ընդ. ներ. Ունող. Անց. Կալեալ. Այստ. Ունելոց:

Ատր պէս կը խոնարհի նաեւ

Ընդունիմ, Ընկալայ, Ընկալ, Ընդունիլ, դապուլ էթմէք.

Պրաւորականն էական բայով կը լրայ, սասանկ.

Կալեալ լինիմ, կալեալ եղէ. Ընկալեալ լինիմ, Ընկալեալ եղէ.
 Եւ այլն:

Ե. Երթամ, երթալ, կիթմէք:

Աս պահասաւոր չեղոք բայք՝ Չոտայ բայէն կը լրանայ:

Սահ. ներ. Երթամ, երթաս, երթայր, թամք, թայք, թան.
 Անկ. Երթայի, երթայիր, երթայր, յաք, յիք, յին.
 Կար. Չոքայ, չոքար, չոքաւ, չոքաք, չոքայք, չոքան.
 Այ. Երթայց, երթիցես, երթիցէ, ցուք, ջեք, ցեն.
 Հրատ. Երթ, մի երթար, երթայք, մի երթայք.
 Սորոր. Երթայցեմ, երթայցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն.
 Աներ. Երթալ, լոյ, լով.
 Ընդ. անց. Երթեալ, թեւոյ. Այ. Երթալոց:

Զ. Պարտիմ, պարտալան էմ, պործում վար:

Աս բայք միայն այսչափ ժամանակ ունի:

Սահ. ներ. Պարտիմ, տիս, տի, տիմք, տիք, տին.
 Անկարար. Պարտէի, տէիր, տէր, տէաք, տէիք, տէին.
 Սորոր. Պարտիցիմ, տիցիս, տիցի, տիցիմք, տիցիք, տիցին.
 Աներ. Պարտեալ, լոյ, լով:

Է. Մարթիմ, կը նամ, դատրբ լմ:

Աս բայք միայն այսչափ ժամանակ ունի:

Սահ. ներ. Մարթիմ, թիս, թի, թիմք, թիք, թին.
 Անկար. Մարթէի, թէիր, թէր, թէաք, թէիք, թէին.
 Սորորար. Մարթիցիմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին.

Անէր. Մարթեւ, մարթեւըյ, մարթեւըվ:

Սոսոցած ժամանակները Մարթեանս բայէն կը լրանան: Կըսուի նաեւ Մարթեմ, Թեա, Թե. Մարթայի, Մարթիցեմ եւ այլն:

Ը. Գող, ըսէ, սեօյլէ:

Աս պակասաւոր բայը միայն Ապուստոսու շական ունի:

Ապ. Գողցես, գողցէ, գողցաւք, գողջիք, գողցեն.

Հրամ. Գող կամ գողջիք, գողէք կամ գողջիք.

Ինչպէս մինչեւ Տիմոյ գրուածներէն կ'երեւայ, ան ներգործական բայերը՝ որոնց սահմանական ներկան եմ կը վերջաւորի, համարձակ կրաւորական ալ ունին իմ վերջաւորութեամբ, (բաց ի քանի մը անցողական բայերէն, որոնց վրայ խօսեցանք, երես 67.) ինչպէս, Գործեմ, քործիմ. Ասեմ, ասիմ. Հարանեմ, հարանիմ. Առնեմ, առնիմ, եւ այլն: Իսկ ան ներգործական բայերը՝ որոնց սահմանական ներկան ամ եւ ուսմ կը վերջաւորին, իմ վերջաւորութեամբ կրաւորական չունին, ուստի Հեղբւ՝ երբեմն կը թափէ ըսել է, ու երբեմն կը թափուի: Երբեմն ալ կրաւորականներն եական բայով կը ձեւանան:

Վզնայէս ան ներգործական բայերը՝ որոնց կատարեալն է կը վերջաւորի, ոչ վերջաւորութեամբ կրաւորական կատարեալ ալ ունին. ինչպէս, Գործեցիք, քործեցայ. Հարի, հարայ. Բացի, քացայ. Հեղէ, հեղայ. Արարի, արարայ: Իսկ ան ներգործական բայերը՝ որոնց կատարեալն ոչ կը վերջաւորի, անոնց կրաւորական կատարեալը հարկաւ եական բայով կը ձեւանայ, ինչպէս, խոսարացայ, խոսարացեալ եղէ. Լուսայ, լուսալ եղէ, եւ այլն:

Աս ալ զիմանալու է որ անկատարն ու ստորագասական ներկայէն կ'ելլեն. իսկ ապուստին կատարեալէն կ'ելլէ: Հրամայականին մէկ մասը հաստատական է, մեկալը՝ արգելական կամ բացասական. հաստատական մասը կատարեալէն կ'ելլէ, բացասականը՝ ներկայէն: Աս աղէկ կ'երեւայ օրինակով մը:

Կար.	Հասի,	Սահ. ներ.	Հասանեմ.
Ապուստ.	Հասից,	Անկար.	Հասանէի:
		Սորբ.	Հասանիցեմ.
Հրամայ.	Հաս, հասեք.	Արգել.	Մի հասաներ.

Յ Յ Ի Ո Ւ Ս Թ Է.

Գ Ի Մ Ա Ջ Ո Ւ Ի Բ Կ Բ Ա Տ Ե Բ Ո Ւ Ն Վ Բ Ա Տ

Վիմազուրկ կ'ըսուին ան բայերը՝ որոնք միայն եղանակն ու յոգնակներն երբորք դէմն ասին, եւ կամ որոնց հասարակօրէն երբորք դէմն կը թանի: Առաջինները կ'ըսուին զիմազուրկ ըստ ինչեան, մեկայները՝ զիմազուրկ ըստ պարանման:

Ա. Ըստ ինչեան ըսուած զիմազուրկներն այսպէս կը խմարահին:

- Սահ. ներ. Հարկ է, հարկաւոր է, իգթիղա տրբ.
- Անկար. Հարկ էր.
- Կար. Հարկ եղեւ.
- Ապ. Հարկ լիցի.
- Սորբ. Հարկ իցէ կամ լինիցի.

Ասոր պէս կը խմարահին նաեւ.

- Անկ է, անի է, ճայիղ տիր, (պանն) տիրէր.
- Արծան է, արծան է, լայրք տրբ.
- Բարի կամ Բարւոր է, աղի է, էլի տիր.
- Կամ է կամ Կամք են ինձ, կոսեմ, իսթէր իմ.
- Հնար է կամ Մարթ է, կարել է, գապիլ տիր.
- Պաստած է կամ Ի դէպ է, պարած է, մեւնասիպ տիր.
- Պարա է, պար է, լազմ տրբ.

Բ. Վիմազուրկ ըստ պարանման կ'ըսուին անոնք՝ որոնք թէպէտ ամէն դէմն ունին, բայց հասարակօրէն բանամբ մինակ երբորք դէմն է: Եւ աս՝ երկու կերպ կ'ըլլայ:

- 1. Մէյ մը բային նշանակութեան համար. ինչպէս, Անձրեւէ, անըբեւ կոս զայ, ետզմուր ետզար. Կարկտէ, կարկաւոր կոս զայ, տօլու ետզար.

Չիւնէ, յեւն հո- քայ, դար եազար.
 Փայլատակէ, ին քայլատակէ, շիմէք շագար.
 Մրրկէ, քրքի կ'ելէ, դայ գօփար.
 Ճառագայթէ, ին ծախէ, շէօլէ սալգար.
 Ծագէ, ին ծագի, կիւնէշ տողար.
 Յօղէ, ցօղ հո- քայ, շիղ էնէր.
 Մնչէ, աղանին յայն ին հանէ, գուժու կու կու էտէր.
 Մոնչէ, առիւծը ին մանչէ, կիւժիւրտէր.
 Կաղկանձէ, շոնը կո- ւայ, ուլար.
 Բառաչէ, կոյն ին պոռայ, պէօյիւրիւր.
Ասոնք ամենն ալ Գործեմին պէս կը խոնարհին:
 Այգանայ կամ Առաւօտանայ, ապո- Վըլայ, սապահ օլուր.
 Լուսանայ, ին լուսըննայ, շաֆագ սեօքէր.
 Մթանայ, ին միւրննայ, գարարըր.
 Երեկոյանայ, երեկոն Վըլայ, ազամ օլուր.
 Որոտայ, ին գոռայ, կէօք կիւրլէր.
 Ասոնք անամ վերջաւորածներուն պէս կը խոնարհին
 (Երեւ 71): Միայն Որոտայ կ'ըլլայ որոտաց' ներդործակերպ:
 2. Մէջ մ'ալ սովորութեան համար. ինչպէս,
 Ասի, կ'ըստի, տէնիւր.
 Երեւի կամ Թուի, (իմի) կ'երեայ, (պանա) կէօրիւնիւր.
 Լսի, ին լսուի, իշխարիւր.
 Հասանէ, ին պոռանի, պէտ Վըլայ. իճապ էտէր. ըստ
 կէլեր.
 Պատահէ, ին հանդիպի, ըստ կէլեր.
 Յաջողի, կամ յաջողէ, ին յաջողի, ըստ կիտէր.

Գ Լ Ո Ւ Ն Գ.

Ն Ա Խ Ա Գ Ի Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Ա Յ

ՆԱԽԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Կ'ըսուի ան մասն բանին, որուն
 ետքի ծայրը չի փոխուիր, այսինքն՝ ոչ կը հղովի եւ ոչ
 կը խոնարհի, եւ իրօք ետքը հողոված քառ մը ին պոռանի,
 կամ սեռական, կամ արական, կամ հայցական եւ
 այլն, որոնց վրայ կարգաւ խօսինք:

Ս Ե Ս Ա Վ Ա Ն :

Վասն, Սակս, Ի սակս, Յաղագս, Աս, համար, իշին.
 Վասն մարդոյ. մարդուն համար. ինսան իշին:
 Սակս պողոյն. պողոն համար. մէյլէ իշին:
 Ի մեր սակս. մերի համար. պիղիմ իշին:
 Յաղագս մարդկային մարմնոյ. մարդուն մարմնոյն համար.
 ինսանըն վիճուտի իշին:
 Աս նախանձու. նախանջու համար. զբզանձուք իշին:
 Փոխանակ, փեղք, եէրինէ.
 Փոխանակ չարի. չարի փեղ. քեմիք եէրինէ:
 Ասանց, առանց, (օն)սուզ, պիլա.
 Ասանց նենդութեան. սասանց նենդութեան. հիլէսիլ:
 Ձհեա, Ձհի, եփեւէն, արտընտան, արաընա.
 Ձհի նապատակաց. նապատակերուն եփեւէն. թալ-
 շանլարըն արաընտան:
 Յետ, ետքը, սօնրա.
 Յետ ցաւաղին կենաց. իեղճ կեանէն ետքը. սեթիլ
 էօմիւրտէն սօնրա:
 Առաջի, առջեւը, էօնիւնէ, էօնիւնտէ.
 Առաջի Աղամայ. Աղամայ առջեւը. Աղամըն էօնիւնէ:
 Յանդիման, Հանդէպ, դիմացը, զարըընտա.
 Յանդիման տաճարին. տաճարին դիմացը. տաճարըն
 զարըընտա:
 Ի ներքոյ, փակը, ալթընտա կամ ալթընա.
 Ի ներքոյ երկրի. քեփի փակ. եէր տիպիւտէ:
 Ի վերայ, վրայ, իւսթիւնտէ, իւզէրինտէ կամ իւզէրինէ.
 Ի վերայ լանջաց եւ որովայնի. կործակն ու փորին վրայ.
 կէօքսիւնիւն վէ գարնընըն իւզէրինտէ:
 Հակառակ, Ընդդէմ, դեմ, զարըը.
 Հակառակ հողւոյ. հոգոյ դեմ. ճանա զարըը:
 Ի մէջ, միջ, իշինտէ կամ իշինէ: Ի միջոյ, միջէն, իշինտէն.
 Ի միջի, միջը. իշինտէ:
 Ի մէջ լեքանց. լեքներուն միջ. տաղլարըն իշինտէ:
 Ի միջոյ վիմաց. արեւուն միջէն. թաղլարըն արա-
 սընտան:

Ի ձեռն, յեռօ, էլի էլէ.
 Ի ձեռն Սահակայ. Սահակին յեռօք. Սահակին էլէյիլէ:
 Ընդ, տեղք, եերինէ.
 Ընդ նորա. անոր տեղք. օնուն եերինէ:

Աւերջանալով սա նախորդէս որական:

Մօտ, Մերձ, Ծորիկ, Էազրն.
 Մերձ Ի ջուր. ջուրին Ծոր. սույս եազրն:
 Ընդ*, հեթ. Իլէ պերապեր.
 Ընդ Յիսուսի. Յեսուսի հեթ. Յիսուս Իլէ:
 Ընդ իշխանս, իշխաններս հեթ. Տիբիւս մտարլար րյա:
 Ընդ մեզ. Ֆիլի հեթ. պիլիմ՝ Իլէ:
 Ըստ, ըստ, չափ, կեօրէ.
 Ըստ փաստակոց իւրոց. իր աշխատածին չափ. էմէյինէ կեօրէ:
 Ըստ գործս իւր. իր գործին համայայն. քէնտի ամէլինէ կեօրէ:
 Աս*, Ժողք, Եանրնտա, քէնարրնտա.
 Աս մեզ. Ֆեր Ժողք. պիլիմ՝ Եանրմրդաս:
 Աս ծովակին. Զոժան Ժողք. անիլիլին քէնարրնտա:
 Աս դուրս. դրան Ժողք. գափուսուն Եանրնտա:
 Մինչեւ, մինչեւ, տագ, տէք, գատար.
 Մինչեւ ցատեղս. մինչեւ ասորինէք. երկարղլարս գատար:
 Մինչեւ ցայսօր. մինչեւ սա օրս. պու կիւնէտէք:

Հայցական:

Իբրեւ, իբր, իբրու, որպէս, պէս, կիպի.
 Իբրեւ զմայր. Ծոր պէս. անա կիպի:
 Քան, (ան քան)էն աւելի, (օն)տան զկրաստե.
 Քան զքեզ. թեղթէ աւելի. սէնտէն զկրաստե:

* Ընդ (Տես) եւ սա (քովը) նախագրութիւնները սովորաբար եզակի վերջահատով եւ յոգնակի նախորդի արական ինչ-զիբ կառնեն. բայց դերանուններու Տես միշտ նախորդի կը լանին. այսպէս. ընդ էս. ինձի Տես, սա նոսա, անոնց քովը. ընդ մեծանս, իրարու Տես, ընդ նոսա, անոնց Տես. չըլար ընդ էն, ընդ նոսա, սա նոսա:

Բացատրական:

Հեռի, հեռա, ուղագ, երրագ.
 Հեռի յամպարչտայ. ամպարիշտներին հեռա. զպլլմարտան երրագ:
 Վալա, գողտտի, կիլլի.
 Վալա Ի մօրէն. Ծորին գողտտի. անալնտան կիլլի:
 Բայ, բայց, զար, գայրը, պաշգա.
 Բայ կամ բայց Ի նմանէ. անիլ զար. օնտան պաշգա:

Գործիական:

Աս, Ծորերը, (ան)տարեկները, Ժողք (բազմատեղով մը), Եազրնարտա, (օ)վաղըթլարտա, Եանրնտա.
 Աս ծովակերին. Զոժան Ժողք. անիլլ զըլարրնտա:
 Աս բարեպաշտ թագաւորը. Բարեպաշտ թագաւորնէրուն արեւը. զահիս փառիշտարը վաղթընտա:
 Չի՛նչ է յարգ առ զորեկով. զորեկին Ժողք (զորեկին նայելով) Ի՛նչ է յարգը. պուլտայրն Եանրնտա սամաննէ տիր:
 Ընդ, որակ, ալթընտա, ալթընս.
 Ընդ թեւովք. Թեւոցը Գափ. գանալարրն ալթընս:
 Չափ. չափ, գատար.
 Յիսնիւ չափ. յեսուն անգափ չափ. էլլի գատար:
 Հանդերձ, Ֆիլիպեզ, պերապեր.
 Հանդերձ մարմնով. մարմնոյն հեթ. թէն Իլէ:

Պարտական:

Շուրջ, Բուրդիք, Էթրաֆրնտա.
 Շուրջ զաշխարհաւ. աշխարհիէս Բուրդիք. տիւնեանըն Էթրաֆրնտա:

Մէկ քանի նախագրութիւնք, այս ինքն՝ Իբրեւ, որպէս, Ժան, ամէն հոլով կրնան ինդիր առնել. ինչպէս, Աղիք իբրեւ. ութ. ութը հոգիէ չափ. սէքիլ քիշէ գատար:
 Ամաց իբրեւ երեսնից. երեսուն արեկանի չափ. օթուզ Եաշընտա գատար:

Երկիր պագանել քարանց իրբեւ Աստուծոյ. Կարեւորան
Աստուծոյ պէս երկրպանութեան լինել. Ալլահա (Թա-
փար) կիպի Թաշարա Թափմագ:

Սիրել զվարդապետա՞ իրբեւ զճնողս իւր. վարպետները
ճնողացը պէս սիրել. ուսթալարընը աթալարը կիպի
սեվմէք:

Փախիցես ի զինւոյ որպէս յօձէ. փնիկն՝ օշն (փախելու-
պէս փախիր. երլանտան դաչար կիպի շարապտան դաչ:

Բանիւք խոցել որպէս սրով. խօսող էք ին սրով խո-
ցել. գըլը՞ կիպի սեօղ իլէ եարալամագ:

Տեսանի կերպարանք մարդոյ ի Նուրս իրբեւ ի հայե-
ւոյ. մարդուն կերպարանքը ընէ մեջ հայլէն պէս կ'ե-
րեայ. ատամըն քիսվէթի սու իչինտէ պինս կիպի
կէօրիւնիւր:

Վաճառել աւելի քան երեքհարիւր դահեկանի. երեք-
հարիւր դահեկանին աւելի ծախել. իւչ եիւղ զուրուչ-
տան զկյատէյէ սաթմագ:

Գ Լ Ո Ւ Ն Ե .

Մ Ա Վ Բ Ա Յ Ն Ե Ր Ո Ւ Վ Բ Ա Յ

ՄԱՎԲԱՅ ՎՐՈՒԻ ան ման բանին, որն որ նախա-
գրութեան պէս՝ ոչ կը հորովի եւ ոչ կը խնարհի, այլ
քայերուն վրայ դրոտելով՝ անոնց քործողութեան պարագաները
լը ցոյցնէ:

Հ ան գործածուած մակբայներ:
Յայտնապէս ասէ, յայտնի կ'ըսէ, էչքեարէ տէր.
Գաղս, Գաղանի էաւ, քաղսուհ առաս, կիզլի ալոր.
Չրի բաշտէ, յրի ին քաշնէ, ճապա վէրիր.
Կամաւ աղօթս առնէ, ուղեթով կ'աղօթէ, խտէքլէյիլէ
սուվա տէր.

Ակամայ, Յակամայ չարչարի, ակամայ ին արարունի, զոր
ուլա իքբեհձէ չէքէր.
Հարկաւ, Ի հարկէ մեռանի, հարկաւ ին մեռնի, հէլպէթ-
էօլիւր.

Չարմացան յոյժ, շար զարմացան, չօգ շաշարար:
Սաստիկ տանջէ, խիստ ին րանջէ, փէք չօգ էզկլէթ վէրիր.
Յունարէն գիտես, հոսօթիւն քիտէս, բուժճա պիլիբ սին.
Եբրայեցի խօսել, Եբրայեցիքն խօսել, եահուտիձէ լա-
գըրար էթմէք.

Բարուք խորհել, աղէկ մարտել, էյի տիշիւնմէք:
Այոչափ մեծ է, այսպիսի մեծ է, պու գատար պէօյիւք տիր.
Այնչափ վաղ մեռաւ, այնպիսի շուր մեռաւ, օ գատար չա-
փուգ մու էօլտիւ.

Որչափ բարձրանան, որչափ որ ին բարձրանան, նէ գատար
քի եիքսէքլէնիրլէրսէ.
Ստէպ, Յաճախ պահես, յաճախ պահէ ին պահն, սրգ սրգ
օրու՞ Թութարլար.

Իսպառ շիջանի, Բուրլոնն ին մարի, պիւս պիւթիւն սեճնէր.
Սակա ուտէ, փէլ կ'ուտէ, աղ եէր.
Ընդէր հպարտանաս, ինչո՞ւ ին հպարտանաս, նիչին մաղ-
բուրանըսն.

Ձի կոչեցեր, ինչո՞ւ կանչեցիր, նիչին չաղըստն.
Չիտրգ, որպէս Թուի, Ենչպէս կ'երեայ, նասը կէօրիւնիւր.
Ոչ ապաքէն առաւել է, աւելի չէ՞ մի, զկյատէ տէյիլ մի.
Ուտի գաս, ուսկից կու գաս, նէրէտէն կէլիր սին.
Յո՞վ երթաս, ո՞ւր կ'երթաս, նէրէյէ կիտէր սին.
Յո՞ Թաքեայց, ո՞ւր պահուցիս, նէրէյէ կիզլէնէյիմ.
Ո՞ր Թողին, ո՞ւր խորցին, նէրէտէ պըրագալար.
Չարթեաւ արդեւք, արթեցա՞ւ արթօթ, աճապա ույան-
ալ մի.

Միթէ երկնչին, ին փաննաս մի, աճապա գորգաթ մը սրն.
Հարց նախ, եւ ապա խօսեայց, առաջ հարցոար, ու ետքը
խօսէ, էվիլէլ սօր, վէ սնորս լագըրար էթ.
Չառաջինն ոչ կամեցաւ, առաջ չուղեց, իպթիտա իս-
թէմէտի.

Միւսանգամ, Գարձեալ, Վերստին, Արկին ասէ, դար-
յեալ կ'ըսէ, Թէքրար տէր.
Այժմ, Այժմիկ գիտեմք, հիճայ քիտէն, շիմաի պիլիբիլ.
Այօր գործեա, այօր քործէ, պէօյիւն իլէ.
Վաղիւ ուսանի, վաղը ին սորի, եարըն էօյրէնիր.
Ի վաղիւ անգր, երկրորդ օրը, երթեաի կիւն.

Երեկ գրեաց, երէկ գրեց, տիւն եազար.
 Եռանդ, երէկ զի զեկան օր, տիւն տէրիւն օ պիր կիւն.
 Ընդ առաւօտն, առադուն դեմ, սասպահա գարշը.
 Ընդ երեկս եկն, էրբիսան դեմ էլու, ազամ իւսթիւ
 կէլտի.
 Գիշերի, Գիշերայն գողացան, գիշեր քողցան, կեճէ կամ
 կեճէլէլին շարարար.
 Ձցայդ եւ գցերեկ գործեար, գիշեր ցորեկ իւ գործեկն, +,
 կեճէ կիւնտիւզ շարշարարդ.
 Ի գիշերի եւ ի սուրճեան, գիշեր ցորեկ, կեճէ կիւնտիւզ.
 Յորժամ քայցեաւ, երբ որ սնօնեցաւ, նէ զաման քի
 աճարար:
 Իբրև երեկոյ եղև, երբ որ էրբիսան եղաւ, նէ զաման քի
 ազամ օրու.
 Մինչ գեւ, Մինչ նասեր, երբ որ իւ նարեր, նէ զաման քի
 օթուրուր ոտու.
 Աստամայն, Նոյնժամայն, Իսկոյն ել, սնօնեցաւ ելաւ, օ
 սասթ, սնիտէ գալգար.
 Յանկարծ, Յանկարծակի գայ, յանկարծ կո գայ, գաճիւ
 կէլը.
 Երազ կամ արագ, Արագապէս, Փութով, Փութապէս,
 Փութանակի, Վարդապի հասանէ, շոտ իւ հասանի,
 շափուդ եկթիշի.
 Հաղա շարժի, հաղա իւ շարժի, կիւնուկէլա գրմրամար.
 Յեաղ զղջայաւ, երբ զղջայաւ, ստար փիւշման օրու.
 Աս մնացէք, հոս մնացէք, պուտա գալմրդ.
 Անգ բնակէ, հոն իւ բնակէ, ծտա սարբին օրու.
 Երթիցուք սատի, հոսիցէք երթման, պուրասան կիտէլիւ.
 Ել պտի, ել ա տեղէն, շարասան շղ.
 Գնացին անտի, ոն տեղաց քողցն, օրասան կիթտիլէր.
 Բերեք այս, հոս բերեք, պուրայս կիթիրին.
 Եհաս անդր, հոն հոտաւ, օրայս եկթիշաի.
 Այս անդր դեղեւեւ, զի զի զեկան դեմ գարնաւ, պիր
 եանա օ պիր եանա շարփրմագ.
 Եմուս ի ներքս, ներս մտաւ, իշերի կիրտի.
 Ել արասքս, դոտր ելաւ, արշար շղար.
 Ան արասքս, դոտր իւ կեան, արշարաս սուրուրար.

Անկա ի վայր, վար ինչաւ, աշարա տիւշտիւ.
 Ի վեր մատիր, վեր եկուր, եօզար կէլ.
 Ի բաց կացէք, զի զի կեցէք, կերի սուրուն.
 Ի բացուտ, Ի հեռասանէ կային, հեռասանց կեցած էին,
 ու գազա սուրուրարարար.
 Մօտ եկ, մօտ եկուր, եազրն կէլ.
 Ի մօտոյ գամ, մօտերս կո գամ, եազրնտա կէլերիւ.
 Անց յայսկոյս, յայնկոյս, սարի դին՝ անդի դին՝ անցաւ,
 պու թարաճա՝ օ պիր թարաճա կէլտի.
 Այս տեսի, հրաժերես տեսայ, պէլի կէօրաիւ.
 Արգարեւ երգուաւ, երա որ, երա-ցընէ երգում ըրաւ,
 կերէք, հազրգէթ եեմին էթտի.
 Յիրաի կրէ պատուհաս, երա-մօն իւ պարժոնի, միւսթա-
 հազգ արը շէքտիյի.
 Աչ իմացաւ կամ Չիմացաւ, չիմացաւ, տույմաար.
 Մի երբեք ստեր, երբեք սոտր մըբեր, հիշ եալան տէմէ.
 Բնաւ մի երգնուր, աեմեմին երգում մըբեր, հիշ եեմին
 էթմէ:
 Քաւ, Քաւ լիցի, զի, շըլայ թէ, հաշա.

Ինչպէս մինչեւ հիմայ դրուածներէն կ'երեւնայ,
 քանի մը մակրայներ հասարակ անուններէն բարդած են.
 Ինչպէս, Յայն-ժամ իբր թէ յայնժամու, առ առին, օ
 վազրթ: Յայն-ժամ, իբր թէ յորում ժամու, որ առին որ,
 նէ վազրթ քի: Յայն-կոյս, իբր թէ յայն կոյս (կողմն),
 անդի դին, օպիր թարաճա:
 Վարձեալ շատերն ալ հասարակ հարկած անուն
 են: Ոմանք գործիական. Ինչպէս, Կամաւ, Հարկաւ, Փոտ-
 թով: Ոմանք բացառական. Ինչպէս, ի մօտոյ, ի մերջոյ, ի
 հեռասարանէ, յանպարտարոցից: Ոմանք նախըրիւ տրական.
 Ինչպէս, ի վեր, ի վայր, ի ներքս: Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝
 յանձնորս, յանձնօրս, յանարժանս:
 Վարձեալ մի եւ նոյն բառը զանազան նշանակու-
 թեամբ կրնայ մակրայ ու նախադրութիւն ըլլալ: Ինչ-
 պէս թէ որ ըսեմ, իբրեւ զմայ, մօր պէս, անա կիպի,
 նախադրութիւն եղաւ. բայց թէ որ ըսեմ՝ իբրեւ զնաց,
 երբ որ քնաց, կիթտի իսէ, մակրայ եղաւ: Ուստի երբ որ

բառ մը բայի վրայ իննայ՝ մակբայ է, եթէ հորոված բառի վրայ իննայ՝ նախադրութիւն է:

Նոյնպէս շատ հասարակ անականներ, երբ որ բայի վրայ իննան, մակբայ կ'ըլլան. ինչպէս, նոր շինեաց, քարոտ գործեաց, սասորի տանջեաց, շարաչար մեռաւ: Բայց թէ որ գոյականի վրայ իննան այսպէս, նոր տուն, քարոտ գործ, սասորի տանջանք, շարաչար մահ, ան ատեն հասարակ անական են:

Չ Ա Ն Ի Ն Պ

Հ Ա Ղ Կ Ա Պ Ի Վ Բ Ա Յ

Հ Ա Ղ Կ Ա Պ կ'ըսուի ան մասն բանի, որն որ նախադրութեան ու մակբայի պէս ոչ կը հորովի ոչ կը խոնարհի, հապա երկու իօստ կամ երկու քառ երարու հետ կը կապէ:

Շատ գործածական շարկապներ:

Եւ, Ու, Վէ:

Որ շնչէ եւ շարժի եւ գնայ եւ ուտէ եւ բնպէ. որն որ կը շնչէ ու կը շարժի ու կը բնպէ ու կ'ուտէ ու կը խօսէ. հէր նէ քի նէֆէս ալըր վէ գըմըլտանըր վէ կէշէր վէ եէր վէ իշէր:

Եւ, Եւս, Նաեւ, ալ, տէ, տա.

Գիտեմք եւ ես, ես ալ գիտեմք, պէն տէ պիլիք իմ. Յամթ լիցին եւ աստ եւ անդ. պիտի մղնան հոս ալ հոն ալ. հէմ պու հէմ օպիր տիւնետաս ութանաճաղլար: Եթէ . . . եթէ, ալ . . . ալ տա . . . տա, կերէք (պու.) կերէք (օ).

Եթէ սակաւ եւ եթէ շատ ուտիցէ. շար ալ ոտի, թիւ ալ ոտի. աղ տա եհսէ, շօղ տա եհսէ:

Կամ . . . եւ կամ, կամ . . . եւ կամ, ես . . . եախօտ.

Կամ բնաւ ոչ բնթեռնուն, եւ կամ ոչ սիրով. կամ ամենեւին չեն կարգար, եւ կամ սիրով չէ. ես հիշ օգու մաղար, ես իսթէք իլէ տէյիլ:

Այլ, հապա, ես, իլլա.

Ոչ ի բնութեանէ, այլ ի կամաց մերոյ է, մեր բնու-

նենն չէ, հապա մեր կամեն. Թապիէթ իմիզտէն տէյիլ իլլա կէօյնիւմիւզտէն:

Սակայն, Բայց, հապա, քայք, ամմա, իլլա, լաքին.

Ոչ տեսանես, սակայն հաւատաս. չես տեսներ, քայց կը հասարաս. կէօրմէզպին, ամմա ինանըրըն:

Թեպէտ եւ, Թեւ, Թեպէտ, Եկեղտ, Փարազա.

Ակն թեպէտ եւ փոքր է, սակայն սքանչելի, Եկեղտ ալըր ոչնի է, քայց սքանչելի է. Փարազա կէօղ քիւշէպ տիւր, լաքին գըլմէթլի տիր:

Այս ինքն, Այս ինքն է, Այս է, այս ինքն, եանի.

Ձկնիքն Բրիտանի բարձրութ, այսինքն զլանարհու-թիւն նորա. Բրիտանի նշանը վրանիս ասանետ, այսինքն անոր խոնարհութիւնը. Բրիտանուն նշանը իւսթիւմիւզ տէ օլտուն, եանի ծունն ալազ կէօնիւլիւլիւլիւ:

Իբր թէ, Իբր այն թէ, Եբրեւ թէ, սանքի.

Մի ցուցաներ զքեզ, իբր թէ իմաստուն ես. մի ցուցաներ զքեզ, Եբրեւ թէ իմաստուն ես. կէօթէրմէ տէնի, սանքի ազըլը սրն:

Արդ, եւ արդ, արդ, իմոի.

Եւ արդ աղաչեմք. արդ կ'աղաչեմք. իմոի եալվարըրմ: Իսկ, Իսկ թէ, Իսկ, քայց թէ որ, լաքին, ամմա էյէր.

Ունկնդիր լինի խրատու իմաստունն, իսկ անմիտն յայտնէ զբարկութիւն իւր. ինչպիսին իբարտը մօթի կ'ընէ, իսկ անիւլին իբ քարկոթիւնը կը յայտնէ. ազըլը նասի-հաթա գուլազ վէրիք, լաքին ազըլըրդ Էօրքէսիսի պէյան էտէր:

Աղ ի ջըրյ գոյանայ, իսկ եթէ մերձեացի ի ջուր՝ հալի. աղը ջրին կը գոյանայ, քայց թէ որ ջրին որպէս լաւալ, կը հալի. Թուզ սուտան փէյտա օլտուր, ամմա էյէր սույա տօզանըրսա, էրիք:

Քանզի, Վասն զի, Ինչո՞ւ որ, զէրէ:

Վասն զի գիշերն անց. Ինչո՞ւ որ գիշերն անցաւ. զէրէ կէճէ կէշաի:

Հըրշտակը շունին պէտա կերակրոյ, զի անմարմինը են. հրեշտակները կերակուր ոտելու հարկաւորութիւն չունին, Ինչո՞ւ որ անմարմին են. մէլայիքլէրին եւ Էէյէր իրթի իզպարըր Էօզ, զէրէ թէնլէրի Էօզ սուր:

Ապա, Ուրբեմն, Ապա ուրբեմն, անանկ է նէ, էօյլէ իսէ.
 Բռունը մտանեն յարքայութիւն երկնից, ապա ու-
 րբեմն չէ հնար ծուլութեամբ հասանել նմա. Բռուն
 ընդունէր արայութիւնը մարնն, անանկ է նէ ծուլութեամբ
 անոր չի հասնուի. զօր էտեսելը ձեննէթէ կիրելէր,
 էօյլէ իսէ թէմպէլկիլիէ եէթիլիլմէղ:

Վասն այսորիկ, ասոր համար, պունուն իշին.
 Վասն այնորիկ, Նովին իրի, Այնը ազագաւ, անոր համար,
 օնուն իշին.

Հուր բնութեամբ թէթեւ է, վասն այնորիկ ի վեր
 կոյս բերեալ լինի. կրպը բնութեամբ լեթե- է, անոր
 համար վեր կելլէ. աթէշ ասլը խաֆիֆ սիր, օնուն
 իշին էօպար չըգար:

Քան, Քան թէ, քան լե, նէքի.
 Լաւ է կոյր աչօք, քան կոյր մօք. ողէ է արտը
 կոյրը քան լե մարտը. տահա էյի սիր (ինասնա) Քի
 կէօղիւ Քթօր օլուն, նէքի Փիքրի:

Անգամ, ալ, պիլէ, հասարակօրէն բայէն կամ անունէն ետքը
 կը դուրի. եւ իրմէ առաջ մնալ, մնալ չի եւ, ե- կ'ազէ:
 Մինչեւ ձծեաց եւ օծից անգամ. մնալս որդերուն եւ
 օլերուն ալ. թա երևանարա վէ պէօծքըլէրէ պիլէ:
 եւ հայ անգամ չծամանէին ուտել. հայ ասորւո- ալտրին
 չընէին. էքմէք եէմէյէ պիլէ վագրթ պուլմագարըտը:
 Թէ, էթէ, լե որ, էյէր.

Չկունը եթէ յամեցին ի ցամաքի, մեռանին. Յո-կերը
 լե որ ցամաքի վրայ ուշանն նէ, կը մեռնին. պալըզար,
 էյէր գարատա չօզ կէծիքիլէրիսէ՝ էօլիլըլէր:

Թէ, Չի*, Արպէս զի, որ, Քի.
 Ատէք թէ անծրեւ գայ. կ'ըտէ որ անքի- իո- գոյ. տէր-
 սինիզ Քի եաղմուր կելլը:
 Գիտասլըր զի Տէր զսիրտս ամենեյուն ծանաչէ. Գիտ-
 նաս որ Ասորւած ափնուն սիրտը կը ճանաչայ. պիլէսին
 Քի Ալահ հէր քէշնն իւրէլիլին թանրը:

* Քի՛ն տէր չի շաղկապին տեղ աշխարհաբառի մէջ հասա-
 րակ երա՞ծ որ շաղկապը կը բանցընեն. այսպէս, Նշան բեղ
 ապ լիցի՝ որ մնչնը յայն որ մեռցի մտնուին: — Յորժամ
 ցաննու սիրտ քո, սաս, չունիմ սիրտ որ ցաննում: — Տե-
 անին որ մեծի ուսման կարօտ է խնարհութիւն:

Այսցես միշտ առաջի աչաց զմահ, որպէս զի մի երկի-
 ցես ի մահունէ. մահը միշտ աչից առջեւն ունեւաս,
 որ մեռնէլն չպահես. էօյլէմ տայմա կէօղիւնին էօ-
 նիւնտէ օլուն, Քի էօլիւմանէ գօրգմայսսն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Է.

Մ Ի Զ Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Վ Ր Ա Յ

ՄԻԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ, ութերորդ մասն բանի, մար-
 դոն շանայան կերպը կը յայտնէ, այսինքն ուրախութիւն,
 տրտմութիւն, զարմացում, եւ այլն. ինչպէս,

Երանի. Երանի, Երնէլ. մութլու, նէ մութլու.
 Երանի պղբամաց, Երանի հէգոց. Երանի՛ ողբաման-
 րուն, Երանի՛ հեղեբուն. Մութլու մերհամէթիլէրէ,
 մութլու հագիմէրէ.

Երանի թէ, Աւշ թէ. Երանի՛ լե. Քէշքէ,
 Երանի՛ թէ յաջողեալ էր. Գէշէ բասն կտէ իտի:
 Արպէս զի, ան կ'ալ, նէ գատար.

Արպէս զի Քաղցր են. օ նէ լախլա պըրտը:
 Բաբէ, Ավ, սհ, հայ վախ, Եաղբի.
 Բաբէ թշուառութեանս, հայլեթ մեթլէլէլեթ.
 Բաբէ կուրութեանս, Եաղբի՛ Բեթլու-ըտ-սա.

Ավ պանչլէւաց, Բէյ նէ մեծիպի:
 Այլ, Աւաղ, վայ, վայ Եաղբի, հայլեթ, վախ.
 Այլ թշուառականաց, Եաղբի՛ պեղ մեթլէլէրէ:
 Եզուկ եմ ես, վայ պանս:

Աւաղ աղետիցս, Եաղբի՛ մեթլէլէլեթ:
 Աղէ, հայպա, Օն, հայպա, տէ իմոխ, հայպտ.
 Աղէ ամէք զմտաւ, պէ իմոխ պէ-շի-նէ-նէլ-ը:
 Օն, արիք զնացուք աստի, հայպտէ կտէլեթ՝ պուրապան:
 Այ, այ, ո՛, հէյ.
 Այ թշուառ, այ պսիրատ, Բէյ զեմալը, Բէյ պէնամաս:
 Աւալ, օ ի, աթէրթ.
 Աւալ կնձ, զի տեսի կրակ. օ ի, Բէլէ միւշէլ Եի-ղի- կէօրպեմ:

Յ Ա Ի Ե Լ Ո Ի Ա Ծ

Գ Լ Ո Ւ Ռ Ա.

Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Վ Ր Ա Յ

ԱՌԱՋԻՆ մասին մէջ (երես 8) անուան հարկաւոր պարագաներուն վրայ համառօտ մը խօսեցանք: Հոս կը մնայ խօսիլ քանի մը հարկաւոր գիտելիքներու վրայ, որոնք առաջին մասին մէջ չգրեցինք՝ որ գուցէ նոր սորվողներուն ծանրութիւն ըլլայ:

Յ Օ Գ Ո Ւ Ա Շ Ս.

ԱՆՈՒՆ ԻՆՉ Է ՈՒ ՔԱՆԻ ՎԸ ԲԱԺՆՈՒԻ

Անոնք բառ մըն է՝ որ կը ցուցնէ թէ աս քանո կամ ան քանը ինչ է կամ ինչպէս է: Ինչպէս, թէ որ բանձ քան, աս բառս կը ցուցնէ թէ շատ աներ մէկտեղ ինչ է: Կամ թէ որ բանձ քեօ, աս բառը կը ցուցնէ թէ շատ վաղուն ջուրն ինչ է. եւ այլն: Կամ երբ բանքը ըլլամ մեծ քաղաք, լայն դետ, հոս մեծ բառը կը ցուցնէ թէ քաղաքն ինչպէս է, նոյնպէս եւ լայն բառը կը ցուցնէ թէ դետն ինչպէս է:

Առտի անունը կը բաժնուի Գոյական ու Ածական: Գոյականը բանի մը ինչ ըլլալը, իսկ ածականը ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ:

Գոյականն ինչ էրեն եղաւ, իսկ ածականը՝ գոյականին վրայ եղող բան մը կը նշանակէ: Ինչպէս թէ որ բանձ կարմիր խնձոր, խնձորը ինք իրեն եղողն է, իսկ կարմիրը ինք իրեն եղող չէ, խնձորին վրայ եղողն է, եւ կարմիրը ինք իրեն չէ կրնար կենալ կամ ըլլալ: Հասպա կամ արիւնին կամ թղթին կամ կաշին եւ կամ ուրիշ բանի մը վրայ պիտի ըլլայ: Այսպէս իմացիր ամէն ածական ալ, ինչպէս առաջին մասին մէջ (երես 26) գրեցինք:

Ածականը գոյականին ինչպէս ըլլալը երեք աստիճանով կրնայ ցուցնել, անոր համար ածականն երեք աստիճան ունի, Գրական, Բարդարական եւ Գերարդական:

Ա. Առաջին աստիճան կամ Գրական կ'ըսուի ածականը, երբ որ միայն գոյականին ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ՝ առանց շատ քիչը ցուցնելու. ինչպէս, այր քարի, այր ջար, ծանր քար, լեկէ- բէն:

Բ. Արկրորդ աստիճան կամ Բարդարական կ'ըսուի ածականը, երբ որ գոյականին ինչպէս ըլլալն ուրիշէն աւելի կամ պակաս կը ցուցնէ. ինչպէս, ծանրագոյն, աւելի ծանր. չարագոյն, աւելի գեշ:

Գու իմաստագոյն ես քան զիս: Գուսն ինձմէ ասելի իելոցի է: Ան պէտէն ազըլը սըն: — Իւղ թեթեւագոյն է քան զուր: Իւղը ջրէն լեկէ- է: Իաղ սուտան խաֆիֆ տիր:

Դրականն ընդհանրապէս բաղդատական կ'ըլլայ՝ գրականին վրայ քոյն մասնիկն աւելցնելով:

Գ. Արրորդ աստիճան կամ Գերարդական կ'ըսուի ածականը, երբ որ գոյականին ինչպէս ըլլալն ուրիշէն շատ աւելի կը ցուցնէ. ինչպէս, ասէնաքարի, ասէնասեծ, ասէնալայ:

Մնացած հարկաւոր գիտելիքները երկրորդ մասին մէջ կը գնենք:

Յ Օ Գ Ո Ւ Ա Շ Բ.

ԱՆՈՒՆ ՊԵՐԱԳԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մտուան պարագաները չորս են, Չեւ, Թեւ, Հոյով եւ Հոյովոմն:

Ա. Անունը ձեւին կողմանէ կրնայ ըլլալ Պարզ Բարդ, Բարդարեալ ու Ածանցական:

* Տեսակ մը գերարդական ալ կ'ըլլայ՝ ածականին վրայ ուրիշ մտտ հնչմամբ բառ կամ մասնիկ մը աւելցնելով. ինչպէս Ժանտաճուտ, տնգաւի, զպէթ զլարմ. սախաուտ, քաղաքիս ասոր, ետի եայան. հաստամետ, պիտ անոր, փեք գազի:

Պարզ կ'ըսուի ան անունը, որ ուրիշէ ելած չէ.
ինչպէս, հոգի, մարմին, սէր:

Ինչպէս կ'ըսուի ան անունը, որ երկու ամբողջ բառէ
շինուած է. ինչպէս, հոգեւոր, մարմնասէր:

Ինչպէս կ'ըսուի, որն որ իր սկիզբն աննշան
մասնիկ մ'ունի, ինչպէս, անհոգի, անմարմին:

Ամանցական կ'ըսուի, որն որ իր վերջն աննշան
մասնիկ մ'ունի, ինչպէս, հոգեւոր, մարմնասէր:

Բ. Անուն թիւն երկուք է, եղակի ու Յոգնակի,
ինչպէս յայտնի է:

Ինչպէս հասարակ յոգնակի նշանէն զատ կան նաեւ
մասնիկներ՝ որ եղակի անունը յոգնակի կը շինեն, սա-
կայն եղակի պէս կը հորովին. ինչպէս, էլ, ետ, կան, որայ,
ան, որ, էան, անի, զանազան հորովմանց տակ:

Մարդիկ, մարդկան, } մարդիկ, ատամլար.
Որեար, որերոյ, }

Վանեար, վաներոյ, վանիք, մանատթորար.

Բարձիկեար, կնեոյ, բարձիկեք, քիւչիք ետմթըղար.

Չորական, կանի, զքէ, աքքէր, թէ, եղակի եւ թէ յոգ-
նակի նշանակութեամբ.

Բազմական, կանի, բազմակեք, մեծիստէ օթուրանլար.

Կալըայ, կալըայի, կալք, խըմենլէր.

Արտորայ, արտորայի, արտեր, էքինլէր.

Չիան, չիեր, աթլար.

Իշան, էշեր, էշէքլէր.

Մանկտի, մանկտոյ, որայ, չօճուգլար.

Ոսկրտի, ոսկրտոյ, ոսկրեք, քէմիքլէր.

Բերդեան, բերդեր, գայլէր.

Գրեան, գրենոյ, գրէք, քիթապլար.

Նախարարեան, նախարարեք, պէյլէր.

Աղատանի, աղատանոյ, աղատանեք, քիպարլար.

Կանանի, կանանոյ, կանայք, գարըրար.

Աւագանի, աւագանոյ, մեծամեծեք, ըիճալ քիպար:

Աս բառերէն մէկ քանին դարձեալ հասարակ
յոգնակի հորովմունք կ'առնուն. ինչպէս, արորայք,
զքրայանայ:

Թիւն որ գոյական անուն մը կրկնուի, երբեմն մօն
կը նշանակէ. այսպէս,

Ամի ամի, մօն որայք, հէր երլ.

Աւուր աւուր, մօն օր, հէր կիւն.

Ան աուն, մօն մարդոս, հէր քիշինին:

Ասանցմէ զատ կը գործածուի նաեւ՝

Ամ ըստ ամէ կամ Ամ յամէ, որայք որայք, մօն որայք,
երլտան երլա, հէր երլ.

Օր ըստ օրէ, օրէ օր, մօն օր, կիւնտէն կիւնէ, հէր կիւն.

Այր ըստ աունէ, մօն մարդ զար զար, հէր քէս պիրէր
պիրէր.

Մի ըստ միջէ, միջի միջի, պիրէր պիրէր.

Ասոնք կրնան մալբայ ալ սեպուիլ:

Մի մի, մօն միլ, հէր պիրի, այսպէս կը հորովի.

Միոյ միոյ, մօն միկոս, հէր պիրինին.

Միում միում, մօն միկոս, հէր պիրինէ.

Չմի մի, մօն միլ, հէր պիրինի.

Ի միջէ միջէ, մօն միկն, հէր պիրինտէն.

Ինչ ինչ, ամեն մը բան, պազը շէյ, կը հորովի իրիք
իրիք, իմիք իմիք, էիք էիք, զիւիք իւիք:

Հասարակօրէն անուն մը թէ որ կրկնուելու ըլլայ
կը նշանակէ շար կամ երբեմն, որով յոգնակիի ոյժ կ'ա-
նենայ. այսպէս,

Ի կողմանց կողմանց, շար կողմերէն, չօգ թարափլարտան.

Ի քաղաքաց քաղաքաց, շար աստիաներէն, չօգ շէհիր-
լէրտէն.

Ի տունս տունս, շար արներ, չօգ էվէրէ.

Ընդ ժամանակս ժամանակս, երբեմն երբեմն, արեն արեն,
պազը վազըթ, վազըթ վազըթ:

Գ. Որովհետեւ կան ձայնաւորներ՝ որ հորովելու
ատեն կամ կը կորսուին եւ կամ ուրիշ ձայնաւորի մը կը
փոխուին, հոս համառօտիւ նշանակենք թէ որոնք կը կոր-
սուին ու որոնք կը փոխուին:

1. Ա երջին վանկը եով եղած բառերը՝ վերջա-
հորովներուն մէջ նոյն գիրն իի (կամ քիչ անգամ ալ եի)

կր փոխեն. ինչպէս, կետ, կետի, կեք, նոգթա. ձեթ, ձեթոյ, ձեթ, զեթի ին եաղը. եւ այլն: Ասկէ կը զարտուղի տեր, րէր, սահապ, սեռական տեւան:

2. Աս վերջավանհով բառերը՝ սեռականի մէջ նոյն երկրաբառն էի կը փոխեն. ինչպէս, ատեան, ատենի, արեան, արիան. լեռն, լերին, լեռ, տաղ: Իսկ եայ վերջաւորութիւնը սեռականի մէջ էի կը լլայ, զորօրինակ քրիստոնեայ, քրիստոնէի, քրիստոնեայ, քրիսթիան. քաղեայ, քաղեի, մոգ, միւնէճճիմ:

3. Ի վերջաւորած բառերը՝ սեռականի մէջ նոյնը ուի կը փոխեն. ինչպէս, հովիւ. հովուի, հովիւ, շօպան. պատիւ, պատուոյ, պարիւ, իհիթիպար. քէ, քոսոյ, յարէ, սաչար: Բայց եթէ իւն եաքք բաղաձայն մ'ըլլայ, անփոփոխ է. ինչպէս, հարեւր, հարեւոյ:

4. Այ վերջավանհով բառերը՝ սեռականի մէջ նոյնը ուի կը փոխեն. ինչպէս, գոյն, գոնոյ, փոյն, ըէնը. յոյն, յոնի, յոյն, բում:

5. Ան բառերը՝ որոնց վերջին վանկն է կամ ու է՝ սեռականի մէջ նոյն գրերը կը կորսնցնեն*, ինչպէս պատիժ, պատժոյ, պարիժ, ճեղա. միս, մայ. միս, եթ. շոք, շքոյ, պարիւ, իղզէթ. գլուխ, գլխոյ, փուխ. պաշ. սոտ, սոյ, սոտ, եալան: Իսկ եթէ է բառէն ետքը աւանձին մնայ՝ իրմէ ետեւ բաղաձայն մը շունենալով, ան ատեն է գիրը ուի կը փոխուի, ինչպէս, մատանի, մատանոյ, մարմի, երկզիւք:

Իսկ եթէ բառին վերջին գիրն ըլլան ոյ, ու, է, հուովելու ատեն անփոփոխ կը մնան. ինչպէս, գշտոյ, գշտոյի, Խոփուհի, սուլթան, լեզու, լեզուի, լեզու, լիսան, մարգարէ, ըիի, մարգարէ, փեյլամպէր:

Բայց է եւ երբ որ միավանկ բառի սկիզբը պատահին՝ երբեմն ըի կը փոխուին եւ երբեմն անփոփոխ կը մնան. ինչպէս ինձ, ընձու, ինչ, գափան. ուշք, անշից, ինչ, ազէ. ունդ ընդոյ, հոսոս, թօխում. ունչք, անչաց, փի, պուրուն: Իժ, իժի, իժ, էնկերէք. էլ էլլայ:

էլի. էլ. ուղտ, ուղտու, ուղտ, տէլէ. ուխտ, ուխտի, ուխտ, ահա:

6. Թէ որ բառի մը եաքի ձայնաւոր գիրը մինակ ու, է, ո, օ, ըլլայ, ան բառը հորովելու ատեն ոչ գիր կը կորսնցնէ եւ ոչ կը փոխէ. (տես երես 10, 12, 13, եւ այլն): Մինակ դեւ, սարանայ, շէյթան, բառ կ'ըլլայ դեւի, դեւաց:

Գ. Առաջին մասին մէջ դրուած զանազան հորովմանց կարգն աշկերտներուն աւելի դիւրմբունելի ընելու համար՝ հոս հետեւեալ պարզ տախտակը կը գնենք, որուն մէջ մէկ նայուածքով կրնայ իւրաքանչիւր հորովմանց իրարմէ տարբերութիւնը պայծառ տեսնուիլ: Աս տախտակին մէջ ուր որ ասանկ — դրած ենք, պէտք է ամբողջ բառը, այսինքն եղակի ուղղական իմանալ:

Հոս միայն գլխաւոր ինը հորովմանց կերպը դրինք, որովհետեւ մնացածները զարտուղի հորովմանք կրնան ըսուիլ:

Աս տախտակին մէջ աշկերտ տեսակ տեսակ հորովմանց կերպերը գիրին եղանակաւ միտք առնելէն զատ՝ կը տեսնէ նաեւ թէ որ հորովը որ հորովէն կ'ելլէ, եւ թէ ինչու կ'ըսուի առ հասարակ թէ բառի մը որ հորովման տակ երթան իմանալու համար պէտք է եզակի կամ յոգնակի սեռականի վերջաւորութեան նայիլ. որովհետեւ հորովերը գլխաւորաբար անոնց մէջ իրարմէ կը տարբերին:

* Միայն հնչման խտտութիւն պատահած տեղերը ը գիր մտածի պէս կը կարգացուի. ինչպէս, ծննդեան, գըրկաց, մըսոյ, սըրտի, գըրլի, գըլնոյ:

Ա.	Բ.	Գ.	Դ.	Ե.	Վ.	Յ.	Զ.	Է.	Ը.	Ջ.
Ա.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ս.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Տ.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ը.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Գ.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ն.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ս.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Տ.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ը.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Գ.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ն.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* Միայն նախագրի տրականը կը գնանք, ենթա որ առանց նախագրի կամ վերջահատվ տրականը, բայ ի մասն նախան անուններէն եւ գերմանականներէն, ուրիշ անէն տեղակ հոլովմանց մեջ սեռականներն հետ ըստ անունայնի նոյն է:

Ե. Թեպէտ ամէն բառ իր բուն հոլովման տակը կ'երթայ, բայց շատ հոլովմանը իրարու մօտ ըլլալուն համար շատ անգամ իրարու հետ կը փոխուին. ինչպէս, զքեար, որ հասարակօրէն կը հոլովի, զքեարու, զքեարու, երբեմն ալ կը հոլովի, զքեարի, զքեարով: Այսպիսի զարուգումները շատ կը գտնուին, որոնք միայն շատ կարգաւորվ, ազէկ միտ գնելով ու բառգիրք նայելով կըրնայ սորվուիլ:

Ման քանի մը անուններ ալ, որոնք ըստ այլեայլ նշանակութեան՝ տարբեր տարբեր կերպով կը հոլովին. Մայր, մայրի, իւ, մայր Զար, շամ աղածը. Մայր, ձոր, մարք, մայր, անա. Օդ, օդոյ, օդով, օդ, հալա. Օդք, օդից, օդիք, հողախափ, փապուճ. Որթ, որթոյ, որթով, որթ, ամա. Որթ, որթու, որթու, նորթ, տանա. Աղյս, կուսի, սիւ, սից, կոյս, պիքիր. Աղյս, կուսի, սաց, կոյճ, թարաֆ. Գի, գիոյ, գիով, Գեաթ մարտի, լէշ. Գիք, գից, գիօք շարտաթ, փուլ:

Արնայինք Սեռն ալ պարագաներու կարգը գնել, որն որ անուննց արականն ու իգականը կ'որոշէ. բայց որովհետեւ մեր լեզուին մեջ ճիշդ պարագայ չի կրնար ըսուիլ, անոր համար զանց կ'առնենք: Բայց կան շատ անուններ՝ որոնք միայն արուններու եւ կան որ միայն եղբորու կ'ըսուին, ինչպէս, արու են՝ կոյ դօշ. Գալ, նախա, Գու, երբեք քէշի, երբեճ. — Եգ են՝ մաթի մարեա. այժ, տիշի, քէշի. — Ընդհանուր են՝ կոյն, գօրուն. ալը, Բաթ, աթի, Գառն, գօրու: — Նոյնպէս արու են՝ Եգն, Եգրիգ. Գուլ, պուղա. — Եգ են՝ կով, ինէք, Եգնիլ, տիշի տանա. Ընդհանուր է, որին, Ընդալ, տանա: — Արական է չի, Երկար, աթ. — իգական է, զարթի, մարտն, Գու, գըրագ. — Ընդհանուր է գրաստ. եւ այլն:

ՅՕԴՈՒՆԸ Գ.

Յ Ո Ւ Ա Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Յ Ա Ր Ա Յ

Ա. Բացարձակ թուականներն անական են, ինչպէս կ'երը (Երեւ 29) բսիք, ու կերպ կերպ կը համաւձայնին իրենց գոյականին հետ:

Թուական անունը մի եզակի նշանակութիւն ունենալուն համար՝ եզակի գոյական մը կ'ուզէ, ու անոր հետ մեկտեղ կը հորովի այսպէս*,

Այր մի,	կամ Մի այր,	պէր արամ.
Առն միոյ կամ միոջ,	Միոյ առն,	պէր արամըն.
Առն միում, առ այր մի,	Միում առն, առ պէր արամ.	արամ.
զԱյր մի,	զՄի այր, [մի այր,	պէր արամ.
յԱռնէ միոջէ,	ի Միոջէ առնէ,	պէր արամըն.
Արամը միով,	Միով արամը,	պէր արամըն.

Այսպէս կը հորովի միշտ մի անունն իր եզակի գոյականին հետ մեկտեղ:

Քաղաք մի, քաղաքի միոյ, պէր շէնիք.
Կին մի, կնոջ միոյ, պէր քարբ.

Երբեք, երեք, չորս, անեզական են, անոր համար յոգնակի գոյական կ'ուզեն, ու միշտ մեկտեղ կը հորովին. այսպէս,

Երկու առուք,	երեք վկայք,	չորք կողմանք.
Երկուց առուք,	երեք վկայից,	չորից կողմանց.
Երկուց առուք,	երեք վկայից,	չորից կողմանց.
յԵրկուս առուք,	առ երես վկայս,	ի չորս կողմանս.
զԵրկուս առուք,	զերես վկայս,	զչորս կողմանս.
յԵրկուց առուք,	յերեք վկայից,	ի չորից կողմանց.
Երկուք առուքք,	երեք վկայիք,	չորիք կողմանքք.
յԵրկուս առուքս,	յերես վկայս,	ի չորս կողմանս.

Այսպէս կը հորովին նաեւ,
Երկու եղբարք, երկուց եղբարց, եփ քարբառ.
Երկու ոտք, երկուց ոտից, եփ այսփ.

Կամ վերջապա՝
Եղբարք երկու, եղբարց երկուց, զեղբարս երկուս.
Երեք քաղաքք, երեք քաղաքաց, եւ շէնիք.
Երեք մասունք, երեք մասանց, եւ քարբ.
Չորք հրեշտակք, չորից հրեշտակաց, րեօրն փեւցըք.
Չորք անկիւնք, չորից անկեանց, րեօրն քեօշէ.

Իսկ հինգէն մինչեւ հազար հասարակ անունն աւանդուած պէս կը համաձայնին:

* Հոս տեղս պիտի սկսին տղար թուական ու մասնական անունն անուններուն գոյական մը գտնել ու մեկտեղ հորովելով գրել, ու անոնց դիմացը հորովներուն նշանակութիւնը գտնել:

Թէ որ առաջ գրուին, հասարակօրէն նախորի կը հորովին երբեմն եզակի եւ երբեմն յոգնակի գոյականով. այսպէս,

Եւթն այր,	եւթն արք.
Եւթն առն,	եւթն արանց.
Եւթն առն, առ եւթն այր,	եւթնարանց, առ եւթն արս.
Ղեւթն այր,	ղեւթն արս.
յԵւթն առնէ,	յեւթն արանց.
Եւթն արամք,	եւթն արամքք:

Այսպէս կը հորովին նաեւ՝
Հինգ նկանակ, հինգ նկանակի, պէր սօման.
Վեց ժամ, վեց ժամու, պէր սասն.
Ութ օր, ութ առուք, սեփղ կէն:

Թէ որ ետքը գրուին միշտ յոգնակի գոյական կ'ուզեն ու մեկտեղ կը հորովին՝ բաց ի յոգնակի նախորի հորովներէն. այսպէս,
Եղբարք հինգ (չլուար հինգք):
Եղբարց հնգից.
Եղբարց հնգից, առ եղբարս հինգ (չլուար առ եղբարս զեղբարս հինգ (չլուար զեղբարս հինգս), [հինգս).
յԵղբարց հնգից,
Եղբարք հնգքք,

Այսպէս կը հորովին նաեւ՝
Ամբ վեց, ամաց վեցից, պէր ել.
Աքք եւթն, արանց եւթնաց, եփ քարբ.
Առուք տասն, առուք տասանց, օն կէն.

Բ. Ինչպէս վերն (եջ 31) բոխնք՝ Գասական թուականներն անունն են, ու հասարակ անունն անուններուն պէս, թէ որ գոյականն յառաջ գրուին հասարակօրէն նախորի կը հորովին. այսպէս,
Երրորդ օր, եւթնեցիկ կէն.
Երրորդ առուք, եւթնեցիկ կէն.
Երրորդ կամ երրորդում՝
առուք, յերրորդ օր, եւթնեցիկ կէն.
զԵրրորդ օր, եւթնեցիկ կէն.
յԵրրորդ օրէ, եւթնեցիկ կէն.

յերրորդ կամ յերրորդում՝

աւուր, Իւրեւնճիւն Կէան կամ Կէանդի:

Այսպէս կը հոլովին նաեւ՝

Չորրորդ ժամ, չորրորդ ժամու, Կէօրդիւնճիւն սասաւի.
Հինգերորդ մասն, հինգերորդ մասին, Կէշէնճի Կէասէ.
Եւթներորդ հրեշտակ, եւթներորդ հրեշտակի, Եէփինճի
Կէլայի+:

Թէ որ գոյականն ետքը դրուին՝ մէկտեղ կը հոլովին. Ինչպէս,

- Օր երկրորդ, Իւրեւնճի Կէան.
- Աւուր երկրորդի, Իւրեւնճի Կէանիւն.
- Աւուր երկրորդի, յօր եր- Իւրեւնճի Կէանի.
- կրորդ,
- ՉՕր երկրորդ, Իւրեւնճի Կէանիւն.
- յՕրէ երկրորդէ, Իւրեւնճի Կէանդիւն.
- յԱւուր երկրորդում, Իւրեւնճի Կէանդի.

Գ. Անձներականները՝ թէ որ մինակ բանելու
ըլլան՝ գոյականի ոյժ կ'ունենան. այսպէս,
Անցին երկուքեան, երկուքն ալ անցան, Երբսի տէ կէշտի.
Սպան զերկուքեան, երկուքն ալ Բեւոյցոց, Երբսիսի տէ
Եօլտիւրաիւ:

Իսկ երբ որ ածական ըլլան՝ յոգնակի գոյական
կ'ուզեն, իրենք անեզական ըլլալուն համար, ու անոնց
հետ մէկտեղ կը հոլովին. այսպէս,
Երկուքին կամ երկուքեան որդիք, Իւր Եվարդ Կո.
Երկուցունց որդւոց, Իւր Եվարդն Կո.
Երկուցունց որդւոց, առ երկուսին որդիս, Իւր Եվարդն Կո.
ՉԵրկուսին կամ զերկուքեան որդիս, Իւր Եվարդն Կո.
Յերկուցունց որդւոց, Իւր Եվարդն Կո.
Երկուքումք որդւովք, Իւր Եվարդն Կո.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ՝

Երկուքին ձեռք, երկուցունց ձեռուց, Իւր Ելլ Կէ.
Երկուքին ստք, երկուցունց ստից, Իւր այսպէս Կո.

Գ. Արկնականները (երես 32) հասարակօրէն կամ
մակրայի տեղ կը բանին, կամ գոյականն յառաջ կը

դրուին ու նախադրել կը հոլովին. այսպէս, Տասնպարիկ Կո-
րոցոյում, Կոստոյարիկ Կոստոցում, Կոստոյարիկ Կոստոցում Բ*:

ՅՕԳՈՒՆԸ Գ.

ՄԱՍՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՆ ԳՐԱՅ

Մասնական անուններն (երես 32) Ո՞ն կամ Ո՞
եթէ մինակ բանելու ըլլան՝ գոյական են. այսպէս,
Ոմանք յասն կացին, ոմանք սոր էլան, պազըլարը այսպա
զայդարլար:

Ատ ամն ցնա, Բէլը անոր կ'ըսէ, պիրիսի օնա տէր.
Ոչ որ կարէ, Բէլը չի կրնար, քիմնէ գաարը աշիլ.
Մի որ աւիցէ, Բէլը չէսէ, քիմնէ տէմտին:

Իսկ թէ որ քովերնին գոյական ըլլայ՝ անոր հետ
մէկտեղ կը հոլովին. այսպէս,

- Այր ամն կամ Այր որ, Արք ոմանք.
- Ան ուրումն, Ան ուրուք, Արանց ոմանց.
- Ան ումմն, Ան ումք, Արանց ոմանց, առ արս
առ այր ամն, առ այր որ. [ոմանս.
- ՉԱյր ամն, ՉԱյր որ, ՉԱրս ոմանս.
- յԱննէ ումմնէ, յԱննէ ումքէ, յԱրանց ոմանց.
- Արամք ոմամք, Արամք ոմամք.

Ասոր պէս կը հոլովին նաեւ՝

Այլ ամն, այլը ուրումն. այլք ոմանք, առ այրս ոմանս, կամ
Այլ որ, այլը ուրուք, այլում ումք, յայլմն ումքէ,
Կիբ Կոգիտար:
Քահանայ ամն, քահանայի ուրումն. քահանայք ոմանք,
քահանայից ոմանց, Կիբ Կոգիտար:
Մարգարէ ոմն, մարգարէի ուրումն. մարգարէք ոմանք,
մարգարէից ոմանց, Կիբ Կիցլամիլեր:

Ո՞ մասնական անունը ոչ կամ Գ բացասական բա-
սին հետ կապուի նէ՝ այսպէս կը հոլովին,

* Դան Չարակոն թուական անուններ ալ՝ որով կամ եւթ կը վեր-
ջաւորեն, բայց ընտիր հեղինակներու մէջ չեն գտնուիր եւ են.
Միակ, Բէլ կամ Բիլի, պիր, թէք.
Երկեակ, Երկու, Երբ, Երբիլ.
Երբեակ, Երբտ, Իւչ, Իւչիլ.
Քառեակ, շոր, տէօրթ, տէօրթիւ:

Ոչ սք,	մի սք,	իմանե,	հին պերեն.
Ոչ ուրուք,	մի ուրուք,	իմանենն,	հին պերեննն.
Ոչ ումեք,	մի ումեք,	իմանեյե,	հին պերենե.
Ոչ զսք,	մի զսք,	իմանեյե,	հին պերենե.
Ոչ յումեքէ,	մի յումեքէ,	իմանեպեն,	հին պերենպեն.

Իմն կամ ինչ մասնական անունն (երես 33) անկենդան բաներու կ'ըսուի: Թէ որ մինակ բաներու ըլլայ՝ զոյական անունան այժ կ'ունենայ. այսպէս, Չառնէ ինչ մեծ, մեծ քան մը լ'ընէր, պէոյիւք պիր շէյ էթմեզ. ինչ ոչ սասց, քան մը զըսաս. պիր շէյ տեմետի. Չիք ինչ ծածուկ, ծածուկ քան մը պէայ, կիզիւն պիր շէյ եօզ սուր:

Ամենայն ինչ անցաւոր է, ասին քան անցաւոր է, հէր շէյ կէշիճի տիր:

Իսոյց թէ որ քովը զոյական ըլլայ՝ սովորաբար մեկտեղ կը հորվի. այսպէս,

Պատճառ ինչ,	պարճաւ մը,	պիր սեպեպ.
Պատճառի իրէք,	պարճաւի մը,	պիր սեպեպին.
Պատճառի իմիք,	պարճաւի մը,	պիր սեպեպե.
զՊատճառ ինչ,	պարճաւ մը,	պիր սեպեպ.
ի Պատճառէ իմեքէ,	պարճաւի մը.	պիր սեպեպտէն.
Պատճառաւ իւիք,	պարճաւով մը,	պիր սեպեպիէ:

Մեւ կամ Միւ մասնական անունը (երես 33) թէ որ քովը զոյական անուն մը ունենալու ըլլայ, մեկտեղ կը հորվի. այսպէս, Մեւ օր, միւսոյ աւուր, միւսում աւուր, զմեւ օր, ի մեւ օրէ, միւսով աւուրք, ի միւսում աւուրք:

Այլ մասնական անունը (երես 33) եթէ քովը զոյական ունենայ՝ հասարակօրէն կը համաձայնի, այսպէս,

Այլ քաղաք,	Այլ քաղաքք.
Այլ քաղաքի,	Այլ քաղաքայ.
Այլում քաղաքի,	Այլում քաղաքայ,
յայլ քաղաք,	յայլ քաղաքս.
զԱյլ քաղաք,	զԱյլ քաղաքս.
յայլմէ քաղաքէ,	յայլմէ քաղաքայ.
Այլով քաղաքաւ,	Այլովք քաղաքօք.
յայլում քաղաքի,	յայլ քաղաքս:

Ա օրինակէս կ'երեւայ որ յոգնակի նախօրիւ հորվներու մէջ շին համաձայնիր. անոր համար շ'ըսուիր այլք +աղաք, աւ այլ +աղաքս, զայլս +աղաքս. եւ այլն:

Այսպէս կը հորվին նաեւ,
 Այլ աշակերտ, այլայ աշակերտի, այլում աշակերտի.
 Այլ ազգ, այլայ ազգի, այլում ազգի, յայլմէ ազգէ.
 Այլ մարգարէ, այլայ մարգարէի.

Երբեմն ալ նախօրիւ կը հորվի. այսպէս,
 Այլ քաղաք, այլ քաղաքի, զայլ քաղաք, այլ քաղաքք.
 այլ քաղաքաց, զայլ քաղաքս. եւ այլն:

Իսոյց եթէ այլ վերջը դրուելու ըլլայ, ան ատեն միշտ մեկտեղ կը հորվի.
 Քաղաք այլ, Քաղաքք այլք.
 Քաղաքի այլայ, [յայլ, Քաղաքաց այլց.
 Քաղաքի այլում, ի քաղաք Քաղաքաց այլց, եւ այլն:

Գ Լ Ո Ւ Ն Բ.

Դ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ո Ւ Վ Ր Ա Յ

Ա. Իս-քն էական դերանունը կամ ինքնին (որ հասարակօրէն մակրայ է) երբեմն մեկալ էական դերանուններուն հետ մեկտեղ կը բանի. այսպէս,
 Ես ինքն, պէն +էնորթ, Մեք ինքնին, պէն +էնորթի.
 Գու ինքն, սէն +էնորթին, Գուք ինքնին, սէն +էնորթի.
 Նա ինքն, օ +էնորթի. Նոքա ինքնին, օնուր +էնորթիք.

Երբեմն ալ ինչէն, +եղէն, մեղէն, յեղէն մակրայներն ալ էական դերանուններուն հետ մեկտեղ կը բանին. այսպէս,
 Ես ինձէն, եւ ինձի, պէն քէնորթուն.
 Գու քեզէն, դուն +եղի, սէն քէնորթուն.
 Մեք մեզէն, մեք +եղի, պեզ քէնորթիդուն.
 Գուք ձեզէն, դուք + յեղի, սիզ քէնորթիդուն.

Բ. Այս, այք, այն, ցուցական դերանուններն անկան են, ինչպէս վերը (երես 39) գրեցինք, եւ կրնան իրենց զոյականէն առաջ կամ ետքը դրուիլ:

Թե՛ որ առաջ գրուելու ըլնան, այսպէս կը հարկվին .
 Այս տուն, Այս կամ այսքիկ տունք .
 Այս տան, Այսոցիկ կամ այսց տանց .
 Այս տան, Այսոցիկ տանց, յայտարիկ տունս .
 ՂԱյս տուն, ՂԱյս կամ զայտարիկ տունս .
 ՄԱյս տան, ՄԱյսոցիկ կամ յայսց տանց .
 Այսու տամբ, Այսոքիւք տամբք .
 ՄԱյս տան, ՄԱյս կամ յայտարիկ տունս :

Թե՛ որ ետքը գրուին այսպէս կը հարկվին .
 Տունս այս, Տունքս այսոքիկ .
 Տանս այսոքիկ, Տանցս այսոցիկ .
 Տանս այսմիկ, Տանցս այսոցիկ .
 Ի տունս յայս, Ի տունս յայտարիկ .
 ՂՏունս զայս, ՂՏունս զայտարիկ .
 Ի Տանէս յայսմանէ, Ի Տանցս յայսցանէ .
 Տամբս այսուիկ, Տամբքս այսոքիւք .
 Ի Տանս յայսմիկ, Ի Տունս յայտարիկ :

Բայտ ամենայնի աս կերպով կը հարկվին այդ եւ այն ցուցական դերանուններն ալ, իրենց գոյականէն թէ յառաջ ու թէ ետքը գրուած ասեննին: Աւտի եւ կ'ըսուի .
 Այդ տուն, այդ տան . այն տուն, այն տան : Տունդ այդ, տանդ այդորիկ . տունքդ այդորիկ, տանցդ այդոցիկ, Ի տունսդ յայդարիկ : Տունն այն, տանն այնորիկ . տունքն այնորիկ, տանցն այնոցիկ, զտունն զայնտարիկ :

Ինչպէս աս օրինակներէն կը տեսնուի, այս, այդ, այն ցուցական դերանունները՝ երբ որ իրենց գոյականէն ետքը գրուին, զիմորոշ յօդերն ալ գոյականին վրայ կրկնելու է, այսպէս, որունս այս, որունդ այդ, որունն այն : Թե՛ որ ցուցական դերանունն այս է՝ իր գոյականին վրայ ո՛րնելու է, թէ որ այդ է՝ դ, թէ որ այն է՝ ն, ինչպէս վերի օրինակին մէջ կ'երեւայ :

Գուցէ մէկը տարակուսի, թէ Ս, դ, ն, եւ Այս, այդ, այն, ցուցական դերանուններուն նշանակութիւնը մէկ ըլլալով, ինչպէս կրնան առջինները գոյական ըլլալ ու ետքիններն ածական: Պատճառն ան է որ շատ անուններ երբեմն իրենց գոյականը զօրութեամբ ունե-

նալով, գոյականի տեղ կը բանին . ինչպէս վերը Անճնե-րական ու Մասնական անունաց համար ըսինք : Երբեմն ալ իրենց գոյականը ներդարձութեամբ կ'ունենան . ինչպէս, Ոմն գնաց, Քէլը քնաց, պիրսի կիթտի . հոս զօրութեամբ կայ գոյականը, ու Ոմն մասնական անունը գոյական ա-նուն տեղ գործածուած է : Այսպէս, Այր ոմն գնաց, Քէլ յարդ ճը քնաց, պիր ատամ կիթտի, հոս գոյականը ներդարձութեամբ գրուած է, ու Ոմն ածական է :

Այսպէս ալ ցուցական դերանունները՝ երբեմն մինակ կը բանին, գոյական անունը զօրութեամբ իմացուելով : Երբեմն ալ գոյականին ներդարձութեամբ կ'ունենան, ու ան ատեն ածական են : Բայց զբարատ լեզուի մէջ երբ որ ցուցական դերանունները մինակ բանին, ու գոյական անունն ոյժ ունենան՝ ան ատեն հասարակօրէն կը գործածուի Ս, դ, ն : Իսկ երբ որ քովը գոյականը մէկտեղ ըլլայ՝ ան ատեն կը գործածուի Այս, այդ, այն : Աւտի ինչպէս որ աշխարհաբատ կ'ըսուի՝
 Ես անկէայ տեսայ, պէն ծնոս կէօրտիւմ .
 Ես ասիկայ տեսայ, պէն պոսնոս կէօրտիւմ .
 Ես արիկայ տեսայ, պէն շոսնոս կէօրտիւմ :

Այսպէս .

Ես ան մարդը տեսայ, պէն զ ատամը կէօրտիւմ .
 Ես աս մարդը տեսայ, պէն պոս ատամը կէօրտիւմ .
 Ես ար մարդը տեսայ, պէն շոս ատամը կէօրտիւմ :

Նոյնպէս գրաբատ կ'ըսուի՝

Ես տեսի զնոս, Ես տեսի զայն զայն .
 Ես տեսի դոս, Ես տեսի զայն զայն .
 Ես տեսի դոս, Ես տեսի զայն զայն .

Չըսուիք Ես տեսի զնոս այր, դոս այր, դոս այր :

Սոյն, դոյն, նոյն ցուցական դերանուններն հասարակօրէն ածական են, (Երես 40) ու իրենց գոյականէն առաջ կը գրուին, եւ կրնան երբեմն նախադաս ածականաց պէս նախգրիւ հարկվիլ . այսպէս, Նոյն հոգի, նոյն հոգոյ, զնոյն հոգի, Ի նոյն հոգոյ : Բայց աւելի վայելու է մէկտեղ հարկելը . այսպէս,

Նոյն հոգի,
Նորին հոգւոյ,
Նովին հոգւոյ,
առ նոյն հոգի,
գնոյն հոգի,
ի Նովին հոգւոյ,
Նովին հոգւով,
Նոյն կամ նոքին հոգիք.
Նոցին հոգւոց.
Նոցին հոգւոց,
առ նոյն կամ նոսին հոգիս.
գնոյն կամ գնոսին հոգիս.
ի Նոցին հոգւոց.
ի Նովին կամ նոքիմք հոգւովք:
Յուցական դերանուններուն Սորս, դորս, նորս,
ոոցս, դոոցս, նոցս սեռականը քիչ տեղ ուղղականի պէս
նորէն կը հոլովի. այսպէս,
Սորայ, ոյ, ով, ոց, ովք. Սոցայ, ոյ, ով, ոց, ովք.
Գորայ, ոյ, ով, ոց, ովք. Գոցայ, ոյ, ով, ոց, ովք.
Նորայ, ոյ, ով, ոց, ովք. Նոցայ, ոյ, ով, ոց, ովք.
Եւ կը նշանակեն պոնոնի, շոնոնի, պոնլարնի,
եւ այլն:

Գ. Մտացական դերանունները ածական են, (Երեւ 40) ու հասարակօրէն իրենց գոյականէն ետքը գրուելով,
անոնց հետ միշտ կը համաձայնին, բաց ի յոգնակի նախ-
գրիւ հոլովներէն. այսպէս,

Եղբայր իմ,	Եղբայրս,	գարտաշում.
Եղբօր իմոյ,	Եղբօրս,	գարտաշումն.
Եղբօր իմում, առ	Եղբօրս,	գարտաշումս.
Եղբայր իմ,	Եղբայրս,	գարտաշումր.
Տեղբօրէ իմմէ,	Եղբօրիս,	գարտաշումտան.
Եղբարբ իմով,	Եղբօրս նիս,	գարտաշումրա.
Եղբարբ իմ,	Եղբայրներս,	գարտաշարբմ.
Եղբարց իմոց,	Եղբայրներսս,	գարտաշարբմն.
Եղբարց իմոց, առ	Եղբայրներսս,	գարտաշարբմս.
Եղբարս իմ,	Եղբայրներս,	գարտաշարբմր.
Տեղբարց իմոց,	Եղբայրներս,	գարտաշարբմտան.
Եղբարբ իմովք,	Եղբայրներովս,	գարտաշարբմրա.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ՝
Հայր մեր, հօր մերոյ, Հարբ մեր, հարց մերոց.

Տուն իւր, տան իւրոյ,
Քոյր ձեր, քեռ ձերոյ,
Տունք իւր, տանց իւրոց.
Քորք ձեր, քերց ձերոց.

Գ. Ո՞ր հարցական դերանունը (Երեւ 42) ածական է, ու հասարակօրէն իր գոյականէն յառաջ գրուելով՝
անոր հետ կը համաձայնի, բաց ի յոգնակի նախգրիւ
հոլովներէն. այսպէս,

Ո՞ր քաղաք, որո՞յ քաղաքի, զո՞ր քաղաք, յորմէ՞
քաղաքէ, որմէ՞ քաղաքաւ: Ո՞ր քաղաքք, որո՞ց քաղա-
քաց, յոր քաղաքս, զոր քաղաքս, յորոց քաղաքաց:

Ե. Տածիկերէն ու աշխարհաբառ լեզուին մէջ ալ
կան դիմորշ յօդեր, այս ինքն, ս, որ, ը, Գլուխ, գլուխք,
գլուխը: Ը՛մ, ը՛ն, ը, ի՛մ, ի՛ն, ի, Պաշտ՛մ, պաշտ՛ն, պաշտ, է-
վի՛մ, էվի՛ն, էվի, ինչպէս առջե մասին մէջ (Երեւ 35) քսիք:
Աս դիմորշ յօդերէն նոր սորվողները շատ անգամ կը
խաբուին տածիկերէն ու աշխարհաբառ ուղղականը գրա-
բառ հայցական թարգմանելով: Ինչու որ հասարակ ա-
նունաց ուղղականը գրինք.

Խօստ, Քաղտ, Գեոր, Ժամ, Հի՛մ, Գառ, եւ այլն:
Սէօզ, Շէ՛հր, Չայ, Քիլիսէ, Թէմէլ, Գուզու:
Անոնց հայցականը գրինք.

Խօստը, Քաղտը, Գեորը, Ժամը, Հի՛մը, Գառը:
Սէօզիւ, Շէ՛հրի, Չայը, Քիլիսէյի, Թէմէլի, Գուզույու:

Իսոյց աշխարհաբառ լեզուին ը կամ ռ գիրը ամէն
տեղ հայցական չի ձեւացնէր, հապա ն դիմորշ յօդի
ոյժ ունի. եւ ան ատեն ուղղականն ու հայցականը մէկ
է. ինչպէս երբ որ բւժմ, Քաղտը կործանեցաւ, սոանը
փլաւ, լուսինը խառնեցաւ, ծառը զորցաւ, նիւանդը մե-
տաւ, աշխարհը կտր է, ծովը լայն է, կրակն ու օդը լիկնե-
ն, ասոնց ամէնն ալ ուղղական է, ու գրաբառ այսպէս
պիտի թարգմանուին, Քաղաքն կամ տունն կործանեցաւ,
լուսինն խառնեցաւ, ծառն չորացաւ, հիւանդն մեռաւ,
աշխարհս գնդածեւ է, լայն է ծով, հուր եւ օդ թե-
թեւ են:

Թէ էնչպէս իմանալու է որ արդեօք աշխարհա-
բառն ուղղական է թէ հայցական, երկրորդ մասին մէջ

կը խօսինք: Հիմայ միայն աս դիմանա որ չէզոք, կրաւորական ու եական բայի քով եղածն՝ հայցական չի կրնար բլլալ:

Այնպէս տածկերէն լեզուի մէջ ալ, անուն մը միակ եղած ատեն՝ առաջին մասին մէջ հորվներուն դիմայը գրածներնու պէս կը հորվի: Բայց թէ որ գոյականին քովը ստացական դերանուն մը բլլայ կամ զօրութեամբ իմացուի, կամ ուրիշ սեռական մը (որ յատկացուցիչ կ'ըսուի), ան ատեն այսպէս կը հորվի.

- Պէնիմ էվիմ, Սէնին էվին, Օնուն էվի.
- Պէնիմ էվիմին, Սէնին էվինին, Օնուն էվինին.
- Պէնիմ էվիմէ, Սէնին էվինէ, Օնուն էվինէ.
- Պէնիմ էվիմի, Սէնին էվինի, Օնուն էվինի.
- Պէնիմ էվիմտէն, Սէնին էվինտէն, Օնուն էվինտէն.
- Պէնիմ էվիմիլէ, Սէնին էվինիլէ, Օնուն էվինիլէ.
- Պէնիմ էվիմտէ, Սէնին էվինտէ, Օնուն էվինտէ:

Առաի թէ որ բտեմ, (օնուն) էվի երգարար. (օնուն) էվի եանար. Այն բլլայը գարարար. Տէնիդէն սույրթիւքէնմէզ, ուղղական պէսք է թարգմանել այսպէս, Տուն նորա կործանեցաւ, ատն նորա այրեցաւ, լոյս լուսնին նուաղեցաւ, ջուր ծովու ոչ պակասէ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ւ Ն Վ Ր Ա Յ

ԲԱՅԵՐՈՒՆ պարագաներուն վայ քանի մը հարկաւոր գիտելիք կան:

Խօսեցանք վերը թէ բայերուն պարագաները վեց են (Երէս 42): Իսկ որոշելու դիւրին ճամբան թէ բայ մը արդեօք ներգործական է թէ չէ՝ աս է:

Արբ որ մէկը աղէկ կը հասկընայ բային նշանակութիւնը, թող քովը հայցական հորվ մը դնէ. եթէ բային կը յարմարի՝ ներգործական է, եթէ չի յարմարի՝ չէզոք է: Ինչպէս Գանեմ, կը ծեծեմ, տեղեքիմ՝ բտել է. ու իր քովը հայցական հորվ կը յարմարի, ինչպէս. Վար-

պեաս շէն չի ծեծեր, ուստամ պէնի տէզյմէզ, ուրեմն քանեմ ներգործական է:

Այսպէս կ'ըսուի նաև՝

Քրիստոսիսը Արամբուս Արեթիան քասս: Քրիսթօֆոր Գօլօմպօս Ամերիգայր պուլտու: — Ես աս կ'երակոնքը կամ աս հոցը կ'ոտեմ: Պէն պու եէմէյի եակսու եքմէյի եէրիմ: — Ես աս քէնին չէմ խօսեր: Պէն պու շարապը իչմէմ: — Ես ղէտասս մատար կը պանեմ: Պէն եավապըմը թէմիզ սաղլարըմ: — Եղբայրս աղէկ քէր կը քրէ. Գարտաշըմ էյի եաղը եաղար: Աւրեմն քոնէլ, ոտեւլ, խմէլ, պանէլ, քրէլ ներգործական են:

Բայց սմանց քովը հայցական հորվ չի վայլեր. ինչպէս,

Ես կ'երկամ. Պէարոս կը նարի. Խալանները կը խաչեն. Ջորը կը լաղէ: Պէն կիտէրիմ. Պէարոս օթուրուր. գուշար ուշար. սու ազար: Աւրեմն աս երկալ, նարէլ, խաչէլ բայերը չէզոք են:

Պան քանի մը շաղկապներ ու մակբայներ՝ որոնց քովը բայը հասարակօրէն ստորագասական եղանակ կը գրուի: Ստորագասական աշխարհաբառ ու տածկերէն շատ ժամանակներ ունի, այս ինքն Ներկայ, Անկատար, Ատարեալ կամ Յարակատար, Գերակատար, Ապառնի: Արդ՝ գիտնալու համար, որ ինչպէս կը ձեւանայ աշխարհաբառն ու տածկերէնի մէջ ստորագասական եղանակը, եւ թէ ինչպէս գրաբառի կը թարգմանուի՝ հոս օրինակ մը կը դնենք:

Ստորագասական ներկայ:

Եթէ գործեմ,	էյեր իչէրսեմ	Եթէ գործեցեմ՝ կամ կամ իչէսեմ,	Եթէ գործեմ.
Եթէ գործես,	էյեր իչէրսեն,		Եթէ գործեցես.
Եթէ գործէ,	էյեր իչէրսէ,		Եթէ գործեցէ.
Եթէ գործենք,	էյեր իչէրսէք,		Եթէ գործեցէք.
Եթէ գործէք,	էյեր իչէրսէիք,		Եթէ գործեցէք.
Եթէ գործեն,	էյեր իչէրսէիւր,		Եթէ գործեցէն.

Անկատար:

Եթէ գործէի,	էյեր իչէսէ խիմ,	Եթէ գործէի,

Ասորերեւոյ կամ Յարակասար :

Եթէ գործած ըլլամ, էյէր իշէմիշ օլլամ, Եթէ գործեալ իցեմ.

Գերակասար :

Եթէ գործած ըլլայի, ըլլայիր, ըլլար, ըլլայինք, իք, ին. էյէր իշէմիշ օլլայ ըարմ, օլլայ ըարն, օլլայ ըարն, օլլայ ըարք, օլլայ ըարնք, օլլայ ըարլար.

Եթէ գործեալ էի, էիր, էր, էտ, էիտ, էին :

Աղասնի :

Թէ որ գործելու ըլլամ, էյէր իշէյէճէք օլլարամ.

Եթէ գործելոց իցեմ կամ Եթէ գործիցեմ, Եթէ գործիցես, Եթէ գործիցե. Եթէ գործիցեմ, Եթէ գործիցեմ, Եթէ գործիցեմ :

Այնպէս աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի մէջ բացասական խոսքերու հաստատականն տարբեր է, որուն օրինակը հոս դնենք, որ սորովոք զխոսայ թէ ինչպէս գրաբարի պիտի գարձընէ :

Սանճանական ներկայ :

Չեմ գործեր,	իշէմէմ,	ալ գործեմ.
Չես գործեր,	իշէմէգսին,	ալ գործես.
Չի գործեր,	իշէմէգ,	ալ գործի.
Չենք գործեր,	իշէմէյիգ,	ալ գործեմք.
Չէք գործեր,	իշէմէգսինիգ,	ալ գործեք.
Չեն գործեր,	իշէմէգլէր,	ալ գործեն :

Անկասար :

Չէի գործեր,	իշէմէգ իտիմ,	ալ գործեի.
Չէիր գործեր,	իշէմէգ իտին,	ալ գործեիր.
Չէր գործեր,	իշէմէգ իտի,	ալ գործեր.
Չէինք գործեր,	իշէմէգ իտիք,	ալ գործեաք.
Չէիք գործեր,	իշէմէգ իտինիգ,	ալ գործեիք.
Չէին գործեր,	իշէմէգ իտիլէր,	ալ գործեին :

Ասորերեւոյ :

Չգործեցի,	իշէմէտիմ,	ալ գործեցի.
-----------	-----------	-------------

Չգործեցիր,	իշէմէտին,	ալ գործեցիր.
Չգործեց,	իշէմէտի,	ալ գործեսց.
Չգործեցինք,	իշէմէտիք,	ալ գործեցաք.
Չգործեցիք,	իշէմէտինիգ,	ալ գործեցեք.
Չգործեցին,	իշէմէտիլէր,	ալ գործեցին :

Յարակասար :

Գործած չեմ, չես, չէ, չենք, չէք, չեն. իշէմէմիշ իմ, սին, տիր, իգ, սինիգ, տիրլէր. Ոչ եմ կամ չեմ, ոչ ես, ոչ է, ոչ եմք, ոչ էք, ոչ են գործեալ :

Կամ այսպէս :

Գործած չունիմ, չունիս, չունի, չունինք, նիք, նին. իշէտիյիմ, իշէտիյին, իշէտիյի եօգ տուր, իշէտիյիմիգ, իշէտիյինիգ, իշէտիլէրլէր եօգ տուր. Ոչ է, կամ Չէ, կամ Չիք էմ, չիք քո, չիք նորս գործեալ, չիք քեր, չիք յեր, չիք նոցա գործեալ :

Գերակասար :

Գործած չէի, չէիր, չէր, չէինք, չէիք, չէին. իշէմէմիշ իտիմ, իտին, իտի, իտիք, իտինիգ, իտիլէր. Ոչ էի, ոչ էիր, ոչ էր, ոչ էաք, ոչ էիք, ոչ էին գործեալ. Կամ այսպէս Ոչ էր կամ Չէր էմ, չէր քո, չէր նորս, չէր քեր, չէր յեր, չէր նոցա գործեալ :

Աղասնի :

Չգործեմ պիտի,	իշէմէյէճէյիմ,	ալ գործեցից.
Չգործես պիտի,	իշէմէյէճէքսին,	ալ գործեսցես.
Չգործի պիտի,	իշէմէյէճէք,	ալ գործեսցի.
Չգործենք պիտի,	իշէմէյէճէյիք,	ալ գործեսցեաք.
Չգործէք պիտի,	իշէմէյէճէքսինիգ,	ալ գործեսցեք.
Չգործեն պիտի,	իշէմէյէճէքլէր,	ալ գործեսցեն :

Սորորասական :

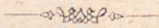
Չգործեմ, իշէմէյիմ կամ իշէմէսէմ, ալ գործեցեմ.

2գործես,	իշէմէյեսին,	ու ֆորձեցես.
2գործէ,	իշէմէսին,	ու ֆորձեցէ.
2գործենք,	իշէմէյէլեմ,	ու ֆորձեցեմք.
2գործէք,	իշէմէյեսինից,	ու ֆորձեցէից.
2գործենք,	իշէմէսինէր,	ու ֆորձեցենք.

Թէ գրաբառ, Թէ աշխարհաբառ ու Թէ տաճկերէն լեզուի մէջ ապառնին շատ տեղ Տրամայականի տեղ կը գործածուի. ինչպէս,

Գործեսցես,	ֆորձես,	իշէյեսին.
Գործեսցէ,	(նող) ֆորձէ,	իշէսին.
Գործեսցուք,	ֆորձենք,	իշէյէլեմ.
Գործեսցէք,	ֆորձէից,	իշէյեսինից.
Գործեսցենք,	(նող) ֆորձենք,	իշէսինէր.

Ինչպէս անոր բացատրանք կամ արգելականք՝
 Մի գործեսցես, չֆորձես, իշէմէյեսին. մի գործեսցէ,
 չֆորձէ, իշէմէսին, եւ այլն:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՀԱՄԱՐԱՅԻՆԻԹԵԱՆ ՎՐԱՑ

ՄԱՍՆՑ բանին քովէ քով դալ կապուիլը՝ Հա-
 մայան-ի-ն կ'ըսուի:

Ամէն լեզու համաձայնութեան վրայ զատ զատ կանոններ ունի, որով մէկալ լեզուներէն կը տարբերի, եւ Թէ որ համաձայնութիւնն ամէն մէկ լեզուին կանոններուն համաձայն չըլլայ, սխալ կ'ըլլայ:

Բառերը զանազան եղանակաւ իրարու հետ կը կապուին. մէյ մը անուան անուան հետ, մէյ մ'ալ բայն անուան հետ:

Ա. Անունն անուան հետ երեք կերպ կը կապուի:

Մէյ մը իբր ածական իր ֆոյականն հետ, ինչպէս վերը խօսեցանք:

Երկրորդ՝ սեռական անուն մը կը կապուի ուրիշ անուան մը հետ, իբրեւ յարկացողի իր յարկացեալին հետ:

Երրորդ՝ երկու նոյն հոլովով գոյական անուններ իրարու հետ կը կապուին իբրեւ քացայտորի իր քացայտորելոյն հետ:

Յարկացողի կ'ըսուի ան սեռական անունը, որն որ իր մերձաւոր անուան կամ յատկացելոյն որուն ըլլալը կը ցուցընէ. ինչպէս փոսնը Թէ որ կ'ուզեմ իմացընէլ Թէ որունն է, քովը սեռական մը կը դնեմ, այսպէս՝ հօր իմոյ. որ կը ցուցընէ Թէ փոսնն ի՞՞մ հօրս է: Աս սեռականը, որ բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցընէ, Յարկացողի կ'ըսուի, ու մէկալը Յարկացեալ:

Քացայտորի կ'ըսուի ան գոյականը՝ որն որ ինչպէս բառը յայտնի կը ցուցընէ, ուրիշ գոյական անուն մը կը բացայայտէ, Թէ որն է, ինչպէս Թէ որ մինակ փողով ըսեմ, չեմ բացայայտեր Թէ որն է, բայց երբ որ անոր քովը կը դնեմ Աստուծոյն պոլիս կամ Հասո՞ փողով, ան ասուն կը բացայայտեմ Թէ բաժն քաղաքս Հոսո՞մ է, վենետիկ կամ Վիէննա չէ:

Բ. Անունք բային հետ կամ իբրեւ անուն Բայի եւ կամ իբրեւ խնդիր կը կապուի:

Անուն Բայի կ'ըսուի բային քովն եղած ուղղական հոլովը, որն որ ամէն բայ կամ ներդործութեամբ եւ կամ զօրութեամբ ունի, ինչպէս առաջին մասին մէջ է՝ Ե՛մ էական բային քովը ներդործութեամբ զրուած է, այսպէս, Ե՛մ է՛մ, դո՛ւ, Ե՛ս, նա է, եւ այլն: Իսկ մնացած բայերուն քով զօրութեամբ կ'իմացուի, այս ի՛նքն պիտի ըլլայ՝ Ե՛մ գործե՛մ, դո՛ւ գործե՛ս, նա գործե՛ի, եւ այլն:

Խնդիր կ'ըսուի ամէն հոլոված բառ, որն որ իւրաքանչիւր բայ իր նշանակութեան համաձայն կ'առնու. ինչպէս աս մասին մէջ ընդարձակ պիտի խօսինք:

Խնդիր կ'ըսուին նաեւ անախաղորութիւններուն առջեւն եղած հոլովները:

Աս օրինակին մէջ ամէն բաճներս կ'երեւայ:

Վասնորքէք մարդն Աբաս՝ ոչ պահեաց պատրաստանս Աստուծայ:

Պահեաց ներդործական բայ է. Աբաս՝ անուն բային է, ուղղական հոլով, միանգամայն բացայայտիչ է. մարդն բացայայտեալն է. նախասորէքը՝ մարդուն ածական է. պատրաստանս հայցական ինդիր է պահել ներդործական բային. Աստուծոյ յատկացուցիչ է պատրաստանին.

Վերականութեան գլխաւոր վախճանն՝ աղէկ հասկընալ ու շնտակ գրելն է:

Աղէկ հասկընալու համար պէտք է իւրաքանչիւր մասն բանի աղէկ որոշել թէ արդեօք անուն բայի է թէ ինդիր է: Վարձեալ ինդիրն ալ արդեօք ուղղական է թէ անորոշ հայցական, նախդրիւ տրական՝ թէ ներդոյական:

Վարձեալ շնտակ գրելու համար պէտք է աղէկ գիտնալ, թէ աս բառը կամ ան բառը ինչ հոլով է. ուղղական՝ թէ հայցական, նախդրիւ տրական՝ թէ ներդոյական. ինչպէս թէ որ բռնմ,

- Բողաքք քէս, ուղղական է.
- Բողաքք շնեցին, հայցական.
- Բողաքք մտա, տրական.
- Բողաքք զիցոս, ներդոյական:

Արդ՝ որպէս զի նոր սորվողները զիւրաւ իմանան թէ իւրաքանչիւր բառ ինչ հոլով է ու ինչ հոլով գրաբառ պիտի թարգմանեն, պէտք է որ խօսքը հարցմամբ քննեն. այսպէս,

Հայրս աս քերթը խանութէն սորլով քնեց: Փետերիմ՝ փաբայլա պու քիթապը թիւքեանտան սաթըն ալոր:

Հարցումն աս կերպով պիտ'որ ըլլայ.

Առաջին հարցում.

Հց. Ո՞վ գնեց, Բի՞մ սաթըն ալոր,
 Պի. հայրս. փետերիմ:
 Ո՞վ հարցման պատասխանն ուղղական է: Անանկ է նէ՛ հայրս ուղղական պիտի թարգմանուի:
 Երկրորդ հարցում.

Հց. Ի՞նչ բանը գնեց, Նէ՛ շէյի սաթըն ալոր,
 Պի. աս զիբը. պու քիթապը:
 Ի՞նչ քանը հարցման պատասխանը հայցական է: Անանկ է նէ՛ աս քերթը հայցական պիտի թարգմանուի:
 Երրորդ հարցում.

Հց. Ո՞ւսկից գնեց, Նէ՛րետեն սաթըն ալոր,
 Պի. խանութէն. թիւքեանտան.
 Ո՞ւսկից հարցումը բացառական պատասխան կ'ուղէ: Անանկ է նէ՛ խանութէն բացառական պիտի թարգմանուի:
 Չորրորդ հարցում.

Հց. Ի՞նչ բանով գնեց, Նէ՛ իլէ սաթըն ալոր,
 Պի. սորկով. փաբայլա:
 Ի՞նչ քանով հարցման պատասխանը գործիական է: Անանկ է նէ՛ սորկով գործիական պիտի թարգմանուի:
 Մնացած հոլովներուն վրայ ալ կարգաւ կը խօսինք:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

ՈՒՂՂԱԿԱՆ ՀՈՒՈՎԻՆ ՎՐԱՅ

Ինչպէս վերը յիշեցինք, Ո՞վ կամ Ի՞նչ քան, Բի՞մ կամ Նէ՛ շէյ հարցման պատասխանը ուղղական է: Աս ուղղականին Անուն Բայի կ'ըսեն: Ինչպէս, Հո՛ւմ շնեց, քերթ քնան, աղբերք բիւն, ծառք բոսասան:

Ա. Իսպն առ իր սեղդական հարսիկն հետ թռուով եւ դէմքով պիտի համաձայնի, ինչպէս ամէն լեզու ալ կը պահանջէ: Անոր համար չբարեւր եւ գործէ, որ գործեմ, նա գործես, եւ այլն. հասպա պիտի բառի եւ գործեմ, որո՞ գործես, նա գործէ: Եւ՝ առաջին դէմք, որո՞ երկրորդ դէմք, նա աւ ամէն հասարակ անունները՝ երրորդ դէմք կը ցուցնեն. ինչպէս,

Հովիւք արածեն զհաշինս: Հովիւները կ'արածեն ոչ խորները: Չօպանդար դօցունդարը կիւտերլէր:

Հց. Ո՞վ կ'արածէ. Պի. հովիւները } անուն բայի է:

Հց. Բի՛մ կիւտեր. Պի. չօպանդար }

Պատու բազում խոնարհեցուցանէ զոստ ծառայ:

Շար պորոզը ծառին միւրը վար կ'իջեցնէ: Չօզ մէյվէ աղածին սալընը սարգբարբ:

Հց. Ի՞նչ բան վար կ'իջեցրնէ. Պի. շատ պատուը } անուն

Հց. Ն՞է շէյ սարգբարբ. Պի. չօզ մէյվէ } բայի է:

Հաբեր՝ նշանացի խօսին: — Ծնէալն բնութեամբ

սիրեն զճնողս: — Թէպէտ եւ նախատի վար, սակայն

ու՞ ամաչէ: — Կոյր զրկի ի ճառագայթից արեգական:

— Վկայ հասարակի՞ ոչ ստէ: — Նախանձ զաչս հողւոյն

կուրացուցանէ: — Երկէր ինքնին բերէ զպատուն: —

Արեգին ընդ լուսոյ եւ զՎերմութիւն սարածէ: —

Ամենայն անբասի մեր յարենէ սնանին: — Մարմին մեր

սպականի եւ ի հող դառնայ:

Բ. Արբ որ շատ եղակի անուններ անուն բայի կ'ըլլան բայը հասարակօրէն յոգնակի կը դրուի. ինչպէս աշխարհարատ ալ կ'ըսենք. Բարն ու սափը ին լողան. Ելը, Զընն եւ ուղարք քեւ ին իրեն:

Մեղուն եւ միջեանն վատայ վարդապետը լինին: Մե-

ղուն ու միջեանը ծոյլերուն վարպետ կ'ըլլան: Արբ վէ

զարընծա թէմպէլներէ սեղծա օլորվար:

Պի՛նի եւ արբեցումի՛նն սպականեն զարս իմաստունս:

— Պետրոս եւ Յովնաննէս ընթանային ի գէրեզման:

— Թէ Զար, թէ հար թէ երկէր, թէ օր զպատասա-

րութիւնն՝ յոր կարգեցան, անդադար մատուցանեն: —

Հայր ի՞մ եւ մայր ի՞մ թողին զիս: — Գողն եւ քողմիցն ի

միում պատժի են:

Բ՛նիք հասարակօրէն, ինչու որ երբեմն եղակի ալ կը բանի. ինչպէս,

Փայտ, խոր եւ եղէգն վաղվաղակի սպականի ի հրոյ:

Փայտը, խորն ու եղէգը շուր մը կրակէն կ'ապականի: Օտուն

օժ վէ դամբշ շափուճագ ամէկշաէն թէլէֆ օլուր: Հոր

եւ ցանկո՞ւնի՛ն կերակրոյ՝ հանապաղ ընդունելով հա-

նապաղ բորբորի: — Նոյ եւ որոն իւր սպրեցու ի ջեր-

հեղեղէ: — Յանձրեւարեր ամպոյ դառար եւ այգի պայ-

ճաւացեալ ծաղկալից լինի: — Մէնի եւ մեղու՛ն ոչ այլ

ուտակը լինի, այլ ի սկայ եւ յաղպոյ ջուրոյ: — Չիք ինչ

ի մեղաց, զոր հինի եւ արբեցումի՛նն ոչ դործէ:

Գ. Թ՛ւք որ եղակի բառի մը նշանակութիւնը յոգնակի ըլլայ բայը հասարակօրէն եղակի կը դրուի. կրնայ երբեմն յոգնակի ալ դրուիլ: Ասանկ են ան անուններն որ շատ բան մէկէն կը նշանակեն. ինչպէս, ամենայն, ժողովարար, գունդ, աչք, եւ այլն:

Ամենայն որդի հարազատ բերէ յինքեան զնմանութիւն

հօրն: Ամէն հարազատը զառակ էր հօրը ին նման: Հէր եօզ

եվլատ քենտի փէտերինէ պէտղեր: — Այր իւրապէս

լնար նախին յսթու իւրում: Ամէն մարդ իր անուանին

վրայ ին նաբեր: Հէր քէս քէնտի իարեմիտինին իւզէ-

րինտէ օժուրուրուտու:

Աղաղակեաց ամենայն ժողովարարն: — Պատուեցի

կարտանչիւր զընկեր իւր յաշխարհի ասա: — Վէց օր

է, յորս արժան է գործել: — Եւստանասան եւ երկու-

նահապետս լեզուայ բաժանեցան ընդ երկիր:

Գ. Թ՛ւք որ անուն բային անեղական է, բայը հա-

սարակօրէն յոգնակի, քիչ աեղ ալ եղակի կը դրուի:

Անցցեն կեանս մեր իրբեւ զհետս ամպոյ: Մեր կեանն

անցի պես պիտ'որ անցնի: Պիզիմ էօմիւմիւղ պուլուս

իզի կիպի կէշէճէք:

Մեքս զանա քննեն, եւ փ՛մս զկերակուրս ճաշակեն: —

Որ ծնանի որ բարի ինչ կամ չար, իրաւունս են զի

նախ ինքն վայելիցէ: — Ազնիվ զպատերազմունս մղեցին,

զազդ մի ողջոյն եւ զանիրաւ սարեցուցին: — Արդար-

սունն զլաւութիւնն սրտին ճշմարտէ: — Բարս մարդ-

կուն հակառակսեր է:

Եւ Նորք որ խօսքի մէջ շատ դէմք կայ, բայն ան դէմքով կը գրուի՝ որն որ աւելի նախապատիւ է . Ինչպէս, առաջինն երկրորդէն նախապատիւ է, ու երկրորդն՝ երրորդէն: Այսպէս աշխարհաբառ ալ կ'ըսենք, Ես եւ դո՛ւն առնենք փոխանակ ըլլանք: Գո՛ւն ու՝ քո՛ւն եղբայրը առնենքն զէ՛ք քիչ աւելորդ: Պէն վէ սէն հէփիսիստէն զիյստէ համարած օլլալմ: Սէն վէ սէնին զարտաշըն՝ հիչ խաթմա օլմամը սընրգ:

Եթէ մեղեցէ քեզ եղբայր քո՛ յանդիմանեա զնա, յորժամ դո՛ւ եւ նա միայն իցէք: — Ի ձեռին Աստուծոյ եմք եւ մե՛ք եւ քե՛ս մեր եւ մանայն հանձար եւ գործոց ինչամարտինան: — Գո՛ւ եւ որ եկէ քնակելի իցեն ի քեզ՝ զնոյն առնի՛ցէք: — Ամենայն ասորոսածաշունչ քե՛ք եւ մե՛ք վկայեմք զմին Քրիստոս Աստուած եւ մարդ դաւանել:

Ձ. Ընդունելութեան անուն բային հասարակօրէն սեռական կը գրուի, քիչ տեղ ալ ուղղական. այսպէս, Հոգնայ առեալ զամպն այսր անդր տարաբերէ: Հոգն ամպը կ'առնէ ասորին անդին կը քանի կը բերէ. Բիզկեալ պուրուտու ալլպ՝ պիր թարաֆա օ պիր թարաֆա կէօթիւրիւր:

Բրոք լմեալ զկակուղ կաւն ստեղծանէ անօթ: — Տեսեալ մարդկան զծիծառն, նովա ճանաչեն զհասանել զարնայնոյն:

Եւ Աներեւութին անուն բային արական կը գրուի. քիչ տեղ ալ ուղղական:

Եւ եղեւ յետ երից աւուրց կոչել նմա զՀրէիցն զլիւսորս: — Անաստել ու՛մէ՛ք Աստուծոյ՝ շար է: — Աչ կամիմք թաղաւորել դո՛ւս ի վերայ մեր: — Ասի ի ժամանակս Արտաշեսի ոչ զտաննել երկիր անբորժ յաշխարհիս Հայոց:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ. Եւ եղեւ կալ նմա յաղօթս: Յաղթեացես ի դատել քեզ: Լինել քեզ դատաւոր ազգիս այսորիկ:

Ը. Այս օճ մ'ալ որ յարակատարին, գերակատարին ու ստորագասական անցեալին երրորդ դէմքը, քովը

սեռական անուն բայի ունենալով՝ թէ եղակի ու թէ յորձակի երեք դէմքի տեղ ալ կը բանի. այսպէս, գործեալ է իմ, գործեալ է քո, գործեալ է նորս, գործեալ է մեր. փոխանակ ըսելու գործեալ եմ ես, գործեալ ես դո՛ւ, գործեալ է նա, գործեալ եմք մե՛ք:

Գիտե Աստուած զինչ պիտոյ է մեզ, մինչ չեւ մեր ինդրեալ իցէ ի նմանէ: Ասորոսած մեր խնորքէն ասաջ՝ մեղէ ինչ պէտք ըլլալը քեզի: Հազգ թաալէ պիզիմ տիլէմեմիզոէն էվլէլ՝ պիզէ նէ իզթիզա օլտուզունու պիլիր:

Մինչ չեւ եր արարեալ Ասորոսածոյ, ի կանուխ գիտութեան իւրում տեսանէր զարարածս: — Մինչ չեւ է գործեալ մարդոյ բարի ինչ կամ չար, Աստուծոյ յայտնի է այն գործ մարդոյն: — Չիք իմ ամենեւին երզուեալ եւ ոչ սուտ խօսեցեալ, եւ ոչ բարկացեալ ուսմէք, եւ կամ սաստալ բանիւ լոկով: — Իմ թէ չէր եկեալ եւ խօսեցեալ, մեղ ինչ ոչ գոյր նոցա:

Աս օրինակներուն մէջ յարակատարին ու գերակատարին երրորդ դէմքն ինք իրեն դէմք չի ցուցնէր, հապա քովի սեռական գերանունը դէմքը կ'որոշէ: Բայց երբեմն սեռականը ներգործութեամբ չի գրուիր, երբ որ գործքն ընողը յայտնի չէ. ինչպէս,

Հայեցեալ տեսին զի թաալեցուցեալ էր (ուրոստ) զվէմն ի գերեզմանէն: Այսեցան րեսան որ քարը քերեղանին լայնէն քարորբէր եին: Ահօրտիւլէր քի թաալը մեզարն իւզերինտէն տէվիրմիչէր իտի:

Չգիտակունն բերեալ կուտեալ էր ի վերայ ճանապարհին:

Թ. Այսպէս ալ դիմազուրկ բայն ինք իրեն դէմք չի ցուցնէր, հապա քովի արական հօղով գերանունը դէմքը կ'որոշէ. այսպէս, վայել է ինչ, վայել է քեզ, վայել է նմա, պարս է ինչ, քեզ, նմա:

Չմարթի քնոսնեան իօթ առանց կամայ՝ մերթ բարի լինել, մերթ շար: — Անհար է մարդոյ կալ կենդանի առանց կերակրոյ: — Վայել է երիտասարդաց հնազանդ լինել ծերոց: — Բազում նեղութեամբ պարտ է մեզ մտանել յարքայութիւն երկնից:

Թ. Բայց շատ հեղ արական հարվը չի գրուիր, ու
զորութեամբ կ'իմացուի. ինչպէս,

Պատուէր է (ձեզ) շողովանայ. Պարտեբրան ունինք որ
պիտանանք: Թեմպիհ հարքի խրոսրզըդ էթ մէյէլմ:

ԹԱ. Աս կերպով լինել բայն ալ արականայ ու
աներեւութով մը դիմագրել կը ձեւացընէ. ինչպէս,

Այսպէս եղև ամենեցուն փրձանել յերկիր եւ ապրել:
Այս կերպով ամենին ալ զամա՛ ելան ապարեցան: Պէոյ-
լէճէ հէփիսի տէ գարայա շրգըզ գուրթուլուլար:
Եղև և նմ գառնայ՝ առեալ զթագաւորութիւնն:

ԹԲ. Արբեմն կը պատահի որ խօսքին մէջ բայը
ներգարծութեամբ չի գրուիր. ինչպէս,

Ամենայն արարածք փան մարդոյ, եւ մարդ փան փա-
ռաց Աստուծոյ (եղև): — Հակառակ նախանձու՝
խոնարհութիւն, եւ բնորդեմ հակառակութեան լու-
թիւն (եղև):

Գ Լ Ո Ւ Ն Ք.

Ս Ե Թ Ա Կ Ա Ն Հ Ո Լ Ո Վ Ի Վ Ր Ա Յ

Ա. Սեռական հարվը Յարկացոցէն կ'ըսուի, երբ
որ բանի մը սրուն բլալը կը ցուցընէ. ինչպէս թէ որ
բում Պերտոսին քերթը, վարպետին սուռը, հօրս խոնարհը.
աս խօսքերուն մէջ սեռական հարվներ կը ցուցընեն թէ
քերթը, սուռն ու խոնարհը սրունն է: Աս սեռականը՝ սրունն
կամ ինչ քանին, քիփն կամ ձեկն հարցման պատասխան
կու ապ. ինչպէս,

Անդգամն անդամնէ զխրատ հօր: Անդգամը հօր խրատը
կ'անարգէ: Չալըմ գրամբ փեռերին էօյիւ արինիւ խօրլար:

Հց. Որուն խրատը, Պի. հօր յառկա-
Հց. Քիմին էօյիւ արինիւ, Պի. փեռերին յուցիչ է:

Բ. Աշխարհարտի ու սաճկերէնի մէջ յատկա-
ցօյցիչը յատկացեալէն յառաջ կը գրուի: Բայց զարբառի
մէջ հասարակօրէն յատկացուցիչը յատկացեալէն ետքը

կը գրուի. թէպէտ շատանգամ յառաջ ալ կրնայ գրուիլ:
Օրհնութիւն հօր հաստատէ զտունս որդւոյ, եւ անէծք
ծօր խախտեն ի հիմանէ: Հօր օրհնութիւնը պատկն որո-
նը կը նստարարէ ու ծօր անէծքը նիծեն կը խախտէ: Փետեր
թէտպիհ հաթը ելլաւուն էվինի թէմէքքիւն էտեր, վէ
վախտէ նալէթի թէմէլինտէն սեօքեր:

Եւթն է թիւ սուրբ շարթուն: — Յանկութիւն
արձախտիլն ոչ յագի ի բաղմութեան ընչից: — Ծան-
րութիւն պողոց բեկանէ զսաս: — Սեզն Տրգաա՝
սիգալովն աւերեաց զթուրս քերտոց, եւ զամբեցոյց
խի ի սիգալ իւրում զյորձանս ծովոց: — Գագալովն
լերանց քարնոց միշտ պատի ձեռքը եւ սառամանեօք:
— Չուալ ծովո՝ եւ զլիթս անլերաց եւ զաւորս
ժամանակաց մ թուեաց բերքը: — Ոչ խօսելն ինչ իմա-
տութիւն է, այլ ճանաչելն զժամանակ իօսելայ:

Գ. Ինչպէս ըսինք՝ յատկացուցիչը կրնայ երբեմն
յատկացեալէն յառաջ ալ գրուիլ: Բայց թէ որ յատկա-
ցեալը նախդիր ունենայ, նախդիրը յառաջ գրուողին վրայ
կը գրուի, թէ յատկացուցիչ բլայ եւ թէ յատկացեալ:
Ինչպէս ամական ու դոյական անուանց մէջ տեսար որ
նախդիրն յառաջ գրուողին վրայ գրուած է*:

Պարտական եմք օգնել միմեանց, եւ փրկել զիրեարս
է հօգույ եւ ի մարմնոյ վրանքից. (այս ինքն ի վտանգից
հօգույ եւ մարմնոյ): Պարտական ենք իրարու օգնել, եւ
իրար նորոց ու մարմնոյ վրանքներէն ազատել: Պիրիպիրի-
միզէ եարալմ էթմէյէ, վէ պիրիպիրիմիզէ թէն վէ
ձան գագալարնտան գուրթարմայա պօրծլուլուլ:

Այր՝ որ հայի յայլոց սեղան, չէն կեանք նորս ի համար
կենաց. (այս ինքն՝ որ հայի ի սեղան այլոց): — Լուրիցեն
զայս մեծատունը՝ որք զաղքատութեան հնոցն բորբո-
քեն: — Բագմածամանակայ սովորութիւն զնու-
թեան զօրութիւն ասնու:

* Երբեմն նախդիր փայն ետքի բառ ին վրայ կը գրուի, սպայէս,
Գրք զթնամուլ գործի. (Կրնանալ ըսել՝ գրք զթն-
թնամուլ): — Ատիս տայ զծնողեան նորս. (փոխառաջ
գառնախ ծնողեան նորս): — Աչ քաղամ սուրս յիւրոցէ
մարդ պիկեաց իւրոց. — Ետուն նմա քիւր զխայեայ մար-
գարելի: — Հայ զմը կերելար: Կուցն է պատկալ թեան:

Գ. Հատ տեղ ալ նախդիրը վայելչութեան համար թէ յատկացեալին եւ թէ յատկացուցչին վրայ կը կրկնուի:

Սաւղոս զամենայն շքարկոծողաց զհանդերձս ամփոփեալ պահէր: Սօղոս ափն Կարկոճողներուն զգեստները ծողլած կը պահէր: Սօղոս հէր թաշալայնլարն բուպասընը թօփ էտէր սագլար ըտը:

Յովսէփ մեկնեաց զՓարաւոնի զերազն: — Տուր ինձ շքոյցոյ աթոռոցդ զդարանակալ իմաստութիւն:

Ամենայն ծառ զիւր տեսին եւ զզոյնն եւ զհամն բերէ, եւ զբնական արմատոյ զճնդեան զբոյսն. (Քոխնակ ըտլւա՝ զբնական ըրոյս արմատոյ ճնդեան):

Ե. Երբեմն յատկացուցչին ու յատկացելոյն մէջ ուրիշ մասն բանի կը մտնէ, եւ ան ատեն նախդիրն երբեմն միայն նախընթացին վրայ կը դրուի, եւ երբեմն երկուքին վրայ ալ:

Հովանի առաքելոց զախտս բժշկէր զհիւանդաց: Առաքելներուն շուքը նիւտարները կը ընդարձակէր: Բէսիւլէրին քէօլիէսի հասթալարն մարազլարնը տիղէլտիր խոի:

Չզէնս քաղէին զանկէլոցն: — Այց հզօրաց ձերոց՝ որ զբրտառանս զողանան զարդարոյն: — Քաւ լիցի մեզ թողուլ զօրէնս եւ զիրաւունս Աստուծոյ եւ է նրամանս դառնալ իւրաքանչիւրի. (այս ինքն՝ դառնալ ի հրամանս թագաւորի: — Ամենայն մարդ որ ընդ հաստատութիւնն կամիցի օրէնացն՝ զհետ իմ ելցէ. (այս ինքն՝ որ կամիցի ընդ հաստատութիւն օրինացն): — Աչ կարէին խորհրդականք զարդարութիւնն բարիութեանն շիջուցանել զիւրաքանչիւրին:

Չ. Երբեմն յատկացեալը զօրութեամբ կը դրուի ու յատկացեալին նախդիրը յատկացուցիչը կ'առնու:

Ամենայն ծառատունկը ոչ երբեք փոխեն զզոյնս ծաղկանցն եւ զտերեւոց. (այս ինքն՝ զզոյնս փոխելոց): Ծառերը երբեք իրենց ծաղիկն ու փոխելն փոյնը զեն փոխեր: Հիշ պիտ աղած քէնտի շիջելիսին վէ ետիրազընընընկինի տէլիշմէզ:

Բանք ձեր մի լիցին անհամ եւ անաղ իբրեւ զամակաց.

(այս ինքն՝ իբրեւ զբանս աստուծոյ): — Մարմինն փափկացեալ մատաղացեալ լինէր իբրեւ զառօրեայ մանկան ծնելոց. (այս ինքն՝ իբրեւ զմարմին աստուծոյ մանկան): — Յիշեցեալ զօր մահուն եւ զդատաստանին. (այս ինքն՝ զօր արարտարանին):

Այսպէս կ'ըսուի, տալ շխտքեր՝ կայսեր, զԱստուծոյ՝ Աստուծոյ:

Ե. Երբ որ շափի վերաբերեալ յատկացեալի մը քով թուական անուն մ'ըլլայ, ան ատեն յատկացուցիչը սեռական դրուելու տեղ իր յատկացեալին հետ հորովով կը համաձայնի*:

Առ դու ինձ պարտա մի հաց: Ինչի պարտա մը հաց բէր: Պանս պիտ փարչա եքմէք կէթիր: Ար արբուցէ ձեզ քաթակ մը ջուր ցոր ցոր միայն յանուն աշակերտի, ոչ կորուսցէ զվարձս իւր:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝
Կաթիր մի ջուր, կաթիր մը ջուր, պիտ տամա սու:
Նկանակ մի հաց. նկանակ մը հաց, պիտ սաման եքմէք:
Ափ մի ջուր, աս մը ջուր, պիտ ալուճ սու:
Տիկ մի գինի, աս մը գինի, պիտ թուլում շարապ:

Ը. Ասանք թէ որ հոյովելու ըլլան, երկուքն ալ մեկտեղ կը հոյովեն:

Արքայութեան ժառանգաւորս կացուցանէ ընդ պարտոյ միոյ հացի եւ ընդ քաթակի միոյ ջրոյ: Պարտա մը հացի ու քաթակի մը ջրոյ փոխարէն արքայութեան ժառանգ կ'ըլլէ: Պիտ լոգմա եքմէք վէ պիտ դատեհ սու ետրինէ ձէննէթէ մերսախօր էտեր:

Հաստատեալ զսիրտ քո պարտաով միով հացի:

Թ. Ինչոյց ասանկ առիթներու մէջ յատկացուցիչը խիստ շատ անգամ ալ իր բնական հոյովը կը պահէ, այս ինքն՝ սեռական կը դրուի:

* Բիշ տեղ յատկացուցիչը սեռական դրուելու տեղ, կը համաձայնի իր յատկացեալին հետ, մանաւանդ բացառական ու գործիական հոյովներուն մէջ:

Ար նա գինի սաստիկ յոյժ, որչափ ոչ էր արբեալ յօրէններէ իւրեւ. (Քոխնակ ըտլւա՝ յօրէնն ծննդեան իւրոյ): — Յարտոց է արբուցի. (Քոխնակ՝ յարտոց մարդկան): Միասնութեամբ արբու. (Քոխնակ՝ արբու): — Ի շարժման արբու. (Քոխնակ՝ մերոյ):

կաթ մի ջորոյ . երկու բաժակ զինոյ .
 Նկանակ մի հացի . Լիտր մի իւրոյ .
 Բեռն մի փայտի . Քսան հազար քու ջորենոյ .
 Ափ մի գարեոյ . Հարեւր մար ձիթոյ :

Որ բռել է՝ կախի մը ջոր . բեռ մը փայտ . երկու
 քսան քանի, եւ այլն :

Գ Լ Ո Ւ Ն Գ .

Տ Ր Ա Վ Ա Ն Հ Ո Լ Ո Վ Ի Վ Բ Ա Յ

ՏՐԱՎԱՆԻՆ երկու կերպ, այս ինքն վերջահարով
 ու նախորդի ըլլալն արդէն յայտնի է :

Ա. Որո՞նք կամ ի՞նչ բանին. փե՛ք, նե՛ շէյե հարց-
 ման պատասխանը վերջահարով արական է :

Փոխ տայ Ասորո-ծոյ, որ սղորմի րնանկին: Ով որ աշխ-
 րին կողքոք, Ասորո-ծոյ փոխ կո- րայ: Քիմ՝ քի Փու-
 դարէյէ մերհամէթ էտեր, Ալլահա էօախենձ վերիբ:

Լց. Որո՞նք փոխ կու տայ, Պի. Ասուծոյ } արական է:
 Լց. Քիմէ էօախենձ վերիբ, Պի. Ալլահա }

Որ ամաչէ յայտնել զվերս իւր քժղի՛ն, ամենայն մարմին
 նորա դասնայ յապականութիւն: — Մի ուսե՛ք բար-
 կանար, եւ մի զը բարկացուցաներ: — Արդիք, հնա-
 զանդ լերուք ծնողայ յերոց: — Զկարիս ընկերին՝ ան-
 յանջ համարեացուք: — Զոր դուն առեաւ, ուսե՛ք մի
 առնիցես:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, խոստովանել քանանային,
 պատմել եղբօրն, հրամայել ծառային, հատուցանել
 րեանն:

Մարմինս այս հանապազօրեայ կերակրոյ պէտա ունի.
 Ա մարտինս ասէն օրոսն կերակրոյ նարկաւորութիւն ունի:
 Ըու փնձուախիղին հէր կիւնիւք եէմէյէ իղթ իղաար
 վար արը:

Լց. Ի՞նչ բանի հարկաւորութիւն ունի, Պի. կերակրոյ .
 Լց. Նե՛ շէյէ իղթ իղաար վար, Պի. եէմէյէ:
 Արտաւէս թագաւոր Հայոց ահ արկ ասեանս զբացեալսն

կրովք աշխարհակալութեամբ: — Արիս յնասակար է
 սորոմանց եւ ծուխ աւայ: Հնազանդ լերուք ասեանայն զոր
 ինչ իղճքն յեւ հրաման տայեն: — Ըրխանց քոց զգոյշ
 լինիլիբ: — Սաստեցէք մանկանց շատկորել ի խօսս
 աղակղիս:

Բ. Յաղթե՛ք եւ պաշտպանե՛ք բայերը հայցականի
 տեղ վերջահարով արական ինդիր կ'առնեն, նոյնպէս Լսե՛ք
 բայն ալ՝ երբ որ մոխի ընէլ, փո րնել կը նշանակէ:

Սեր ասեանայն յաղթէ, ամենայնի համբերէ: — Լաւ
 է որ յաղթէ քարկոսիեան, քան որ աւնու գքաղաք
 ամուր: — Պաշտպանեաց Ասուած Իսրայելի ծառայի
 իւրով: — Լուր, սրդեակ, իրարոս հօր քո:

Գ. Երբ որ բայը մէկ տեղաց մէկալ տեղ շարժում
 կը նշանակէ, ու կը հարցուի ո՞ր, նէրէյէ, ի նախորդի
 արական կը գրուի:

Ամենայն ուխը ի ծով դնան, եւ ծով ոչ ընու: Ասե՛ն
 ջուր ծով կը վաչէ, ու ծովը չէ լեցուիբ: Հէր սէլ տէնիղէ
 ազար, վէ տէնիղ աօլմայ:

Լց. Ուր կը վազէ, Պի. ծով } նախորդի
 Լց. Նէրէյէ ազար, Պի. տէնիղէ } արական է:

Ամենայն ի հողոյ եղել, եւ ամենայն ի նոր դասնայ:
 — Օրծառն յառաջ քան դաշունն ի ջեղին րեղեմ՝
 յեբրոց երթայ: — Այր կուրի յորժամ առաջնորդէ՛
 սխալէ, եւ երկրքին ի խորխորսո անկանին: — Արպէս
 մերկ եկաք յաշխարհս, նոյնպէս եւ մերկ ելցուք յաշ-
 խարհէ: — Երկիւրն յորժամ ի մանկնս ելանես, հա-
 մարես թէ ի քեղեւման իջեր: — Անձրեւ հրախառն
 տեղաց ի Սարոս:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, մտանել ի նաւ, ի քաղաք,
 ի րոսն. արկանել ի նոց, ի ծով. հանել ի ցամաւ. հայել
 յերկնս. ելանել ի լեանս. փասխել յանապար. եւ այլն:

Գ. Ի՞նչոց երբ որ բայը մէկ տեղաց դէպ ի մարդ մը
 շարժում կը նշանակէ, ու կը հարցուի որո՞նք, փե՛ք, ու
 նախորդի արական կ'առնէ:

Երթայք ի քաղաքն ու այս անան: Քաղաքն այս անան
 մարդուն քացէք: Ըէհիրէ Փիլան առամա կիտին:
 Բժիշկը յորժամ տեսնեն զըք հիւանդացեալ, ոչ

յայտարարեն երթալ առ նա: — Մտին առ Նոյ ի տապան անդր երկու երկու յամենայն կենդանեաց: — Երթ ի սուն ըստ աս ընդամենս 40:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, զնաց առ նա. տարաւ առ մայր իւր. շեմ արժանի գալ առ 4եղ. եւ այլն:

Ե. Պան ամական անուններ ալ՝ որ առ նախորիւ՝ արական կ'ուզեն. այսպէս, Առ սօխնայն ինչ օգտակար. Առ սօխնայն ցանկոսիւն բաւական:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

ՀԱՅՏԱԿԱՆ, ԲԱՑԱՌԱԿԱՆ, ԳՈՐԾԻԱԿԱՆ, ՆԵՐԳՈՑԱԿԱՆ ՈՒ ԿՈՉԱԿԱՆ ՀՈՒՈՎՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ա. ՕՂՈՎ կամ ինչ քանը, քի՞՞ կամ ձե՞ շէյի հարցման պատասխանը հայցական է: Աս հայցականին՝ Խնդիր սեռի կ'ըսեն, ինչու որ միայն ներդրածական բայերը կրնան հայցական հոլով խնդիր առնել. եւ ասով բայերուն սեռերն իրարմէ կը զատուին:

Պարտիմը սիրել շէյիտն: Իբար սիրելու պարտախն էն4: Պիրիպիրիմիզի սեվմէյէ պործըլուլը:

Հց. Չով սիրել, Պի. իրար } խնդիր սեռի է:
Հց. քի՞ն սեվմէյէ, Պի. պիրիպիրիմիզի } սեռի է:

Մըջին ամարայնի պատրաստէ զիբրոսիւր, եւ ընդ երկուս զնորն կտրէ, զի մի բուսանիցի: Մըջննն ամարը իբրոսիւրը իբ պարտապի: Եւ արը բիւն իբ կտրէ, որ շքուսնի: Գարննա եազն եւմէյիսի հազըլար, վէ (պուղտայ) թանեսինի իքի պեօլէր, քի պիթմէսին:

Հց. Ինչ բանը կը պատրաստէ, Պի. կերակուրը } խնդիր
Հց. Նէ շէյի հազըլար, Պի. եւմէյիսի } սեռի է:

Որդի իմաստուն ուրախ առնէ զնայր, որդի անմիտ արհամարհէ զնայր իւր: — Մի յանդիմաներ զարա՞ զե մի ատեպցեն զէեղ. յանդիմանեա զիմաստունն, եւ սիրեպցէ զէեղ: — Յաղքատութեանն քան ի մեծութեանն գիւրին է զառաքինոսիւն կատարել: — Սպան Գաւիթ զԳոլուսի, եւ նախանձեալ ընդ այն Սաւուզոյ

Ղանայր սպանանել զԳաւիթ: — Ակն ուսկանի զԳոր ոչ արգելու: — Ջերիլիս շուրջ ջուր պատէ, եւ զԳոր եւ զԵրիլի պատէ օդն: — Իժակորիւնն ուտէ բերանովը զարքանը մօրն եւ ելանէ: — Մի սիրեր զԳորսիսիւնն:

Բ. Այբ որ խնդիր սեռին որոշեալ գոյական մը չէ ցուցնէր՝ հայցականին վրայ զ նախորդը չէ դուրսի. եւ ան ատեն կ'ըսուի Անորոշ հայցական:

Մեղու մեղր գործէ. Մեղուն մեղր իբ շէնէ: Արը պալեափար: — Որթ իտաղը բերէ: — Մի խօսեպուր քանս ունայն: — Աչք նախանձատին որբոսիւնն ծնանին: — Ծերութիւն՝ մահ ցառաքին առ դուրս պատրաստ ունի: — Ջերմութիւն արեգական ժողովէ ի ծովէ, ի գետոց եւ յաղբերաց ամպս անջրեալբերս: Փայտ շատ՝ յարուցանէ քոյ մեծ:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ երկուս աս ունել. երկուս յեռս ունել. ունիմ ինչ քաղոմն. Գործ գործել. զնել իբրախոր. շինել րոնն. ուտել հաց: Այսպէս անորոշ հայցական է նաեւ աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի մէջ՝ րոնն շինել, իբրախոր քնել, հաց ոտել, ջուր խմել. էվ եափմագ, եէմէք եէմէք, սու իշմէք, եւ այլն:

Արդ իմանալու համար թէ արդեօք խօսքի մէջ բառ մը անուն բայի է՝ թէ անորոշ հայցական, աս միտք առնելու է, որ անուն բային գործողութեան տէրն է, եւ կը հարցուի ո՞վ, ի՞նչ քան. 4ի՞, ձե՞ շէյ: Իսկ հայցական խնդիր ան է զորն որ անուն բային ունի, կամ կ'ընէ:

Թձէ որ բայը չէզոք կամ էական է՝ քովի անունը հայցական չի կրնար ըլլալ, ինչպէս (երես 119) ըսինք:

Գ. Իայց յատուկ անունները, գերանուններն եւ որոնք որ բովերնին ի՞ժ, 4ո եւ այլն ստուցականներով կամ դիմորդ յօղով որոշեալ են՝ անորոշ հայցական չեն դուրսի: Անոր համար չ'ըսուիր, Տե՞ն հայր ի՞ժ, այրն, Պեորոս, նոսա, հապա՝ Տե՞ն զհայր ի՞ժ, զայրն, զՊեորոս, զնոսա:

Դ. Ո՞սից, ինչ քանն. 4ի՞մէն, ձե՞տէն, նէրէտէն հարցման պատասխանը բացառական է:

Ամբարտաւանութիւն յերից ընկէց զհրեշտակն:

Հարստութիւնը հրեշտակները երկնէն վար յիջց: Փոտուլուզ մէլայրզարը կէօյտէն տիւշիւրտիւ:

Հց. Ուսկից վար ձգեց, Պի. երկինքէն | բացառա-

Հց. ներքեակէն տիւշիւրտիւ. Պի. կէօյտէն | կան է:

Եթէ է մարդնանձ ամաչես, եւս առաւել ամաչել եւ երկնել վարս է յԱստուծոյ, որ տեսանէ զճաճկեալս ի սրտի: — Ծառ խորարմատ է հոգեոց ոչ տապալի: —

Չգետտուք պատապարիմք ի սոխոյ եւ ի սառնամանեաց: —

Պիւթադորաս կրօնս եզ ժուժկալել է քննոյ: — Ի

Վեթութենէ եւ ի քեղեցիութենէ արարածոց ըստ նմին հա-

մեմատութեան եւ արարչագործն նոցա երեւի: —

Վագմա նախ երեւ Յունաց զիր ի Փիւնիկեցոց աշխար-

հնէ: — Սրբեացուք զվզու մեր ի դարարիլ բանից, ի բաժ-

բասանաց եւ ի սպախօտութենէ:

Ե. Բացառական հոլովին է նախգրին տեղ քիշ

տեղ առ ի նախգիր ալ կրնայ գրուիլ:

Անհարկներն առ ի մարդկանէ՝ հարաւորք են Ատու-

ծոյ: — Միթէ տկարանայցէ՝ առ ի յԱտուծոյ բան:

Զ. Ինչով, ի՞նչ բանով. նէ՛ ի՛նչ, նէ՛ շէյ ի՛նչ հարցման

պատասխանը գործիական է:

Ոքք ծաւլութեամբ անցուցին զկեանս՝ զղջացան, եւ ար-

դաստօտ եւ հառաչանօտ պատմեցին՝ ի շահ զկնի եկե-

լոցն: Անտէրնինն ծաւլութեամբ անցնողները զղջացան, ո-

լալով ոչբով պարտեցին ետեւէն եկողներուն օքոքն հատր:

Իօմիլեթիւնի թեմակէլիլիլէ կէշերեկէր վիւշման օլտու-

լար, մէ կեօղ էաչը մէ ֆիղան իլէ արտասն կէլէլէրին

Քախարք իշին՝ նագլ էթախլէր:

Հց. Ի՞նչ բանով անցուցին, Պի. ծուլութեամբ | գործիա-

Հց. նէ՛ ի՛նչ կէշերտիլէր, Պի. թեմակէլիլիլէ | կան է:

Գունակ զունակ ծաղկով՝ զարգարեալ է առ հասարակ

ամենայն երկիր: — Մանրագրոս բազում անդամ

բժիշկը քուն անէն այնոցիկ՝ որոց քուն հատեալ իցէ

յաչաց, եւ հախով մեկնինն արմատոյ զիւթու կա-

րեւորս զհիւանդաց դարձուցանեն: — Արայ ճածկեալ

ունի զանդամս իւր նկարակերպ պարտէն:

Այսպէս կըրտուի նաեւ, աչք տեսնել, յեւտ գոր-

ծել, որքնո՞ գնալ, հարկանել քառաչանս, եւ այլն:

Ի. Ներդոյական հարվը կերպ կերպ նշանակու-
թիւնս ունի. երբեմն մեջ, երբեմն վրայ, երբեմն ուր կը
նշանակէ, որոնց զօրութիւնը մեկիկ մեկիկ հոս կը գնենք:

1. Ո՞ր, ներքեակ հարցման պատասխանը ներդոյա-
կան է:

Ի ճանապարհի ոչ է պարս փութալ յառաջ քան զաւա-
զագոյնն: Ճամբան մեծէն առաջ պէտք է երթալ: Եօլտա
պէօյիւքտէն իլէրի էլվէթլէմէլէ:

Հց. Ո՞ր, Պի. ճամբան | ներդոյական է:

Հց. ներքեակ, Պի. եօլտա |

Վասն այնորիկ է քառասն բնակեմք, զե ընդ միմեանս

զմիւրանութիւն ունիցեմք: — Գտանին լերինը բար-

ձունը որպէս ի ցամախ նոյնպէս եւ ի ծովոս: — Յատ-

նայն րեղին աչք Տեառն դիտեն զբարիս եւ զչարս: —

Յիսուս ննջէր ի իւր նախն ի վերայ բարձի:

2. Նոյնպէս, ո՞ր, ի՞նչ բանի վրայ. ներքեակ, նէ՛ շէյ

իւնիւնարէ հարցման պատասխանը ներդոյական է:

Աւազակն ի խաչն միտլ բանիւ արդարացաւ: Առաջիկ

խաչն վրայ մէկ խօստով արդար եղաւ: Խըրսը հաչըն

իւղէրինտէ պիր սեօղ իլէ սալն՝ օլտու:

Սարգ կառեալ ձեռքը յորձ, բնակէ ի տունս թաղաւո-

րաց: — Նստաւ տապանն ի լերինս Արարատայ: — Աղեղն

ձգի յաճողս յաւորս անձրեաց: — Հաւու թռուցելոյ

յօրս ոչ գտանին նշմարանք գնացից: — Չպատկեր

արքունի գրաշմեն ի դառնիւնէ:

Այսպէս կըրտուի, նստել յախտի, զրեւ է իւրին,

կալ է դանին:

3. Ղարձեալ ո՞ր կամ ի՞նչ բանի մեջ. ներքեակ, նէ՛

իլինարէ հարցման պատասխանը ներդոյական է*:

Գտին զնա ի դամբրէն, զն նստէր ընդ վարդապետս:

Անիկայ դամբրէն մեջ վարդապետներս նէր նստած քորան:

Օնու հէլքէլտէ միւլալիլիլէր արասնտա օթուրմուշ

պուլտուլար:

* Երբեմն նախգիրը ներգործութեամբ չի գրուիր, երբ որ բառն առի գիրք ըլլայ:

Ապաշխարութիւն զնկղմալ հոգին յատակս գժոխոց՝ ի բարձունս հանէ. (այս նշանն ի յատակս գժոխոց): — Ծաղկալից դաշտըն դառնային յորդահոսանս արեանց բազմաց:

Հց. Ո՛ւր, ի՞նչ բանի մէջ, Պի. տաճարին մէջ } ներդրոյս-
 Հց. ներեաւ, նէ իշինսեւ, Պի. հէյքէլտէ } կան է:
 Չմին կամ խորովեն հրով կամ եփեն ի կախայս: —
 Ի ջուր մտոր տեսանի բորբաւութիւն արեգական: —
 Յանասանս չիք քան զայծեանն տեսանոյ: — Ի կորո-
 պոսնեան է ամենայն վատ, զի ոչ յօժարին ձեռք նորա
 գործել ինչ: — Արծաթ եւ ոսկի փորձի ի բովս: —
 Յովսէփ Արեմաթացի եղ զմարմին Տեառն Յիսուսի
 ի քերեզմանի*:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, նստել ի քան, ճեմել ի պար-
 փելի, թիւրել զերաւունս ի դարասարանի:

Ը. Արբեմն ներդրականը միայն նախդրիւ հոլով
 է ի նախդրիւ արականին պէս. (ինչպէս երբորդ եւ իննե-
 բորդ հոլովման եղակի ներդրականը եւ առհասարակ
 ամէն հոլովմանց յոգնակի ներդրականները. ի քեր, ի
 Տրբոր, ի քանս, ի քաղաքս, ի հիմնանս, եւ այլն:) Այսպէս
 կ'ըսուի ի քաղաք Գաւթի, (փխկ. ի քաղաքի):

Թ. Աս նախդրիւ ներդրականը շատ անգամ գոր-
 ծիականի դժ կ'ունենայ:

Գատապարտեաց զմեզ Աստուած՝ ի քերան երեսաց
 ուտել զհաց. (այս ինչն՝ քրտամբ երեսաց:) Աստուած
 զօրեղ երեսի քրքնով հայ ուտելու դարասարտեց: Հազդ
 թաալէ պիղիաննըմբզն թէրկիլիէ էքմէլիմիղի եէմէյէ
 դաղէպլէտի:

Աղամ ոչ պատրեցաւ յօձին սոր խոսորտն. (այս ինչն՝
 օձին սուտ խոսամամբն:) — Առաքեալքն ի գալ
 Հողւոյն սրբոյ խօսէին յայլեւայլ լեզուս. (այս ինչն՝ այլ-
 եւայլ լեզուք:)

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, աղաղակել ի յան մեծ.
 (այս ինքն յայնիւ մեծս.) նիրհել ի խորին քան լեանդո-
 նեան. (այս ինքն լեանդը եւ խորին քանով:)

Ժ. Սոչական հոլովն ուղղական անունը կանչելով
 մը կը նշանակէ:

* Գնեմ բայը գրարտի մէջ միշտ ներդրական ինչդր կ'առ-
 նու եւ ոչ նախդրիւ արական. անոր համար կ'ըսուի Գնել
 ի մոի, եղին ի քանի, ի քիէ ներտնոս, եւ այլն: Իսկ արեւ-
 նեմ բայով կ'ըսուի ի մօր արկանել, արկին ի քանիս, արկին
 ի քանանսին, եւ այլն:

Ո՛րքեակ, բաց ի Տեառնէ յայլ ումեքէ մի երկնչեցիս:
 — Ծառայ, հնազանդ լերուք տերանց ձերաց: — Եղ-
 քար, զբարիս գործել մի ձանձրանայք: — Յիսուս,
 քրքի՛ Գաւթի, ողորմաց ինձ: — Սոչան Սոչան, գեղե-
 յիկս բարբառեցար ոչ երանել զբարեբախտութիւն
 մարդկան մինչեւ ի վախճան:

ԺԱ. Ո՞վ զերջաւորած յատուկ անուններուն կոչա-
 կանը երբեմն է կը վերջաւորի. այսպէս Պեփրէ, Պասղէ,
 Թեփէլէ:

Գ Լ Ո Ւ Ն Ե .

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒ ՊԱՐԱՌԱԿԱՆ ՀՈՒՈՎՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ՊԱՆ քանի մը բայեր՝ որոնց ինչդիրը շատ անգամ
 հարցմամբ չ'իմացուիր, ինչպէս է պարմանան ու պարասու-
 նանը, որոնք շատ կարգաւով ու վարժութեամբ պէտք է
 սորվիլ. ասոնց մէկ քանին հաս կը գնենք:

Ա. Որո՞նք մըայ. քիմքն եօնիքեւ, քիմքն հաքքնս,
 քիմքն ինչերէն հարցման պատասխանը պատմական է:

Համբերելովն ծանուցուք թէ զուր է չարախօսաց
 զրպարտին զնեմ: Համբերելով իմացնեմս, որ չարախօս-
 ներուն մեր մըայ զբարբալը պարայ է: Սապր էթմէ-
 յիլէ կեօթէրէլիմ՝ քի պիղի զեմմ՝ տեսնելին իթթի-
 բար սարսրդ արք:

Բերեկն համբաւ չար զՅովսէփայ եղբարքն նորա առ
 հայրն իւրեանց: — Չեղբօրն ամթալի գործն փութա
 ծածկել, մեռօ ի քեղ զմեզնս, զոր լուար զնմանէ: —
 Մի սուտ վկայեր զնիկերէ քան: — Ոչ զք ի նախնի
 հաւատացելոց ասեր զնեմն իւրոց, թէ իւր իցէ: —
 Տեսիլ աշխարհի՛ իւրով գեղեցիկ կարգաւորութեամբն
 դարբեղն պատմէ: — Ոչ երբեք ննջեցես ունելով
 սիս զքանէ: — Եթէ՛ զք անմտաց ի մտի ունիցի զե-
 բախտիս Աստուծոյ՝ գոհանայ զնմանէ: — Մի խորհեա-
 շիք չար զքանէ:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, արանջել զԱստուծոց, չար խօսել կամ հայհոյել զստուծոց:

Քանի մը բայեր որ աշխարհաբանի ու տաճիկերէնի մէջ բացատարան ինդիր կ'անունն, գրաբան պատմական հոյով կ'ուզեն այսպէս. Պայաւ զէնդուէնորա. անոր լեզուէն քանից. ճունն արիւնտէն թուծաւ: Այսպէս ալ՝ Ունել կամ ձգել զձեռնէն. կախել զգայութ. բունն հարկանել զանաբեղից ուրուք:

Բ. Պարտական հոյովն անորոշ ժամանակ կամ բանի մը մօտ ատենները կամ տեղուները կամ բոլորտիքը կը նշանակէ:

Յարեաւ Սամիսն զէն զիշերաւ, եւ թախեաց զգրուեսն քաղաքին Գազայ: Սամիսն կէս զիշերանց եւս, ու Գազա քաղաքն քաները քրքոցոց: Սամիսն էարը կէճէէյին գալարը, վէ Գազա շէհրինին գափուլարընը գօփարար: — Զինն ժաման զսչեաց Յիսուս ի ձայն մեծ:

Այսպէս կ'ըսուի, զնաստբակ զիշերաւ, զարբորք պանն գիշերոյն, զթիւստուրք, զայնո ժամանակաւ որ բսել է դեպ ի կէս զիշեր, ժամը դեպ ի զորսն, դեպ ի կէսը, ան ստենները:

Յիջանել հրոյն զինն քաղաքաւ (Սողոմոնացոց) վրկեաց Աստուած զՂույս: Երբ որ (Սողոմոնացոց) նինն քաղաքն քաղաքն իրակ իկաւ, Աստուած զՂույս քրկեց: Սոտով լուլարն պեշ շէհրինին էթրաքրնա աթէշ եապորդանաւ, Ալլահ Ղովտու խեբաւ էլլէաի:

Երանէ արեգակն ընդ հարաւ, եւ պատի զննսխին: — Աշք անմտի զձայրօ՞ յածին: — Հայրն անկեալ զպարանոցաւ անասակ սրգւզն համբուրեաց: — Բաղեզն յնասակար պատի զթառօն:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, արկանել զիշերաւ կամ զիշերաւ կամ զանձամբ զզգեստն, որն որ կը նշանակէ զիշերաւ վրան առնուլ կամ պլլել կամ նաքնել: Չորձ զիշերալ արկանել:

Սան քանի մը բայեր՝ որոնք թէպէտ բոլորտիքը կամ անորոշ ատեն չեն նշանակեր, սակայն պարտական ինդիր կ'անունն:

Չաւակ անարգ է, որ անցանէ զպարտութեանս ծնողաց:

Գէշ զստուծոց է, որն որ էր հօրը մօրը հրամանէն կ'անցնէ կամ զի քաներ: Աթալարընն սեօզիւնիւ թուծ մայան էվլաս սօյսուզ տուր:

Որք զանց արարին զիմաստութեամբ զանմուծեան թողին յիշատակ յաշխարհի: — Մի զյանցանօ՞ մերովք զանց արացուր: — Մի ծիծաղեացին զիշերամբ ընկերին:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, Անցանել զստուծոց, ուխտը չպահել. Անցանել զստուծոց, որեւն անցընել, ծերանալ. Այսպէս զիշերաւ, արհամարհել զիշեր, զանց ատեն զնո՞վաւ:

Ծանոցոս:

Ինչպէս վերն ըրինք, ո՞վ հարցման պատասխանն ուղղական է, որ անուն քայի կ'ըսուի: Որո՞ն հարցման պատասխանը՝ սեռական է, որ յարկացոցն կ'ըսուի: Հայցականն ալ ինքիք սեռէ կ'ըսուի: Արհականը խօսքին մէջ մինակ կը կենայ: Իսկ մնացած հորմները, այս ինքն՝ նախ դրիւ ու վերջահարմ տրականը, բացատարանը, պատմականը, գործիականը, պարտականը, ներգոյականը ինքիք քննութեան են ան բայերուն՝ որոնց վրայ որ կ'իյնան:

Գ Լ Ո Ւ Ն Զ.

Բ Ա Յ Ա Յ Ա Յ Տ Ի Ն Վ Բ Ա Յ

Շատ անգամ գոյական անուն մը՝ ուրիշ գոյական անուն մը կը բացայայտէ, այսինքն՝ սրը բլլալը կը ցուցընէ. եւ անոր համար կ'ըսուի քացայայտիչ: Այսպէս՝ Սաւաղ Բաբաւոր. Արարչէս արտոյ Հայոց. Լեւոն Սին. մարերի միս, եւ այլն. Ինչպէս վերը (երես 125) գրեցինք:

Ա. Բացայայտեալն ինչ հօրով որ է նե՞՞ բացայայտիչն ալ նոյն հօրով կը գրուի: Իսկ նախդիր՝ սովորաբար յառաջ դրուողը կ'անուն, թէ բացայայտիչն բլլալ եւ թէ բացայայտեալը:

Հերովդէս եդ ի բանտի՞ զՅովհաննէս վասն Հերովդիայ Ին՞՞ Փիլիպոսի եղբօր նորա: Հերովդէս զՅովհաննէս քանոր

որա՝ իւր Փիլիպպոս եղբօրը Հերովրթեան Դոմէն պարծառաւ: Հերովրթեա Յովհաննէսի զննտանա գօտու՝ քէնտի Փիլիպպոս զարտաշընըն Հերովրթեա զարըսընըն սեպեւ պինէ: — Աս օրինակին բացայայտչին ու բացայայտեւ լինն ուղղականներն են՝ Հերովրթեա Կեն Փիլիպպոսի, եւ Փիլիպպոս եղբայր նորա. Թագաւորութիւն Ռոբոճամայ՝ որդեայ Սողոմոնի. (ուղղական՝ Ռոբոճամ որդի Սողոմոնի): — Եկին է Ժողատն իւրեանց Նաղարէի: — Թագաւորեցուցին զՅեռեմիա որդի Յովսէփայ:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ Ի Սինէ սրբո՞ւնէն իւրմե. յԱնբրանէ լեռնէ քոտուէ. Տոբէլիայ եղբօրորդոնայ մերոյ:

Բ. Շատ անգամ նախգիրը երկուքին վրայ ալ կը գրուի, մանաւանդ երբ որ բացայայտիչը ստացական մը կամ յատկացուցիչ մը հետն ունենայ:

Ետ վասակ սպանանել զՏօրեղայր իւր զԱղինակ: — Գտաք զՅիսուս զորդի Յովսէփայ՝ ի Նաղարէիէ: — Ճանաչեն դու զՏուրիթ զեղբայրն մեր:

Այսպէս ալ՝ զեղբայր իւր զԱղարշակ՝ զՀերթեա զԿենն իւր:

Գ. Տեղւոյ անունները՝ երբ որ բացայայտիչ կ'ըլլան, թէ որ յառաջ գրուին ածական անունաց պէս միայն նախգրիւ կը հօրվին. ինչպէս,

Ի ծովանալ Նեղոս քեթոյ եւ ի խառնակել զասհմանա արտորեից, կուիւք եւ սպանմունք լինէին: Երբ որ Նեղոս քեթոյ իւր շարժար ու արտերուն սահմանները իւր խառնեք, իւրեաներ ու սպանմունքներ կ'ըլլային: Նիւչայրն ճօշուպ թարլալարը պիր պիրինէ զարըշարտորը զաման՝ չօզ զավղա վէ գան օլուրուտու:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ է Հասով Ժողատն. է Բեթլեհեմէս քեղզէ. է Սէն անսպարտ:

Դ. Իսկ եթէ վերջը գրուին՝ հօրվով միշտ կը համաձայնին:

Եւ Յովսէփի է Ժողատն Նաղարէիէ՝ ի քաղաք Գաւթի որ կուի Բեթղեհեմ:

Ե. Մարդու անունները թէ նախադաս գրուելու ըլլան եւ թէ յետադաս՝ միշտ կը համաձայնին. զոր օրինակ. Աս Ներոնիս իւրեանց Հոռովայեցուց զլիսատեցաւ Պաւ-

ղոս առաքեալ ի Հոռով քաղաքի: Հոռովայեցիներուն Ներոնիս իւրեանց արեւը, Պաւղոս արատելայն ցլախը Հասի կորուսեցաւ: Բամալլարըն Ներոնիս չէզարընըն վազթընսա Բամաա Պողոս հէվարդունուն պաշը քէվլտի:

Բազում բորոք էին յիսրայէլի առ Եղիսէն մարգարէիս: — Առաջին հայածումն քրիստոնէից եղեւ է Տրոյիանոսէ արքայի: — Այս է որ ասացան ի ձեռն մարգարէին Յովսէփայ:

Վիչ տեղ կը գտնուի նախադաս գրուածը չհամաձայնած:

Եւ հրաման յԱգոստոս կայսերէ աշխարհագիր առնել ընդ ամենայն տիեզերս:

Զ. Շատ անգամ բացայայտիչն ու բացայայտեալը՝ ածականի մե գոյականի պէս իրարու վրայ չեն ինար, այլ մեկը միւսին մեկնութիւն է, եւ երկու մասին մեջ տեղը զօրութեամբ կ'իմացուի՝ այս ինչն, այս է, որ է, իմա, սաեմ, եւայլն. որոնք երբեմն ներգործութեամբ ալ գրուած կ'ըլլան:

Մի սիրեր զԾուլութիւն եւ զքուն, զմայրն ամենայն թշուառութեանց: Կոռուլիանն ու Կոռուլ մի սիրեր, ամեն իշուառութեանց պարծառը: Հէր սեֆիլիք սեպեպի թէմպէլլիի վէ ուղղույու սեվմէ:

Այս երկու զգայութիւնն են որ շարժեն զմարդն ի վնասակարսն, — տեսիլ աչաց եւ լուր ակննայ: — Հիւանդան կամ մարմինն յառաւելուլ միայ Կարբերն — Չէրանն սանէ կամ ջրոյն: — Արտմուլութեան քում մի բանար դու զբարուն — զքերան Կո: — Ամենայն մարմին ի լորեց Կարբերաց է խառնեալ, — է հողոյ, է ջրոյ, է յօքոյ եւ է հրոյ: — Էր Փիլիպպոս է Բեթլեհեմայ, — է Ժողատն Անդրեայ եւ Պետրոսի:

Գ Լ Ո Ւ Ն Է .

Է Ա Վ Ա Ն Բ Ա Յ Ե Ր ՈՒ Վ Ր Ա Յ

Ա. ԻՆՎԱՆ բայերը շատ անգամ անուն բայիեն զատ ուրիշ ուղղական խնդիր մ'ալ կ'ունենան: Անուն բայի ան ուղղականն է՝ որուն վրայ որ խօսքը կ'ըլլայ. ինչպէս, Բարձր են երկինք, հոս խօսքն երկինքին վրայ է, երկինք անուն բային է: Ուղղական խնդիր կ'ըսուի որն որ անուն բայիին ինչ կամ ինչպէս ըլլալը կը բացատրէ. ինչպէս վերը դրուած օրինակին մէջ Բարձր կը բացատրէ երկինքին ինչպէս ըլլալը: Որքե՞ն ի՞մ ես քոս, հոս որքե՞ն ի՞մ ուղղական խնդիրը քոս ուղղական անուն բայիին ինչ ըլլալը կը բացատրէ:

Անխորտակն է Աստուած: Ասորոսք Բանի մը կարօր լին: Ալաճհն հիշ պիր շէյէ իհթիյածը եօզ տուր: Խոզ արժասեր է եւ խաանակեր: — Փոխուի եւ դերբարա քարէ է լեզու: — Աշխարհ Հայրց թէ է եւ արքաանար: — Յանկալի եւ Կարգաբան է խոնարհ, եւ զոսարխաբին են երեւք նորա:

Բ. Արբեմն ուղղական խնդիրը (եթէ գոյական է) նախդրիւ արական կը գրուի:

Աբրահամ եղեւ յաղթ թէ եւ ի քաղոմ: — Մովսէս յորդեֆերս եղեւ դասերն Փարաւոնի: — Եղեցուք մեք ձեզ ի ծառայս. (այս ինքն ծառայք): — Գարսիանք որդւոց են ի նախադին ճնորաց. (այս ինքն նախադինք):

Գ. Թէ որ էական բայը նոյնպէս քոյ եւ կայ բայերը եւ չի բացասականը սեռական խնդիր առնուն՝ ունենալ կը նշանակեն. (ինչպէս տածիւրէնի մէջ ալ ունի՞մ բային տեղը միշտ էական բայը սեռականով կը գործածուի):

Ոյր ինչն երկու հանդերձը՝ տացէ զմին այնմ՝ ոյր ոչ քոյցե. եւ ոյր կայցե կերակուր՝ նոյնպէս արասցէ: Ով որ երկու գիտար ունի՞ թէ կը զանեցողին րոյ. եւ ով որ ուրեւիտ ունի՞ նոյնպէս ընէ. իքի էսվապը օլան՝ պիրինի (էսվապը) օլմայանս վերսին. վէ եէյէճէյի օլան սաս քեզա էօյէ էթսին:

Որ ինչ ինչ էր, մի կորուսաներ, զե կամ զտանես զնա, կամ ոչ: — Զի՞ք Թագաւոր: Մենք խաբարս զանինք: Պիղիմ փառաշահարջը եօզ տուր: Լուսնի չի՞ք իւր լոյս առանձին, այլ յարեգակնէ գայ ի նա լոյսն: — Առն թիւ էին երկու որդիք: — Են ի՞մ եղբարք հինգ: — Ղոզարայ եր ոչխար եւ արջառ եւ անասուն: — Որչափ եւ ինչ էր, ըստ նմին արասցես ողորմութիւն:

Դ. Արբեմն ալ սեռականով կը նշանակէ քոյք, պաշտօն, եւ այլն:

Ճշմարիտ եւ առաքինի վարդապետի է՝ երբեմն ողորբել եւ խրատել, երբեմն սաստել եւ յանդիմանել: Աղէկ ու արատիկ վարդապետ (քոյք) է՝ երբեմն սերտ աստուծո խորտել, երբեմն սաստել ու յանդիմանել: Էյի վէ Փաղեւէթըն ուսթայա վերկի տիր՝ պաղը քերբէ թաթը թուլթմազ վէ նասիհաթ վերմէք, վէ պաղը տէֆա պարլամազ վէ թէքթիր էթմէք:

Աչաց է տեսանել, ակննչաց լուել, անքոյց հատուել, Կոյց ճաշակել, շոշաֆէլեաց զղալ. (այս ինքն՝ աչաց գործ կամ պաշտօն է տեսանել, եւ այլն:) — Առատացուցանել զպտուղս՝ անյրեւաց է, իսկ կորուսանել՝ խորշակին:

Ե. Իական բայը վայելութեան ու հարցման նայելով՝ կրնայ ամէն հարց խնդիր առնուլ:

Հիւանդն ի քոնոյն յայտ է: — Յօրանջէն ի խուլութենէ մարմնոյ լինի: — Սկիզբն պատեբազմաց յաբանութենէ մարդկան եղեւ: — Ախորժեւի է խնձոր րեւանութեմ եւ հոսոմն եւ ճաշակաւ: — Արմաւենի բարձր է հասակաւ, եւ քաղցր պարզ: — Կերակուրքն եւ ըմպելիք ոչ անխորժութեմ եւ յաճախութեմ, այլ պարիշարութեմ եւ լախարութեմ եղեցին:

Գ Լ ՈՒ Խ Ը .

ԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ, ԳՆԵԼՈՒ ԵՒ ԾԱՆԵԼՈՒ ԲԱՅԵՐՈՒՄ,
ՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ ՅՈՒՅԸՆՈՂ ԱՆՈՒԱՆՅ ՎՐԱՅ

Ա. ՔԱՆԻ մը բայեր կան, ինչպէս ասել, կողել, համարել, ընդրել, եւ այլն, որոնք խնդիր սեռիէն զատ երկրորդ անորոշ հայցական հոլով խնդիր մ'ալ կ'ուզեն. եւ որոնց կրաւորականը երկրորդ ուղղական կ'առնեն. ինչպէս,

Բժիշկը զլափաւոր կերակուրս մայր առողջութեան աւսացին: Բժիշկները շտապօրէն կ'երակոխեն արողջութեան մայր ընէն: Հէքիմէր դարեր եւ մէյէ սաղլըզ սէպէպի տէտիւր:

Չմարդ յաղթանդամ՝ հոկոյ անուանեն: — Սուրբութիւն է մարդկան օր կոչել զերկրտասան ժամն միայն, ցորչափ արեգակն ի վերին կիսագունդն կայցէ: — Հեթանոսք զերկինս վասն այնչափ մեծութեան, եւ զուսաւորս վասն առաւել պայծառութեան աստուածոց կարծէին: — Նախանձոսն զանձն միայն համարի զբրկեալ ի բարեաց, եւ զամենսին ի վառս վայելեալ:

Աւասիկ կրաւորականներն ալ. Համբոս հայր անուանեցաւ ամենայն քերթողաց: — Անուն աշխարհիս մերոյ կող յանուն նախնոյն մերոյ Հայկայ Հայր:

Բ. Օրակերու եւ գներու բայերը սեռական հոլով խնդիր բնութեան կ'առնուն:

Ո՛չ ապաքէն երկու ճնճողուկը դռնիկ միով վաճառին: Երկու ճնճողուկ մէկ սորլիկ և՛ն շահուտի: Իքի սերչէ պիր ահճէյէ սաթըմալ մը:

Վաճառեցին զՅովսէփ ասն դռնիկանի: — Ասն ցճերն ասնոց վաճառես. սաէ ցնոսա ծերն, որան որան փողոց. ասն ցնա, կարի ծանր են, եթէ կամրս՝ փողոց փողոց առնումը:

Գ. Նոյնպէս սեռական կը գրուի, թէ որ հարցուելու ըլլայ ասն՝ որսասն:

Վախճանեցաւ Յովսէփ ամաց հարեոր եւ որսասնց: Յով-

սէփ հարեոր որսը որսասն մեաս: Յովսէփ երկը ըն եաշընտա եղաին:

Աղերսանդը երեսուն եւ երկուց ամաց եղեալ՝ վախճանեցաւ: — Էր Աննա այրի ամաց իրբեւ ուխտուն եւ զբից: — Նայ էր ամաց վեցհարեորոց, եւ ջրհեղեղ ջուրցն եղեւ ի վերայ երկրի:

Գ. Ժամանակ ցուցընող անուններն երկու հոլով կը գրուին, հայցական եւ ներդոյական. (Թող պարասականը՝ որ անորոշ ատեն կը ցուցընէ:)

1. Հայցական կը գրուի երբ որ գործողութեան որչափ տեւելը կամ շարունակութիւնը կը նշանակէ, ու կը հարցուի որչափ արեւ, նէ գարար վագրի:

Եղեւ անձրեւ զաստուտն օրս եւ զաստուտն քիշեր: Բաստուն օրս ու աստուտն քիշեր անչրեւ եկաւ: Գրբզ կիւն գրբզ կէճէ եաղմուր եաղար:

Հց. Ո՞րչափ ատեն, Պի. քառասուն օր:

Հց. Նէ՞ գատար վագրթ, Պի. գրբզ կիւն:

Որդիքն Իսրայելի կերան զմանանայն զաստուտն ամ, մինչեւ եկին ի շէն երկիրն: — Յովնան եղեւ ի փոր ձկան զերես օրս եւ զերես քիշեր: — Շրջեցաւ Յիսուս յաշխարհի զամ երեսուն, ոչ յայտնեալ զվառս աստուածութեան իւրոյ: — Առ ջրհեղեղաւ զամ ողջոյն ապականեալ կայր երկիր: — Մերժեցաւ քուն յաւաց իմոց զքիշեր զայս: — Զաստուտն եւ զվեց ամ շէնեցաւ ասարն:

Շատ տեղ ալ անորոշ հայցական կը գրուի: Մովսէս իրբեւ ծնաւ, թաղուցաւ ամիս երես ի ծնողաց իւրոց: Մովսէս երբ որ ծնաւ, իր ծնողք երեւ ամիս պահեցին: Մովսէս նեզաման քի տօղտույուսա, քէնտի արթարար իւչ այ սաղլարար:

Յովամ որդի Աքաարու թագաւորէ ի վերայ Իսրայելի ամ երկրորսան: — Սաղոս եղեւ ի Գամասկոս ասորս ինչ: — Արար հարսանիս ասորս զբարսասն: — Իշխանութիւն Նեոխն ձգի ամիս երես եւ կէս: — Տիգրան զՅայն ոչ ասիս շահանախ բնդ իւրեւ նուածեալ հնազանդէր:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, շրջել ժամանակս քաղաքս. քոյր մի ժամանակ ընդ ձեզ եմ. եղէ անդ ժամանակս ինչ. հանդչել սակա մի:

2. Կրբեմն նոյն խօսքը թէ հայցական ու թէ ներգոյական կրնայ դրուիլ, ժամանակին շարունակութիւնը, միանգամայն երբ կամ սրչափ ատեն ըլլալը ցուցնելուն համար:

Քրտամբ երեսաց քոց կերիցես զհաց քո զսօնայն առաքս կենաց քոց: Երեսիդ քոյրն քոն աստեա տու հացդ քոյրդ քոս կենացդ մէջ: Պիւթիւն էօմբիւնիւն կիւնիւն. աէ անընըն թերիյիլէ նափազանք եէյէսին:

Չսօնայն առաքս կենաց իմոց ոչ դադարեցայց օրհնել զքեզ քրիստոս փրկիչ աշխարհի:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ. զքիւ եւ զքեզք փութալ. զցայք եւ զցերեկ զործել, սրնք կրնան մակբայ ալ սեպուիլ:

Ստանայ եցոյց (Յիսուսի) զամենայն թաղաւորութիւնս՝ ի վայրէջան ժամանակէ: — Ի վեց առաքս կատարեաց զգործ իւր:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ. ի գեղերի եւ ի սորնջեան եւ յսօնայն ժամոս փառաւորել զԱստուած:

3. Կերգոյական կը դրուի, երբ որ կը հարցուի երբ, որ արեւն, նէ զաման:

Ի մակոմբեան առաւել անկի խրատ ծնողաց ի միաս մանկանց: Տղայոմբեան արեւն ծնողաց խրատն աղէկ կը արեւոմբ արոց միտք: Չօճուդ զրամբնն Ֆիլքրիսէ քիւչիւք եաշընտա աթալարըն նասիհաթը էյիծէ թէէսիր էսեր:

Հց. Ե՛րբ, Պի. աղայութեան ատեն } ներգոյա-
Հց. Ե՛կ զաման, Պի. քիւչիւք եաշընտա } կան է:

Մեռա Արբահամ ի քարոտ ձերոմբեան: — Աստեղք յայտնապէս ի գեղերէ երեւին, եւ ի ծաղել արեւու ծածկին: — Խոտ վայելալիան եւ կանաչաղեղ է ի գարնանայն ժամանակէ: — Ոմանք ի տնկոց ի յօբերայնէ անթառամ մնան: — Ծառք ի յօբերայնէ հանդչին, ի

գարնայնի ծաղկին, յամուայնի պտուղ սնուցանեն, եւ յաշնայնի հասուցանեն: — Յառաքս Սողոմոնի ոչ էր համարել արծաթ, թէ իցէ ինչ*:

Աս ետեւի եկած խօսքին մէջ երկու հարցումն ալ կ'երեւայ:

Չվեց օր գործեցես, յառաքս եմբերորդի մի գործեացես. զե զվեց օր արար Աստուած զերկինս եւ զերկիր, եւ հանդեալ յառաքս եմբերորդի: Վեց օր գործէ, եօմբերորդ օրը մի գործէր, ինչու որ վեց օրոսան մէջ սրեղծեց Աստուած երկինսն ու երկիրը, եւ եօմբերորդ օրը հանգիւցաւ: Այլ թը կիւն իշէյէսին, եւ տինծի կիւն իշէմէյէսին. զերա ալ թը կիւնտէ Ալահ կեօյիւ վէ եերի եարաթաք, վէ եւտինծի կիւն բահաթլանտը:

Գ Լ Ա Ի Խ Թ.

ՄԱՍՆԱԻՈՐ ԳԻՏԵԼԻՔ ԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ, ՈՐ ԸՆԴ ՈՒ ԸՍՏ ՆԱՍԳՐՈՎ ԻՆԳԻԻ Կ'ԱՌՈՆԵՆ

ԸՆԴ նախագրութիւնը տեսակ տեսակ նշանակութիւն ունի:

Ա. Կրբ որ խօսքը տարածում կը ցուցնէ, բայն ընդ նախգրով տրական խնդիր կուզէ:

Անուն քրիստոսի փառաւորեցի ընդ սօնայն արեղերս: քրիստոսի անունը փառաւորուի քոյր աշխարհ: քրիստոսուն իամի տինեանըն տէօրթ թարաֆրնտա իհթիշամլանսըն:

Ամենայն եկեղեցիք ուղղափառաց, որք ընդ արեղերս են, մի են: — Շրջեր Յիսուս ընդ քաղաքս եւ ընդ գիւղս, եւ ուսուցաներ: — Հրեայք զրուեալ են ընդ սօնայն հեթանոսս: — Աւետարանն համատարած քա-

* Թեպէս որչափ արեւն հարցման պատասխանը հայցական է. ու երբ հարցման պատասխանը ներգոյական է, բայց քանի մը տեղ խոտորում կը գտնուի. ինչպէս, Շրջեալ Յիսուս յաշխարհի յամ երեսուն. (գտնուի ըսիւն՝ զամ երեսուն):

բողեցաւ ընդ մօենայն երկիր, ընդ ծով եւ ընդ ցամաք եւ ընդ հողին: — Եղեւ սով մեծ ընդ մօենայն երկիր: — Ատամուքնս բնդունի զկերակուրս, եւ բաժանէ զոյժ զորով թեան ընդ յօրս եւ ընդ անդամս մարմնայն:

Բ. Պարծեալ ընդ նախդիրը բանի մը մէջն կամ վրայն անցնիլ կը նշանակէ: Աս նախդիրս տրականն աշխարհաբառի ու տաճկերէնի մէջ բացառականի կը դառնայ:

Մտէք ընդ նեղ դրոշմ, զի անձուկ է ճանապարհն՝ որ տանի ի կեանս: Նեղ դրոշմն մտէ, ինչո՞ւ որ նեղ է ճամբան՝ որն որ արտայտնիւն կը գտնի: Տար գալիւտան կիրին, զերա (էպէտի) եօմբեր կէօթիւրէն եօլ էնսիզ տիր:

Որ ինչ մտանէ ընդ բերան, ոչ պղծէ զմարդ: — Գիւրին է մալոյ մտանել ընդ ծակ աղան, քան մեծատան յարքայութիւն երկնից մտանել: — Ընդ դրոշմն աւծեմք ի տուն զամենայն զոյս պատուականս եւ պիտանին, եւ ընդ նոյն դարծեալ՝ եթէ ինչ անպիտան է, արտաքս հանեմք: — Ընդ որ դնայ արեղակն՝ տիւ է, եւ ուստի գնայ գիշեր, ի վերին կիսագունան եւ ի ներքինն: — Ընդ խորոշիւն ջրոյ լոյս ոչ անցանէ: — Գալիթ քարիւ եհար զճակատ այլազգւոյն, եւ եմուտ քարն ընդ սոգաւարտն ի ճակատն:

Այսպէս կ'ըսուի. անցանել ընդ ծով, ընդ Յորոշան, (Յորդանանէն անցնիլ.) կարկառել ընդ դարոշման. նայել ընդ դարոշմանն. ընդ այլ ճանապարհ գնալ:

Գ. Ման բանի մը բայեր ալ՝ որոնք ընդ նախդրով տրական ինդիր կ'առնեն. եւ են՝ ինքալ, որտի լինել, նախնիլ, որտիլ, ցանկալ, զարմանալ եւ այլն:

Ծնողք ուրախ լինին ընդ յառաջադեմութիւն որդւոց: Ծնողք կ'որտիանան որչոց յառաջ երթալուն վրայ: Աթալար է վլաալարն իւրիւմէսինն սէվինիւրէր:

Վնասատերն ինզոյ ընդ կալ: — Յորժամ խնդամք եւ ուրախ լինիմք ընդ յառաջադեմ էքքարս, մանակից լինիմք պատկաց նոցա: — ՉԱտուած բարկացուցանեմք, յորժամ ընդ բարնս այլոց արտսիմք: — Ընդ գրաս աշխարհիս բնդունայն է ցանկանալ: — Ոչ նա-

խանձին բարիք ընդ արս, այլ շարք ընդ բարն: — Մանկունք փորունք թողեալ զմեծամեծս, որք ոչ ինչ արժեն ընդ այն զարմանան:

Գ. Արբեմն ընդ նախադրութիւնն ի նախդրի տեղ կը բանի:

Յովհաննէս ուներ գօտի մաշկեղէն ընդ մէջ իւր. (այս ինչն ի մէջս իւր:) — Հայեաց ընդ երկնս եւ թուեալ գաստեղս, եթէ կարիցես թուել զնոսա: — Ընդ ասորսն ընդ այնոսի. (այս ինչն յաւուրսն յայնոսիկ:) — Ընդ մէջ անցեալ ճառեր:

Պարծեալ այլեւայլ սոճով կ'ըսուի. ընդ երկուս կտրել. ընդ երկուս բաժանել. ընդ մէջ կտրել. ընդ երկուս առնել (երկուք բնել.) ծիծաղել ընդ միոս. ընդ միոս ածել. ընդ միոս մտանել. հարկանել ընդ միոս:

Ե. Ըստ նախադրութիւնն ալ նախդրի տրակաւով կը նշանակէ տեղէ մը անդին (անցնիլ) աշխարհ:

Ըստ երկիր անդր ոչինչ է: Երկրէս անդին ոչինչ է: Եւրոպէն (տիւնեատան) եօթէսի հիշ տիր: Անցին նոքա ըստ պահ մի եւ ըստ երկուս: — Ատուած այնպիսի բարիս խոտացաւ, որ զանցանէ ըստ միոս մարդկան: — Արարածք ոչ երբեք անցանեն ըստ երեւալ սահմանս իւրեանց:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ. անցանել ըստ Յորդանան, (Յորդանանէն անդին անցնիլ.) անցանել ըստ բանակ, ըստ լուս, ըստ օրինս. ելանել ըստ գաղափն, եւ այլն:

Գ Լ Ո Ւ Ն Ժ.

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Խօսեցեսէք վերը թէ ածական անուններն իրենց գոյականներուն հետ ինչպէս պիտի համաձայնին: Հիմայ կը մնայ խօսիլ մէկ քանի մասնաւոր գիտելիքներու վրայ, զորոնք երբեք յօգուածով բացառեմք:

Յ Օ Գ Ո Ւ Ա Ծ Ա .

ԲԱՆԴԱՏԱԿԱՆ ՈՒ ԳԵՐԱԴՐԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ինչպէս վերը (երէս 103) բոհնք՝ ածական անուններն երեք աստիճան ունին զբական, բաղդատական ու գերազրական:

Ա. Բաղդատականներն աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի մէջ բացառական ինզիր կ'առնեն. ինչպէս, Ամենն պղտիկ ասորն ալ աշխարհէս մեծ է: Ինքիչիւք երլորդ տա տիւնեատան պէջիւք տիր: Բայց զբարաօի մէջ քան նախադրութեամբ Հայցական կ'առնեն:

Գլուխն պատուականագոյն է քան զամենայն մասունս:

Գլխին ասին մասերէն աւելի պարտաւորն է: Պաշ Հէր ազլարտան զկյատէ գբոյթիլ տիր:

Ձիւնչ գեղեցկագոյն քան զտիրամարգ: — Իմաստութիւն պատուականագոյն է քան զան զան պարտաւորանս: — Ձիւք մեծագոյն յառաքինութիւնս եւ կարեւոր քան զամբերութիւնս:

Բ. Պարականներն ալ քան նախագրութեամբ Հայցական հորով ինզիր առնելով՝ բաղդատականի ոյժ կ'ունենան:

Աչքն կարեւոր է քան զամենայն անդամս: Աչքն ասին անդամներէն աւելի հարկաւորն է: Կեօղ Հէր ազլարտան զհատէ իրթիլար տիր:

Առեւծ հօգօր է քան զամենայն կենդանին: — Տեսիլ աշաց Տաւատարիմ է քան զլորտ ակունջաց: — Ոչ է աշակերտ լաւ քան զվարդապետ իւր: — Մեծ քան զամենայն ոճերս՝ տիրասպանութիւն: — Զանձն իւր ունի մարդ թշնամի, չար քան զամենայն լեշտօին:

Գ. Արբեմն զբականը բաղդատական կ'ըլլայ, զբահանին վրայ եւս մասնիկն աւելցնելով. ինչպէս,

Աստուած քան զհայր եւս գլխած է ի վերայ մեղաւորաց: Ասորաժ հօրօք աւելի գլխած է մեղաւորներուն վրայ: Ալլահ կինահաքբարլարն իւղերինէ պիր փեատերտէն զկյատէ մէրհամէթլի տիր:

Մեծ եւս քան զայս սէր ոչ դր ունի էթէ զանձն իւր զիցէ ի վերայ բարեկամաց իւրոց: — Ասորաւոր եւս

եւս քան զշուն: — Գաւնագոյն եւս քան զլեղի: — Ճշմարտագոյն եւս քան զնա դր ոչ խօսեցաւ:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, եւս աստուէլ կամ աստուէլ եւս, եւս չար:

Գ. Արբեմն բաղդատականները ամենայն բառով յոգնակի սեռական կ'առնուն, ու գերազրականի ոյժ կ'ունենան:

Տիգրան ամենեցուն լազաւորացն մերոց հարստագոյն եւ խոհեմագոյն էր. (այսինքն՝ քան զամենայն թագաւորս մեր): Տիգրան մեր լազաւորներուն ամենէն զբարտն ու խանէն էր: Տիգրան ճէմի փատիլահալարբարըն էն գուարէթլիսի վէ Ֆիրասէթլիսի իտի:

Ողբամ զքեզ, Հայսոց աշխարհ, հանորց հիւսիսականաց վէհագոյն. (այսինքն՝ քան զամենայն հիւսիսականս): — Իմաստասիրութիւնն գեղեցկագոյն եւ պատուականագոյն է ամենայն գործոց մարդկան. (այս նման՝ քան զամենայն գործս մարդկան):

Ե. Պարականը գերազրական կ'ըլլայ վրան ասին մասնիկը զնելով (տես երէս 103): Բայց շատ անգամ գրականին ու բաղդատականին քով առաւելական մակբայ մը զնելով կը շինուի, որ աւելի գործածական է:

Կարի գծուարին, շար դժուար, չօգ չէթին: — Սաստիկ հօր, շար ուժով, չօգ գուժվէթլի: — Անհնարին չար, արտաոյ կարգէ գէշ, զայթթ Ֆէնա:

Գանդաղիմք եւ վէհերիմք այնմ պարապել, թեպետ եւ կարի իսկ յոյժ թեթեւագոյնք իցեն: — Արեգակն կարէ վայելուլ է ի մէջ երարածոց: — Ոչ կարէ վաղ եւ ոչ յոյժ անագան, այլ յորժամ դէպ եւ պատշաճ իցէ: — Բակեցից, եւ եւս մեծամեծս շինեցից: — Տուր իմաստնոյն պատճառս, եւ իմաստնագոյն եւս լիցի:

— Ի գազանս այն է աստուէլ դժնորակ եւ խիստ, որ ոչն խառնի յերամս: — Ամենայնիս գեղեցիկ եւ զարմանալի էր տեսիլ Փրկչին:

Զ. Արբեմն ալ գերազրական կ'ըլլայ մի եւ նոյն գոյական անուան յոգնակի սեռականն առջեւն աւելցնելով:

Ամենայն պարծանաց պարծանս խոնարհութիւն է:

Իմաստունն Սողոմոն ունայնութիւն ունայնութեանց ա-
նուանէ դաշխարհ, եւ անորի՛ք անորեաց:

Այսպէս կը ըսուի նաեւ՝ աստուծոյ լայն աստուծոյ
անոր:

Յ Օ Պ Ո Ւ Ա Յ Բ.

ԱՅՈՒԱՆ ԱՆՈՒԱՆՅ ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՑ
ՀԱՄԱՉԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Իշթէ ամականը գոյականէն յառաջ դրուի,
նախդրիւ կը հարկի, ինչպէս յառաջ շատ տեղեր գրե-
ցինք: Բայց երբեմն, մանաւանդ ընտիր գրութեանը
մէջ, նախադաս ամականը կրնայ գոյականին հետ համա-
ձայնիլ կամ մեկտեղ հարկիլ:

Խոստովան լեցուք զգաղանին սրտից մերոց ծածիւ-
քիդին Ասորո-ծոյ: — Փոխեցին զփառս անեղծին Ա-
սորո-ծոյ ի նմանութիւն պատկերի եղծանելի մարդոյ:

Բ. Քանի մը միավանի կամ երկավանի ամական-
ներ ալ կան, ինչպէս է սուրբ, մեծ, փոքր, հին, բարի,
չար, եւ այլն, որոնք նախադաս եղած ատեննին գրեթէ
միշտ կը համաձայնին. — միայն յոգնակի ուղղականին ու
նախդրիւ հարկներուն մէջ երբեք չեն համաձայնիր:

Վարսնձ կայցուք քարեաց քործոց եւ առաքինասեր
վարուց: Արեւի քործութեք քործելու եւ աստիճին վարս ու-
նելնայու քարչանձ ունենան: Ի յի ամէլ իլելմէյէ, վէ
Ֆաղելէթիլ հարէքէթիմիլ օլմայա զայրէթիմիլ
օլուն:

Սեղեւկիտ հնարանդեցոյց զՊարթեւս մեծաւ պարե-
բազմա: — Վարձամիտք է փոռունց վշտաց խորտա-
կին: — Պապ թագաւորն Հայոց դեղ մահու ար-
բուցեալ սրբոյն Ներսէսի ելոյժ ի կենցաղոյս: — Ա-
տուած ընդ փոռա հմայքերու-նեան զփրելեացն պար-
զեւնէ զպսակս:

Գ. Յետադաս ամականը, ինչպէս տեսանք, իր
գոյականին հետ կը համաձայնի ու մեկտեղ կը հարկի:
Բայց կը գտնուի քանի մը տեղ որ չի հարկիլ:

Քրիստոս Նազմամբ երեւորեայ զընտելութիւն մահու ե-
լոյժ. (այս ինքն՝ երեքօրեայ թաղմամբ): — Բազումք
ի սրբոց խորովի վայրենի շատանային: (այսինքն՝ խո-
տովք վայրենեօք: — Քան զամենայն սրբաբաժս դիպի
պատուականագոյն մարդն էր. (այսինքն՝ քան զամենայն
արարածս զգալիս):

Այսպէս կը ըսուի նաեւ՝ որոն արտունի, զօրենս ար-
տունի, հրամանաւ արտունի, պսակաւ փլեայ:

Գ. Թէ որ ամականին ու գոյականին մէջ ու-
րիշ մասն բանի մանէ, երբեմն կը համաձայնին,* եւ նախ-
գիրն երկուքին վրայ ալ կը դրուի:

Աբէլ ի հարազատին իւրմե սպանանի յեղբօրեն: Աբէլ
իւ հարազատ եղբօրմեն կը սպաննուի: Աբէլ քենտի եօզ
զարտաշընտան էօլտի:

Յոյս փառաց եւ պարեւաց աստուծոյն են պատ-
ճառ. մոռնոյ մանկագունիցն: — Ազամ զորեականն
կորոյս զփառս, եւ դատապարտեալ անկաւ յայս երկիր
անիժից:

Ե. Իբրեմն ալ նախդիրը չի կրկնուիր ու նախա-
դաս ամականը չի համաձայնիր:

Որ զհարարեալն ունի սեր, ոչ ինգրէ զիւրն: Ով որ
կարարեալ սեր սանի, իւր բանը չի փոքուեր: Քիմին քի
թէքմիլ մուհապպէթի վար ըսա, քենտի չըգարը-
նը արմանալ:

Չմարմնականն բարւոք է տալ կարօտելոց պէտս. (այս
ինքն՝ բարւոք է տալ կարօտելոց զմարմնական պէտս):
— Ո՛ր մեր վարժարանք է Նախաորական պատրաս-
տեալ հրամանաց: — Չանցելոյ մեր կենաց զժուլութիւն
ի բաց ընկեցուք:

Զ. Իբր որ ամականները շատ են, նախդիրն ա-
մենուն վրայ ալ կը կրկնուի:

Ի յիմար եւ յանխրատ ինդրոց ծնանին կոիւք: —
Ի բարի եւ յազնուական ազգէ ես դու: — Յորժամ
թիւրեցին շունչք հողմոցն անգնդայնոց՝ յընտանի եւ

* Ընտիր նախիք ամականի ու գոյականի մէջ խիտ քիչ տեղ
ուրիշ մասն բանի կը գնեն, բայց ի ստացական գերանուն-
ներէն. այսպէս, Սպանցուք զհարաբաժս մեր զբերուորո:

ի բնաւոր ճանապարհաց՝ յաղնս եւ ի փապարս ստոր-
երկրեայս, հարկ լինի սասանել երկրի:

Է. Արբեմն ուրիշն վերջաւորած կամ ուրիշնի զօ-
րութիւն ունեցող գոյականներուն սեռականն անականի
տեղ կը գործածուի:

Դասել զքր մահու խոյրատակութեան: Խոյրատակ
մահով մեկը մեացնել: Բեզալէթիւ էօլեւմ իլէ պիր
քիմնէյի գաթիլ էթմէք:

Եթէ ոչ խլեջիք զանդեան չար սովորութիւնս, ոչ
կարէք բնգունել զսերմն, որ ի ձեզ պտուղ տայցէ
զգորակարութեան, (այս ինքն՝ որ տայցէ ի ձեզ պտուղս
օգտակարս): — Խօսել բանս դասնութեան. (այս ինքն՝
դառն բանս):

Ը. Սան քանի մը գոյական անուններ՝ որ անա-
կանի տեղ կը բանին:

Մովսէս ջուր բխեցոյց յանապատին յապտաթ վիմէ:
— Չոր արամանդ սիրտ չբեկանէ այս ձայն ահարկու:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ ի պոլս պիոյ. գրպան ցան-
կութեան (փոխանակ՝ տղայական, զազանական. հայ-
ասորան ժողովորդք. փխ. հայաստանեայց.) հրէասորան
երկիր, հայասորան աշխարհ. երկու ետքինները կրնան բա-
ցայայտիչ ալ համարուիլ:

Յ Օ Փ Ո Ւ Ա Թ Փ.

ՄԱՆՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՐԵՏ

Մանական անուններուն իրենց գոյականին հետ
համաձայնութիւնը վերը (երես 113) գրեցինք:

Ա. Մանական անունները բացառական խնդիր
կ'ուզեն*:

Խրաքանչիւր որ է յենջ ընկերին հաճոյ լիցի վասն
չինութեան: Չեզե մօնն միջն ընկերին հաճոյ ըլլայ, շնոր-
հիւն գալու համար: Միզանէ հէր պիրինիդ էյի խարէթ
իչին այագտաշնա մագպուլ յուլն:

* Բիշ տեղ բացառականն նախըրը, իրմ առաջ է գիր
ունենայ նէ չի գրուիր, այսպէս.
Եւ նա ի մ նաւուց. (այս ինքն՝ ի մի ի նաւուց):

Ո՞րք ի մահիւնացոսաց ունիցի կեանս անտրտումս: —
Ոչ քր է մարդկանէ բաւական է անձին իւրում, այլ կա-
րօտ է ընկերին օգնականութեան: — Աստուած ոչ է
հետի յիւրաքանչիւր ումէք է միջջ: — Պատասխանի
ետուն նմա ոմանք է դպրոցն:

Բ. Այնպէս հասարակ անականներն ալ, որ մաս-
նական անունն որժ ունին, բացառական խնդիր կ'ուզեն:
Մեծն է յենջ եղցի ձեր սպասաւոր: — Բազումք յաղ-
տարաց եւ հաց իսկ ոչ ունին: — Յոլովք այն են ի
մարդկանէ՝ որ զեզնութեամբք եւ անառակութեամբ
զիւրեանց կեանս ապականեալ, զաւուրն կարծեն: —
Ի պատուիրանագնացութեան դատալ առաջինն է
մարդկանէ ի դրախտէն արտաքս անկաւ:

Այսպէս կ'ըսուի, պակասամիտք յերէրասորացոյ,
հմուտք է քօշիւց:

Գ. Երբեմն ալ յողնակի սեռական կը դրուի:
Վաղարշակայ միաբանեալ զքաջս Հայոց, խաղայ ի վե-
րայ Մակեդոնացոց: Վաղարշակ Հայերուն տալերը մա-
քանելով, Մակեդոնացոց վրայ կ'երկայ: Վաղարշակ Էր-
մէնիլերին էշպեհէրինի թօփ էտիլ՝ Մաքեթօնիալը-
լարըն իւզէրինն էիւրիւր:

Թողէք (խոյրացի) զձանր ծանր օրինացն, զոգորմու-
թիւն եւ զհաւատս: — Չլինասակարս խոտոց արմա-
տաքի խլել: — Յընտիրս շերմաց մերոց թաղեա զմե-
ռեալս քո:

Վրտուի նաեւ եզակի՝ գոյարակերո պարանից. զննա-
նիսո քաղաքացն. այսինքն՝ գոյարակերո արարանս. զնե-
նանիսո քաղաքս եւ այլն:

Դ. Ինչ մասնական անունը հասարակօրէն իր գոյ-
ականին հետ կը համաձայնի. (տես երես 114):

Նախանձտան յորժամ տեսանէ զայլա քարոց իմի
գիպեալ, հաշն եւ մաշն: Նախանձոտն երբ որ ուրեշնէն
ալէլէ բանի մը հասած րեանէ՛ իլ հալի ու իլ մաշն: Գըզ-
գանձ քիշե անէրինի պիր էյլիլէ մալքը յլմուշ կէօր-
ուէ էրիւր վէ թիւքէնիր: — Մեր կեանքս որպէս ի շարժ-
մանէ իմիտէ ընթանայ առ իւրաքանչիւր ընտանի կատա-
րած:

Ե. Արքեմն ալ իմն եւ ինչ չեն համաձայնիր:

Փոքու իմն հաւանեցուցանես զիս. (փոխանակ՝ փոքու իւրէր): Բռնի մը զիս կը համազոյնես կոր: Պիր մըգտար զանարըր յօրսուն պէնի:

Մարմին որ յախտէ ինչ վտանդի, զվնասակարն բաղձայ եւ ոչ զօգտակարն:

Իսկ յոգնակիի մէջ միշտ անփոփոխ է. այսպէս, Յետ ամաց ինչ. Ժանի մը րարբէն երոք. պիր դաշ երւտան սօնրա: Յետ աւուրց ինչ. Ժանի մը օրէն երոք. պիր դաշ կիւնտէն սօնրա:

Զ. Արքեմն ինչ*, իմն ու ոչ մասնական անունները զարդի տեղ կը դրուին:

Եթէ հնար ինչ է, ընդ ամենայն մարդկան զխաղաղութիւն կաջիւր: Թե որ կարելի է, ամեն մարդոս հետ իսողողութեան ունեցեալ. Է՛յեր զապիլ իսէ, հէր ատեմ իլէ պարըրցօ օրուն:

Միթէ դու մեծ ինչ ոչ իցես քան զհայրն մեր Յակոր. (այս ինչն՝ միթէ դու մեծ իցես քան զհայրն մեր):

Եթէ վշտանայ ինչ մի անդամն, վշտանան ամենայն անդամքն ընդ նմա: — Ոչ ի տաճարն եւ ոչ ի կայսր ինչ վնասակար եմ: — Գժպատեհ իմն թուեր նաւահանգիսան առ ի ձմերեւ: — Անկցին բիւրք ընդ ամմէ քունմմէ, եւ առ քեզ ինչ ոչ անըձեցին:

Ի. Իւրախանչիւր բառը չի հորովիր, (տես երես 33) եւ եթէ պէտք ըլլայ՝ ուղղականը սեռականի ու տրականի տեղ կը բանի:

Ողջոյն տուր սիրելեաց իմոց իւրախանչիւր՝ յանուանէ. (փոխանակ՝ իւրաքանչիւրոց): Ի՞մ սիրելիներուս ամեն մեկուն՝ անանովը բարեւ ըրէ: Պէնիմ՝ սեղիւղիւղէրիմն հէր պիրենէ իամի իլէ սելամ էլլէ:

Բաժանէ Տէր իւրախանչիւր, որպէս եւ կամի:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ ի վերայ իւրախանչիւր, ասն իւրախանչիւր, եւ այլն: Իսկ բացառականը կ'ըլլայ յիւրա-

* Ինչ իբրեւ հարցական միայն նախորդու կը հորովն, ինչն զիմն ու ինչն բաց իբրեւ մասնական անուն չի հորովիր: Իսկ երեւ, իմ, յեմեմ, իեմ, կ'ըլլեն ի մասնական անունն որ հասարակօրէն ախարհարաւ կը բանի:

Իւրախանչիւր ուսեմ, ինչպէս նաեւ սեռականն ու տրականը երբեմն կ'ըլլան իւրախանչիւր ուրու, իւրախանչիւր ուսեմ:

Իւրայց վերջին հեղինակները շատ յաճախ կը հորովեն:

Գ Լ Ո Ւ Ն Ս Ա.

Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ո Ւ Վ Ր Ա Յ

Թե՛ն ցուցական ու ստացական գերանուններն իրենց գոյականին հետ ինչպէս պիտի համաձայնին՝ տես երես 115—119: Հիմայ կը մնայ խօսիլ քանի մը հարկաւոր գիտելիքներու վրայ:

Ա. Ասո, անո եւ այլն մակբայները գոյականէ մը ետքը ցուցական գերանունաց տեղ կը բանին. այս ինքն՝ Այս, այդ, անոք, անոք, տրականի տեղ.

Ասոք, այդք, անոք, բացառականի տեղ.

Ասո, այդք, անոք, ներգոյականի տեղ:

Յաշխարհի ասո նեղութիւն ունիցիք. (այս ինչն՝ յայսմ աշխարհի): Աս աշխարհի մեջ ներութեան պէտք ունենա: Պու ճիհանտէ սրզլէթինիզ օլաճագ արը: Ոչ ես իսկ տեսի զքեզ ի պարտիքի անոք. (այս ինչն՝ յայսմ պարտիզի): — Յանկամ ելանել ի մարմնոյ ասոք. (այս ինչն՝ յայսմ մարմնոյ): — Եղեցուք յաշխարհէ ասոք օտար. (այս ինչն՝ յայսմ աշխարհէ): — Յամենայն ծառոց որ իցեն ի ներքս ի րարտոք այդք՝ ուտելով կերիցես. (այս ինչն՝ յայդմ զրախտի):

Բ. Աս մակբայները շատ տեղ գիմորոշ յօդերու տեղ կը դրուին:

Յիտու առաքեաց երկուս յաշակերտաց անոք. (այս ինչն՝ երկուս յաշակերտացն): Յետաս աշխարհներն երկուս իրից: Յիտու շայիրալէրինին իբիսինի եօլլաար: Թադեսու մի յեւթանանից անոք եկն յեղեւսիս բժշկել զԱբգար. (այս ինչն՝ մի յեւթանանիցն): — Որ սեղանոյն պաշտօնեայք են, ի սեղանոյ անոք ուտեն. (այս ինչն՝ ի սեղանոյն): — Ի պողոյ անոք ծառն ծանաչի. (այս ինչն՝ ի պողոյն): — Նոյ այր արգար եւ կա-

տարեալ էր յազգի անոք իւրում. (այս իննն՝ յազգին իւրում):

Այսպէս կըսուի նաեւ. յայլոց անոքի. յազգէ ասոք յայսմանէ. ի ժամանակն ասոք յայսօրի. փոխանակ ընելու՝ յայլոցն, յազգէս յայսմանէ. ի ժամանակն յայսօրի:

Գ. Այս, այդ, այն ցուցականներն երբեմն իրենց դոյականնէն ետքն ալ եզակի ձայնով յղծնակիի տեղ կը գործածուին. այսպէս,

Տարեքս այս՝ հուր, ջուր, օդ եւ հող, խառնեալ են, եւ առանձին ուրեք ոչ երեւին. (այս իննն՝ տարեքս այսօրիկ): Աս դարբերքն կըսի, ջուր, օդ ու հող՝ խառնա՞ծ են, ու որեղ մը մինակ լին երեւար: Գուէ տնսիւրէր, աթէշ, սու, հալա վէ թօփրազ՝ դարբըզ արուլար, վէ այլըճա պիր եէրտէ կէօրիւնմկեր: Արքս այս ծառայք Աստուծոյ բարձրելոյ են. (այս իննն՝ արքս այսօրիկ): — Արքս այս խոովեցուցանեն զբաղարս մեր:

Դ. Որ յարաբերական դերանունն իր յարաբերեալին հետ թուով կը համաձայնի, այս ինքն՝ եթէ յարաբերեալը յոգնակի է՝ յարաբերականն ալ յոգնակի կը դրուի, իսկ եթէ եզակի է՝ եզակի. ինչպէս, Ծով մեծ է եւ անդորր, յորում են յիւսնս, որոց ոչ գոյ թիւ:

Ե. Յարաբերականն ամէն հոլով ալ կրնայ դրուիլ հարցման համաձայն: Եթէ անուն բայի է ուղղական, եթէ ինդիք սեռի հայցական. իսկ եթէ ինդիք բնութեան է, բայն ինչ հոլով որ կը պահանջէ, ան հոլովը կը դրուի: Տեղն՝ որ աւագին է, յստակ եւ քաղցրահամ բխէ զջուր: (Հոս որ անուն բայի է, անոր համար ուղղական դրուած է): Ան որեղն որ սասղոս է, յարակ ուսնոյ ջուր կը քղի: Գուճու եէր պէրրազ վէ թաթըլը սու շրգարբը:

Այր մի էր յերուսողէմ, որոց անուն էր Միւնն: (Հոս յատկացուցիչ ըլլալուն համար՝ սեռական դրուած է): — Ար ոչ հասուցանէ շր գողացան, ոչ ընդունի թողութիւն յախան: (Հոս ինդիք սեռի է, անոր համար հայցական դրուած է): — Չամենայն կերա-

կուրս, յորմ ոչ դարչես, կեր անխոր: — Յիշատակ հեղգութեանն՝ որով գծամանակն ծախեցար, զմիտս խորտէ: — Եղեւ ուրախութիւն ամենեցուն եղբարցն նորս՝ որք էին ի Նիւուէ: — Բազում արմատք են յերկրի, զորս հմուտքի բժշկաց կենաց դեղ անեն: — Յամենայն՝ յորոց օրէնքն Աստուծոյ հրաժարեցուցանեն զմեզ, պարտ է ժուժկալ լինել:

Զ. Յարաբերականն իր յարաբերեալին ետքը կը դրուի. բայց երբեմն ընտիր դրուածներու մէջ յառաջ ալ կը դրուի:

Որ քան զամենայն տկար է մերս, գերկասիրութիւն պատուէ. (այս իննն՝ մեղու որ քան զամենայն տկար է): Մեղուն որ ասենն որդար է, աշխարհանք կը սերէ: Արք, զի հեփսիտէն զխատէ զայրջի (պիր հայվան) արք, չօք բաղըմայր սեղէր:

Որ շախլիսկանն կոչի ագէ ինչ օյնց՝ հայելով միայն, սատակէ զմարդ. (այս իննն՝ ազգ ինչ օձից՝ որ բասիլիսկոս կոչի): — Ոչ ապարէն աշխարհս Աստուծոյ է, եւ որ ինչ միանգամ յաշխարհէ վայելութիւնս. (այս իննն՝ վայելութիւնքն՝ որք են յաշխարհի): — Երկիրը եւ երկիր եւ որ ի սմա վնելութիւնս, որպէս թէ գրով եւ բանիւ պատմեն զգիտոս Աստուծոյ. (այս իննն՝ լինելութիւնք՝ որք ի սմա): — Ուր է որ ծնաւ արտայն շրեկց. (այս իննն՝ արքայն շրեկց՝ որ ծնաւ *): — Չորմէ դրեալ Մովսէս եւ մարգարէքն՝ գտար զՅիսուս:

Է. Արբեմն յարաբերեալը գորութեամբ կը դրուի, ու յարաբերականը յարաբերեալին հոլովը կ'առնու, ինչպէս վերը (երէս 134) յատկացուցին վրայ ըսինք:

Որում ինդրէ ի քէն, սուր. (այս իննն՝ այնմ՝ որ ինդրէ

* Երբ որ այսպէս յարաբերականն իր յարաբերեալին յառաջ դրուի, շատ անգամ հոլովը կը փոխէ, ինք յարաբերեալին հոլովը կը դրուի ու յարաբերեալն ալ յարաբերականին:

Չորս վանն կոսնոսի եւ Արամազդայ պատմութիւնք իցին, ամալեմ ասել. (այս իննն՝ ամալեմ ասել զպատմութիւնն որ վանն կոսնոսի եւ Արամազդայ իցին): — Հայելով յաշխարհի մասունս, եւ որ ի նոսա զանազանութիւնք են, զարուեստագէտն զովեցուց վանն իմաստութեան համաճարոյ (այս իննն՝ հայելով ի զանազանութիւնս՝ որ են ի նոսա):

ի քէն:) Ով որ +եղծէ (Բան մը) կ'ուզէ, որոք: Քիմ՝ քի սեռէն (պիր շէյ) խաթերէ, վէր:

Որ բամբասէ՝ կորուսանէ եւ զանձն իւր եւ զորոց լսենն ի նմանէ. (այս ինքն՝ կորուսանէ եւ զանձն այնոցիկ որք լսեն ի նմանէ:) — Լինիցիս միայնակեաց եւ ապաշխարեսցես Վասն որոց գործեցեր: այսինքն՝ ապաշխարեսցես վասն այնոցիկ զորս գործեցեր:) — Որոց լսեն եւ չպահեն ի մտի, մեղազրէ սաստիկս. (այս ինքն՝ այնոցիկ որ լսեն եւ չպահեն ի մտի*):

Ը. Շատ հեղ յարաբերականին եզակին՝ ուղղականի եւ նախորդիւ հորմլեբու մէջ՝ յոգնակիի տեղ կը գործածուի:

Որ ի հանդատեան են, դուն ուրեք յիշեն զԱստուած. (այս ինքն՝ որք ի հանդատեան են:) Որոնք որ հանգստի մէջ են, զԱստուած +ել կը յիշեն: Բահաթլըզ իշենտէ օլանլար Ալլահը փէք սէյրէք խաթըրլարենա կէթիւրիլէր:

Եթէ զառաջինն զոր ասացաք, յանձին ցուցանեմք. (այս ինքն՝ զորս ասացաք:) — Իմաստութիւն զորդիս իւր բարձրացոյց, եւ պաշտպան լեցի այնոցիկ՝ որ խնդրեն զնա. (այս ինքն՝ այնոցիկ որք խնդրեն):

Թ. Յարաբերականին սեռականը՝ յարաբերեալէն յառաջ դրուած ատեն նախդիրն ինք կ'առնէ:

Ոչ սա է Յիսուս, զորոց մէք գիտեմք զհայր եւ զմայր: Աս՝ Յիսուսը լէ՞, որոն մենք հայրը մայրը գիտենք: Պու իսա տէյիլ մի տիր, քի պիզ օնուն փէտերինի վէ վալիտէսինի թանրըզ:

Գտանէք յաւանակ մի, յորոց վերայ ոչ որ ի մարդկանէ նստաւ: — Վայ մարդոյն այնմիկ՝ յոյր յեան զայցե գայթագղութիւն:

Ա. յայտն կ'ըսուի նաեւ՝ զորոց զգործ առնուն, զորոց զապ առնումք, յարաբերեալին վրայ ալ նախդիրը կրկնելով:

* Երբեմն յարաբերեալը յարաբերականին հօլովը կ'առնէ: Չգիտեմք ինչ զոր ասէ Տէր, բնակէ յանձինս վատաց եւ անխրատից. (այս ինքն՝ ամենայն ինչ զոր ասէ Տէր:) Երբեմն ալ յարաբերականը յարաբերեալին հօլովը կ'առնէ: Չգէր Սեմի բարինս Գաթի եւ ամենեցուն՝ որոց ընդ արքային Գաթի. (այս ինքն՝ ամենեցուն որք ընդ արքային):

Թ. Յարաբերականին էական բայը՝ շատ անգամ՝ զօրութեամբ կ'իմացուի:

Եկն քահանայապետն եւ որ ընդ նմա. (այս ինքն՝ եւ որք ընդ նմա էին*):

ԹԱ. Յարաբերական դերանունն էական բայով մասնական անունն ոյժ կ'ունենայ. (ինչպէս աշխարհաբառ ալ կ'ըսենք. Մարդ կայ որ պանիր չի կրնար ուրեւ, իբր թէ սմանս):

Ի միջ հօր որդիս՝ է որ հնազանդ եւ հպատակ է հօրն, եւ է որ չարագոյն քան զաստանայ: Մէկ հօր զաւելընէրուն մէջ, կայ որ հօրը հնազանդ է, կայ ալ որ սարսուռայէն ալ չար է: Պիր փէտերին եվլատլարընըն իշենտէ, պաղըսը օրուր քի փէտերինէ միւթի տիր, պաղըսը տա պուլունուր քի շէյթանտան զկատէ քէթիւ տիր: Ի տան մեծի են անօթը՝ որ ի պատուի են, եւ են որ յանարգութեան: — Սողոմոն զնօշինն միայն զմարդոյն առեալ, է որ է ծակ, է որ ի սորս, եւ է որ ընդ փապարս երկրի մտեալք զօղեն:

ԹԲ. Երբեմն էական բայը զօրութեամբ կ'իմացուի:

Ժողովեցին, որ շատ, որ սակաւ. (այս ինքն՝ էր որ շատ, եւ էր որ սակաւ.) Որք շար, որք +ել ժողովեցին: Քիմի շօզ, քիմէ ազ տէվերտիլէր: Հանապազ մեղանչեմք, որ խորհրդով, որ բանիւ, որ լսելով, որ տեսանելով:

ԹԳ. Շատ տեղ յարաբերական դերանունն ու իր բայը զօրութեամբ կը դրուին:

Ետես Յիսուս այր մի Մատթէոս անուն. (այս ինքն՝ որոյ անուն էր Մատթէոս:) — Փայտն զգործով մեղան, եւ եղէզն զբանիւ յանցանսն ցուցանէ. (այս ինքն՝ փայտն ցուցանէ զմեղան՝ որ գործով լինին, եւ եղէզն՝ զյանցանսն՝ որ լինին բանիւ):

* Երբեմն յարաբերեալէն վերջը յարաբերեալին նշանակութեամբ ուրիշ դերանուն մը կը դրուի: Եհան երկիր բանջար խոտոյ, որոյ սերմն էր ի նմին: — Յորոց եւ իմաստունքն տեղի տուեալ վախշին ի նոյսնէ: — Տեղիդ յորո՞՞ կաս դու է որա, երկիր սուրբ է: — Որոց ձեռք իրեանց յանօրէնութեան են, եւ աջ նոցա լի է կաշառք:

Գ Լ Ո Ւ Ն Ժ Բ .

Գ Ի Մ Ո Ր Ո Շ Յ Օ Գ Ե Ր Ո Ւ Վ Ր Ա Յ

ՊԻՄՈՐՈՇ յօդերը «, որ, ն, դերանուանց ար-
մասն են: Ասոնցմէ ա՛ առաջին դէմը կը ցուցնէ, որ՝
երկրորդ դէմը, ն՛ երրորդ դէմը, ինչպէս առաջին մասին
մէջ (երես 35) ըսինք:

Ա դիմորոշ յօդերն երեք կերպով կը բանին:

Ա. Մ՛էյ մը էական դերանուան տեղ:

Ոչ բաւեմք արարածք՝ զարարէն պատմել. (այս ինքն՝
ձեռք արարածք:) Չենք կրնար մենք՝ որ արարած ենք, ա-
րարին վրայ ծառել: Պիզ մանչուզաթլար՝ եարատըճըյը
թարիֆ էտէմէյիզ:

Պարտ է մեզ՝ որք կարողք՝ եմք, բառնալ զտկարու-
թիւն Տիւնդաց. (այս ինքն՝ մեք որ կարող եմք:) —

Չարթուցեալք՝ ի հանդատենէ քոյոյ. (այս ինքն՝ մեք
որ զարթեաք:) — Մի հեղգացցուք մեղաւորք՝ դառ-
նալ առ Աստուած, (այս ինքն՝ մեք որ մեղաւոր եմք:) —

Նախատինք եղաք Քրիստոսի քրիստոնեայք. (այս ինքն՝
մեք քրիստոնեայք:)

Ինչպէս աս օրինակներէն կ'երեւայ, շատ անգամ
այսպիսի խօսքերուն մէջ էական բայն ու յարաբերական
դերանունը զօրութեամբ կ'իմացուին:

Բ. Յուցական դերանուան տեղ:

Սիրելով զմիմեանս կատարի խողաղութիւն աշխար-
հիս (այս ինքն՝ խողաղութիւն այսր աշխարհի:) Մեկզմեկ
սիրելով աս աշխարհիս խողաղութիւնը գեղը կոս քայ:
Պիրիպիրիմիզի սէվմէ իլէ տիւնեանըն բահաթլըզը
թէքմիլ օլուր:

Բազում վնասու, ոչ միայն բեռինք եւ նաւիք, այլ
եւ անձանց մերոց լինելոց է նաւարկութիւնս. (այս
ինքն՝ վնասու այգը բեռին եւ այգը նաւի, լինելոց է
այս նաւարկութիւն:) — Նախ արարածք՝ եղեն, եւ
ապա մարդն ստեղծաւ: — Ի մասնէր կարող էք
զբողոն ծանաչել. (այս ինքն՝ յայգմ մասնէ:) —

Գ. Երրորդ՝ քիչ անգամ ստացական դերա-
նուան տեղ:

կամք՝ ոչ բնաւ ակորժէ զձերանայն. (այս ինքն՝ կամք
մեր:) Մէր կամսն տեղեւին ձերանալը չեմբեր: Կէօյնիւ-
միւզ իխթիյար օլմասընը խօշանմալ:

Բազում դպրութիւնքդ զքեզ ի մոլութիւն դար-
ձուցանեն. (այս ինքն՝ դպրութիւնք քո:) — Ծածկեա
զգլուխք, զի խորշակ աստիկ է ի լերինդ. (այս ինքն՝
ծածկեալ զգլուխքո:)

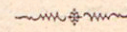
Դ. Գրաբառ լեզուի մէջ շատ յաճախեալ ոճ
մըն է՝ յարաբերական դերանունէն կամ զէն, մինչ, որ-
որ ինչ, որպէսի բառերէն ետքը պատահած բային կամ
անուան կամ դերանուան կամ մակբային վրայ «, որ, ն
յօդերը զնել:

Ահաւասիկ զոր դուռ սիրէիր՝ հիւանդացեալ է: Ահա
տու սիրած մարդդ նիւնըցած է: Իշթէ սէնին սէվտիյին
խաթէ օլմուշ:

Որ ոչն տեսանեն՝ տեսցեն, եւ որք տեսանեն՝ կուրաս-
ցին: — Այդ զէ տեսերք զիս եւ հաւատացեր: — Ուր
եսն երթամ՝ դուք ոչ կարէք գալ: — Որ առաջին եւ
զկնի երթային՝ աղաղակէին: — Մինչ մանուկն էիր՝
անձամբ անձին գօտի ամէիր: — Մէք ոչ կարեմք զոր
տեսաքն եւ լուար՝ չլսուել: — Ո՛վ է որ ասէք ցբեզ՝
թէ տուր ինձ բմնել: — Հատտ ինձ զոր պարտիսք: —
Չե՛նչ իրք են՝ վասն որոյ եկիքք: — Չոր ասէն կամ
զոր ասէ՝ այսպիսի ինչ է: — Աղաչեցի զքեզ կալ
յեփեասո՝ մինչ երթային ի Մակեդոնիա. (այս ինքն՝
յայստամ մինչ երթային:)

Ե. Վիչ անց հարցական բառերէն ետեւ ալ կը
դրուին:

Ընկեր, վասն որոյ՞ եկիրք: — Գիտե՞ք զէնչ արարիք
ձեզ: — Ընդէ՞ր զզկիմս: — Չե՞ լայքք եւ ճմեցու-
ցանէք զսիրտ իմ:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԳ.

ԲԱՅՅԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ՉԱՆԱԶԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

Ներգործակցանք բայերուն խնդիր սեռին հայցական կը գրուի, ինչպէս վերը խօսեցանք:

Ա. ԹՎէ որ ներգործական բայը կրաւորականի փոխուելու ըլլայ, ներգործական բային խնդիր սեռին կրաւորականին անուն բայի կ'ըլլայ. իսկ ներգործականին անուն բային կրաւորականին բայառական հոլով խնդիր սեռի կ'ըլլայ:

Հեթանոսք պաշտեցին զարեգակն եւ զլուսին:

Արեգակն եւ լուսին պաշտեցան ի հեթանոսայ:

Նոս առաջին պարբերութեան մէջ Հեթանոսք՝ անուն բայի է պաշտեցին ներգործական բային. իսկ երկրորդ պարբերութեան մէջ է հեթանոսայ՝ խնդիր սեռի եղած է պաշտեցան կրաւորական բային: Նոյնպէս զարեգակն է զլուսին խնդիր սեռի են պաշտեցին ներգործական բային. նոյն բառերն անուն բայի եղած են պաշտեցան կրաւորական բային:

Բ. Արբեմն ներգործական բայ մը երկու հայցական խնդիր կրնայ առնել. մէկը խնդիր սեռի, մէկալը խնդիր բնութեան:

Դու զո՞ առնես զքեզ: (խնդիր սեռի՝ զքեզ:) — Հարցից եւ ես զչեղ քան մի: (խնդ. սեռի՝ զչեզ:) — Թագաւոր զո՞ն ասն զՅիսուս: (խնդ. սեռի՝ զՅիսուս:) — Ուսուցանէր զնոս առաւօք քաղաքս ինչ: (խնդ. սեռի՝ զնոս:)

Գ. ԹՎէպէտ հայցական խնդիր միայն ներգործականները կ'առնեն, բայց չէզոք բայերն ալ երբ որ իրենց արմատը (հասարակօրէն հետը ամականով մը) խնդիր առնեն, հայցական կ'ուզեն:

Չափնայն հնարս հնարեացոս, զի ի սիրոյն Աստուծոյ մի վերջացուք: Ափն հնարոն ընենք, որ Աստուծոյ սերն զբնութիս: Ալլահն մու հապպեթ ինտէն այրբմամազ իշին, հէր էլիմիզան կէլէնի էտէլիմ:

Երկնչել էրկի-զ մեծ. (այս ինքն՝ երկիւզիւ մեծաւ:) —

Ելաց լախն մեծ. (այսինքն՝ ելաց լալով մեծաւ): — Չարմացաւ զարմացոս մեծ. (այս ինքն՝ զարմացաւ մեծաւ զարմացմամբ: — Կոծեացին ի վերայ նորա կոծիրբեւ ի վերայ սիրելոյ եւ աշխարհացին աշխար իբրեւ ի վերայ անդրանկան:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ զբարոս նախանչն նախանչել. քաղաքս վասարախ վասարախել. մեղս առ է մահ մեղանչել. արարանալ զարար հայարարախեան. եւ այլն:

Դ. Նոյնպէս չէզոք նաեւ կրաւորական բայերուն խնդիրը գործիականի տեղ հայցական կը գրուի, երբ որ բային հետ նոյն կամ նման նշանակութիւն կ'ունենայ:

Ոչ նոյնս պարտ էր զարկարել Քրիստոսի եւ այնպէս մտանել ի փառս իւր. (այս ինքն՝ նովին չարչարանօք չարչարել:) — Նոքա զնոյն րոն նմեցին. (փոխանակ՝ նովին քնով:) — Խնդացին յոյժ ուրախութիւն մեծ:

Այսպէս կ'ըսուի, ամականով մը մէկտեղ՝ ամալել զամօթ, մեռնել զմահ, աղաղակել զշայն, ծեծողել ծաղրել այլն:

Ե. Նոյնպէս ներգործական եւ չէզոք բայերուն քով՝ յարաբերականը հայցական կը գրուի, երբ որ բային արմատը կը յարաբերէ:

Եսաւ պահէր սխ Յակովբայ վասն օրհնութեանցն զոր օրհնեաց զնա Իսահակ իւր. (այս ինքն՝ որովք օրհնեաց զնա:) — Ակայ լեցին յարախեանն, զոր յարեաւ. (այս ինքն՝ որով յարեաւ:)

Չ. Քիչ տեղ չէզոք բայեր ներգործական բայի ոյժ ունենալով՝ հայցական խնդիր կ'առնեն:

Չոր ինչ հայի ոք, ի նոյն փոխի մտօք, (այս ինքն՝ յոր ինչ հայի ոք:) Ինչ որ մարք կը տեսնէ, մարտն անոր կը դասանայ: Ինասն նէքի կէօրիւբտ, Փիլքրի իլէ տէ օնա տէօնէր:

Ելբայսն յանցեալ զամանն. (այս ինքն՝ անդիտացաւ կամ ոչ ծանեալ զամանն:)

Է. Նոյնպէս աւ կրաւորական բայերը, վարդապետի, իրարի, հրամայի, պահանջի, եւ այլն. հայցական խնդիր կ'առնուն*:

* Նոյնպէս լինի՝ էական բայով ներգործական անկատարներ կը ձեւանան, ու հայցական խնդիր կ'առնեն:

Ամենեցուն դատաստան եւ քննութիւն լինելոց է, եւ մեր ընդ ամենայն մեղաց պահանջիմք զհամարն:

Ը. Հարկանե՛մ, զարկանե՛մ բայերը խնդիր բնութեան՝ չ նախդրիւ սեռական կ'առնեն երբ որ ածկ. զարքմա՛ք նշանակեն:

Հմուտ ղեկավար մտա ի նաւահանդիսոն հասեալ, առաւել իմն զգուշանայ նաւին, զի մի զգարն հարկանեղի:

Վարպետ նաւավարը նաւահանգիստին ծոց նաւին վրայ աւել զգուշութիւնս չլինէ, որ քարէ զարնէ: Ուսթա բէլիս լիմանա եագլաշնճա՝ կէմիսի թաշաչարփըմարն տէսի ղելյատէ տրզդաթ էտեր:

Յետս յետս չոգան եւ զարկան գէտնէ: — Կալաւ զմանկունս քո եւ հար զգարն:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ ծափ զծափի հարկանե՛մ. զահի, զածոթի հարկանե՛մ. եւ այլն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Գ.

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Ի Թ Ի Վ Ր Ա Յ

Ա. Անբերե՛տութիւն ներդայականը՝ ժամանակ կը նշանակէ:

Ի ծնանելն* Յիսուսի մուք յարեւելից եկին Սերուսաղէմ: Յիսուսին ծնանելու արեւն ճոզերն արեւելքէն Երուսաղէմ էկան: Յիսուսուն աօղտուղու վազըթ, միւս նեճճիմէր կիւն աօղուտան Գուտարի շէրիփէ կէլտիէր: Ի սփռել լուսոյ՝ վաղվաղակի բմբունեցին որ ի խաւարի զնայցեն: — Ի քաղանակ մարդկան ածեցին չա-

Չգէտնել լինիւր կոյսն մանուկ (Հռիփսիմէ) զտիզերասաստ բունաւորն. (այս ինքն՝ զգետնէր):

* Կարմախա շատ չէզոք բայերու անկատարը քննադատք լինելն. զարմախա լինիւր, երեւեալ լինիւր:

* Ընտիր ձեռագիրներ, (ինչպէս ընտիր սպագրութիւններու մէջ ալ կ'երեւայ.) Թէ կրատրականին եւ թէ ձայնակրական չէզոք բայերուն աներեւոյթը եւ կը բանեցընեն, եւ ոչ էլ:

Քիչ տեղ աներեւոյթը իտալ կը վերջաւորի. ինչպէս Հրամայեաց Բիւլետալ Թուշուս. (այս ինքն՝ բղիւնէլ):

րիքն, զորս ջրհեղեղաւ դատեցաւ Աստուած: — Ի սերմանելն՝ էր որ անկաւ առ ճանապարհաւ*:

Բ. Արբ որ աներեւութիւն վրայ առ ի նախդիր դրուի, համար կը նշանակէ. ինչպէս, առ ի գործել, գործելու համար:

Գ. Արբեմն առ նախդիրը չի դրուիր:

Հովանի տերեւոյն պիտոյ է ի պահել զպտուղն: Պտուղը պահելու համար փերեւն շուրջ պէտք է: Մէյվէյի հրժիւ էթմէ իշին եափրաղըն քէօլիէսի լաղըմ տըր:

Ի լեւել եկեալ եմ ես. (այս ինքն՝ առ ի լեւել):

Դ. Հատ անգամ առ ի նախդիրը բուրբովն չի դրուիր:

Ի մէջ լեբանց աղբերք զնան, արքոցանել զամենայն դազանս վայրի. (այս ինքն՝ առ ի արբուցանել): Լեբանց մէջ աղբիւրներ կը քալեն՝ վայրի անասունները խօծցընելու համար: Տաղար իշինտէ պունարլար երբիւր՝ եապանի հայվանաթը իշիբմէք իշին:

Գայ Յիսուս առ Յովհաննէս՝ Վերբել ի նմանէ. (այս ինքն՝ առ ի մկրտել ի նմանէ): — Ել Իսահակ զքօսանել ի դաշտի ընդ երեկս: — Ած Աստուած ջրհեղեղ՝ ապահանել զամենայն երկիր: — Չհուր շիւտացանել՝ ջրոյ պէտք են. (այս ինքն՝ առ ի շիւտացանել զհուր):

Ե. Անբերեւոյթ բայերը երբեմն սեռականի կամ տրականի տեղ, ըստ, առ, ջառ նախադրութիւններուն ուղղական ինդիր կ'ըլլան:

Յեւրոպն տեղիք ինչ են ծովուց, որոց ջուրն ըստ ածել լուսնոյ ածէ, եւ ըստ պահանելն պահասէ: Եւրոպս ծով մէջ փեղիք կան, որոնց վուրը լուսնոյ ածելուն հասե-

* Քիչ տեղ աներեւութիւն ներդայականն իր սեռական կամ տրական անուն ըստին հետ կը համաձայնի, ինքն ալ սեռական գրուելով. այսպէս,

Ո՞վ որ յանցանել արտանից գիշերոյ, եւ ծափելոյ առաւոտս, եւ արեւմտան երեւելոյ ոչ ուրախանայ. (այս ինքն՝ յանցանել արտանից գիշերոյ, ի ծափել առաւոտս, եւ յարեւանն երեւել):

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ. Այսոցիկ այսպէս եղելոց. (այս ինքն՝ ի լինել այսոցիկ այսպէս): Հգոր կուուոյ եղելոց (այս ինքն՝ ի լինել Հգոր կուուոյ): Աս սճը յուտարէնէն մտած է մեր լեզուին մէջ:

Տար ինչ շարանայ ու պահելուն հասեմար ինչ պահի: Ի վրո-
փատա պազը սեմթէրտէ տէնիզին սույու՝ այ պէջիւ-
տիւքճէ շողալըր, վէ քիւչիւլտիւքճէ աղալըր:

Ըստ յաստմանալ ժամանակին ընութեամբ սովորին բա-
րէք: — Աս զփոփեւ ծախիցն՝ փախտաական եղել: —
Ոչ եթէ աս սորել հաստատեցեր ինչ: — Վասն ամ-
բիծ եւ անդատապարտ կալ մեզ առաջի ահեղ ասե-
նին Քրիստոսի:

Չ. Այնպէս ան անուններն որ աներեւութի սյժ-
ունին՝ աս կամ աս է նախազրութեամբ ուղղական կը
դրուին:

Քրիստոնեայքն աս սեր Քրիստոսի յոյժ ինդութեամբ
ընդունէին զամենայն չարչարանս. (այս ինքն՝ վասն սի-
րոյն Քրիստոսի*):

Այսպէս կ'ըսուի Աս է զքիսանս, աս նախանչ:

Ի. Հատ անգամ դիմաւոր բայի մը առջեւ անե-
րեւոյթ բայ մը կը դրուի, փոխանակ զի կամ ինչ շողիա-
պով դիմաւոր բայ դրուելու **:

Մի աղօթեր քոյ կամայ կառարել. (այս ինքն՝ մի աղօ-
թեր զի կատարեցին կամք քո): Մէ աղջիւր որ քո-
հասոք բլայ: Մէնին բատեթինին իլէրի վարմասը իչին
տուա եթմէ:

Չմարդոյ յիրաւի ասեմք իրել պատուհաս ընդ որոյ
գործիցէ (այս ինքն՝ ասեմք թէ յիրաւի կրէ պատու-
հաս): — Ասէ ցիս Հողին, երթալ ընդ նոսա եւ մի ինչ
իղջել. (այս ինքն՝ զի երթայց, եւ մի ինչ խղճեցից): —
Եմուա սքանել անդ ընդ նոսա. (այս ինքն՝ զի ազցի): —
Աբբայ Ռորովամ աճապարտաց ելանել ի կառս իւր եւ
փախել Արուսաղէմ:

Վասնկ տեղեր աներեւութի տեղ ընդունելու-
թիւն անցեալ ալ կը դրուի:

* Երբ որ աներեւութին գործիականն իր բային վրայ կրկուե-
լու բլայ, բային նշանալու թիւնը կը սաստկացնէ:

Այս օրհնելով օրհնեցից քրքը, եւ քաղցասոցանելով քաղ-
ցասոցից զգաւակ քո որպէս զաստեղս երկնից բազմու-
թեամբ: — Ոչ միայն քիտելով քիտն զբարին, այլ եւ սյլոյ
ուսուցանեն:

** Աս աներեւոյթն՝ Արթիւն Երբոյ կ'ըսուի, իբր թէ դիմա-
ւոր բային թող չի տար որ իր խնդիրն առնու:

Տեսանեմք երկուս արս միազգիս ընդ միմեանս քրք-
փուլալ, միմեանց մահու եւ արեան ծարաւի են. (այս
ինքն՝ տեսանեմք զի ընդ միմեանս գրգռին): — Գոմէտ
զոմն ասեն Եկեալ ի Հայոս. (այս ինքն՝ Գոմէտ ամն ասեն
թէ եկն ի Հայոս):

Ը. Սխանեմ, կարեմ, կասեմ, ջանամ եւ այլն՝ բայերը
(հասարակօրէն իրենցմէ ետքը) աներեւոյթ մը կ'ուզեն:

Ոչ կարէ ծառ բարի պտուղ չար առնել: Աղէկ ծառը քել
պտուղ չի կրնար պուլ: Իյի աղած ֆէնա մէյվէ վերեմէզ:
Ճշմարիտ հաւատացելոց սատանայ փորձութեամբք
ոչ կարէ սքանել: — Յիսուս առեալ ջուր՝ արկ ի
կոնք եւ սկսաւ լուսանալ զոտս աշակերտացն: — Այս
այր սկսաւ շինել, եւ ոչ կարաց կառարել: — Չանային
աբքն դարձոցանել զնաւն ի ցամաք:

Թ. Այնպէս դիմազուրկ բայերն ալ բաց ի արա-
կանէն, աներեւոյթ մ'ալ կ'ուզեն:

Քրիստոնէի ոչ է պարտ կուտել, այլ հեղ լինել: Քրիս-
տոնեան պէտք չէ կուտել, հասցա հեղ բլայ: Քրիստիյա-
նա նիզատան զաչըպ հաղիմ օլմագ ֆարզ տըր:

Ոչ է բարւոք առնուլ զհաց մանկանց եւ արկանել
շանց: — Յորժամ զաներեւութէն ճառիցէ ոք, պար-
տի զմիտս յարակել, եւ զետրհուրդս սրբել, զոյոյց շարժ-
մանց պարզել:

Ժ. Յունարէն լեզուէն մտած է աներեւութին
անուն բային երբեմն հայցական դնել, երբ գլխաւոր
խօսքը ներգործական (ասեմ, կասեմ եւ այլն) բայով է:

Որ սիրէ զընկեր իւր, կամի զնա լինել որջ մարմնով եւ
առաքինի հողւով. (այս ինքն՝ կամի զի նա որջ իցէ):
Ով որ էր ընկերը ինչ սիրէ, կուզէ որ անիկայ մարմնով որջ
ու հոգեով առաքինի բլայ: Այսպէս աղանդըր սեվէն՝ ճունն
թէն իլէ սաղ, վէ ճան բլա ֆաղիւնէթիւն օլմասընը
արղիւլէր:

Կամիմ զնեղ իմաստունս լինել ի բարիս, եւ անմեղս ի
չարիս. (այս ինքն՝ կամիմ զի դուք իմաստուն իցէք): —
Այնպէս ցուցէք ամենեցուն զնեղ ճշմարտախօս լինել,
մինչ զի լոկ բանից ձերոց որպէս երբման հաւատայ-
ցեն մարդիկ. (այս ինքն՝ ցուցէք ամենեցուն թէ դուք

Ճշմարտախօս էք:) — Զառարինութեան ոսրան քրր-
տամբք եւ աշխատութեամբք ասաց Պղատն քո-
սանէ:

ԺԱ. Երբ որ աներեւութին վրայ ընդ նախագրու-
թիւն գրութի ժամանակ կը ցուցընէ:

Ընդ երկուն նորա ներդէին զնա ժողովուրդքն: Եր-
կալոս արեւը ժողովուրդը զանկէայ կը ներէր: Արտերէն
ճեմիակ ծնու սրգըշարըրօր ուտու:

Ընդ երկուն Յիսուսի ի նաւէ, պատահեաց նմա այր
մի: — Արջք օրհասականը ընդ վախճանել շնչոյն հզօ-
րագոյնս կուռին:

Երբեմն ալ կը նշանակէ պէս, շոտ մը կիպի,
անիտէ:

Ընդ քոսանէն շորացաւ: Բոսանելուն պէս շորոս-
Պիթիտի կիպի գուրուտու:

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Ե

Ը Ն Գ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ե Ա Ն Վ Բ Ա Յ

Ա. ՈՂ կամ օղ վերջաւորեալ ընդունելութիւնը
ածական են, եւ կը հոլովին ողք, է-, աջ, օ+:

Այր քարիացող նիւթէ զկուր: — Մի լինիր ընկեր ուն
քարիացողէ:

Բ. Ասոնը ներգործական բայի ոյժ ունին, ու հայ-
ցականի տեղ սեռական խնդիր կ'ուզեն:

Առաջի Աստուծոյ կեաս, որ անող է սրտից եւ խոր-
հորտէրը անող է: Ալլահը կ'օզիւ ալթընաս եւ-
չայօրուն քի, երբէյին վէ տիւշինճէլէրին թէֆ-
թիշիսի տիր:

Լեր ի հարցմունս խոնարհամիտ, ի պատասխանին
հանդարտ, եւ սիրող խաղաղութեան: — Զուգութիւն
(միաբանութիւն) է մայր բարեաց, անզուգութիւն
(անմիաբանութիւն) ծնող զարեաց:

Գ. Շատ անգամ լի ընդունելութիւնը ող ընդու-
նելութեան նշանակութիւնը կ'ունենայ: Ասանկ տեղեր
յոգնակին եզակիի տեղ ալ կը բանի:

Յուզա եղել առաջնորդ ունեւեացն Յիսուսի. (այս ինչն՝
ունողացն Յիսուսի:) Յոսրոս զՅիսուս բռնողներուն ա-
ռաջնորդ եղաւ: Յուզա Յիսուսութեան թանարբն գրա-
վուզու օլտու:

Աստուած չբռնագատէ, այլ զհասելեացն ատորժէ զա-
ռաքինութիւն. (այս ինչն՝ զվառեցողին:) — Ար չկա-
րիցէ առեղծուլ զառական, առեղծեացն ինչս տուժիցէ.
(այս ինչն՝ առեղծողին:) — Լինիջիք առնելիք բանին եւ
մի լսելիք միայն. (այս ինչն՝ արարողք, լսողք: — Ի
տախտական խորտակելոց յայտնի երեւէր քերեւեացն
թամծութիւն. (այս ինչն՝ բերողին՝ Մովսիսի:)

Գ. Այլ ընդունելութիւնը՝ երբ որ ելոյ, ելոլ, ե-
լոց, ելով կը հոլովի, ածական է:

Արդի իբրարեալ իմաստուն լիցի: Խրատոսած որդին ինչա-
ցէ կ'լլայ: Նասիհաթ լանմըշ է վատ իլիմտար օլուր:

Արեզակն ճառագայթիւք իւրովք լուսաւորէ զօրոս
խասարեալս: — Շունը կերակրին է փշրանաց անիւլոց ի
սեղանոյ տեառն իւրեանց:

Ե. Այլ ընդունելութիւնն ան ատենը բայի պէս
կը բանի, երբ որ աներեւոյթ բային գործիականին ոյժը
կ'ունենայ:

Մեղուք նախ որդն ծնանին, եւ որդն ամեցեալ եւ ինչ-
աբերեալ թռչուն կերպարանի: Մեղունները առաջ որդ
կը ծնանին, ետք որդը փծնալով ու ինչ բոսացնելով՝
Բուսան կ'լլայ: Արըւար է վեղալ պեօճէք արարար, վէ
սօնրա պեօճէք պեօջիլիւպ վէ դանատ պիթիլիլպ
զուշ քիսպէթի քեւպ էաէր:

Մուրեալ մարդկան յԱստուծոյ, զտարերս աստուածս
ասացին: — Արդին Յակովբայ Յովսէփ նենգեալ յեղ-
բարցն վաճառի յԱրիպտոս: — Նախանձուն տկարա-
նայ առ ճշմարտութեան ընտրութիւն, ի նախանձուն
խաւարէ իւրացեալ: — Մովսէս ի Հոգւոյն սրբոյ
վարարեալ իւրացեալ՝ ուսաւ զհանդամանս լինելութեան ա-
րարածոց:

Զ. Ի ոչ ընդունելութիւնն էական բայի հետ մեկ-
տեղ կը բանի, ու կը նշանակէ պիտի:

Գունն էս որ քաղցին ես՝ եթէ այլում ակն կայցուք:
Գունն էս ան որ պիտի քաս՝ ին ուրիշն սպասեն: Սէն մի
սին կէլէճէք՝ եօզսս պիր պաշղպարնս պէքլէյէլիմ՝:

Ամենքին կալցոյ եմս առաջին ասենին Քրիստոսի: —
Ընդ ամենայն դատարկ բանի համարս որոջ ես:

Է. Երբեմն լոյ ընդունելութեան տեղ ուրիշ բառ
կը դրուի, որ նոյն ընդունելութեան ոյժն ունի:

Յո՞ւ անիցին փախել. (այս ինքն՝ յո՞ փախելոց իցես):

Ո՞ր պիտի փախին: Ներէյէ զաշաճազ պին:

Համարս ունիմ որո՞ւ Աստուծոյ. (այս ինքն՝ համարս
տալոց եմք): — Ընդ ամենայն դատարկ բանից համարս
որո՞ւ հաստէ: — Հանդերձեալ էս մեռանել. (այս ինքն՝
մեռանելոց ես): — Վայ մայ մարդկան միանգամ զե-

ռանել. (այս ինքն՝ մարդիկ միանգամ մեռանելոց են):

Ը. Ի ի ընդունելութեան ապառնին բանի մը յար-
մարութիւն կամ արժանաւորութիւն կը նշանակէ:

Չուր ցուրտ անձին ծարաւոյ ախորժել է: Պաղ Ընորը
ձարած մարդո՞ւ ախորժել է. Սօռզ սու սուսամըշ քիմ-

սէյէ խօշ կէլէր:

Ամբարտաւանութիւնն արել է Աստուծոյ եւ մարդկան:

— Մանուկ կաթնակեր, որ յայլ ինչ կերակուր մտա-
բերիցէ՛ ոչ պարժել է, այլ արքանարել է: Ամենայն
որ մարմին է՝ դէպ է, եւ որ ամարմին է՝ իմանալ է:

Թ. Թձէ որ ընդունելութիւնները, մանաւանդ եալ
վերջաւորեալները, խնդիր ունենան ու խնդիրն իրենցմէ
առաջ դրուած ըլլայ, ընդունելութեան նախդիրն իր
խնդրին վրայ կը դրուի:

Գովութեան արժանաւոր այն բժիշկն է, որ զի որոնան
մահու հասեալ հիւանդն դարձուցանէ. (այս ինքն՝ որ
դարձուցանէ զհիւանդն հասեալ ի դրուես մահու:)

Գովութեան արժանի ան բժիշկն է, որ մահուան դռնը հա-
սած հիւանդը ին դարձնէ: Հիւրմէթ է լայրձ՝ օ հէքիմ
սիր, քի էօլիւմ տերէճէսինէ եէթիշմիշ խաթայը
սաղայար:

Հուրն յորժամ զի նա անկեալ նիւն ծախեսցէ, ինքն

զուրն յորժամ զի նա անկեալ նիւն ծախեսցէ, ինքն

զուրն յորժամ զի նա անկեալ նիւն ծախեսցէ, ինքն

չիջեալ աներեւոյթ լինի. (այս ինքն՝ յորժամ ծախես-
ցէ զնութն անկեալ ի նա:)

— Զա՞ս է դռնն ընկեցե-
լովն զանց առնէին: — Քրիստոս իւրով անպարտա-
կան մահուամբն կենդանացոյց զմահու դռնն պարտա-
կանս. (այս ինքն՝ զդատապարտեալքս մահու:)

Գ Լ Ո Ւ Ն Ժ Ձ.

Բ Ա Յ Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Դ Ո Ւ Վ Լ Ա Յ

Մ Ս զոյական եւ անական անուններ աներեւո-
թի ու ընդունելութեան ոյժ ունենալուն համար՝ Բայ-
անուն կը ըստին:

Ա. Ասոցմէ ուրիշն եւ ուրիշ վերջաւորեալ գոյա-
կանները հասարակօրէն աներեւոյթի ոյժ ունին, եւ
խնդիր սեռի սեռական* հոլով կ'ուզեն:

Ախտացեալքն դժկամակ լինին յարբոսմն դեղոց օզ-
տակարութեան. (այս ինքն՝ դժկամակ լինին ըմպել
զօղտակար դեղս:)

Հիւանդներն օգտակար դեղեր իմե-
լա՞ն ին դրոստին: Խաթայար մէնֆատթը իլաճարը
ալմազ իսթէմէզեր:

Աստուած արար զգինի յատուղոսն ինն հիւանդաց, ի
միջխարսնիւն ձերոյ, եւ ի սփոթանս սքոսոսաց. (այս
ինքն՝ առ առողջացուցանել զհիւանդս, ի միթարել
զձերոս եւ ի սփոթել զգաւորս:)

Յարարդոսն ինն աշխարհի ջուր ծածկեալ ունէր զամենայն երեսս երկրի:
— Հարց յանձն է իննամսն իննն որոյ մահանց: —
Սկիզբն ուսման զբոց աշխատութեամբ լինի:

* Քիչ տեղ սեռականի տեղ հայցական ալ խնդիր սեռի
առած կը գտնուի:

Իսմը իօսից նոցա ի մեր լեզուս պէճոմքն Աստուծոյ.
(այս ինքն՝ խօսելոյ նոցա զմեծամեծս:)

— Ըստ յառաջագոյն
+արողութեան Յոզիանու՝ Կրիստոսն ապախարութեան:
Օրհնութեան Իսահակայ զԵրուսէլ եւ Յակովբայ զՅորոս,
ոչ ի նոսա, այլ ի թոռունս նորս կատարեցաւ. այս ինքն՝
օրհնելն Իսահակայ զԵրուսէլ եւ այլն:)

— Պահեցէր զմտոս
ձեր ի դարձանէ զնիւրն. (այս ինքն՝ ի դատելոյ զնիւրն:)

Բ. Անն ուրիշ անուններ ալ՝ որ աներեւութի ոյժ ունենալով՝ սեռական ինդիր սեռի կ'առնեն:

Արար Աստուած զերկիր պողպար էր ի սնունդս ծառայից իւրոց. (այս ինքն՝ առ ի սնուցանել զճառայս իւր): Աստուած էրկիրը պողպարէր բարս, իր ծառաները սնուցանելու համար: Հազգ թաալէ քէնտի զուլարընը պէպէ՝ ձէք իշին թօփրաղը մէկվէտար էթատ:

Յետ վախճանին Յովսէփայ նեղէին Եղիպտացիքն զիտայէլ ի շինումս իւրացիս եւ ի քործ դաշտաց: — Եղին ի շինումս պատարին մինչեւ ի կարտերոսն շինումս ամբ հարեւր քառասուն եւ երեք:

Գ. Չեղզք աներեւութի ոյժ ունեցող անունները բացառական հոլով ինդիր բնութեան կ'առնեն:

Մահն ոչ այլ ինչ է, քան անգարումն հոգւոյ ի մարմնոյ: Մահն ուրիշ բան չէ, բայց էլիէ հոգւոյն մարմնէն պարտելը: Իօլեւմ՝ ճարն թէնտէն այրըմարնտան պաշտալ շէյ աէյիլ:

Սուրբն աղօթիւք զմահ ինդրէին, եւ զլուծումն ի մարմնոյ. (այս ինքն՝ զլուծանելն ի մարմնոյ):

Դ. Արաւորական նշանակութեամբ եալ ընդունելութեան ոյժ ունեցող բայանունները՝ բացառականի տեղ սեռական կ'առնեն*:

Եմ եմ եւ ես մարդ մահկանացու՝ ծնունդ նախաստեղծին. այս ինքն՝ ծնեալ ի նախաստեղծին:)

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ Աստուծոյ շինած եմ. նորսարարած եմ. կոխան որից:

Ե. Այնպէս ան անունները՝ որ ոչ ընդունելութեան ոյժ ունին, հայցականի տեղ սեռական կ'առնեն**:

Չեւքն են քործունեայ քործոց. (այս ինքն՝ զործող զոր-

* Երբեմն կրաւորական ընդունելութիւն անցեալն ալ՝ բացառականի տեղ սեռական կ'առնէ. այսպէս,

Արդպակնութիւնը մարդկան պատարեալք. (այս ինքն՝ ի մարդկան պատարեալք): — Ապեալք եւսալք եւ կաշկաշեալք երկոյն բնէրոյ: — Մարդկան հաստատեալ կտակ — Ենկեալք սոյն. (այս ինքն՝ անկեալք ի սրոյ):

** Քիչ տեղ ոչ ընդունելութիւնները, եւ աւել քիչ՝ եւ վերջաւորաները հայցական ինդիր կ'առնեն:

Մարդոց եւ պղծոց, զմար եւ զմար անարդողաց: — Ոչ սիրողաց զեղբարս՝ պատիժս խոտանայ: — Հուր ծախիշ չեւե: — Գախիք շարեաց, զինողս անարգուք:

ծոց): — Աստուած կանխաբեր է հանդերձեաց: — Խորշակ խառնաբոցիչ է բնուող եւ սնկոց.

Զ. Իսկ ինդիր բնութեան ան բային պէս կ'առնեն՝ որ բային որ ոյժն ունին:

Այնպս է ժամանակ ելից մերոց ի մարմնոյ աստի. (այս ինքն՝ ելանելոյ մերոյ ի մարմնոյ աստի): — Մի մտար է ամենեցուն յաշխարհս, եւ մի ել հասարակաց: — Ձէոգուոյն հայհոյութիւն մի թողցի: (այս ինքն՝ մի թողցի հայհոյելն զՀողւոյն): — Բարկութիւնն է եւսանքն զարտի՝ արեան. (այս ինքն՝ եւսալ արեան զարտի): — Աստուած արար զարեգակն լուսարոս արունջեան, զլուսին եւ զաստեղս՝ լուսարոս քիշերոյ: — Եղաք մըտաւորք, եւ բանաւորք, եւ սպասարոսս յանբանից: — Հեթանոսք արարածոց պաշտօնարարս եղին:

Շ առ անգամ հասարակ ածականներն ալ ինդիր կ'առնեն:

Ի. Որոնք որ նման, յարմար, ժեքսոր կը նշանակեն, արական ինդիր կ'առնեն, ինչպէս հարցումն ալ կը պահանջէ:

Որպէս ոչ են նման երեք երեսաց, նոյնպէս եւ ոչ սիրոց մարդկան սրտից նման են: — Բնութիւնս մեր միեմանց կարօտ ստեղծաւ յարարչէն: — Լեզու արժանի է մեծի քորշոսութեան:

Ը. Որոնք որ զունենալ կամ զորի բլլալ կը նշանակեն, բացառական ինդիր կ'առնեն. նոյնպէս կրաւորականի զօրութիւն ունեցող ածականները:

Չիր ինչ տեղի, որ խախտի իցէ յԱստուծոյ: — Յարմանիանէ անխառնաբ վախճանէր: — Արարին ամենեցուն աներեւոյն է ի մարմնատար ալաց: — Անգաստան մարտի ի վշոց: — Գայլ սպասարմբ է ի շինոյ եւ ի հնազանդութենէ ձեռաց մարդկան: — Անխառն ի Ըրոյ զինին անապակի կորչի: — Եղէզն շարժումն ի հողւոյն:

Թ. Ան մասնկամբ բողաղրեալ ածականները, կրնան շատ հեղ բացառականի տեղ տրական ինդիր առնել: Աստուած անհաս է մտաց կամ ի մտաց: — Աստուած անտես է աչաց կամ յաչաց: — Անձաշակ հոգեւորական իմաստից: — Անձաշակ յերկնաւոր բարեաց:

Գ Լ Ո Ւ Ն ժ Ե .

Մ Ա Կ Բ Ա Յ Ն Ե Ր Ո Ւ Վ Բ Ա Յ

Ա. Շ Ա Տ տեղ պարզ ածական անունները՝ բայի վրայ կյանքուն համար՝ մակբայ կ'ըլլան:

Որ յուսով մեղանշէ, անշոյս կուանշէ: — Մի ունայն ծախեսցուք զսակաւ աւուրս կենաց մերոց: — Ղուկաս լուսաւորաբոյն պատմէ զհանգամանս վերանալոյն Քրիստոսի: — Մեծաւ փութով անբանբաղ տայ զանձն ի դործ եւ ի վաստակ մըջիւնն: — Մեծայայն կարգացէք թերեւս ի քուն իցէ եւ յառնիցէ:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ անողորմ դատել, սուր պարծել, անբոս զբարբոյսել, եւ այլն:

Բ. Արբեմն ածականները « գիրն առնելով մակբայ կ'ըլլան:

Չարագործքն խղճիւ մտաց հարեալք սաստկազոյնս տանջին: — Բազմապատիկս աշխատէին:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ անշահու լալ, անօրոսս ծախել, եւ այլն:

Գ. Արբեմն ալ յոգնակի նախդրիւ տրական կը դրուի. այսպէս,

Յանգիտս ուտել. Յանշոյս ի ներքս մտանել. Յանհոփս կալ. Յանարժանս ծախել. Չդել է գաղտնիս:

Դ. Ասոր հակառակ մակբայները կրնան ածականի տեղ բայանուններու եւ ուրիշ գոյականներու վրայ դրուիլ:

Յանկարծախի շարժմունք բազում անգամ ի միում ժամու զաշխարհս սասանեցին:

Սիրտն է շտեմարան ամենայն բարոս խորհրդոց. (այս ինքն՝ բարի խորհրդոց: — Որբեբար սիրով զկամս հօրն կատարել. (այս ինքն՝ որդիական սիրով:)) — Շինէ երկուս տունս մեծապէս ծախիւք. (այս ինքն՝ մեծամեծ ծախիւք:)) Այսպէս կ'ըսուի նաեւ յատրի եւ յատրի բարոսի նման վայելել, լսար յառաջաբոյն խորողութեանն եւ այլն:

Ե. Ասանկ տեղեր գոյականին կամ բայանունան նախդիրը մակբային վրայ կը դրուի:

Ոչորմութեան փոխարէն պարգեւէ Աստուած Ղի սկզբանէ պատրաստեալ արայոսիւնն: — Ծունկք սուարելոյն Յակոբայ խտտացան իրբեւ զուշուռ է ստեպ ծուր կրկնելոյն:

Զ. Արբ որ նախագրութիւնները խնդիր չունենան, բային վրայ կ'իջնան ու մակբայի պէս կը բանին:

Արի, անց է մեջ: Եւ, մէջտեղն էկոս: Գալք, օրութայս կէլ:

Մտեալ ի նաւ անց յայնչոյս: — Արձակեա զժողովուրդսդ, զի երթեալ շուրջ յազարակս, գնեսցեն իւրեանց զինչ ուտիցեն:

Է. Արբեմն մի եւ նոյն բառք կրկնուելով կամ քանի մը անուն քովէ քով դառով՝ մակբայ կ'ըլլայ:

Սովն եւս շան զեւս սաստկանայր: — Աստուած ընդ Մովսէսի բերան է բերան խօսել: — Բան սո բան պատասխանի առնել: — Արբեալքն ոչ կարեն ուղիղ ոտիք ընթանալ, այլ գայլն է գայլն, եւ վաղվաղակի անկեալ կործանին: — Աստուած պաշտութիւն բաշքը է գլուխ երեւեալ լինէր յաշխարհին Հայոց: — Մեծամուրդ այդ նիճն է վեր տապալեցաւ: — Առ Մակեդոնացոց թագաւորն ազուաւք սղջոյն տային զայս օրինակ, խնդա թագաւոր Պտղոմէոս: — Եւ էր պատճեն հրովարտակին օրինակ զայս:

Ը. Արդեպէս քանի մը անուններ զանազան հըով դրուելով՝ մակբայի ոյժ կ'ունենան:

Այլաւ Սաուղ զթագաւորն Սմաղեկայ զԱզգազ կենդանայն. (ողջ ողջ:)) — Համարեցան թէ սո ուզտ ինչ իցէ. (աչի երեւցած:)) — Յիտուս հանէր զգիշերն է գլուխ յազօթս. (գիշերն է բուռն:)) — Լեառն Սինա ծխէր սո հասարակ. (առն գիշեր:)) — Աս օրին կամ՝ Նոյն օրին հատուցանել զվարձս. (անօրհապէս:)) — Վիճել զճանապարհայն. (ճամբան, ճամբոս վրայ:)) — Չարութիւնն թեպէտ սո ժամայն հեշտացուցանէ, սակայն յետոյ մեծապէս տրոմեցուցանէ:

Որչափ կարելի էր՝ ջանացինք համաձայնութեան գիտելիքները դիւրին կարգով, բացայայտ օրինակներով քիչ կանոնի մէջ համառօտել։ Քիանդամայն հարկաւոր գիտելիք մը դուրս չձգել։ Միայն քանի մը զարտուղութիւններ դուրս թող տուինք, որ մեր նախնիք բանեցուցած են։ Անոնցմէ մէկ քանին հոս գնենք։

Յոգնակի հայցական ու տրական հղովին վրայ * զրի տեղ՝ + գրուած ալ կը գտնուի։

Վարդապետք առաւել պատուելի են քան զհար+ բաս մարմնոյ։ — Առ աղքատ+ ողորմած եղեցուք։

Երբեմն ալ ուղղականի մէջ + գրին տեղ՝ *։

Օրէնս արդարութեան բռնութիւն մեր եղեցի։ — Երբ * խորհուրդս ստակալիս ի քեզ տեսանի։

Տեղ տեղ դիմաւոր բային անուն բային սեռական կը գրուի։

Ո՞ր * րո- + ի մարդկանէ զերիս տիւս եւ զերիս գիշերս անընդհատ ի քուն լինիցի։

Երբեմն այս, այդ, այն ցուցական դերանունները՝ թէ իրենց գոյականէն առաջ ու թէ ետքը գրուին, ամենեւին չեն հղովեր։

Այդ եղողոր. (փոխանակ բտելո-՝ այդը իւղղոյ)։ — Տանս այս, հզքրիս այս. (փոխանակ բտելո-՝ տանս այսորիկ, հզօրիս այսորիկ)։

Սամ մէկ հոլովը մէկալ հոլովի տեղ կը գրուի։

Այսք երախտեօ, զայտոս առօրբ, այս՞ սահմանս. (փոխանակ բտելո-՝ այսորիք երախտեօք, զայտորիք առօրբ, այսու սահմանս)։

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ որո՞՞մ անուն էր Յայրոս, (այս քնն՝ որոյ անուն էր Յայրոս)։

Որչափ աւելի փոյթ ունենայ սորվողը կարգացածն աղէկ հասկերնալու, այնչափ աւելի դիւրաւ կրնայ գտնել այսպիսի զարտուղութիւնները։

ԱՀԱԿԵՐՏՆԵՐԸ քերականութեան հետ պիտի սկսին պարզ գրքէ մըն ալ կարգալ ու չգիտցած բառերնին սորվիլ։ Ետքը ան սորվածներուն վրայ պիտի սկսին զատել նախ անուններուն հղովները, երկրորդ ածականն ու գոյականը, եւ ետքը դերանունները, բայերուն սեռն ու խոնարհմունքը, եւ այլն. այսպէս,

Իբրեւ էջ Յիսուս ի լեռնէ անտի, զնացին զինի նորա ժողովուրդք բազումք։

Իբրեւ, մակբայ. էջ, իջանե՞մ, ներգործակերպ չէզորբ բայ, կատարեալ, եղակի երրորդ դէմ. Յիսուս, ուղղական յատուկ անուն. ի լեռնէ, բացառական, կ'ելլէ լեռան գոյական անունէն. անտի, մակբայ. գնացին, գնամ, ներգործակերպ չէզորբ բայ, կատարեալ, յոգնակի երրորդ դէմ. զինի, նախադրութիւն. նորա, սեռական խնդիր նախադրութեան. ժողովուրդք, յոգնակի ուղղական. բազումք, իր ածականը, որ մէկտեղ հղովեր է։

Երբ որ երկրորդ մասը կը սկսին, ան ատեն պիտի ճանչնան թէ որն է անուն բային, խնդիրը, յատկացուցիչը, եւ այլն։ Անոր համար բոնք որ սորվածներնուն վրայ ընեն լուծումը, ինչու որ մինչեւ խօսքը չհասկցուի՝ չի լուծուիր։ Ուստի լուծելու խօսքը յառաջ պետք է թարգմանել տալ տղուն ու ետքը լուծել տալ, այսպէս։

Օրինակ։

Իբրեւ էջ Յիսուս ի լեռնէ անտի, զնացին զինի նորա ժողովուրդք բազումք։ Եւ ահա մատուցեալ բորոտ մի՛ երկիր պագանէր նմա եւ ստեր, Տէր, եթէ կամիս՝ կարող ես զիս սրբել։

Յիսուս երբ որ լեռնէն իջաւ, անոր ետեւէն շատ ժողովուրդներ գացին։ Եւ անս բորոտ մը քովը գալով՝ անոր երկրպագութիւն կ'ընէր ու՝ լուեր, ո՞վ Տէր, ի՞նչ որ սուղես, իւրեանս զիս սրբել։

Վեղաման Յիսուս տաղտան էնտի, Օնուն արարն-
տան շօղ ձեմաթլար կիթտիէր: Աէ իշթէ պիր ույուզու
Օնա եազլաշըպ՝ սեճատ գըլար վէ տէր խտի, էֆէնտիմ՝
էյէր իսթէրսէն՝ պէնի թէմիզ ետէպիլըրսին:

Լո՞ծո՞՞ն:

Իբբէ, մակբայ.

Էջ, ներգործակերպ շէզըբ բայ.

Յիսուս, անուն բայի.

Ի Էննէ անտի, այս ինքն՝ Ի Էննէն բացառական խնդիր
էջ բային.

Գնացին, շէզըբ բայ.

Զին նորս, նախադրութեամբ խնդիր ցնացին բային.

Ժողովորդ բողո՞՞մ, անուն բայի.

Ե, շաղկապ.

Անա, մակբայ.

Մարտոցեալ, ընդունելութիւն անցեալ, որ գործիա-
կանի ոյթ ունի.

Բորոք ֆ, անուն բայի.

Երկիր պոպանէր, ներգործական բայ.

Նճա, տրական խնդիր երկիր պոպանէ՞մ բային.

Ե, շաղկապ.

Աւեր, ներգործական բայ. իր անուն բային զօրու-
թեամբ կ'իմացուի, որ է նա, այս ինքն՝ Բորոքն.

Տէր, կոչական:

Ենէ շաղկապ.

Կոթն, հասարակ բայ, զօրութեամբ ունի անուն բային,
որ է որո՞.

Կարող ես, շէզըբ բայ, զօրութեամբ ունի անուն բային
որո՞.

Օն խնդիր սեռի՝ սրբէլ աներեւութին.

Սրբէլ, աներեւոյթ:

Իբբ որ վարպետը կը տեսնէ որ աշկերտը գիւրին
խօսքերը կրնայ անսխալ լուծանել, ան ատեն լուծումն
ուրիշ կարճ կերպով պէտք է ընել տալ: Աս երկրորդ
լուծման կարգն աս է, նախ՝ իւրաքանչիւր բառ իր կար-
գաւր դնել. եւ երկրորդ՝ մութ խօսքերը պարզել: Ար-

գին մէջ ամենէն առաջ կը դրուի յարաբերական դե-
րանունը կամ շաղկապը, ետքը մակբայը, ետքը անուն
բային, ետքը խնդիր սեռին, ետքը մեկալ խնդիրները.
այսպէս:

Յիշեաց Աստուած զնոյ: . . Եւ ամ Աստուած հողմ
ի վերայ երկրի. եւ խցան աղբերք անդնդոց, եւ արգելաւ
անձրեւ յերկնից . . : Եւ նստաւ տապանն ի լեբինս
Աբարատայ: Եւ յետ քառասուն աւուր եբաց նոյ զպա-
տուհան տապանին, եւ արձակեաց զազուան:

Լո՞ծո՞՞ն: Աստուած յիշեաց զնոյ: Եւ Աստուած
ամ հողմ ի վերայ երկրի. եւ աղբերք անդնդոց խցան,
եւ անձրեւ արգելաւ յերկնից: Եւ տապանն նստաւ ի
լեբինս Աբարատայ: Եւ նոյ եբաց զպատուհան տապանին,
եւ արձակեաց զազուան:

Այսպէս պարզելու մէջ յատկացուցիչը յատկա-
ցեալէն, բացայայտիչը բացայայտեալէն, ու բացասական
մասնիկն իր բայէն, մասնական անուան ու ածականին
խնդիրն իրենցմէ շէն զատուիր, ինչպէս:

Օրինակ:

Իտես Փարաւոն երազ. թուեր թէ կայցէ յեզը
զետոյ, եւ ահա որպէս թէ ի գետոյ անտի ելանէին եւթն
երինջը գեղեցիկը տեսանելով եւ ընտիրք մարմնով: Եւ
այլ եւս եւթն երինջը ելանէին ի գետոյ անտի, զազիրք
տեսանելով եւ վտիտք մարմնով:

Լո՞ծո՞՞ն: Փարաւոն ետես երազ. թուեր եթէ
կայցէ յեզը գետոյ, եւ ահա որպէս թէ եւթն երինջը
գեղեցիկը տեսանելով եւ ընտիրք մարմնով ելանէին ի
գետոյն: Եւ այլ եւս եւթն երինջը զազիրք տեսանելով
եւ վտիտք մարմնով ելանէին ի գետոյն:

Ուրիշ օրինակ:

Իջին եղբարն Յովսեփու տաներին զնել ցորեան
Եգիպտոս, եւ զԲենիամին զեղբայրն Յովսեփու ոչ ար-
ձակեաց Յակոբ ընդ եղբարսն. քանզի ասէր թէ գուցէ

պատահից նմա հիւանդութիւն: . . . Ծանեալ Յովսէփ զեղբարսն իւր, եւ նոքա ոչ ծանեան զնա. յիշեաց Յովսէփ զբազն իւր, եւ ասէ ցնոսա. Լրտեպ էք դուք, եւ դիտել զել եւ զմուտ աշխարհիս եկեալ էք:

Լուծում: Տանեքին եղբարքն Յովսէփու իջին յեղիպոսս առ ի գնել ցորեան, եւ Յակոբ ոչ արձակեաց զհենիամին զեղբայրն Յովսէփու ընդ եղբարսն. քանզի ասէր թէ դուցէ հիւանդութիւն պատահից նմա: Յովսէփ ծանեալ զեղբարսն իւր, եւ նոքա ոչ ծանեան զնա. Յովսէփ յիշեաց զերազն իւր, եւ ասէ ցնոսա. Գուք էք լրտեպ, եւ դուք եկեալ էք առ ի դիտել զել եւ զմուտ աշխարհիս:

Իսկ պարզելու մթութիւններն ասոնք են. թէ որ յարարեցականը յոգնակիի տեղ եղակի է նէ, յոգնակի ընէ. երբ որ հարկաւոր եղած տեղ աներեւութիւն վայց առ ի նախդիրը կը պակսի՝ դնէ. նոյնպէս անուն բային ալ թէ որ ներդործութեամբ չէ գրուած, ներդործութեամբ դնել, եւ այլն:

Օրինակ:

Ոչ ուրուք լուցեալ ճրագ՝ դնէ ի թագստեան, եւ ոչ ընդ գրուանաւ, այլ ի վերայ աշտանակի. զի որ մտանեն՝ լլցա տեսանիցեն:

Լուծում: Ոչ ուրուք լուցեալ ճրագ՝ դնէ ի թագստեան, եւ ոչ դնէ ընդ գրուանաւ, այլ դնէ ի վերայ աշտանակի. զի որ՝ մտանեն՝ տեսանիցեն լլցա:

Շ Ա Ր Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Վ Ր Ա Յ

Նախնեաց շարագրութեան միա դնելու ըլլանք, կը տեսնենք որ մէջերնին զանազանութիւն մը կայ: Աս զանազանութեան ուսկից ատաջ դալը թող տարվ, (որովհետեւ անիկայ լեզուին պատմութեան կը վերաբերի,) հոս մինակ ինչ ու քանի տեսակ ըլլալուն վրայ համառօտ մը կը խօսինք:

Շարագրութիւնն երեք տեսակ կրնանք բաժնել, այս ինքն՝ Պարզ, Մեջակ եւ Ճոխ կամ Բարձր:

Ա. Պարզ կըսուի ան շարագրութիւնը՝ որուն շարքը բնական է ու դիւրաւ կը հասկըցուի: Այսպէս են Աստուածաշնչին շատ գրքերը, այս ինքն՝ Մովսէսի հինգ գրքերը, Յեսու, Դատաւորք, Թագաւորք, Մնացորդք, Մարգարեութեանց ոմանք, շորս Աւետարանք: Աս կարգին տակ կ'երթան նաեւ Ս. Եփրեմին՝ Սուրբ Գրոց մեկնութիւնը, Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին Չղօն ըսուած գիրքը, Եւսեբիոսի եկեղեցական պատմութիւնը, թէպէտ եւ առջիններէն քիչ մը տարբեր ո՞՞ ունին: Իսկ վերջին հեղինակներու գործքերէն ասոնց կարգը կրնան սեպուիլ Հարանց վարքը, Շնորհալի, Յայամուտքը, եւ ասոնց նման գրուածներ:

Բ. Միջակ կ'ըսուի ան շարագրութիւնը՝ որուն բառերն ու ոճերն աւելի վայելուչ ու կարգը հասարակ բնական կարգէն տարբեր է. ինչպէս են Աստուածաշնչէն Յուգիթ, Իմաստութիւն, Գործք առաքելաց, Պողոսի, եւ կաթողիկոսաց թղթերը. Եղնիկ, Ոսկերբանին՝ Մատթէի, Պողոսի թղթոց եւ Եսայեայ մեկնութիւններն եւ ուրիշ շատ ճառերը, Ս. Բարսղի վեցօրեայ արարչութեան գիրքը, Եւսեբիոսին ժամանակագրութիւնը, Սեբերիանոսի ճառերը, Ս. Աիւրղէ Աղքաքանդաքացոյ՝ սուրբ Գրոց մեկնութիւնը: Իսկ երկրորդ թարգմանչաց եւ վերջին հեղինակներուն մէջ առ կարգին տակ զացողներն են, Մամբրէ, Եղիշէ, Մանդակունի, Սարգիս, Իգնատիոս, Լամբրոնացի:

Գ. Ճոխ կամ Բարձր կ'ըսուի ան շարագրութիւնը՝ որուն բառերն առատ. եւ ինքն զանազան վայելուչ նոյնաշուններով զարգարուած ու կարգը շքուն է. ինչպէս են Մակարայեցոց գրքերը, Կորին, Ազաթանդեղոս, Փ. Բուզանդայ պատմութեան շատ տեղերը: Աս կարգին տակ կ'երթան նաեւ Ս. Աիւրղէ Երուսաղեմացոյ Առումն ընծայութեան ըսուած գիրքը, Եւազրի խրատներն ու Ոսկերբանին Յովհաննու մեկնութեան առաջին տասուիւրերը ճառերը: Իսկ երկրորդականներէն՝ Մ. Խորենացոյն շատ տեղերը, Յովհան կաթողիկոսի պատմութիւնը. Գր. Նարեկացին, եւ այլն:

Ա. Պարզ շարադրանքներն օրինակ:

Իբրև ծերացաւ Իսահակ եւ վատեցին աչք նորա ի տեսանելոյ, կոչեաց զԾառ զորդի իւր զերեց եւ ասէ ցնա. սրդեակ իմ. եւ նա ասէ ցնա, ահաւասիկ ես: Եւ նա ասէ ցնա: ահաւասիկ ես ծերացեալ եմ, եւ ոչ գիտեմ զոր վախճանի իմոյ. արդ՝ առ դու զգործի բո զաղեղն եւ զկապարճս, եւ ել ի դաշտ. եւ որսս ինձ որս. եւ արսս ինձ խորտիկս որպէս եւ ես սիրեմ. եւ բեր մատո՞ ինձ, զի կերայց. եւ օրհնեսցէ զքեզ անձն իմ մինչ չեւ մեռեալ իցեմ: Եւ լուաւ Ռեբեկա զի խօսէր Իսահակ ընդ որդւոյ իւրում: Գնաց Եսաւ ի դաշտ որսալ որս հօր իւրում: Եւ խօսեցաւ Ռեբեկա ընդ Յակոբայ որդւոյ իւրում եւ ասէ. ահա լուայ ես ի հօրէ քումէ զի խօսէր ընդ եղբօր քում եւ ասէր. բեր ինձ որս եւ արսս ինձ խորտիկս, զի կերայց եւ օրհնեսցիք զքեզ առաջի տեսուն մինչ չեւ մեռեալ իցեմ: Եւ արդ, սրդեակ իմ, լուր ինձ որպէս ես պատուիրեմ քեզ: Գնա՞ դու ի դաշտս, եւ առ ինձ անտի երկուս ուր փափուկս եւ ընտիրս, եւ արարից զնոսս խորտիկս հօր քում որպէս եւ սիրէ. եւ մատուցես հօր քում եւ կերիցէ, զի օրհնեսցէ զքեզ հայր քո՞ մինչ չեւ մեռեալ իցէ: Եւ ասէ Յակոբ ցՌեբեկայ մայր իւր. եղբայր իմ Եսաւ, այր թաւ է, եւ ես լերի. գուցէ շոշափիցէ զես հայր իմ. եւ լինիցիմ առաջի նորա իբրև արհամարհոտ, եւ ածիցեմ ի վերայ իմ անէծս եւ ոչ օրհնութիւն: Եւ ասէ ցնա մայրն իւր. յիմ վերայ անէծքն այն, սրդեակ. բայց միայն լուր ձայնի իմում եւ երթ անձ ինձ: Գնաց եւ առ ած մօր իւրում. եւ արար խորտիկս՝ որպէս եւ սիրէր հայր նորա:

ԾՆՆՅ. ԻԻ. 1—15:

Բ. Մէջի շարադրանքներն օրինակ:

Ո՞րք ի բանակս զօրականացն անդս երկրի գնեսցէ, կամ նիւթս վաճառականաց արկաղիցէ. չեք որ, չեք ուրեք: Եւ կարի իսկ յիրաւի եւ նմանագոյնս: Ի պատե-րազմ եկիր, ասէ, եւ ոչ վաճառս ինչ վաճառեւ. զի՞

այդչափ ոգորիցիս վասն տեղւոյդ, զոր յետ սակաւ մի ժամանակի թողուլ հասանիցէ. յորժամ յաշխարհ եր-թայցեմք, զայդ անդ արասնք: Չնոյն եւ այժմ ասեմ ցքեզ. եթէ յորժամ ի մեր քաղաքն հասանիցէ երթալ, յայնժամ զայդ կազմեալիք. մանաւանդ թէ հասանիցէ ինչ քեզ յայնուհետեւ աշխատ լինել, զի թագաւոր ինքնին կամենայն կազմիցէ: Քեզ աստ փոս ինչ սակաւ շուրջ հատանել բաւական է, եւ ձողիս կանգնել, ի վերայ գլխոյդ սակաւ մի զհովանոցակն զօրծել. այլ շինուածոց եւ ոչ մի ինչ պետք են: Տես, զհարդ վաչկքն եւ սայլիւք Սկիւթացւոց աշխարհին կեանքն վճարին. զհարդ ըստ ճարակացն եւեթ փոփոխեն. այսպիսի կեանս պարտ է կեալ քրիստոնէից. ընդ աշխարհս չըջել, եւ ընդ սատանայի պատերազմ տալ, զգերեհան ի նմանս արձակել, զվտարանդիսն ի դիւրութիւն հատուցանել, եւ յամենայն երկրաւորացս պատել: Չի՞ շինեսցես սպարանս, ո՞վ այր դու, զի առաւել զանձն կապիցես: Ընդէր փորես զերկիր, եւ դնես դանձս, զի հակառակ անձինդ պատերազմ կոչիցես: Ընդէր ածիցես պարիսպ, եւ կազմիցես անձամբ անձին բանդ:

Եւ եթէ դժուարին ինչ թուիցի քեզ այս, եկ երթիցուք յայն տաղաւարս զի եւ արդեամբք իսկ ուսանիցիս զգիւրութիւնն: Խուզս եւեթ շինեսցին. եւ եթէ չուէլ հասանիցէ, այնտալ թողուն եւ չուէն, որպէս զօրականքն ի խաղաղութեան զբանակն թողուցուն եւ թուայցեն. քանզի այնպէս բանակեալ են: Մանաւանդ թէ եւս աւելի ցանկալի տեսիլ տեսանել իցէ. քանզի եւ ցանկալի իսկ տեսիլ է տեսանել զանապատն լի փանականօք, վարկաբարձի խորանօք, խիտ առ խիտ թեւ ի թեւ հարեալ, ճիգն ի ճիգն զպարմանցն թեւակս խառնեալ, քան զգօրականացն բանակի. ուր սրահակք ձգիցին, եւ գտեգս եւ զգեղարդուսն կանգնեսցեն, եւ զենիցն գեղարդեանցն զաղեղնակապարճս կախիցեն, պղնձապատ զղլուխն առնիցեն, եւ մեծապայծառ իմն կմբեսայ վահանայն փայլիցեն, եւ կողինաւորք եւ զրահապատք շղթայցեն. թագաւորին սպաս առնիցեն ի դաշտ ուրեք, ի հարթ եւ յողորկ վայրի, եւ ճաշք զճաշ միցեն, եւ

ընթրիք զընթրեօք անցանիցեն, գուսանք երգիցեն, փո-
ղարք զձայն փողոցն նուագիցեն: Սակայն եւ այնպէս
չչցէ գեղեցիկ տեսիլն քան զայն՝ զորմէ այժմ էս պատմեմ:

ՈՍԿ. ՄԱՏ. ԿԹ.

Գ. Բարձր շարժրո-խեան օրինակ:

Ա. Արդ՝ ի մեւ եւս զլուխ տարւոյն կաններ Խոս-
րով թագաւորն Հայոց գունդ կազմել եւ զօրս բովան-
դակել, գումարել զգօրս Աղուանից եւ զԱրաց, բանալ
զգրոսն Ալանաց, եւ զԷրոյ պահակին, հանել զգօրս
չունաց, սպառտակ դնել ի կողմանս Պարոնց, արշաւել ի
կողմանս Ատրեստանի, մինչեւ ի գրունս Տրքոնի, աւար
առեալ զերկիրն ամենայն յապականութիւն դարձուցա-
նէր զչինանիստ քաղաքացն եւ անանայն ցանկալեաց.
զէն երկիրն ամենայն թափուր եւ աւերակ թողոյր. ջրն-
ջել ի միջոյ ի բաց կորուսանել, խլել քակել հիմն ի վեր
ջանայր առնել: Համարէր բառնալ զօրէնս տէրութեանն
Պարսից: Ուխտ եղեալ միանգամայն վրէժ խնդրել մե-
ծաւ քինութեամբ զանգանելն իւրեանց ի տէրութենէն.
սպառ սպուռ ջանայր զվրէժ խնդրել մեծաւ քինու նա-
խանձարեկ լինելով, մեծամեծս վերայր, ի բազմութիւն
զօրաց սպաստան եղեալ, եւ ի քաջութիւն զօրաց յու-
սացեալ: Ազովազակի ի թիկունս հասանէին մեծաւ
բազմութեամբ ժիր եւ քաջ առնելծից, եւ բուն կազ-
մութեամբ՝ Աղուանք, Ափիք եւ Ճիլքը, Ասաքը, եւ այլ
եւս որ ի ոմին կողմանց, զի զվրէժ արեանն Արտեւանայ
խնդրեացեն:

Չ. ի թէպէտ եւ էր ինքն ի մեծի արամութեան՝
վասն բնութեան եղբայրութեան ազգատոհմին, զի հնա-
զանդեցան եւ ի ծառայութիւն մտին համբարձելոյ
թագաւորութեան Ատահաբացոյն, եւ ընդ նմին միամտե-
ցան: Զի էր Խոսրովու եւ զԵսպան արարեալ զի իւ-
րեանց տոհմայինքն ի թիկունս եկեացեն, եւ նոցա ընդդէմ
կայցեն ընդ նորա թագաւորութեանն: Մտի սմա ձեռն
տուեալ ի կողմանց Քուշանաց, եւ յայնմ մարդէ, եւ
յիւրեանց ի բուն աշխարհէն, եւ ի քաջ ազգաց եւ ի

մարտիկ զօրացն, զի ի թիկունս հացեն: Սակայն տօհմբն
եւ ազգապետքն, եւ նախարարքն, եւ նահապետքն Պար-
թեւաց ոչ ինէին ունկնդիր. զի միամտեալք եւ հաւա-
նեալք նուաճեալք էին ի տէրութիւնն Արտաշէի, քան ընդ
տէրութիւն իւրեանց ազգատոհմին եւ եղբայրութեանն:

ԱԳԱԹ. Ա:

Բ. Չուեաց խաղայ գնաց Յուդա ի միջնաբերդ
ամրոցէ անտի եւ եկն բանակեցաւ ի Բեթսակարիա, զէմ
յանդիման բանակի արքային: Կանխեաց ընդ առաւօտն
թագաւորն, առ զբանակն՝ տարաւ բանակեցոյց ի միջոյ ան-
տի բոս ճանապարհին Բեթսակարիայ. եւ զգօրն սիւեաց
ճակատեցոյց ի մարտ պատերազմի. փող հարին, կազմե-
ցին պատրաստեցին զփիղուն, ճաշակեցուցին յարուն խա-
ղոցոյ, ի զմուռս եւ ի գինիս: Եւ կարդեցան բաշխեցին ի
գունդս գունդս. եւ կարդեցին առ փիղ փիղ հազար հազար
այր սպառաղէն, եւ պահպան զլուխ գնդիցն հինգ հազար
հեծեալ վառեալ նժոյգ ի ձեռն պաշտպան գնդիցն. զի ուր
եւ կայցեն գաղանքն կայցեն եւ նոքս, եւ ուր եւ գնացցեն
գնացցեն եւ նոքս: Եւ վանդակակազ մարտկոցս մնչբե-
նայիւք ի վերայ փզացն կազմեցին, եւ զփզղապանն ի վերայ
զլեոյն նստուցին: Եւ զայլ այրուծին յաջ եւ յահեակ թեւս
գնդին կազմեցին: Իբրեւ անտի արեգակն ծայրս արձա-
կեր, առհասարակ ի զրահաւոր պատեհաղէն պղնձապատ
վահանացն նշոյլք զլերամբքն փայլատակէին, եւ ճառա-
գայլթք հատանէին իբրեւ ի փայլատականց հոյ: Եւ
երկայնէր ճակատն, զեղոյր որ զբարձամբք լերանցն, որ
զճորովք եւ զլեոյրովք եւ զգաշտիւք. եւ խաղային յառաջ
առհասարակ կարգեալք եւ կազմեալք. միաբան շար-
ժէին առհասարակ ամենեքին որ լսէին զձայն բարբառոյ
բազմութեան, զաշխուն զինու, զառաջին զերկարացան
թեղիւն, զտոնաձայն վահանաւոր վառելոցն: Եկն եւ հաս
Յուդա իւրով գնդան, կարդեցաւ կազմեցաւ ճակատե-
ցաւ պատրաստեցաւ, յարձակեցաւ ի գիմի հարաւ
գնդի թագաւորին. յայնմ տեղու յանդիման թա-
գաւորին վեցհարեւր հեծեալ սպառաղէն զիթաւալ
կայուցանէր յանդիման թագաւորին: Յայնմ վայրի գէտ

ակնի վեր ամբառնայր Եղիազար աւարան, տեսանէր մի
 է զազանաց անտի վառեալ զարդարեալ, ի զէն արքունի
 վառեալ, եւ նշանս արձակեալ, Համարեցաւ թէ արքայն
 իակ ի նմին իցէ: Յարձակեցաւ ի վերայ զնորին՝ յաջ յա-
 Հեակ կոտորեաց, չողաւ մինչեւ եհաս ի փիղ անդր նշա-
 նաւոր, զէն վերացոյց եւ եմուտ ի ներքոյ. եհար եւ ան-
 դէն կործանեաց. եւ էջ նստաւ փիղն ի վերայ, եւ զնա
 անդէն ծմլեաց: Ա. ՄԱԿԱՐ. Զ. 32—46:

Գ. Ի Հանդիսի աստ արտաքին աշխարհականքդ
 յորժամ բռնաւոր մարտիկ զոք մեծահզօր, յաղթական
 պատկեալ ուստեք լսիցեն, Համազունդ խուռներն թաց
 առհասարակ ամենեքեան է վերայ դիմեն, զի տեսանել
 եւ զննել զմեծաբանչ զօրութիւն եւ զիմաստութիւն
 ճարտարութեան զամենայն մարթասցեն: Եւ անդ է
 տեսանել զժողովս բիւրաւորաց սրտի մտօք ոգւովք եւ
 մարմնովք զբւրաբանչիւր աչս արձակեալ ի տեսանել.
 զի մի ինչ իւիք իրօք յորմէ որ ինչ ի մէջ նոցա գործիցի,
 վերպեալ գտանիցին: Գարձեալ թէ եւ յերգս արուեստա-
 կանաց զոք պաճուծեալ ի մէջ նոցա պատմեցեն, մի ան-
 դամ զեմ եղեալ առաւել քան զհանդէս ընուն զաւ-
 պարիզացն տեղի. եւ յամենայն կարեւոր իրացն լքեալ,
 մեծաւ յօժարութեամբ եւ փութով լելեալ նստին. զի
 զերգս արուեստականաց եւ զերօին երգին զարդարելոյն
 առ ընդ միմեանս կռեւով որ ինչ ընտիր իցէ լաւու-
 թեամբ, զայն գտանել ինչ մարթասցեն: Եւ այս արտա-
 քին խառնադանձ բազմութեան: Ապա եթէ ճարտարա-
 պետք հոտորացն ճախարակեայս սեթեւեթեայս բա-
 նիւք փիլիսոսայք ի մէջ մատիցեն. քանզի զոն եւ նոցա
 թատերք եւ հանդէսք նուազաց. կափիւնք եւ անհարկն
 կշութիւնք եւ ընտրութիւնք բանիցն սասցելոյ: Իսկ
 արդ եթէ ճարտարութեան բանիցն իմաստութեան, եւ
 քաղցրութեան երգոյն արուեստականաց, եւ բռնու-
 թեամբ քաջութեան արանցն ճգնութեանց այնչափ միա-
 գունդ միախուռն ի լսելիս եւ ի տեսանելիս մեծաւ յօ-
 ժարութեամբ դիմեալ շուրջ նստեալ զեղբերին, որչափ
 պարտ եւ պատշաճ է փոյթ եւ յօժարութիւն մեծաւ
 պահանջմամբ առ մեզ մատուցանել: Զի իբր ոչ եթէ

լիտութիւն ինչ երգոց արուեստականաց, եւ ոչ ընդու-
 նայնապարծ բռնութիւն ըմբշաց մերկամարտիկ ճգնու-
 թիւն պատմելոց եմք, եւ ոչ զճարտարութիւն հոտոր-
 ացն, այլ աստուածեղէն շնորհօք ի լեզուն տատանելոյ:
 ՈՍՎԵՐ. ՅՈՎՀ. ՅԱՌԱՋԱՐ.

Գ Լ Ո Ւ Ն ԺԹ.

Վ Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Վ Ր Ա Յ

Վ Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը, որ կարդալ ըսել է, Հին
 քերականն այսպէս կը սահմանէ, Վ Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը
 է մասն՝
 Ի Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը, որ է
 ըսել՝ վերծանութիւնը քերականութեան մէկ մասն է,
 որ առանց սխալի կ'արտասանէ թէ Ի Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը,
 որ առանց խօսք, եւ թէ շարժիչ, այս ինքն արձակ
 գրուած պարզ խօսք:

Աղէկ կարդալու Համար երէք բան պէտք է: Նստի
 ամեն բառ իր յատուկ զորմն արտաբերել: Երկրորդ՝
 աղէկ շեշտել կամ բթեւել եւ այլն: Երրորդ՝ խօսքին
 վայելչութեան համաձայն շատ կամ քիչ շունչ առնել:
 Առաջինը կ'ըսուի «ընդհանրութիւն», երկրորդը՝ «ստորհան-
 ըրութիւն», երրորդը՝ «բնութիւն»:

Ա. Ուղղագրութեան վրայ:

Ուղղագրութեան գործքն է աղէկ միա զնել որ
 կարդալու եւ զրելու ատեն զրերը սխալ չարտաբերուին,
 կամ իրարու տեղ սխալ չգրուին: Ինչպէս օ՝ ո՛ի տեղ:
 է՛ էի տեղ, ու՛ վե տեղ, յ՛ ցի տեղ, զ՛ սի տեղ. եւ այլն,

Բ. Առոգանութեան վրայ:

Նստինք զանազան առողանութեան նշաններ ու-
 նէին, որոնք հիմակուան ատենս չեն բանիր:

Հիմայ բանածներն են՝ շեշտն ու դարձիչը:

Երբ որ ասանկ (՝) նշան մըն է, ան բառին կամ
 ան վանկին վրայ կը գրուի, որն որ զարնելով պիտի ար-
 տաբերուի: Անոր համար բայերուն հրամայական եղանա-
 կին վրայ, բացասական կամ հաստատական մակբայներուն

վրայ ու կոշականին վրայ հասարակօրէն շեշտ կը դրուի:
Որքեանի, լէր դոս ողորմած եւ արդար, զի քարէ լինիցի եւդ:

— Որ ո՛ն կասիցի գործել, եւ կերեցի մի:

Իսկ անուններուն, դերանուններուն ու մակբայ-
ներուն վրայ յարմարութեան ու վայելութեան նայելով
կը դրուի:

Պարոյնը՝ որ ասանկ (°) նշան մըն է, հարցական
խօսքի վրայ կը դրուի:

Ընդ էր որդոս՝ ես: — Կերար արդե՛տ: — Ո՞ւր րեւո-
նեա: — Զե՞նչ գործ գործեցեր:

Գ. Տրոնո-նեան վրայ:

Տրոնո-նեան նշաններուն անուններն ասոնք են.
Բո՛ւ, Սորո-նէր, Կեր, Վերջակեր:

Վերջակերը՝ որ ասանկ (:) նշան մըն է, ան ատեն
կը դրուի, երբ որ խօսքն ամբողջ կը լմննայ, ուր մեծ
հանգիստ կամ շունչ պէտք է ասնել, ինչպէս անթիւ
տեղեր օրինակը տեսար:

Կերը՝ որ ասանկ (.) նշան մըն է, ան ատեն կը
դրուի, երբ որ թէպէտ խօսքին իմաստն ամբողջ է, բայց
ուրիշ ամբողջ խօսքին մասն է, ուր քիչ մը կանկ առնելու
է. ինչպէս,

Որքէ խորագեր հնազանդ է հօր. որքէ անհնազանդ է կո-
րոսար եղիցի: — Որքէ իմաստուն ուրախ ասնէ զհայր.
որքէ անօր որդոս-նեան է մօր:

Սորո-նէրը՝ որ ասանկ (,) նշան մըն է, ան ատեն
կը դրուի, երբ որ խօսքն իր գիծաւոր բայն ունի, ուր քիչ
մը պէտք է կենայ՝ ասանց մեծ շունչ առնելու:

Ած զեա յերոսասողմ, եւ հայոցն է վերայ աշարակի րա-
մարին, եւ ասէ ցեա. ելէ որքէ ես Աստուծոյ, արի զքեզ
ասար է վայր:

Իոնո-նը՝ որ աս (') նշանն է, շատ տեղ կը բանի:
Նախ երբ որ բային ու իր ինդիքն մէջ ուրիշ պարբերու-
թիւն մտնելու ըլլայ. ինչպէս,

Ամենայնի՛ որ խնորի է ինչ, որոս: Հոս ամենայնի խնդիր
է որալ բային. որ խնորի է ինչ՝ երկարին մէջը մտեր է:

Արիւրդ կը դրուի ստորակէտի տեղ, երբ որ երկու
գիծաւոր բայ իրարու շատ մաս ըլլան:

Յոր որոն մասնեցե՛տ՝ անք աքջե՛տ: — Տեսանելով րեւոցե՛ն՝
եւ մի րեւոցե՛ն, եւ լելով լուիցե՛ն՝ եւ մի իմացե՛ն:

Արիւրդ՝ երբեմն սկզբնաւորական շողկապներու
վրայ, այսպէս, Արք՝ եւ արք՝ իսկ արք՝ եւ այլն:

Տրոնո-նեան կը վերաբերի գիտնալը թէ բառերն
ինչպէս բաժնելու է, որ բաժանումը կամ զրադարձը
սխալ չըլլայ:

Աւրդ այնպէս պէտք է բաժնել, ինչպէս որ կ'ար-
տաբերուի: Ուստի ինչպէս որ խօսքի մէջ չենք բտր քար-ի,
դան-ակ, գեդո-ն-ի-ն, հապա՛ քար-ի, դան-ակ, գե-դո-
նի-ն, նոյնպէս ալ գրելու ատեն բաժնէ:

Ուստի թէ որ բառ մը երկու ձայնաւորի մէջ մէկ
բաղաձայն ունենայ, ան բաղաձայնը ետքը եկող ձայ-
նաւորին վրայ պէտք է դնել. ինչպէս սիրո՞ւ՝ սի-րո՞ւ,
պարե՛ն՝ պարե՛ն:

Աւ կարգէն դուրս կ'ելլեն բարդ բառերն ու բա-
ղադրեալ մասնիկները, որոնք բաղաձայնը թէեւ երկու
ձայնաւորին մէջ իյնայ, չի զատուիր. ուստի չի բաժնուիր
ընդունայն, յայնարձակ, անարժան, անարք. հապա՛ ընդ-
ունայն, յայնարձակ, անարժան, անարք:

Իսկ թէ որ բառ մը երկու ձայնաւորի մէջ երկու
կամ երեք բաղաձայն ունենայ, ան բաղաձայններէն
միայն մէկը ետեւի ձայնաւորին քովը պէտք է դնել.
ինչպէս եղբայր՝ եղբայր, խորթան խորթ-ման:

Թէ որ երկու ձայնաւոր զիր քովէ թով գալու
ըլլան, ան ատեն կրնան իրարմէ զատուիլ. այսպէս,
գործե՛ն, Մարե՛տ:

Բայց աւ, եւ, ու, ուս եւ ուե երկարբառ ձայ-
նաւորներն իրարմէ չեն զատուիր. ուստի չի բաժնուիր
աւե-րեւ, համ-քաւել, սրեղծո-ւած, է քարչո-ւե. հապա
աւե-րեւ, համ-քաւել, սրեղծո-ւած, է քարչո-ւե:

Բաղաձայն յ զիրը երբ որ բառի մը ետքի գիրն
ըլլայ՝ ձայն չի հաներ. ինչպէս, ծառայ, արգայ, եւ այլն:
Բայց թէ որ բառի մը սկիզբը դրուելու ըլլայ՝ բարակ նի
ձայն կը հանէ. այսպէս, Յանիք, Յարս-նի-ն: Անոր համար

յ բարդաձայնը թէև երկու ձայնաւորի մէջ մտնէ, ետքի եկող ձայնաւորին վրայ չի գրուիր, հապա առջինին, այսպէս արտայայտուի, ծառայական:

Աս ալ պէտք է գիտնալ որ բառերը բաժնելու ատեն՝ ուր որ զօրութեամբ ը կայ, պէտք է ներգործութեամբ դնել. այսպէս, զնա՝ ըշնա, դնել՝ դըննել:

Մնացած մէկ քանի նշանաբերներուն վրայ:

Դիւրին կարգալու համար քանի մը նշանագիրներ ալ կան, որոնց անուններն ասոնք են. մակալէր, էնթոմայ, փակաբիծ, պարոտաբեր, երչորեակ, եւ այլն:

Մակալէրը՝ որ ասանկ (') նշան մըն է, ինն էտեւը կը դրուի, երբ որ նախդիր կ'ըլլայ. այսպէս, ի, ա՝ ի, եւ այլն. բայց ասիկայ աւելորդ բան մ'ըլլալով կամաց կամաց կը վերնայ:

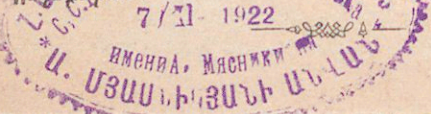
Ինթոմայ՝ որ ասանկ (-) նշան մըն է, տողին վերջի ծայրը կը դրուի, երբ որ բառը պէտք ըլլայ կիսել, ու կը ցուցնէ որ բառն ամբողջ չէ:

Փակաբիծը՝ որ ասանկ () նշան մըն է, ան ատեն կը գործածուի, երբ որ խօսքի մէջ դրսէն ուրիշ խօսք մը կը մտնէ, որն որ կամ առջի խօսքին իբր մեկնութիւն կամ համաւոր ծանօթութիւն մըն է. ինչպէս.

Ընդէր ու կարէ առնել ի մեղ երկնզն Աստուծոյ զայն (որպէս ասաց զոն ի սրբոցն) զոր կարող է առնել ահ ծոգոսն կամ շան:

Պարտե՝ որ ասանկ (-) նշան մըն է, համաւորութեամբ բառերուն վրայ կը դրուի որ ամբողջ կարգացուին. այսպէս, Յ, Յիսուս. նոյ, նոցա. աճ, ամենայն: Իսկ Պարոտաբեր՝ վրան պատուով աննշան ձեւ կամ դիր մըն է, որն որ ամբողջ բառի տեղ կը դրուի. այսպէս, ք, այս ինն. եւ այլն: Բայց ասոնք կամաց կամաց կը վերնան:

Ինթոմայը՝ որ ասանկ (') նշան մըն է, որ ասանկ (') նշան մըն է, երբ որ բառն ամբողջ չի գրուի. այս ինքն՝ Յովհան Ոսկեբերն:

Յ Ա Ն Կ

Ածական անուն	26 . 102	Թիւ անուանց	8 . 104
Ածանցական անուն	103	Թիւ բայից	44
Անգղական անուն	10	Թուական անուն	29 . 109
Աներեւոյթ բայ	172	Փամանակ բայից	43
Անկանոն բայ	79	Ղծորգութիւն բայից	44
Անկատար ժամանակ	43	Լուծումն շարագրութեան	185
Անուն	102	Խնդիր բաղդատական ա-	
Անուն բայի	126 . 134	նուանց	156
Անցեալ ժամանակ	43	Խնդիր բայանուանց	179
Անցողական բայ	65	Խնդիր բայի	126
Ապրանի ժամանակ	43	Խնդիր բնութեան	145
Առողանութիւն	195	Խնդիր էական բայից	148
Արդեւիւ խնդրոյ	174	Խնդիր մասնական անուն	160
Բարագրեալ անուն	103	Խնդիր սեռի կրատական	
Բաղդատական ածական 103	156	բայից	171
Բայ	42	Խնդիր սեռի ներգործական	
Բայանուն	179	բայից	138
Բարդ անուն	103	Խոնարհմունք բայից	44
Բարձր շարագրութիւն	189	Կատարեալ ժամանակ	44
Բացայայտիչ, Բացայայ-		կէտ	196
տեալ	125 . 145	Կրտական հոլով	138
Բացառական հոլով	138	Կրատական բայ	43
Բուծ	196	Կրկնական թուականք 32	112
Գերազանցական ածական 103	157	Համաձայնութիւն մասանց	
Գերակատար ժամանակ	44	բանի	125
Գիր	7	Համաձայնութիւն ածա-	
Դոյական անուն	102	կանաց ընդ գոյականս	155
Գործիական հոլով	138	Հայցական հոլով 138	170
Դերանուն	34 . 115 . 163	Հասարակ բայ	43
Դեմք բայից	44	Հարցական դերանուն 34	119
Դեմք դերանունաց	35	Հարցումն	128
Դիմադուրի բայ	89 . 131 . 175	Հոլովմունք անուանց	8 . 103
Դիմորոշ յօդք	119 . 168	Հոլովումն ածականաց ընդ	
Կրական ածական	103	գոյականս	26
Էնթամնայ	198	Հոլովք անուանց	8
Երկրորեակ	198	Չեւ անուանց	103
Զարտուրի բայ	79	Չայնակրական բայ	43
Էական բայ	44	Չօրի շարագրութիւն	191
Էական դերանուն	35 . 115	Մակակէտ	198
Ընդունելութիւն ետլ	177	Մակրայ	94 . 182
Ընդունելութիւն ւի	177	Մասնական անուն 32, 113, 160	
Ընդունելութիւն ւոյ	178	Մատուք բանի	7
Ընդունելութիւն ող կամ ռլ	176	Միջակ շարագրութիւն	189

Միջարկութիւն	101	Պատիւ	198
Յատկացուցիչ, Յատկացեալ	125 . 132	Պատուագիր	198
Յատուկ անուն	11 . 22	Պարագայք անուանց	103
Յարաբերական դերանուն	41 . 164	Պարագայք բայից	42 . 120
Յարակատար ժամանակ	44	Պարտական հոլով	143
Նախադրութիւն	90	Պարզ անուն	193
Նախդրիւ տրական	9 . 137	Պարզ շարագրութիւն	189
Ներգոյական հոլով	138 . 152	Պարզի	196
Ներգործական բայ	43 . 120	Սեռական հոլով	132
Ներգործակերպ չէզոք	43	Սեռք բայից	43 . 120
Ներկայ ժամանակ	43	Ստացական դերանուն	40 . 118
Շաղկապ	98	Ստորադասական եղանակ	44 . 121
Շարագրութիւն	188	Ստորակէտ	196
Շէշ	195	Վերձանութիւն	195
Ուղղորդութիւն	195	Վերջակէտ	196
Ուղղական հոլով	127	Վերջահոլով տրական	9 . 136
Չէզոք բայ	43	Տրական հոլով	9 . 136
Պակասաւոր բայք	79	Տրահոլութիւն	195 . 196
Պատմական հոլով	143	Յուցական դերանուն	38 . 115
		Փակագիծ	198

2013 2971

« Ազգային գրադարան

NL0060636

